

تصویر ابو عبد الرحمن الحکرمی

جہ مہوریہ تی کورستان

لیکھنے و دیہ کی میڑووی و سیاسیہ

مہ محمود مہ لا عززت

۴۴ حمود ۴۴ لا عززت

چہ مشوریہ تی گورستان

لیکولینہ وہیہ کی میثرووی و سیاسیہ

سلیمانی 2001

- ◆ ناوی كىتىپ: جىمھورىيىتى كوردىستان
- ◆ بايىت: لىكۆلىنمۇ
- ◆ ناوی ئورسىر: مەمۇرە مەلا غۇزەت
- ◆ تاپىپ: شىروان غۇزەت / ئارا رەشوف
- ◆ مۇنتازى كۆمپىيۇنىر: سەيران عبدۇلرحىمىن
- ◆ تىراز: 750 دانە
- ◆ رۇمارەى سىپاردىن: (252) ى 2001
- ◆ چاپى يەكەم: سەلىمانى 2001
- ◆ چاپ و ئۇسۇلىتى دەزگای سەردەم

زۇنجىرە كىتەبى دەزگای چاپ و پەخشى سەردەم (124)

ئاومۇزۇك

لاپەن

3	ئاومۇزۇك
7	پېشەكى
11	دەروازىيەك

بەشى يەككەم:

19	نوسىنى مىژۋى جەمھۇرىيەتى كوردىستان.
----	-------------------------------------

بەشى دوۋھەم:

29	* سىرتىچىك لەكۈمەنگە كوردىھوارىيە سىرۇشتى گەشەكردى.
31	پارى يەككەم - كوردىستان، مەيدانى شەرو دىگىرىكردى.
35	پارى دوۋھەم - پىرسى ناسىرۇشتى گەشەكردى كۈمەلەيەتى لە كوردىستاندا.
45	پارى سىنھەم - كوردىستان و سىياسەتى دەولەتە دىگىرىكرد و ئىمپىريالىستىكان.

بەشى سىنھەم:

	* ھۇو يارمەتىدەركانى بىھىزىيۋى بىزۇتسەۋەي كوردەيەتى و داسىزىننى
49	جەمھۇرىيەتى كوردىستان.
52	يەككەم: ھۇو يارمەتىدەركە خۇيىيەكان.
61	دوۋھەم: ھۇو يارمەتىدەركە دەرەككىيەكان.

بەشى چۆۋرەم:

- 65 بەرمو دامەزلىنى كۆمەلە و رىئەتلىرى سىياسىي ئە
كوردىستانى ئۆزىدە.
66 *كۆمەلە ئىستىغلاسى كوردىستان.
67 *كۆمەلە جىيەندە.
70 *ھزى ئازادىخولزانى كوردىستان.
(كۆمەلە ئازادىخولزانى كوردىستان).
74 *كۆمەلە ۋە.
95 *ھزى دىمۇكراتى كوردىستان.

بەشى يەنەم:

- 117 دامەزلىنى جەمھورىيەتى كوردىستان.
پارى يەنەم:
119 سەرتى و تۆۋىز و ھەلىقىنى سۆلىمە ئە دامەزلىنى
قەلەمەكى كوردى.
124 بوا بىرور سۆلىمە و لايەتلىكى كوردى دامەزلىنى
كۆمەلە خۇدەمۇختارى.
129 دامەزلىنى جەمھورىيەتى كوردىستان.
پارى دۆۋەم:
144 جەمھورىيەتى كوردىستان
146 ئاۋى مۆۋۋى قەلەمە.
155 خۇدەمۇختارى و سەرىخۇنى ئەجەمھورىيەتى كوردىستاندا.
160 جەمھورىيەتى كوردىستان خۇدەمۇختارىو.

بەشی شەشم:

- 185 تۆزۈلمەۋە سۈرۈشت ۋە خەسلەتە ئايىپەتتەيمەكانى
جەمھۇرىيەتى كوردستان.
پارى يەكەم:
- 185 ھەلىمەنگاندنى چىنئايەتتى سەرگودايەتى ھزى
دېموكرات ۋە جەمھۇرىيەتى كوردستان.
قازى مەھمەد ئەنار روناكىي مېژودا.
188 رۇلى مېژوۋىي سەرگودە.
190 گلفوگۇر خۇدموختارى.
204 دېپلۇماسىيەتى كورد ئەنار سىياسەت ۋە ئوتقەكانى پېشەۋەدا.
207 پارى دوھەم:
- 245 سەرەك ۋەزىران ۋە ئېنېرسراۋانى تىرى ھزىب ۋە كۇمار
پارى سېھەم:
- 252 سىماۋ خەسلەتە ديارەكانى جەمھۇرىيەتى كوردستان.

بەشى ھەشتم:

- 261 *دەستكەۋتەكانى جەمھۇرىيەتى كوردستان.

بەشى ھەشتەم:

- 277 *جەمھۇرىيەتى كوردستان لەمەيدانى زۇرانبازىدا.
پارى يەكەم
- 279 *ئالۇزىمەكانى چولرەھورى كۇمار.
- 284 *پەيمانى نەرت لەنەۋان ئىران ۋە يەككىتى سۆلىمەندا.
- 298 *كوردستان ۋە ئازەربايجان لەمەكېرەي يەكگرتوۋدا.
- 303 *رۇژر ساتەكانى دوايى ۋە كارەسات
- 308 *كوردستانى ئىران دواي روخاندنى جەمھۇرىيەت.
پارى دوھەم:

- 309 *لەسەرەك كۆمارییەوه بۆ ئاڕ زیندانی داگیركەر.
- 312 *پینشەراي گەل ئەبەردەم مەحكەمەي (بەدوي سەرايی)دا.
- 316 *پینشەرا لەدرو مەحكەمەدا.
- 320 *بەرەو سێدارەو وەسیەتنامەكەي پینشەرا.

بەشی نۆهەم

- 331 بۆچی جەمھوریەتي كوردستان وا بەئاسانی روخینرا. ؟

بەشی دەهەم

- 357 دەرس و پەندەكانی ئەزمونی جەمھوریەتي كوردستان.

بەشی یانزدەهەم

- 367 تێڕوانینیکی نوێ لەجەمھوریەتي كوردستان.

- 386 *كورتەي لینگۆلینەرەكە بەزمانی ئینگلیزی.
- 389 *كورتەي لینگۆلینەرەكە بەزمانی عەرەبی.
- 392 *لیستی سەرچاوەكان.
- 396 لە بەرھەمە بۆ وێرەكانی نووسەر

پېښه‌کى

جەمھۇرىيەتى كوردستان رووداوينكى مېژووسى و سەردەمىكى ھوكمەرانىسى خۇمالىسى گەرنىگ و ھەستىيارى ئەتەمەكمانە، بايەخمەكانى لىكۇلىنەمە توۋىزىنەمە لىروداۋەكانى، پېن لىدەرس و پەند بۇ ئەمەزو بۇ ئايىندەى خەبەت مىللەتەكان و ئەزمەوسى ھوكمى خۇمالىسى، زىاتەر لىرە ئەمە مېژوۋە دوۋەم ھەل رەخساروى ئاۋ سالانى نىۋەى يەكەمى سەمەى بېستەم بوۋ كە لىئاۋ باروۋۇخى نىۋەمەلەتەدا خولقار بوۋ بە دەرەمەت و فرەستىكى ئەمەتۇ كە سەرمەتەى بەدەستەينانى مەلە مېژوۋىيەكەى ئەتەۋەى كوردى لىۋە بېيىزىت.

لەبەرەنەۋانەم ھەل ئەسەرەتەى ژيانى نوسىن و لىكۇلىنەمەۋە، بايەخىكى تايەتەم بەروداۋەكانى تەمەنى كەمەتەمەك سەلەى جەمھۇرىيەتەكە و نەزىك بەپىنچ سەلەى ئەزمەنەكەى مەھاباد داۋە. بۇ زىاتەر لىسىي سەل دەچىت لىئاۋ روۋاۋو بوۋاۋو بايەتەكانى ئەمە مېژوۋە باس و لىكۇلىنەمە بۇۋەكەمەۋە سىمىنارو پەمىنەم ئەسەر گەرتەۋ. بەرەمەم لىكۇلىنەمە بۇۋەكەمەكان، چ وەك كەتەب و ئامەلەكە و چ وەك باس و بۇۋەكەلەۋە ئەمەتۇئامەمە گۇلارو بۇۋەكەمەكانى كوردستان و دەرەۋەى ۋەتەدا گەيشتەنەتە سەۋرەك، كە كەتەبەنەى كوردى و بوۋەى گۇمارناسىيەمەلەمەند بىكەن.

بەتايەتەمى لىرە سىن ئەزمەۋى ئەمە سىن ھەلە مېژوۋىيەى لىسەۋەى بېستەمەدا خولقار دوۋانەيان، مەمەستەم: ھوكمەرانىسى و مەلىكەيتەكەى شىنخ مەجمەۋى ئەمەمە لىباشۋى كوردستان (1918-1924)، ۋەجەمھۇرىيەتى كوردستانە لىئاۋچەى مەكرەيان (1/22-12/17-1948)، لىكەل ئەزمەنەكەى ئەمە ھەلە مېژوۋىيەى ئىستە كەلەكوردستانى ھەلەدا مەۋاسى ھەمە، ئەمە روۋاۋە سىن ھەلە مېژوۋىيەى ئاۋ زەمىنەمەكى سىياسىي ئەمەتۇن كە كۇمەلەك ھۇۋ ھۇكارى پىنكەينانى ھەلەمەكەيان ئەۋانەى تە دەچەن، كەشەكانى سەردەمەى ژيانى ھەلەمەكەيان و ئەمانەيان. ئەمەكچەۋىنى زۇرى تەدەپە.. ھۇۋ ھەلەمەجەمەكانى رەخسەنەنى ئەزمەنەكان.. ئاسقى باروۋۇخە سىياسىي و جەزىستەتەچى و مەلەنەن و رەۋەتى رووداۋەكان.. ھەكەمەى گۇلارو

كارىگىرىيەكانى سىر ئالۋىزى، پىلانمىكان... رۇلى زاپىزىمىكان، ئاكتۇكى، مىللىتى
 لىسىر مەسىلە ئاپورى، ئاۋچە جوگرافىيىسى سىرلىقچەكان. ھەممىسىكانى ئاۋخۇز
 دەۋرىيىش، ھامىلى زاپىزىمىكان، رۇلىيان لىئاۋچەكاندا. ئەمەنە چەند ھۇز ئاكتۇرىكى
 گىرگى، سىرەككىن كەلەسىر سىر رۇدۇلۇمىكاندا بىجىياۋلىزى زەمىن، زەمەن، موعادىلە
 نىۋىدەلەتتەيىمىكان نۇر ھۇز ھامىلى لىمەكچىيان تىدايىمى بىككىر لىكۋىلىنەمەي نۇرەيان
 لىسىر بىگىرەت.

مىتۇدى نوسىنى باس، لىكۋىلىنەمەكان مەنەجىيى، پىشت بىستۈرە بىرىيازى
 زانستى لىكۋىلىنەمە تۈزۈلۈشەمەدا، زانستى، باپەتتە لىكۋىلىنەمە
 شىكۈرەنەمەكاندا... پىشت بىستۈرە بىلەنمە رەسەنمەكانى سىرەمە جەمەرىيەت
 ھى ئاۋ لىرەشەكەكانى دەلەتەن ھاپىزەنەن بىكەزەنەكە بىكەكۋىكى، مىللىتى
 لىسىر ئاۋچەكە لىسىرەمەكاندا...

لىكۋىلىنەمە تۈزۈلۈشەمەكانى دور تۈنى شەم بىرەمەم كىرەۋە بىيائزە بىشەۋە،
 بىپىشەكەيىمى كىرەت، كۈرەنەمە دەۋرەنەكە بىستەم پىكەردۈۋە كەنەۋەي
 بىكۈرتى، چىرى بىچىنە ئاۋ دىيائى نوسىن، لىكۋىلىنەمەكان لىسىرەمە جىياجىياكاندا،
 بىلەنمە سىرچاۋە رەسەنمەكان بۇ لىكۋىلىنەمەكان.

بەشى يەكەم بۇ جۈزى نوسىنى مىژو بەزىگە زانست، باپەتتەكە تىرەخان
 كۈرە... لىبەشى دۈرەمەدا باس لىكۋەنەكە كۈرەنەمە بىسىرەنچىكى خىزا.

لەۋنە باس لىر جەنگى پىكادەنەمە كەلەكۈرەستەندە بۇ كۈرەستەن كىرەن...
 ئىنجا ھۇكەمەكانى دەۋرەنە بىر باس، شىكۈرەنەمە چۈن بۈنەتە ھۇز
 ئاسىرەشتەي كەلەكۈرەنەكانى كۈمەلەكە كۈرەنەمە... دۈا بىدۈا، ئەۋەش رۈنەكەي
 دەۋرەنە سىر سىياسەتى دەۋرەنە داگىرەمە ئىمپىريالىستەكان

بەشى سىنەم، لىسىر بىزۈتەنەمە كۈرەيەتتە كە چۈن لىسىرەمە ھاتنى
 لىشەكە سۈرۈۋە گەلەكە ھۇ يارەمەتتەمە خۇلقاۋن، راستەمەخۇ كارى خۇزىان لىسىر
 بىمەيز بۈنى بىزۈتەنەمە كۈرەيەتتە كىرەمە چۈن ھۇنەكى زەمىنە ھەلەمەرى
 دىمەزەندە جەمەرىيەتتى كۈرەستەن بۈۋە

لەۋنەندە تىشەك دەۋرەنە سىر ھۇنە سىرەكەيە دەمەكى، خۇنەمەكان.

لمبشی چولوم-دا باس لمکور تمیك لمبزیوی بزوتمو دی پیکه پیکه نانی رنک خرو ی
سیاسی و چالاکیه مانی هر رنک خرو له کورن، هر لمکور ملی نیست خلاسی
کورستان و کور ملی جیهانده موه قا حزبی لاز دی خروانی کورستان، کور ملی ژ له
و هرزی دیمو کوکاتی کورستان لغاویاندا باس لمبزو کورو چالاکی و نامانجه مانی
هریکه دکورن، بهر اوردیکه لمبیدانی نامانچ و رنک خرو یی، بهر نامه، سیاست و
ستراتیجی هریکه لم دوو رنک خرو.

بەشى پىنچەم-يش سىرتلىكلىرىنى ئىشلىتىش سىياسىسىنى چالغۇسىنى پىنچەملىكلىرىنى كۆرۈپ
بەشىپىنچەملىرىنى ئىشلىتىش سىياسىسىنى چالغۇسىنى پىنچەملىكلىرىنى كۆرۈپ
ئۆزۈڭلۈكلىرىنى ئىشلىتىش سىياسىسىنى چالغۇسىنى پىنچەملىكلىرىنى كۆرۈپ
بەشىپىنچەملىرىنى ئىشلىتىش سىياسىسىنى چالغۇسىنى پىنچەملىكلىرىنى كۆرۈپ

یونانیی دہخوږتہ سرر ناوی میږیسی لوارکه بسانوه حکومتی و
دولتییمکانوه، لگلیشید؛ پلینکولینوه پمکی پر لبلگ و بلگنامه شوه
دسالمیږت که لوارکه جمهوریتکی خودمختار یوه نک سیرخو

بهشی ششم بۆ تويز ۋىسەمۇر مەلىسەنگاندېڭىكى چىنايەتتى و كۆمەلايەتتى
سەركردايەتتى خىزى دىمۇكرات و جەمھورىيەتتى كوردستان تەرخان گەرلە، ئىنجا
روناكى دىخەيە سەر سۆشت و خەلپەتە تايەتتىكەننى جەمھورىيەتتى كوردستان..

پنهي جوتيميش ترخانه پڻ تيشك خسته سر سرچيائي داصغراندن و
روخاندني کوماره بهر خستني قازانچ و دستکومتکاني جمهوريتي کورستان.

لەبەشى ھەشتەمبەش دا گەلەك ئىكۆلەنمە لىسەر چەندەن رودلو دىيارەدى
سەردەمەكە دەرگەت، باس لەناكۆكى و مەلەننەمەكان، ئالۆزىمەكانى چولەمەوى
كۆمەلگە كۆرەمەلەسى، پەلەنەكانى ئۆزەنەن بەتەبەتى شەرتەش، كەلەمەش بۆۋە
مۆزى پەنكەتەش ھەردە كۆمەلە بەرگەمەتەنكى سەسەسى و سەرمەزى .. ئىنچا چۆن
تارەن ھەلە ئەيەك دەرەزى ھەردە كۆمەلە دەرە، لىمەنە بۆ بەسەمەچەسى
سەردەمە روناكى ھەردەمە دەرگەمەتەنكى ئاكۆزىمەكان و بۆرۆۋ سەتەمەكانى دۆلەسى
رودەلە كەمەسەت... گەرتە قازى مەمەد و ھەردەمەكانى مەمەمەكەمەردەن و ھەمەسى
لەسەردەمەدەن و چۆرى جەنەمەكەمەردە

لەبىشى نۆھەمدا باس لەر ھۆۋاكتەرلە ئەكرىت كە جەمھورىيەتى كوردستان -
پان روخاند... بۇچى وائاسان روخاندرا.. لەناويدا ھۆيە خۇيسى و ھەركىيىمگان
روناكيان ھەخرىتە سەر.

دولەتدوى لەوانەر لەبىشى ھەمەمدا ھەرس و پەندەكەنى جەمھورىيەتكە
لەدەمەزاندن و روخاندن و سەرمەچامگاندا ھەخرىتە بەرچا...
لەكۇتايىشدا لىكۇلىنەرمەيەكى تىرۈتەسەل لەسر لەزمونەكەى سەھاباد كە تەمەن

پىنچ سال و جەمھورىيەتكەى كوردستان كە نۇزىك پەسالىكى خايلاند، بەسەر پاسى
تىرۈتەينىكى سەرمەم لەجەمھورىيەتكەى كوردستان ھەخرىتە بەر دىدى خۇيىنەر.

دەبو لەم بەرمەمە گەل پاشكۇ بگىرتە خۇي، بەتايىبەتى پاشكۇى ئار، نۇد
لەبەلگەنامەكەنى سەرمەمەكەى لەگەل بووايە، گەلنىك نەخشەر وئەى جۇدلو جۇدى
بگىرتايەتە خۇي، بەلام نەبوونى كات و گەورەبوونى بەرمەمەكەى دوو ھۆى سەرمەكەى
لەبەدپنەھىئانى لەر خواستەنە.

دەروازىنىڭ

يەكەم كىتاپنىڭ كەلەلەين كوردىنكە ئەسەر جەمھورىيىتى كوردىستان نووسرايىتى ئەسالى نووسىن سەردەمى ئەچاپدانو بۆلۈكرەنەمەش، كۆمەرى مىللى مەھاباد بوو. سەرەتاي ئەدايكېرۇنى (ئەم كىتەپ) ئەپرىلى سالى (1977) بوو، ئەم سەلەدو دوايىتىرۇش ئەسالى (1979) دا، دواي داسەزاندنى كۆمەرى ئىسلامى ئىزانو رەخساندى زەمىنەي بۆلەندەمەي كوردەيەتتى، دوو ئەقەللا بۆ ئەچاپدانى ئەم بەرمە يېڭەنچام بوون. كەلسالى (1984) يىشدا ئەمەلدا ئەم دەستىنۇسە يگەيەنرۇتە دەستىم بۆ سويد، تالەنئ بەچاپى يگەيەن، ئەمچارەيان رىگاوبان بوو كۆسەپ، ئىتر "يەكەتتى نووسرايى كوردىستان" ئەم ئەسالى 1984 دا بەچاپكرەن بۆلۈكرەنەمەي ھەستاق نووسەيەكەشەن گەيەنە دەستىم. ئەسەيدىش بەيەن دەستكارى، جگە ئەزىياكرەننى پىشەمەكەي كورت بۆي، سەرەنئۇن چاپو بۆلۈكرەمە - تا ئەم كاتانە تېپەمەي بۆلۈكرەننى ئۆزىكەي چۆرەسەلەش بەسەر نووسىنى ئەم بەرمەدە تا سالى "يەكەم چاپكرەننىش"، ئەم يەكەم كىتەپ بوو كەمىنۇنووسىنى كورد ئەسەر جەمھورىيەتى كوردىستان نووسىيىتى بۆلۈكرەيەمە. دووم كىتەپىش بوو ئەدواي داندەكەي (وليام ئىگلەن) بەناوى "كۆمەرى كورد 1946" بەزمەنى ئىنگلىزى، ئەلەندەن ئەسالى 1963 دا بۆلۈكرەمە.

گرنەگىي مېژووى سەنگى بابەتتەيەن ئىنكۇلپەنە سىياسىيەكەي ئەم بەرمە ھەر ئەمەدا ئەبوو، بەلگە ئە بايەمەيەننى مېژوونۇس نووسرايى روودەكەنى سەردەمەكەشدا ئەركەوت كەدپارە ئەرىش بەھزى رىبازە زانستىبو بابەتتەكەيەمە بوو، بۆ نەوونە د. عبدولرەھمان قاسەلو ئەنووسىنى (چەل سەل خەبات ئەپىناوى ئازادىدا) ئەم بەرمەمەي دەك تاكە سەرچاوە بەزمەنى كوردىسى ھەرگەتو، ئەگەل (ئەم نووسىنى خۇيى (سى) ھەزىسى دىمەكەتو رۇئاسەز گۇلارەكەنى سەردەمەكە سەرچاوەي بىيانىي كەسەرچەمەيان (10) سەرچاوە بوون.

* ئەمەي جىگەي سەردەجە ج.د.د.د. دووم چاپى كىتەكەي قاسەلو بۆلۈكرەمە بەيەن ئەمەي ئەنووسىنى سەرچاوە كاتەد، دەك چاپەكەي بەكەم... مەي ئەم كىتەپى مەيەن نووسىيەن.

دیسان نرخانی نی کتبیبه لسانیکی زانی هلیکوتوی کورد سوکتور کمال
منهردا برهکوتی. کاتیک بۆ هولی لهچادانی، بهرهمهکم خسته بهردستی، تا
لهرقمایی و بۆچوونمکانی لاگدارم بکات، لهویش بهتایه که وهلامی دلوکمی
دایره کتیردا، له بهشی پزوهنجی بهر بۆچوونم هیه ههههه پیش چاری
خونهری تازین:

یوخته‌ی ناسمکه‌ی دوکتور کمال ملزهار نه چمد:

بەرزىڭكەك مەخمۇد

برای صلواتی نفیسم

دېچو لاندېنېکړه وهلامې ټامگت بدېمېره، هغندېک کارې ټاپېنېږې خړم پړه

هۆی دو اکورتتم، دایوی لږوړدنت لږمکم.

بەروردی پەرھەمکەتم خوێندەوود. سوپاسی بێوات ئەکەم کەمتەنویت پیری من
پەرەسەری بزانفنت.

وبه گورتي لهو لایاندهی بیایما هاتون میانخمه برچاوت. هیوادارم
سودیان هیمنت.

—بەر لەمەمورە شت پەرزەنایەت لێمکەم، بێ گومان خۆت هێلە کەردووە و لەسۆزە
وێستوتە بەرەمەنگی پێ کەلە بەخەیتە بەردەم خۆندەموری کورد. وێبازی زانستی
لەنوسینەکەدا تاشکرا خۆی نیشان داوە، هەرچەندە لایەنی تیۆری زۆر زۆر و لەوە
چارۆبار لەزمینی و واقع دەری خستۆتەرە. دیمەرە سەر ئەم بەسە. ئەو فەلسەفی بۆ
باسی مێژووت تەرخان کەردووە بۆ کورد پێویستە چونکە تەنێستە مێژووی ئێمە بەر
لەمەمورە شت پیاوێز و دەربڕینی مەستی ھوتە ھەچەند شونێکدا دیکۆمێنت و
بەلگە ی چاکت ھێناوە ئەوە کەسەرچاوەی دەسەن بۆ لێکدانەری بەسەرھاتەکانی
سەھاباد. زۆر چاکیشە کە دەستکاریی ناوەڕۆک و شێوێزی نووسینیانت ئەکەردووە
دەک خۆیان نوسوتووە.

همرۆی زمانه بهرهمهکت بکوردی بهکی پاراو نامکو سانه نوسراوتمه
که بهویان ههچی بنویسته بۆ نویسنی ههکرتو. لهگهڵ شهوش جهند

تېببىي يىگىم ھەيە شۈبھىيەتتە مەخسەس بەرچاۋ، دىيارە خۇت بېرىپ دەمەيت
پەسەنەن يا نا...

دوای تېببىيەتلىك دىكتۇر كىمال مەزھەر نامەگەي بەسچۈرە كۇتايى پىئىمەننىت:
- ھىوادىرلەم لىپىلاپە رىگەي باۋۇرۇنەردى كىتەپمەكتە بىدەن، ھەر لىپىرۇشەش مەن
ۋاى بەمباش مەزانە چەند ناۋىكى ناۋى لىپىرەت. نەگەر ھاتۇ رىگەي چاپ دانى درا
لەۋا بەمبىچ جۇرۇك لە 10 ھەزار كەمىرى ئى چاپ مەكە، چۈنكە كىتەپمەكتە لىپىرۇشەش
نۇرۇشى مەگاتە لىپىرەت. كۇتايى دىسان پەچ مەدەل و گەرم پەقۇزىيەت ئىدەكەم.
ھىوادىرلەم لىپىرەت سەرمەكەي زىچىرەيەك كارى تىرى مۇلۇسى بىت كەلىمەتۇ
ھەمەكات بۇ گەلى كۆرد خىزمەتلىكى گەۋرەيە.

غۇشە مەركەزىدە تەلەپپۇز

كەمەل

1979-6-10

* گۇلارى كوردىستان: گۇلارى يېرى خەزىيى دېموكراتىي كوردىستان (4) ژمارە.

* گۇلارى مەۋلە: (4) ژمارە.

* گۇلارى گورگالى مىندالنى كورد (4) ژمارە.

* گۇلارى نىشتىمان، گۇلارى كۆمەلى ۋە (6) ژمارە لىگەل يەك رۇۋىمىز.

* گەلىك باۋوكرلەردى سەردەمەكە ۋەك: مەلىكۆك، پەيان... ھتە.

دروم: * (557) بەلگەنامەي لىپىرسىرلانى گۇمار لەۋنە: (4) نامەي پىنشاۋ قازى مەمەد، نامەكالى كۆمىتەي ناۋەندىي خەزىيى دېموكراتىي كوردىستان، پىرۇتۇكۇلى ئەنچومەن (مەجلىس) ئەفەسەرنى ھىزىيى دېموكراتىي كوردىستان، پىرەرو نامەكالى ۋەزىرەت ۋە سىرۋىكى سىتادو لەرماندەو سىرلىكى ھىزەمكەن، جەگە لەو دۆكرىمىنىست ۋە بەلگەنەي پەيۋەندىيان بەتۇمارى نامەي ھاۋو رويشتو، نازۋەو چەكە تەلەمەنىي تەسلىم كىرد... تاد (7) نامەي سەپلى قازى. سەدان نامەي جەنرال ھەمەرشىدخاننى پانە، (3) نامەي جەنرال بارزانى، (5) نامەي جەنرال مومەرخانى شەرىپى، نامەي گەلىك لىپىرسىرلانى تىرى ۋەك: مەمەدى ناۋەلەدە، جەمەلى كىرىمى، مەمەلەدە ھەمەن زەبىمى، مەنالى كىرىمى، ئەھمەي ئىلاھى، مەمەد قودسى، مەستەفا خۇشناۋ، مەھاج، رەئىس بەكرە مەمەلەگەرىم خەزىيى، ۋەھاب ئاھى جۈندىيانى، ئەھمەد خانى فاروقى، ھاشىم خەلىل زادە، خورى ئەھمەدى تەھا، مەل بەگ شىنرەزاد، ھەمەنمەن خانى قاسىخان زادە، مەجىدخاننى ھەمەرشىد خان ۋە مەلدى... تاد (ھەمەن ئەمانەم ئەمەللىرى 1973 دى ئەھمەرشىدخان ۋەزىرەت ۋەك (3) بەرگى (دەۋلەتلىك جەمھۇرىي كوردىستان) ئەسەلانى (1992)، (1995)، (1997) دى ئەسەلەي بەچاپم گەمەندەن ۋە ئىستاتىستىك بەرگى چۆلەمە بەدەستەمەيە كەگەلىك بەلگەنامەي تەزەۋۇر تەخۋى، ئەمەل ئەمەنەدە ژمارە يەكەن ئەمەللىرى ھاۋەكەرى ئەمەل مەمەندەم ۋەزىرەت ۋەك ئەشۋىنى خۇياندا ئەمەلەم بۇ كىردەن.

لەو ھاۋەنەي ئەۋى نوسىنى گۇمارى مەللى مەھاباد، جەگە ئەمەلپەيگەمەندى سىن بەرگەكەي دەۋلەتلىك جەمھۇرىي كوردىستان، كەتە ئەۋەكەتە بۇ يەكەم چارە ئەمەللىرى سىياسىي ۋە ئەشۋىنى ئەتەمەيى كوردە كەتەلىكى ۋە كەتەلىكى ھەستىيار بەرگى ۋە ژمارە يەكەي ۋەزىر ئەمەلگەنامەي سەردەمەكە، بەو چۆلە بۇرۇنە بەرەستە

ميژونوس و نوسمران. زياتر نمرانه گهئي ليکوليندو نووسيني ميژووي و سياسي
لنسر نمونه گهي مه ابادو کومارک له گوزارو روتنامه گاني ناوومو دهمرو دي
ولات باور کړو دتوره کبه گشتيي دجه به شيکي گرونک لدموله مند کړني بهر مه
نوييکه، جز زياتر سوو وروگرنديش لنيان، هريکه به پيني دابشپووني بهه کان و
بابتي هريشه، خرونه ته تک دم جايه.

سېنىم: ئىم دەپانزە سالى رابردودا گەئى خوئندكارى كورد لىمدردودى. ولات
ئىزى دوكتۇرلار ماستىرمكانيان لىسىر كۇسارى مەھاباد بۇلوكردودە، گەئى
مىژوئوس و ئوسىرائى تر چەندىن باس و لىكۇلىنىمە و ئوئىسان لىسىر ھەندى
لايىنى تى كۇمار بەچاپ گەپاند، لىمالاتىش ژمارىمەك لىمخوئندكار لىمزانكۇ
سالىمانى و سەلاھەدىن بۇ خوئندنى باق لىگەل لايىمەكانى رۇئامەس
رۇئامەئوس و شىمەو شاعىران و بابەت تر خەرىكەن. ئەرەش ھەسەو گىنگىمەكى تر
دەمەن بەبەلرى زانستىيانە لىمئوسىنى مىژوئى جەمھورىيەتى كوردستان كەچەند
لايىنىكى تى نادىار دەخەنە بەرىاس و ئوئىزىنەمە ساغكردودە... سوود وەرگرتىن
لەمەشكى ئەرەنە مەم مەرەمە ئوئىمە نەرىكەنەت.

[illegible]

لەخاو ئەرەبەدا فەلەستىنكە لەسەر يەككە لەسەردانەكانى پۇتخەوا بۇ تەورە
 ئەرەبوتووه كەلەگەل جەغىر پۇتخەورەدا عارشى سەريازىي بەغەردەمیاندا گوزەر
 بەكات و ئەمانىش سەلاسى سەريازىيان بۇ دەكەن ديسان بەشى ئەرەبش وەك
 سەراجووه بۇ ئەم حایه نوڤه سوودەمان لێوەرگێرووه.

پہنچیم: ہمارے سالانہ گہلی پیرہن و یادداشتی لیپرسرو پان ہاویانی کڑمار ہلاکو کوئےتہ، یمکیک لہوانہ (ہمسراہائی کوور)، کھیزا محمد شہین مہنگوی نووسویتی و ہم دواپیدا لہوو ہمرگدا چاپ و ہلاکو کرایہ۔ کھیک لہوانہ لایہنی نادیارو ہارلہ لہوسراہاتہکانی ہمرہمکہ ہاسہکات و گرنکیہکی میژووی نڈی ہمہ۔ دیمان سالیک ہوو کوور نازاد لہریاسی عولہ، گہلی میدہنی ہمدنی لیپرسروانی وک ہلا قاری موہریسی، سدیق حمیدری، نووسینہکانی عبدولقاری دہباغی۔ تاک۔

ششم: نوکومینتیکی تری گرنگ کلہم سالانہی دواپیدا کھوژتہ ہمرہست، ہلاکو کوئےتہ و ہسینہنامہکی پینہراہ، کھاستہوژ پینش لہسینہرہدانی نووسراہو دہامہکی لہگولاری ماؤستای کوور ژمارہ 24 و 25 سیالی 1995 دا ہلاکو کوئےتہ لہسینہتیکی تہرا، وک خوی دہیفہنہ پینش چار۔ دیمان گہلیک ژانیاری لہسر جوی روخانی کڑمارہک، گرنی قازہکان و دہگایی کردنیان و لہسینہرہدانیان کھوژتہ ہمرہست

ہمترہم: لہسالاتی ژانی نلیگہدا، لہگہلی گہلیک نووسرو میژوونوس و خہسفرانی زیندو کوئےتہ میژوی مہاباد نووسراہدا، ہوین ہمدوست و ہاوکارو گزہنہرو ہجروہو ہلگنامہ لہو مہدانہدا ہتایہتی: ہرایان: دوکتور شہری حسہنہوو، سہلا حوددینی موہندی، ماؤستا شہخ عزمیشی حوسہینی، حسہنی قازی، دہعباس وک، دہجہلمری حسہنہوو، کھیمی دانشیار، جگہ لہمدہنی ژمارہیک لہاوژاوانی کڑمار وک: ماؤستا سہلا رحیمی عہباسی، میرزا علی خوسرویی کھگہلی لہباس و خولہکانی روودوہکانیان روونکرہو۔

ہاوینی سالی پار دوی روناکیی ہینینی (کاروانی ہن کوتایی)، ہمرکای چاپ و پہخشی ہمرہم لہریگہی دوست و ہرایانی نازیم کاک شہرکو ہیکس و کاک وکوف ہیکہرو کاک دلشاد عبدولقاری لہچادانہرو کڑماری میلی مہاباد-یان لام ہورہمدہ، لہاسٹیدا نہو ہاندہم ہوو کھمدست ہمر کارہ ہکھو لہریشہو ہمر نہمہو ہمہزی خولانی ہری ہمرہمیک نی، کھلام وایہ ہمر ناورہزکہ دہولہمدو

زەنبارىيە ئونيانىمىز لىنگۈلىنىمىز پىشت بەستۈرۈم بەيلىگىمىزى رەسەن، جىگەي
 رەزاسەندىس كۇمارناس و خۇنىمىران بىنت و ئەرشىفى جەمەورىيەتى كوردستان و
 كاتىبخانى كوردىس پىنەمەلەمەندىر بىنت، بۇيە دەمىت پىنشەكى سۇپاسى ئىران و
 مەمۇر دىسۇزلىنى تىر بىكەم كەكەمۇ نۇر يارمەتيدەرى روناكىس بىنىنى ئەم چاپەي
 جەمەورىيەتى كوردستان بون، بە تايىمەتى بە ئىنگىلىزى كوردنى پىنشەكىگە لەلايەن
 م. ئازىل ھىسۇن مەمەد بۇ بە ھەمەبى كوردنى م. مەستەل سالىح كەرىم و كاك دىرا ھەرج.
 مامۇستا ئادىر مەرخان بە نەخشەسازى بەرگ كەكاتى خۇي بۇ كاروانى بىن كۇتايىش
 ھەمان ئەركى گىرتە ئەستۇزى خۇي، ئەكۇمپىوتەركوردنى باسەكان خوشك وىرايان (تارا
 رەئول) ئەمۇننىكا جىگەردىنى (شىروان غەزەت) و (سەيران عبدولرەھمان) و ئەمامادەكوردنى
 بۇ چاپ (شىروان تۇلىق) لەپىدا چۈنەمەشدا بۇ ھەلەبىرى و رىگەستىنى سەرياسەكان
 پىنشەمە ئەھمەد، بەختىار مەلا غەزەت.

بەشی یەكەم

نوسینی میژوی
جه مهوریه‌تی کوردستان

بود. بر مبنای آنکه در نخستین سالهای کمونیستی، شوروی و نژادیه بزرگ
نمونه میژوومسکی.

لجاری راست و درستیشدا شو جزیره دناور بوزونانه دمنههوی شیواندن و
شارمنهوی راستی و دورکوتنهوه لریبازی زانستی، نهوانه مایه
چواشکزدن و شیواندن، درگا داخستنه لهنهوی نوی و تازه پینگیشتمکان
کله پوروی خویان و گلهکمان نگن، بهمیژوی نیشتمانکمان ناموزن، کله
لنهنهوی و پهنهکمانی ورنهگن، لهنهوی و پورپیرانیان دپیرن، بهمش
نموتان درس و پهنهکمانی شو راپوردهوه بگنه سرمهشقی و پیرانی نوی
زانستیان و دناوری کوردههتی.

وگو همو لایمکیشمان دزانی نویسن میژو و شو شیوپه شو و پیرانه دناور
لناو شو بازنه سنوردرده، کاریکی ناسان نیسه، پیرمورگی و پیرانو پرنسیه
زانستی و گونچامکان لگنل برنامهمسکی بامتیید، پنا بردنهر سرچاره
رهنهکمان و بلدگمانی سندنهکمانی سرمهسی بامسکه، کاری لیکزلینهوه ناسان و
بن کوسپ و تگه دهگن، تابوتانین هملیدهین که شو سامانه میژوومسکی، نهوی
مار، بهدوریدا بگنن و بیانپارنن، چونکه زورمان لناو چوو، نک همله پارچه
دگیکرلوکاندا بگره لده بهشه نیمچه نازدهشدا، چونکه شونهناری دگیکردن و
چوساندنهوه، ماف زموترکردن و سپاندن یاسایک گهتر بهریست و نازرومان
بیت، سامانی نههوی شیواندن و زور کسمان بزر ماردههوه، خوشمان رولی
پوسهتی و لگتی نمان کمهوه میان زور کم و لهجینگه نیبوران بود. بویه
سرچارهکان کم و همدن جار دهگمن، جاری واش همیه خومان هیلاک نمکردوه
تا دهستان بگاته نهوانه مار.

نهوی لهههوی ضاموتره، شو دیاردانه میژووی نوی و سرمههکشان
دهگنیهوه، بهمیژوی جهههوی کوردستانیهوه، هرچند لده سالانه دیویددا

* هر لهر هسپاری و دانی سرنی نرشیف، لمارس 1997ل بهارمسن و پشنگیری سرزکی
هرنی کوردستان و سروله وزیران نرشیفی نههوی کوردستان-سان دهنهزاند و بز دهگم حار
لنیزوی نههوی کوردا، نرشیفکی نههوی لور حوزه بکرتیهوه، که بلدگمانی حوز نهجری همو
سردهد سرجهی بولدهکلی زنی سلسی و حکومتی و لهرهگی و نههوی نههوی بگرتیهوه...

بەدەستېننىڭ شەخىرى خەلىكى بىيىنىي نەك خۇمان، گەلىك لىقۇكرامكانى سەردەمى
كۇمار كەتتە بەدەستەن دەك لەپىشەرە ئامازەم بۇ كىرەون، بەتايىمى رۇتاسە
گۇلارمەكان. كە لەپىرشىپەكانى لەندەن و كىتەپخانەى كۈنگەرە لەۋاشتۇن و لەر
رۇمارنەى رۇتاسەى كوردستان كەلەپىرشىپى (سەرمەن داپە لەندەن كەكانى خۇى
كۇنىسۇق ئىنگلىز، ديارە لەر لەسەردەمەكەدا، دىۋىدەۋى يەك (30) رۇمارە لەر
رۇتاسەى نەنۇرۇت بۇ (دەنگى گىتى تازە) لەر گۇلارەى كەنەپىگىلەزەكان، بۇ رەبەر
پروپاگاندەى خۇمان لەپىراق، بۇرۇپان نەكرەدە، دىۋى سود وەرگەن نەنۇرۇن بۇ
لەندەن. بەس جۇرە لەر رۇمارنەمان بۇ پارىژدۇ كۇپىيەكانى كەتتە نەسەت
ئىمەمان... رەنگە لەر رۇمارنەش كەلەكەتەپخانەى كۈنگەرە لەۋاشتۇن ەن، لەر
بەشىۋەمەكى لەر بابەتە گەپىشتەن لەر كىتەپخانەى كەلەمەكەى دەك لەمەم مەبى
زىاتەر لە (30) دالەى. كاتى خۇى نەكشور لەمەرى خەسەنپۇر لەسەر مەكرۇلەلم
دالەمەكى بۇ سود بۇ ئارەم.

میثروی لهزموئه که می معاهد، که مدلیه لهزموئه که می معاهد، معیست له که مشرو
 ناوه و سوا نیمچه نازامیه که مدوی لهوه لهشکری سوری سولیت ناوچه مکانی
 سموی نیرانی دگیر کرد، بهمدنی ناوچه ی کوردستانیشوه، بهتایبیتی موکریان
 که تادامزاندنی کومار، چوار سالو بهتعمنی کوماریشوه نزیکی پینج سالی
 خایاند. لیت دوی مومیک که لهبوزلهوه ی بیری نازامی و چوله ی رۆشنیران بۆ
 بهمدستینانی مافهکانی کورد، کومله ی (ژ ک) دامزوا کوهه چالاکی و پینوعدیی و
 کزقارو بیان لک کردن و ، دویست لهجیگی ژ ک، حزبی دیموکراتی کوردستان
 دامزاندنی، زوری لهبورد، جمهوریتی کوردستان بهمدیوه، که هت لهسالیک ژیا
 (1-22 تا 194-12-17) له دوییدو بۆ جانیکی تر لهو بهشه دگیر کرایوه . جا
 معیست لهزموئه که می معاهد سمرجسی له رۆژگاریه که مدکریته نیوان
 دامزاندنی ژ ک و روخاندنی جمهوریتی کوردستان.. چونکه باسکردن له میثروی
 کومار نوکسان و نا کامل دهرمحضت لکمر پینشکی لهو رورده گوئگانه ی

^۲ قدو چو کلامو چو زانوارو نهمون له گیل محله اوده به کلامو معیتنه دهنن کس سالم وایي دهر و صفت، نهر به کلامو تانزو بچرته کس من لهر و به که محله او دلی موکریانو لهر سر و بنده شده دلی کورده ستی بزرگه لانت یو، بیرو چالا کور کور نهر که کانیسی، لهر و سره کیده کانیسوه، همر لهر دلقه یو.

رۇژنامىسى، شىئە شاعران و ئوسىران و چىزۇك ئوسان... لايىقى ئابورىيى و بازىگانى، حكومت و سياسىتى ئابورىيى، كرىئەوى كۇسپانپا و سىنەما... رۇلى پىنشىر قازى مەمەد ئەزىك، دامەزلىنى ج. د. ك. رۇلى قازى مەمەد ئەوانەدا و لەشەرو نەبەردىيەكەندە، ئەلقوتابخانەس كىارى رۇشنىبەرىي و كىنشە كۆمەلەيتىيەكەندە، لەندا بېرىار بۇ خۇيەمەستەمەدان و لەسپىلەردەلى. ئەوانىر گەلىك باس و خواسى تە پىئورىستىيان بەلىكۆلىنەرى زىاتەر ھەپە

لەگەل ئەس ئوسىن و لىكۆلىنەلىنى ئەس چالاكىيە بەرىلەوى كەمەپەس سالا ئە گەلىك چىگەس شارى نىيە يادى دامەزلىنى ئەس كۆسارە دەكرىتەمە، پىئورىيەكەنى سەردەمى ئازادىي و لىنچا لەسپىلەردەلى پىنشىر ھاورىكەنى بەسىمىنارو پەنىل و كۆپ كۆپونەمە ئاھەنگ دەپوئۇنرىتەمە... لەگەل لەوانەشدا گەلىك ئەگەمە كۆسەپ ھەن كەرىگىرى زىاتەر بەرلەرلەتەر بابەتى و زانىستانەترى مىللىي ئەزمونەكەن كەپىئورىستە ھەلى ئەمىشتىيان بەرىت. چگە لەوانەى ئامازەم بۇ كرىن:

- ھەرچەندە گەلى زانىيارىي و چالاكىي ۋە لەناو ئەرشىفەكەنى دەولەتەنى ھاورىيەندە پەردەلەمەمە كەوتونەتە بەردەست، بەتايىيەتىي پىئورىندىي چەند لىئەرسارو كەسىتتىي ۋە (عەبدولرەھمان زەھىجى و قاسسى لىلشەنىزادە) لەگەل كۆنەلىي روسيا لەورەن و تەورقۇ ھەندى شارى تەرە بەمەپەستى روتكەرىئەوى كىنشەى كۆرە داخولزى و ئامانچەكەنى ۋە و رۇلى سياسىي رىئەلەمە، چگە ئەس زانىيارىيەنى تە كەپەپەمەندىيان بەكۆمەلەمەمە ھەپە بەتايىيەتىي لەروى رىئەفستەن لەرلەنپوونى بىكەكەنى جەماەر، ۋامەكەنى كۆلارى نىشتەمان و چاپكەرىئەمە يان گەلىك بەپەن و زانىيارىي ئەسە چاپەمەنى. ئەد لەگەل لەوانەشدا ئانىستە رورەلەمەكەنى سەردەمى ۋە ھەر ئەدەمەزلىنىيەمە ئا و ئىپوونى لەسەر شانزى سياسىي، دامەزلىنى گەلىك دەرەزەگەي بەرىئەمەمەن و ھىزى چەكەرە پىئورىندىيە نىشتەمانىيەكەن لەگەل نىشتەمانپەمەمەنى پارچەكەنى تەرى كۆرەستەن. ئەدە ئەوانە كەمە روناكىيان خورەتەسەر بەلكو ھەندىكەن ئەتارىكەپەدا ماونەتەرە.

- ئۆز ئەپەلگەنەسەر باقۇكرەمەكەنى سەردەمەكەس كىارونى ئىسانى كۆسار ئەكەوتونەتە بەردەست، بۇ ئونە نەزىكەى (50) ۋامە لەرۇئەمەى كۆرەستەن،

نوسىيانەي دەك گوتارى سياسىي، بىمەھىستى ھاندان و جۇشدانى خەپات، تېڭىمىل
بىرەستىي رولەرمەكان بىكرىن، پىنويستە رىئەزى تايىستىي ھەرىمەكەيان پىارنىزىت...
كەتتى نەمە ھاتوۋە ھەملى زىياتر بىرىت بۇ دەرھىناتى زانپارىي ناۋ ئەرشىفەكان،
كۆكرىنەمەي بەلگىنامە شونىنەرمەكانى كۇمار، كەتتى نەمە ھاتوۋە ئەرشىف بۇ
سامانى مېژۇيى نەمە چى تايىست بەلمەزىمىنكى دەك جەمھورىيەستى كوردىستان
بىت و چى بۇ ھەمەو بولمەكانى ئەرشىف بىت، لەناۋەمەو لەمەمەي و لات
دەپسەزىن و بىكرىنە مەلەپەندى لىكۆلىنەمە.. تا دورۇمەكانەن چىتر زەلمەرىمان
پىنەمەن و نەمە زىياتر لەسامانى مېژۇيەمان نەلمەرتىن.. كەتتى نەمە ھاتوۋە
كەموشپارىي نەمە لايمەنە زىياتر بىكرىت تا بەمەستى خۇشمان، دەك لەروخاندەكەي
كۇماردا كرا، تۇمارو بەلگىنامە بۆلۈكرەمەكان لەناۋەنەمەن.

مىن ئالېم نەمە بەرمەمە نوپىيەي مېژۇي كۇمار ھەمەو نەمە لايمەنە بەسەردەكەتەمە،
ھەمەو كەلپىن و بۇشايمەكان پىر دەكەتەمە، دىسان ئاشلېم بىنكەمەكورتى ئابىت، بەلەم
لەتەوانم بلىم دىۋى زىياتر لەسىي سال لەلمەزىمىن نوسىن و لىكۆلىنەمە لەسەر
جەمھورىيەستى كوردىستان و بۆلۈكرەنەمەي نەمە بەرمەمانەي كەكەلپىنكى گەمەرىمان
لەبۇلارى كۇمارناسىي و لەمەرشىف و كىتېفانەي كوردىيەدا پىر كوردۇتەمە . نەمە چاپەي
جەمھورىيەستى كوردىستان لەزۇر رومە نوپىيە، چەندىن باس و لىكۆلىنەمەي گەنگەو
زانپارىي زىياتر خەلەمە سەر باسەكانى تر، لەناۋ دىدېكى ئوئۇ زانپارىيەكى زۇو
دەلەمەندەتەمە سەرنەم لەباسەكانى كۇمارى مىللى مەھاباد دەرەتەمە كۆرۈش
بەلەنغەي نەمە بەرمەمە نوپىيە تا نەمە ئاستەي كە ھەمەك چۇن بۇ چاپى يەكەمى
كۇمارى مىللى مەھاباد گوتەمە نەمە يەكەم كىتې بۆۋە كەكۆردەك لەسەر كۇمارى
مەھابادى نوسىمەو دىۋى بەرمەمەكەي ولىام نىگەلتى-پىش دەرەم بەرمەمە بۆۋە .
لەرمەشدا دەلېم و بىنەچ دەرەلەك نەمە يەكەم بەرمەمەكە كەتلىستە بىمە بابەت و
زانپارىي و بۇچوونى ئوئۇ تۈزۈنەمە بابەتتەمە، لەدەرەتەمە كىتېنەكە لەسەر
لەزمەنەكەي مەھاباد روناكىي بېيىنەت و كەتتېتە بەرمەست خۇنەرمەن.

پیشی دودھ

سەرئىچىك لەكۆمەلگەى
كوردەوارىي و
سروشتى گەشەکردنى

پاری یه که ۱: گوردستان، مه پدانی شهرو داگیر کردن
پاری دوو هه ۲: پرسی ناسروشتی گه شه کردنی کومه لایه تی نه گوردستان دا
پاری سهه ۳: گوردستان و سیاه تی دمو نه داگیر کردن نیمیریا لیسته کان

پىارى يەككەم

كوردستان مەيدانى شەرق داڭىز كوردن

لىكۇلىنىمۇ ئوسىن و شىكردىنمۇ بىرور دىرىپىن لىسىر ھىر روداۋىنىك، پىورىستىيان بەش تىگەشلىنى بارىدۇخە بابەتتى و خۇرىمەكان و سىزانىنى ھۇ ھەلومەجە جولىنىمۇ قودىرتە رۇلەينەردىكەنمە ھەيە، لىمىت رەخسە بىرروردى دەستىشانىكردى دىاردەي ھەلى پىادىكردى گارە نامۇ دۇ بەرموتە ئاسايەمەكان، نىرخاندنى روداۋو ھەلسەنگاندەكان بەپىنى كات و سات و شىۋىن و سىرەمى روداۋەكان بىن، دەپن لىياساكانى گەشكردە ھەلەلەيمەكانى كۇمەل، گەشكردە كۇمەلەيتى و سىياسى و ئابورى و ئايىنى و سىزىمى و لىكرىمەكان بگەين ئوسا دەتوانىن زەمىنەي و ئىنگىرىس بۇ روداۋىنىكى مېۋىسى بۇلۇقىنىن... لىبەرنەمى بۇ تىگەشلىنى بارىدۇخى سىرەتا، سىرەتا رەخسەندى زەمىنەي باس و لىكۇلىنىمۇ لىمەنمەكەي مەھاباد، دەپن لىكۇلەندە ھەلەلەيمەكانى موكرىان و كوردستان و ئىران بگەين، لىمەتەي كاروانى سىياسى و ئابورى و گوزەرنى خەك لىمەنە چىر بەجۇرەكان بگەين.. لىكۇشەي سىياسى كورد وەك مىللەت، لىسەرتاسىرى ئىراندا بىكۇلىنىمۇ بىزانىن چۇن روداۋەكانى ئاۋخۇ ئاۋ ئىران و ھەنەكە كارىان لىسىر يەك كوردوۋ، چۇن بەرمەندىيە ئاكۇكەكانى نىۋەمەنەكان بونە ھۇى داڭىكردى رۇر لىمەنەكانى ئىران لەلەين ھىزەكانى يەككىتى سۇلىيەت و لىمەنەتۇرىمى بەرىتائىاۋ لىمەنەكانى لىمەنەكان، چۇن بەرمەندىيەكانىان روىبەرو بوز و مەنۇرە سىياسىمەكان و گوزارە سىزىمەكان رۇلىان بىنىي.. چۇن ئەوانە كارىان كوردە سىر نەمە رۇدەستە و چەمساۋەكان.

جەمھۇرىيەتى كوردستان لىمەشلىكى بچوكى كوردستانى ئىراندا لىمەنەچەي موكرىان و نەمەندى مەلەندەكەي كەمەھاباد چو دىمەنەنرا، لىمەنەيەكەي بچوكى لىمە بەشەي كوردستاندا بىو كەلەندەسىرى روىبەرى كوردستانى ئىرانى دىمەنە⁽¹⁾ موكرىانىش، مەنەيەتى مەھاباد، ھىر لىمەنەيەكەي بەبەرورد لىكەل ئاۋچەكانى تىرى كوردستانى رۇشەلەلەتە، سىستەرى رۇشەنەرى و شاعىران و بىرى نىشتەنەپەرىمى و كوردەيەتى بو، لىكەل ئەمەشدا لىمەنە گوزەرنى خەك و لىمەنە

نابوری و خصلت‌مکانی کز مملکتی کوردن‌نوراییه، به‌شکی تو لوکسری شو
 پارچه‌یی کوردستان بو، نه‌خوینده‌نورایی و لوکسرتوویی و هژمونی سهرچم
 ناوچه‌مکانی گرتب‌نوه. هژگامکانیش، زیاترو راست‌وخ‌بو داگیر کری و
 دلبشگری و جیالوژی رهگزی مزه‌ب و گوشتور دهگه‌ن‌نوه. هر له‌دیزه‌مان‌نوه
 رژیم و دهسه‌لاته جۆزو جۆزمکانی فیژان، گوشاری نابوری و سیاسی و رهگزی و
 مزه‌بیان خست‌ن‌نوه سهر کز مملکتی کورد، به‌تایبه‌تی شو سالان‌نوه که ده‌ولتی
 سهری دام‌ن‌ن‌و کموته به‌ره‌نگاری وون له‌گه‌ل ده‌ولتی عوسمانی سوتنه مزه‌ب..
 چونکه کوردستان بو به‌میدانی شهر نا‌ن‌ن‌و له‌شکرکشی.. لهر داگیر کری
 لو نا‌چانه گه‌یشتنه مزلو شاره پی‌ن‌ن‌و مکان و نا‌چه ستراتیجی‌مکان، بو دهست
 به‌سهرگرتنی سامان و کۆکوردن‌ن‌و باجی زیاترو سه‌پاندنی هوکسی نا‌و‌ندنی
 به‌سهر ولاته‌داگیر کراو‌مکاندا.. لو نا‌کۆکی و پنگه‌ل‌ن‌ن‌و تا ده‌مات رویکی سامانی
 به‌خو‌ده‌گرت، ئیتر مللانی و جهنگ‌که بو به‌ن‌ن‌و نابازی سهریازی نی‌وان دور
 قودرتی گوره که‌میلی مزه‌بی و نابوری داگیر کردن زیاتر رۆلی گهرمیان تیدا
 ده‌بینی، ه‌ولیان ده‌دا گه‌لانی نا‌و‌چه‌کش بختنه نا‌و جهنگ‌که‌ن‌ن‌و، ه‌م بکۆنه
 سونه‌مینی شهر و سامکان‌ن‌و و ه‌م ولاته‌کان‌ن‌و ده‌داگیر کری.

کوردستان یه‌ک‌ن‌و بو لو ولاته‌نی که‌لو جهنگ و ن‌ن‌و نابازی‌مان‌ده گهره‌ترین
 زیانی به‌کوت، نه‌ک هر له‌به‌ره‌ن‌و‌ی که به‌خو‌ی جهنگی جوگرافی‌ن‌و به‌یدانی
 له‌شکرکشی و شهر مکان به‌ره‌و ن‌ن‌و له‌نا‌و‌چه‌مکانی به‌کوتنه نی‌وان لو دور
 ده‌ولته‌ن‌و، به‌ل‌کو له‌به‌ره‌ن‌و‌ش که‌کورد خا‌و‌نی ه‌یز‌ن‌کی به‌کرتو ده‌ولته‌ن‌کی خو‌ی
 نه‌بو که‌نی‌وانی به‌ره‌گری له‌خو‌ی نیشتمان‌که‌ی بکات. هر له‌سهرتای به‌ه‌یز‌وون و
 په‌ل‌او‌یشتنی شو دور ده‌ولته‌ن‌و، کوردستان کرا‌بوو به‌دو به‌شهره، رۆژه‌لات و
 باشور له‌زیرده‌ستی سهری‌مکان و پاکوریش له‌زیرده‌ستی عوسمانی‌مکاندا به‌ون.
 به‌لام له‌شهری (چاله‌یزان)دا (1514 ع)^(۱) ه‌یز‌مکانی ده‌ولتی عوسمانی له‌شکری شا
 ئیسماعیلی سهری‌بیان شکان، تیدا شا ئیسماعیل برین‌دراکرا، سولتان سلیم-یش
 گهره‌ترین سهرکوتنی به‌دهست ه‌ینا، و‌ه‌ یه‌ک‌ن‌و له‌سهره‌ن‌جامه گره‌نگه‌مکانی شو
 شهر شو شو سهرکوتنه‌ی عوسمانی‌مکان، رۆژه‌ی نا‌و‌چه‌مکانی کوردستان، هر
 له‌دایره‌گرو ماردینه‌ره تا‌ه‌موو کوردستانی باشور، به‌پنی رن‌گه‌رتنه‌سه‌ی

چالديران، كوتنه ژيړدستى دولتى عوسانييهوه، هر بهيئي ئو پيمانه، جۆريك لىسرىهخۆي مینشینمكاني كوردستاني راگياند، وەك پاداشتى كوردەكان كەبەسولى مەلا ئيدرىسى بگيىسى يارمىتى هيزمكاني عوسانياندا. لىس سەردەماندا كورد خامنى دعيان حكومت و مینشین بوو كەسەنديكيان هر لىسەمكاني ناو راستەوه دامەزبوون، بۆ ئەرەي بتوانن يەكگيرن يان حكومت يا مینشینكى وا بەهيز مەلبەكۆيت كەبتولنيت ئو مياپەتپانه يەكبات و دولەتینكى يەكگرتوو پێكبهینن. بۆ ئەرەي مینشین و حكومەتانه، سەریهخۆي و نیمچه سەریهخۆي خۆيان پاراستبوو، بەلام ئوانه، زیاتر لىس مانەدا بوو كەلى دور زاهیزەي هەرمەكە بەشەو شۆري يەكتریهوه خەريك بوون و هەرمەكە سەولى راگيشانی ئەم مەو ئو مەوان ئەدا.

نوای سەركۆتەمەي چالديران، سولتان سەليم كۆتە نەخشەدانان بۆ راگيشانی مەوانى كورد، پێشمەكەي كۆتە هێمن كۆرەمەوان بەدنياكۆرەن لىپاراستنى مۆلك و مال و حوكمەرانپيان، ئینجا لىسەرمەقاي تشرینی دووەمى سالى 1515 ع دا سولتان سەليم فرمانینكى بۆ كۆرەموه تێیدا ددانی نا بەسەریهخۆي مینشینمكاني كوردستان لىكاروبارى ناوخۆياندا، بەرهش مینشینە سوننە مەزەبەكاني بەرهەمى خستەژێر دەسەلاتى سولتانی عوسانيیهوه. بۆ زیاتر دلنیاكۆرەن مەمەكاني كوردە لىپروانا مەمەكیدا، سولتان سەليم بەلێنى دا كە:

- 1- پارێزگاری سەریهخۆي مینشینمكاني كورد بەكات.
  - 2- حوكمەرانپي مینشینمكان لىپاوكەوه بۆ كۆرە مینشینتەوه (بەمۆرسە بیئت).
  - 3- عوسانيیهكان یارمەتى كورد بەدەن لىمەموو شەڕێكدا كەتووشیان دەیت، هر بەجۆره كوردەكانیش یارمەتى دولەتى عوسانی بەدەن.
  - 4- زەمكات و باجى شەرى بەخەزێنەي دولەتى عوسانی.
- ئو سەردەماندا نزیك بە (46) مینشینى كورد هەبوون، جۆرى پێوەندی ناوخۆ رێكخستنى جۆرى مەمەلیان لىسەریهخۆي نیمچه لیدرالییهك بوو. بەلام سولتان سەليم بەر نەخشە ئەر پێوەندییهي تێگداو هەرمەكەيانى بەستەوه بەدەسەلاتى ناوەندییهوه، لىرهش بووه هۆی زیاتر لاوازبوونی ئەر مینشینانەو رێگە خۆشكۆرەن بۆ روخاندنیان.

له مړيزمېدنې زړدنازېږه خوښاوي و چنگه وژونکرمکې عوسمانیيگان و
 سطرېيگانداو زیاتر بهیزيوونی دولتې عوسمانی و سپاندنی دمه لاتی
 له ناوچمکدا، نوای شموی، بمکاتیی، مترسیی بهرنگاریوونوهریمکې تر لمانارا
 نهما، سطرېيگان ناچاروون مل بؤ دافوژيیگانی تورک عوسمانیيگان
 دپنرین، شمویو مللانیی شم پلیمه لسانی (1639 ع) د بمورکرمی پیمانیک
 لمانیون سولتان سولای چورمېو شا عیباسی سطرېیدا وستینرا... لهو
 پیمانداو بؤ یکم جار بهرسمیی سنوری همرېو دولتیکه لکورستاندا
 دیاریکراو بهینی پیمانیک زوری ناوچمکانی کورستان بهرسمیی کولنه شو
 قلمرېوی دولتې عوسمانیيهر... دمه لاتی سطرېيگانیش له پشت چپاکانی
 زاگړزدا مایوه.

نوای شموی به سپاندنی خواستکانی دولتې عوسمانی بهر لیرانیيگانداو
 لاوزوونی لرووی سربازيیوه... وهدوای لشرکینشیيگان تورک عوسمانیيگان
 له لرووپادلو روویمېوونو شموی لرووپایيگان و شکاندنی هیزگانیان لمانزیک
 فییمنا، لیر هیزکانی دولتې عوسمانی بهناچاری کشانوه و پاشمکشینیان لهو
 میدانددا کرد... بزیه کولنه زیاتر چسپاندنی دمه لات و هیزگانیان
 لروژمه لادا بهنخشې روخاندنی مرنشینهکان.

نم سیاستمش لمر دمی سولتان محمودی دوهدها پېر موکروه، بهتابیستی
 نوای شموی مترسیی هیزکانی (محمد عدل پاشا) ی لابه لاکرو ریگې هیز و
 په لاماردانی خوش کرد... لیر یکمیکه مرنشینهکانی کور دهر و خضرلو حوکمی
 پایتخت دمه پینرا... بزیه سهرمیکې رمش لهیزي ناوچمکدا، دمه پینکرد...
 زیاتر هیزو توانای کور بؤ خزمتی دلگیرکې بهکاردهینرا، دهره بگ و سهرک
 عشره ده دواکرتوو زوردرمگان بهیزي لمران و دمرانه پایمکای چسپاندنی
 حوکمی بیگانه... بیشموی بتوانریت سوود لهو هل و دهره تانه وهریگریخت کماو
 بهناو دهره خسان، بؤ نمونه حوکمرانیسی (کمریم خانی زمند 1746-1774 ع)⁽¹⁾
 کمریاتر له چارکې سده یک حوکمی سهرتاسهری لیرانی کرد، بې شموی لرووی
 سیاسيیهره هیچ سویدک به کور بگیمرنیت... دیسان حوکمرانیيکې (عدل خانی
 زمند 1774-1790 ع) نمونه کی نره لهو دهه هنکوترونک

پارى ئوۋەم

پرىس ئايرىشتىن كەشە كەرنى كۆمە لايەتى ئەكەرنىستان دا

ئەس شەرق شۇبۇ داغىر كەرنى دابەش كەرنەنە، سەپاندنى ھوكەسى داغىر كەرنى
 بەمەز كەرنى پايدەگەكەنى ئەمەل سەركە خىل ۋە بەرمەگە ھاۋا كەرنەنە، شەرقى
 ئاۋخۇ مىرەنشى ۋە خىل ۋە بەرمەگەكەن، سەپاندنى ياساى جەنگەل ۋە باجو سەرنەى
 ھەمەجۇر، روخاندنى مىرەنشىنە سەرىيە خۇبۇن، يان كەجۇرنى ئەھوكەسى خۇمالى ۋە
 جىپاۋز ئەھوكەسى داغىر كەرنەنە ھىتاۋە ئارلە - ئەمەل بەشكە بۇون ئەھوكەرنەى
 كەرنەگە يان ئەگەشە كەرنى ئاساىي كۆمەگەى كۆرەمەلرەى كەرنە، گەپەن ۋە
 گەشە كەرنەكەن بەرنەگە سەركە ۋە خىل ۋە بەرمەگەكەنى خۇمالا ئەمەل، ئەمەلەتە
 بەرمەگەىيە ئەھوكە ۋە بەستەكە پەرنەنە، ئەس ئەمەلەتە كەرنەتەنە ئەمەلەت
 ئەمەلەنەى بەتە ئاۋچە ۋە بەرە مەلەكەى خۇشەمە، بۇيە ئەمەلەنەى - بەپەنەنەى
 پەشەمەل شۇنەمەلرەى سەركەمە بەرمەگەىيەى ۋە ئەمەل شەرقە ۋە بەرە ئەمەلەنەى
 ھەرنەى رۇنە ئەلەش، ئەمەلەنەى ۋە پەشەكەرنە ئەمەلەنەى رۇنە ئەمەلەنەى
 ئەمەلەنەى - ئەستە گەشە كەرنە كۆمە ئەمەلەنەى، سەركەمەنەى چىنە
 كۆمە ئەمەلەنەى ئاساىي ۋە ئەمەلەنەى ئەمەلەنەى پەمەنەنەى گەشە كەرنە
 ئەمەلەنەى، بۇيە چىنەكەنى بۇجۇل سەركەمەلرەى ۋە چىنە كەرنە جۇتەرنە،
 گەشەى سەركەمەنەى ئەمەلەنەى، بەگەشەى خۇبۇنە خەمەت ئەمەلەت ئەمەلەنەى
 داغىر كەرنە ئەمەلەنەى رۇنە سەركەمەىيەى كۆرەمەلرەى ئەمەلەنەى رۇنە
 ئەمەلەنەى كەرنە ئەمەلەنەى بەرەمە ۋە ئەمەلەنەى، ئەمەلەنەى ئەمەلەنەى ئەمەلەنەى
 ئەمەلەنەى رۇنە، ئەمەلەنەى داغىر كەرنە ۋە ئەمەلەنەى كۆمەگەى كۆرەمەلرەى ۋە
 ئەمەلەنەى ئەمەلەنەى پەنەگەىيەىيەنەى شەرقەمەكەن ئەمەلەنەى بۇنەمەى
 كۆرەمەلرەى ئەمەلەنەى.

ئەمەل ئەمەلەنەى پەنەى گەشە كەرنە ۋە ئەمەلەنەى كەمەتە ۋە ئەمەلەنەى
 بۇون، ئەمەلەنەى ئەمەلەنەى، ئەمەل ئەمەلەنەى كەشەكەل ۋە سەمەلەنەى ئەمەلەنەى
 ئەمەلەنەى، پەشەمەل ئەمەلەنەى، ئەمەلەنەى ئەمەلەنەى جىپاۋز ئەمەلەنەى
 ئەمەلەنەى ۋە شەرقەنەى، ئەمەلەنەى ئەمەلەنەى ۋە ئەمەلەنەى ئەمەلەنەى، ئەمەلەنەى ئەمەلەنەى.

بازار، لىگەشكەرىندىلار، زياتار، روخسارى، بىستىنەمى، كوردستان، بەجازىرى، ۋاىتى، پىنە،
 بەستارو، لەۋىشەمە، بەۋلاتە، پىشەسازە، پىشەكەتوۋە، سەرايەدەرەكان، نەردەكەرت،
 لىگەل، لەنەشەدا، كۆمەلگە، جوتىياري، ۋاىتوۋى، كىشتوكال، سەرمەۋالەت
 بەخىۋەكرەن، گەرمەيان، كوردستان، كەرنى، زۆر، لەخىلە، گەرمەكان، روخسارى، كۆمەلەر
 كوردەۋىسى، بىۋىن، سىستىمى، پاتىرەۋىكى، خىلەمكى، مورتوۋىسەكرە، بەسە،
 لەپىرەسپەمەكانى، ئاينىن، مەزمەي، زالار، پىزەۋەكرە، سەرمەۋام، بىۋىن، ئەۋنە، پاينە،
 نەرمەگىتتى، زياتار، تونەتوۋال، بالادەست، نەكرە، سەرمەي، پىشەش، چەن، تونەتوۋال
 جۆرە، جۆرەكانى، جوتىياريان، چەرساۋەتو، سەرمەۋى، نەمەۋەتو، مورتو، خىلە،
 سىستىمى، خىلەمەتتى، ۋىلى، سەرمە، خىلە، باۋك، سالاۋى، بەتتەلەكەش، لىگەل
 جوتىۋىنى، سەرمەۋەندىيەمەكانى، خىلە، نەرمەگەيەتتى، زياتار، سىستىمى، نەرمەگەيى
 بەمەيزەر، مەۋى، بەتتەيەتتى، ۋاى، نەمەي، زۆر، دىگەر، كەرمەكان، زەۋى، زەريان، سەرمە
 سەرمە، خىلەمەكاندا، دەشە، نەكرە، تا، لەپارەستى، سەۋى، قەلەمەۋە، شەمەي
 سەۋى، لەۋەن، كەرنەدا، سەۋى، لەمەيزەر، تونەتوۋال، مەريگەن، ئىتەر، سەرمەۋە، مەۋىنە، خاۋەن
 مەۋەكى، گەۋە، نەۋىستەۋىنى، ئاۋچە، نەرمەگەيەكان، سەرمەۋى، زەرى، ھەۋەتتى،
 لەۋەگەۋ، پاتىرەندىيەشەۋە، بۇزە، ئەمان، مەۋىنە، چىنى، بالادەست، جوتىياريان،
 چىنى، چەرساۋە، كەرنەۋى، زەۋى، پىشەمەكانى، تەلەگەل، پىتى، بۇرجۇۋ، چىنى، بۇرجۇۋ
 لەپەراۋىنى، كۆمەلگەدا، مەزىيان، مەجۇلان.

نەۋە، روخسارو، خىلەتە، تاپەتەمەندە، گەشتىيەمەكانى، كوردستان، بۇ، بەۋزەۋەلەت،
 ئاۋچەي، مەۋەندىيەشەۋە، سەرمەۋە، نەيران، خۇي، ۋاىتىكى، دواكەتو، بىۋىن، لىگەل
 نەمەشەدا، سەرمەۋە، لىگەل، زۆر، لەۋەچەكانى، تەرىدا، كوردستان، كۆلۈنەيەكى، دىگەر، كەرنەۋە
 دواكەتو، بىۋىن، لەۋ، سەرمەۋەدا، كوردستان، لەۋەكەتو، تونەتوۋىن، ئاۋچەكانى، نەيران
 مەزىنەدە، لەۋى، دواكەتەۋە، مەۋەنە، تەنە، بەلۋەجستان، سەرمەۋە، كەرنە، چۈنكە
 لەپىشكەرتتى، پىشەسازىيە، ۋىلى، سەرمەۋە، سەۋى، كىشتوكال، سەۋەگەكرەن
 تەنەۋەستىيە، سەرمەۋە، رىگەۋەيان، شەتەر، دواكەتوۋە،^{۱۶} كوردستان، ۋاىتىكە
 بىناغەي، ئاۋۋى، سەرمە، كىشتوكال، بىۋىن، گەنە، جۆر، تونەتو، مەۋە، بەخىۋەكرەن
 مەۋەۋالەت، ئاۋۋە، مەۋەۋە، كەرنە، سەرمەۋە، دەرەستى، سەۋەشكە، سەرمەۋە،
 نەستەكەت، بىۋىن، بۇ، زۆرەي، زۆر، خەلە، ئامراۋى، سەرمەۋە، ئاۋۋە، گەنە، سەۋە،

چەنجىر ۋە ئارزۇ كۆنەكان و گاۋ ئىستىقلىرى بىر ھەرچەندە سامان و كانگەي مەدەن
تۇر بولۇپ، بەلەم ئولتەي تا سەردەمى ئىس ھەلە مىژۋىيەش بەكارھاتىن، ھەر
لەبىر ۋە مەندىيى دولەتە سەرمایەداركان بولن، نەھىتان و كىشكەرنىشيان بۇ
بازاركانى ئىپاي خۇرقارا بەشىك بولۇپ ئەنەخشەي داگىرگىر دولەتى سەرمایەدار...
بارمۇخەكانى كوردىستان و ئىس بەشى كۆمارمەكە ئىسەر پىكەنئىزا بىر چۆرىپولۇپ.

كۆمۈلگەي كورد، دىك ھەسور كۆمۈلە دىككەرتورۇكانى تىرى ئىم جىپانە بىو،
شۈبھىمكى تايىمىتىو لىوئەننىبىو بىمۇسە نەگرتو، لىۋەدا مەبەستىم
لىياساكانى گەشەكەرنە گولستەنە بىو بۇ قۇناغە كۆمەلەيتىمىكان و جۇرى
دەمىبىوونى كۆمۈلگەمىيە بىچىن و بىش و تۈزۈلە جىپاچىكانە، بەلام رىبازى
تايىمىتى خۇ لىئائاساى گەشەكەرنە ھەبىو، كەشە ھۇكارانە لىسەرمە
بەسكەن خولقۇنەرى نە ديارەمىيە بىو، كەجۇرىك لىتايىمىتىو خەسەلەتە
تايىمىتىمىكانى پىئو دىارو رەخساو بىو، زىاتە سەرمەجاسى نە ئائاساى بىو
بىو، بۇيە دىتوانى چىن و بىش و تۈزۈلەكان لىكۆمۈلگەي كوردەلرەيىدا
بىم جۇرە يۇلەن بىكەن:

دانیشتوانی دینجات و شاروشارو چکمان: جوتیاری همزرو مامناوندی،
پژولیتارمای کشتوکال و زمو، دهرههگ و خان و بهگو و ناغاو خاوون مولکمان..
یگشتیی دوو چینی سمرهکیی پینکاتهی دانیشتوانی شو ناوچانهیوون، دهولعمندو
چینی خاوون قودرمت و پایهی کومه لایمتیی کهبه پینی ناوچمکان دهگوزبران، بو
نمونه: لهناوچهکانی کرماشان و بهشمکانی پاکوری لاجان کودا، دهرههگ و خاوون
مولکی گهوره همیوون، لهدهورییری سمردهشت و ناوچهکانی باشوری موکریان
ناغای گهرمو مامناوندیی همیوون کهیکه میان بهژماره کههمیوون.. کهچی لهغوز
ناوچهی ترده ناغاو خاوون مولکی بچوک بچوک همیوون.

لشاره گمورمکاندا. تا نو سردمهاته، هرچنده ورده پیشه‌سازی دست‌کردو کسایه‌ت و بازوگان‌نیر و کرنکاری خشت و بینا و مانیفاک‌تور و پولیتیکاری زهوی‌وزار، روی دهرک‌وتوی دانیش‌توان بسوز، سرمایه‌داری ورده ورمو لسه‌مرخو، بته‌ایسه‌تی لشاره‌گمورمکاندا، سمری دهره‌نیا و پیوه‌نیه سرمایه‌داریه‌کان تا دهات زما‌تر دهبوز، لکه‌ل نموانه‌شا جی‌او‌زیه‌کی زور گه‌ره لهنیوان نارجه

دیهاتیبیمکانو لهو شارانددا دهییرا، تا لهو په میژویپانه، روخساری خیلیمکیو جوتیارو، یوونی دمسولاتو نظری سره هیزه گمورمکانو خواومن مولکه زلمکان ناشکراوو.

هرمیریو نهغونندههریریو مولکسوتووی سیمایمکی تری ناشکرای کوملمکیمبوون... لنگل لهوانمشداو بهمزی گونامکانی لایمی شابوو، زیاتر هاشو لهنیزان شارهکاندا بورنمیری بازرگانیی ملبهمنده پیشمسازیبیمکانی دمستکرو گرهیونمیری خیزان لمدوری هر پیشمیهک زیاتر دهیو، بهرمیره زیاترو جولو جولو دهیوون. شان بهشانی وروستویو ناومندی بازرگانییو گشمکردنی پیشمسازیی دمستکرد. سوو مسلم زور دهیو، سرماییدارمکان پارهیان لهو رنگیمیره دهختهگم، چگلمووش خواومن بیناو مولکو مال لهو شاره گمورانددا بهرو زوریوون دهچوونو پارو پولو سامان لمدستی چینیکسی کم ژماردا گوندهیووه^(۱).

لهو بهشه سرماییداره خواومن بهرموندیبه لیمکچووانه، بهرمیره لهیک نریک دهیونمیری یمکیان لمرتو تیگمل دهیوون، تادمات بهییزتر دهیوون، تاجینی سرماییداری کوردیان لینهیدابوو... بهلام لهبرلهو هیزانهی باسکران، کزولو لاوژ یوو، بهبرارود لنگل چینسی سرماییداری نتمیری هوکمران و کاریمدهست، بی دمسولاتو بزپایمگی سیاسیو سربازیی بوو... دهرههگ و خواومن مولکه گموره شارنشینمکانیش بهمزی وکیل و سرکارهوه سرپرشتیی مولکو زمویمکانیان دمکرد، دمکوتنه میدانی سوو مسلم و بازرگانی و سوردو ماملهوه - زوریسیان تیگمل بهچینی سرماییدار دهیوونو دمگوزدان بؤ سرماییداری شاری، لنگل لهوهدا دیسان لهو چینه هر بهبرارود لنگل چینه زحمتهکینشهکانی کوردستان، بهییزو خواومن لوبرت بوو، کمچی لهبرامبیر چینسی هوکمرانی نتمیری کاریمدهست و بهبرارود لنگل چینه سرماییدارمهکه، لاوژو کم هیژو لوبرتیی سیاسیو سربازییو بهرموندی بوو.

لهبرنمیری لهو چینه تازه پنگیشتووه، بهرموندیووی ناو ریزی کارگمرانی پیشمسازیی لرلوانو کارگو کارخانه گمورمکان دهیو، بویه لوبرتیی چونه میدانی لهو بولانهی نهیو، چینسی سرماییداری پیشمسازییو تکنیکو ماشینو

گەشەكردەكەنى لايىقى زانست و زانبارىيە پىشكەرتوو بالا كوردو دىكان نەبوو، لەگەل ئەو مەشدا، بەپىنى گەشەكردەكەنى چىنە كۆمەلەيتىيەكان و ئەر مەلومەرجە رەخسپوانە، كرىنكارى خانومەرە زۆر نەبوو، رەنەبەرە سەپان و شوان و گاوان و پالەر بىن كارەكەنى تىرى لادى كۆچى روومو شارەگەرەكەنىيان نەست پىندەكرد، لەئەنار تىنكەلەيمەكى لەسەرخۇ كەمەرەكەرتوودا چىنەنكى نونى كەم قورەمترە سەرى مەركەلەيمەن.. بۇيە شىوئە بىرەمەپىنان، ئالوگۇرۇنكى بىنچىنەمى بەخۇمەرە نەمەپىنى.. لەگەل ئەر گۇرۇنەنەشدا سەرخۇستى كۆمەلەگە ئاچەمى موكرىان وەك مەمور بەشەكەنى تىرى كوردەستەنى رۇنەلەت بەنەمچە دەرەبەگى و خىلەكى مایەمەرە، پىنەندەپىيە دەرەبەگىيەكان لەچەندىن چۆرۈ شىوئەدا زال و بالا نەست بوو، كەشتوگال بەرەمەپىنان ئەنارچە دىنەتەپىيەكان و لەنەنۇ خىلە نىشتەجىن بوو دىكاندا باو بوو، لەگەلەشەدا بەخۇمەردى سەرخۇلەت و شارەلەرى و بەرەبوو سەكەنى، ئابوورەپىمەكى خىلەكىيەنە بوو ئارە.. لەنەنۇن ئەر دوو شىوئە بەرەمەپىنانەدا چەشەنكى تىر، تىنكەلەك لەمەمەوشىوئەكە مەركەمەرت و دىارەدى نىشتەجىنەبوونى كۆچەمەدەكان فراتەر نەبوو.

ياسا و نەسەلەتى ئاچەمى بەدەست چىنە بالا نەستەكەرە بوو، مەرجەندە زۆرەپەيان و نەسەتى چىنى حوكمەران و پايەگەي بەرەمەپىنى دىگەرەمە بوو، لەگەل ئەو مەشدا ئەنارچەكەنى كوردەستاندا، مەركەلە بالا نەستە ئاچەمى بوون، ياسا و نەسەلەت لەرە رەنگىيان ئەدەپەرە.

فرولەنەبوونى پەمەندەپى بازەكەنىيە شارە گەمەركەنىيەن، گەمەمە فرولەنەبوونى پىشەسەزى نەست، زىاتەر بازەكەنىيەن لىنەنەن بەدەمەلەتە سەمەپەيدەرە پىشەسەزەكەنە مەسەستەمە، كەلەپەل و كالاى ئەر و لاتانە بازەكەنىيەن دىگەرەمەكرد، ئەمەش كەرى مەكەردە سەمە پىشەسەزى نەستەرد.. ئەر فرولەنەبوونەى بازەرى سەمەپەيدەرىيە زىاتەر بەستەردەپىيە سەلەتەنى پىشەسەزە سەمەپەيدەرمە چەند ئەنەمەنكى گەرنەگىيان لىوئە خۇلە:

يەكەم: مەرجەن و ئاقەم نەسەلەتەرنىكى ئەمەمەى خاوەن نەزۇرەنەن كەمەبەستە بەسەمەپەيدەرىيە پىشەسەزى زەنەمەكەنەمە بوونەت، قاقەمى حوكمەران لەنەنە بوو،

شار شالىپارو ئەرمەنلەرگە گەورەكانى دادو دىزگا سىرەككەپكان لىقون دالتاشراونو بونەتە پايەنگاي چەسپاندنى نەسەلاتى نەولەتە ئىمپىريالىستەكان.

دووم: ئەبەرنەزەرى ئىس چىنانشە ئەگورەستاندا زىاترو وابەستەى ھوگمپرانى نەتەزەرى گەورەو كارەندەست بوون، نەمىانتوانىدە راستەوخۇ بەگەنە ئىس جۆرە مامەلەپەرە، بۇيە زىاترو توندتر گرەندراوى پايەنەخت دىبىوون و بەرژەونەندىيە ئابورەىو سىياسىيەكانيان ئىكەل دىبىوون.

سەئىم: ئىس چىنە خاومەن نەلوزەى كورد، بەمۇزى وابەستەپەرە، ئەبۇرە ئامەلنىكى دەستى دىگەركىو زۆرچار لىقونى سىلەتەكەى خۇى بەكاردەمپىنراو دىبۇە عامىلى گوشارىى چەوساندەزەى سىن لايەنىى، بەتايىبەتى كۆمەلەيتىى و نەتەزەىىو مەزەبى... بۇيە كۆمەلەگەى كوردەستان تا دامەزاندنى جەمھورىيەتى كوردەستان ئەزىنوسايەى دولكەوتتوتەرىن دۇشم و ياسادا بوو، لىقون بەرى قورسى ھەزەرىى و نەخوتەمەلورىىو زولم و زۆرى كۆمەلەيتىىو چەوساندەزەىدا بوو، لىسانەتەرىن مافى مۇلف و دىمۇكراسى و نىشتەمانىىو ھارولەتى و نەتەزەىى بىنەشكەربو... (6)

چۆل كورد ئىككەتەي سەربازى روس ئابلۇقەي دىيۇر. ئىسمايلى 1805 دا سەركردەكانى سۈيەي قەيسەر كەتقەنە تەقەلەي تازە بۇ راكىنشانى كۆردەكان.⁽⁷⁾

قەيسەرەكانى روس ھەردەم كۆردەكانى ئەودەو قۇلاسيان ئەك ھەر بەپيارو
ژۆردەستيان دانارو چەوساندريانەتەود، بەلكو زياتر لەموش ھەوليەن داود
بيانكەنە كۆتەكى نەستيان بۆ داگير كۆردى كۆردستان و ھەموو ناوچەكانى تر، بۆ
گەيشتنە ئەنجامدانى تەلوى نەخشەو بەدەستەنياننى ئاوانچەكانيان. خۆ ئەگەر نەو
مەبەستەشيان بەدەست نەھيەنابيت، وا ھەرلى بيلايەنگردى كۆردەكانيان داود،
جارى واش بۆود ھەر كەمەترسيان لەجولانەودەكە پيشبيني كۆردبەيت وا چيمان
لەتواندا بويت بۆ لەئاوردى كۆريانە.

ئەسەرەتاي سەئىدى ئۆز دەۋرىدەدا لەشكەرى ئىنيان روسو تورىدا (1829-1828) كورد يارمەتيدەرى سوپاي روسيا بىو، ئەمەش سەرەتايەكى تىر بىو بۇ روسەكان بۇ راكىنىشنى خىلەكانى كورد بىكارەيتانىيان لەكانى پىنويستدا. گەلچارىش ھاوگارى دەولەتى داگىركەرى كوردستان بىوون بۇ لىدانى بىزوتشەوى كوردەيەتى، بۇ نەونە لەشۈرەشەكى شەمەزىنان دا (1880-1881ع) كاتىكە يىتۈنەيى رۇنىسى قاچار لەبەرىنگارىوون و لەئاو بىردىنى شۈرەشەكى بۇ روسەكان ساغىوومو داواى يارمەتتىيان لىكرا، قەيسەرى روس نەو ھەلەى قۇزەشە، لەشۈرە فرماندەى (ئالخانوف) دا لەشكەرىكى نارد، شان بەشەنى لەشۈش قاچار كەوتە ھىزىش و پەلەمار. قەيسەرى بەرمەشەو نەرسەقا، بەلكو كەوتە ھاندەنى عوسمانىيەكان، نەو بىو بەھىزى ھەرسى دەولەت، يىبەزەيىيەنە كەوتە لىدان و پەرمەزەكوردىنى شۈرەشگىزان و لەئاو بىردىنى جولانەركە ئەوەش شىخ عوبەيدوللاى ناچار كورد كە غەرىزەيەكى سەد ھەزەر ئىمەزايى كۆيىكەتەمو نارامەتى دەولەتە كەورەكانى بىكات تاجارى ئاۋرەيوۋانى كورد بىكەن.

لەسالمگانی کۆتایی سەدی نۆزەمشدا، روسەکان کەوتنە داندانەوی کورەمگان، نیکۆزای مووم جەعفەر ناغای شکان و عەبدولقەزاق بەرخان و سەید تەمەای نەوی شەخ عوسەیدبولدی بانگ کرد (1889) و دیدەنیی کورە و بێکۆمەلێک دیارییەموە بەرنامانی کرد.

له پهمانی مایکس بیکزهدا (8) روسهکان توفیان کوردستانی باکور بکمه بهشی
خویان.. سهرجاوهی شو سیاست و فاعزایه تبهی روسهکان، زیاتر فراوانکردنی

دەست بەرداروون لە پەیمانێ سایکس پیکۆ لەباکووری کوردستان، ئەو دەست بەرداروونەکانی ئەرمەنەکان لە کوردستانی باشوور، سەندیارەکانی روداوی هێندە نامۆ چاوەڕواننەکانی کە مێژووی کوردستانیانی بەبارێکی ئاتەساییدا وەرچەرخاندو سەرچەمی کارو پەیمان و روداوێکی تریان بەعێڕی کورد ئاراستەکرد. بەتایبەتی دواي ئەوەی ئەو ئەفسەرە سیاسییانەی ئینگلیز گەمارە سەرەکییەکانیان لە دەستدابوو، لەعێڕی دامەزراندنی دەوڵەتێک بوون بۆ کورد، هەرچەندە گەڕێ ئەفسەری تر، دۆستانە لەگەڵ چارەسەری گێشەیی کوردبوون، ژۆر لەلایەن سەرلەو دامەزرێکا دەوڵەتیەکان دواي هێمنبێ و ئەفسەرێ هەنگاونانیان ئەکرد، لەگەڵ ئەوەشدا و هەرچەندە حکومەتێکی مەلیکیایەتیەکی شێخ مەحمود لەباشووری کوردستاندا بەسەر پلەدا گۆزەریکرد 1918-1924، دیمەن شوێنێ چەمکەلێ، لەماوەکانی نێوان هەردوو پلەمەکاندا ئەدواي روخاندنی دوا پلەي مەلیکیایەتی باشوور، هەر بەردەوام بوو کە دوا پلەي بەشەری ئاوبارێک (ئاماری 1931) گۆزایی هات.

لەدەمۆنەز سەرکردەیی ئەو رێبازە یوو کە ئەمریکی دامەزراندنی بۆلەت بۆو بۆ کورد،
لەو نەگەڕێوەی هەڵوێستیدا ئەوەش روون ئەکاتەوه کە:

(پس جاري ٿي ته ڪمپنشنيزي پينگويني مولي ٽيگي ڪوري ليشنيوي
 حوڪمي زاتي ڊا ڪرا، لسلنيامي و ناوچه ڪوردي به ڪاڻي نريگي ڊا هاتنگايهه بهاري
 سريازي زياتر لشي سياسي سهيادي به سر حڪومتي مريغاناڊا)⁷⁸

لەدوای ئەمکەم جەنگی جیهانی و روودۆرەکانی هەرێمێمان بەمەشرووبیەتەرمان
ئەر بەشەکی کوردستان بەگشتیی لەناو جوێرێک لەخاوەنێکی نەزەری، تا درووم جەنگی
جیهانی و جیگەرپوونی ئەشکری سور لەهەندێ ناوچەکی کوردستان کەشەش
بۆشێجیو نیشتمانپەرمانی کوردی ئەر بەشەدا چۆلاند، بەتایەتی لەموکریان.. نێر
لەرە سەرەتای زەمێنە خۆشکردن بۆو بۆهەندە مێژووییەکی خۆڵسەندنی
لەزەمێنەکی مەهاباد..

دووم جىگى جىهان مەيدانىكى پانۇ بىرىنى بۇ ويلايمىمىگىرتوومكانى
ئىسرىكا، رىمماند، ۋەك گىرەتەرىن قودرەش خاۋىن تەگىنىكى نۆيۇ ئىشكىرىكى پىر
چەك بىلەن ئۆزىمىكى لىيىن نىھاتى ھاتە مەيدانە، بىلار سەتى ھەمچىزى

بەلشكەرى پۇشتىن پەرداخ و پرچەكمە، يەنىكى ئەو مەلبەدانەي گەمىزى سوپاي خۇي تىادا چەسپاند ئاۋچەكانى خواروي ئيزان بوو، سەرەك چۆن بايەخېي بەجىنگەي ستراتيجى تورگيا ئەدا بىھمان شىنە ئيزلايش بووبوو چەلى نەخشەي ئاينىدە.. ئەولەش ئەك ھەر بەغۇي نەرت و بازارو كەرسەي خارو ئەو جۆرە خواستائەو بوو، بەلكو ئابلاقەدانى يەككىتى سۆليەت و دەستان بەرامبەر تەشەككۈرنى مەترىسي كۆمۈنيژم، يەككىت ئەلمانجە ستراتيجىيەكانى ئەمرىكا بوو.. ئەومبوو لەسرەنجامادەك گەورەتروين ئەولەتى خارون قوبرەت ئەمىرون و ئاۋچەكانىدا بوو بەخاون دەسلەت و دەست بەسەرگرتى ئاۋچە ئەوتىيەكان و مەلبەندە ستراتيجىيەكان.. بۇيە كوردايەتى ئەو ئاۋچەيدە لاوازو گەم جولە بوو، گۆرئەكان بە و جۆزلە ئەبون كەكەشمەكونەكان ئاسايى و سوشيتىي بن.. كۆمەلگەي كوردەلورى ھەر بەلواكەوتوويس و ھەزەري و ئەخوندەلورى مايەو.. لەبرئەولە لەسرەندەي جەمەورييەتى كوردەستاندا ئەيتوانى رۇلى كارىگەر لەچەسپاندن و بەرگەركدن لىنى مىيىنت، دىك ئەدايدا لەناو باسەكاندا روناكيان دەخەنەس.

یہ راویزو سہرچاومکانی بہشی دودھم

1- دكتور عبدولرحمان قاسموف له (كوردستان والاكراد) سلفيت: روبري كوردستاني نيزان (124950) كيلومتر چورگوشيه روبري گشتي كوردستان (409650) كيلومتر چورگوشيه، كوردستان والاكراد، طبعه بيروت 1970 ص 12.

2- چالديران: بۇلىكىگە نۇپۇس شارى تەۋرىنە، تېغىدا گەۋدەتەرىن شەپ لەتىۋان ھىزى سەفەرىمەكان و غوسمانىيەكاندا بولسا، لەتىغەيلىشدا غوسمانىيەكان سەركەتەن و يەمەنى چالديران-يان سەياند، شەپ و يەمەنەكەش ھەر يەتەۋى ئۇمۇ دۇلغەم بولۇپ.

3- کریم خانی زمانه نسائی 1746ء دا خولوی نیرانی گوت، ہر مہرہ دمسہ لاتی
خوی دمسہ سپاند، کمرہ لیدان و لعا و برندی دوزنہ کانی، دوی شہری نوری
نوری تازیجان، نسفمان، شیراز، عراقی عجم، سازندہ ران و گیلان-ی گوت
ہموو نیرانی خستہ زینر کینٹ و دمسہ لاتی خویرہ، بدادپروہری و عابدیل و
سورچاکی دوی دھر کرد، سورچاچی زانا و زیرک و دورین و لہاتو و وو، لہ 1774ع
دا کزچی گرو نیرانی بڑ کورہ کانی بھنہ نشت، لعا و فاکوکی و شہر لاسر

بەشى سىنھەم

هۇو يارمە تىدەرەكانى بەھىزبوونى
بزوتنەوھى كوردايەتى و دامەزراندنى
جە مھوريەتى كوردستان

يەكەم: هۇو يارمە تىدەرە خۇنيەكان.

دووم: هۇو يارمە تىدەرە دەرەكئىيەكان.

داسمزاندنی جمهوریهی کوردستان لهناوچهی موکریان، یمکینکه لهپوداره گرنگ و هستیارهکانی میژوی نویی نتموهی کورد، هم روداره وهک ههموو دیاردو گرنگ و هه روداوینکی میژویسی، بیهی پینشمکی و زمینهی رهخساو ههندی ههلوهرجی یارمهتیدهر هژگاری خویسی و دهرگی نهخولقا... گهلیک لههژو یارمهتیدهر هکان پیوهندی راستهخویان ههیه بهبارووخنی ناوخوی کوردستان و بزوتسهوی نیشتمانی کورد، هه وهک چوین بارووخهکانی ناو لیزان و ناوچهکهر جیهان، بهناستی جیاچیا، کاری خویان دهکرده سهر رودارهکان و خولقانی ههلوهرجی لهدایکبوونی نهزمونهکهر وهک لهشونی خویدا باسی رهوتی گهشکرده کومه لایمتیهکان و گوزرانی نااسایی پر لهزولم و ژورو چوساندنوهی گهل کورد کرا نهو داگرکردن و چوساندنوهی که کاریگهریهکی زوریان کرده سهر کولتورهکی بهلام نهیانتوانی خسهته تاییهتیهکانی کورد وهک میلعت بسپنوه، نهیانتوانی ههول و کوششی کورد یهک بخن بۆ سهرفرایزون لهو بارهو بۆ بهدهستیهانی مالهکانی لهزگاری و داسمزاندنی لهوارهی دهولتیی خوی، وهک ههموو گهلانی تری ناوچهکه، هه ههلیکی بۆ ههکوتیت کهلکی لیومرگرتوه، بهپاپهرنی چمکدرانه یان داسمزاندنی مینشچو لهوارهی کوردیسی، لهسهردهمی نویندا بهداسمزاندنی دهولت و حکومهتی خودموختاری یان شۆپشی چمکدریسی.

لیزهشدا زیاتر روناکیی دهخینهسهر لهو هژو یارمهتیدهر خویسی و دهوگهیهکانهی بۆلیان بیخی لهپوزاندنوهی کوردایهتی و داسمزاندنی جمهوریهی کوردستان لهموکریان کوردستانی لیزاندا.

يەككەم

ھۇۋ يارمە تىلەر خۇيىمەكان

-1-

بويۇنى نەتەرەمى كۆرۈگەن ئاسىيۇنالىرىمى كۆرۈدى

لەسەر زارلارەمى نەتەرەم، قەسەم، ھۇن، رەگەن، ئاسىيۇنالىرىم بەتتىگە يىشتىنى سەردەم
 مانا سىياسىيەكان، گەلىكە تەسەكرارەم باس و لىكۇلىيەرە نومەرلەر، چوۋنە ئار
 درىۋلەمى ئەر باسادەم شىكردىنەرەمى ھەر يەككە لەر زارلارەم مەبەستى ئەم چەند دېنەرە
 ئىيە، ئەرلەر چەند باسلىكى سەردەمخۇر گونگيان پىنويستە .. مەبەستى سەردەمكىمان
 لىزەدە تىگە يىشتەمى نەتەرەمىيە بەمانا كۆن و كلاسلىكىيە بەكارەمىنلەرەمگە كەپلەيمەكى
 كۆنۈزەرمەمىيە لەنپۇن نەتەرەم بەمانا كۆن و ئاسىيۇنالىرىمى كەزىراتر نىزىكە لەمچەمكى
 رەگەن، و ئاسىيۇنالىرىمى ئۆيۈم كۆرۈلەن سىياسىيە و شارستانىيە دىموكراسىيەلەمى
 بەسەر رەگەن نەتەرەم ھاتتور و لەر تىگە يىشتەمى مانا ئۆيىدە خۇي پىنويستەرەم.

ۋەشە نەتەرەم: (Nonon) ى ئىنگلىزىيە و (الامە) ھەرمەيى و (نەتەرەم) ى كۆرۈدىسى
 لەتتىگە يىشتە رانستىيە لىكەندەرەم جىيا جىياكاندا، گەلى پىنناسەمى بۇ كرارە، پىنچەمى
 زۇد جارا، دەرشتەمەكانى ھەرمەكمە لەر كۆرۈدى پىنناسەمە لەبارەنەمى بەرۋەندىيە
 سىياسىيە و جۇگرافىيە و ئابورىيەكانى ئار دەرلەمى نەتەرەمى كارەمەستەرەم بويىت، بۇ
 ئۆنە پىنناسەمى ستالىنىزىمى بۇ نەتەرەم لەمان بازەنەمى ستراتىجى ئاسايشى دەرلەمى
 يەكگرتۈرەمەكانى يەككىتىس سۆلىيەتەرەم بۈرە .. كەنەرەش گەرمەرتىن ئاكۇكىي لەمان
 ھەم پىنناسەمە ھەم نەشەر سىياسەتى دەرلەمى بۇ مەنلەر جۈزى بەرۋەندىيە
 نەتەرەم گەلان و كەمىنەكانى ئار سىخورى جەمھورىيەتەكان خولقاندا، روخانى
 يەككىتىس سۆلىيەت گەلىكە ئىپتىس لەر بابەت و سىياسەت و مەنلەرەم خەستەرەم،
 دەرلەمەندى جەمھورىيەت بۇ دەرمان نەتەرەم، لەمەمان كاتدا رىككەتوتنى رەگەنەرەم

سەھەرەمەلا غەزەت، ستراتىجىكى نەتەرەمى لەر كۆرۈدەمىن، گۇلۇرى رەبازى ئۆي، رۇسارە 21.

كۆرۈنى يەككىسى 2000

سەھەرەمەلا غەزەت، دەرلەمەن ئاسىيۇنالىرىمى كۆرۈدى، گۇلۇرى ئۆي كۆرۈدەمىن 3.

بهمنی پشته نارووه گه منتهوان زینت بیز بهر بهر مگانی، گوشاریو میژ لیمکیان جیابا کاتهره و شورا له میژولانیاندا دروست بکرنه، چونکه پهیره مندییه میژو بییهکان به جوگرافیا و سمنگی موز و تینه لکیشییهکان سهلامگیره وون.

- لمر کومه له خلکمر هارو پیژمندیی بهنیشتمانکه بهره، خاوه مندری تیی میژو بییهکی تایبته تیی وای خولاندنې که هارو تامانچو بهر ژمندیی په مگر تورو، هارو سوزو هست و نهستی نیشتماننې و نه تهره وای و پترو سهلامگیره کړدینت که تیکړا بېنه فاکتوری په مگر تن له دزی هر مېشکان.

- که لورو داب و نه ریتی کومه لایه تیی و خورو دوش و دهفتار له جلوی سرگ و بونه کومه لایه تیی و نیشتماننیه کانه، سیمو له خسه له تایبته تیهکانی وای چې مگر کړدینت که له میللت و گه لانی تری جیابا کاتهره.

- بهر ژمندییه تابور بییهکان فاکتورنکی گرنگی په مگر وون و دروسته وونی بهر ژمندییه هارو بهشکانی خلک، به گشترو، هی چینه جیابا کانی کومه لگا به تایبته تیی، به لومعه، لمر بوزوونه ناسه لیمینت که وونی تابوری په مگر تورو له میژوان نیشتماننکی پارچه پارچه مگر وودا بهنایه کی دروسته وونی نه تهره نه هیلنیت، به تایبته تیی که مگر پیژمندییه سنورییهکان نه بوونه هژکاری دېرانیکی وای که مگر لورو زسان و داب و نه ریته کومه لایه تیی و تامانچه نه تهره بییهکان وای له یکه تر ازیست که پیکره ولکاندنیان زده هست بیت و خرابه خانه ی دروسته وونی گروپی جیابا و دور له یکه.

هر چه منده کور د لیدیزه مانعه د لگجو دایم مگر و بووه، چه ساوه و زولم لیکراو بووه، هر لیکلی نژد نارووه بژ تونده تهره و شینولندی بهنماکانی وک میللت، به تایبته تیی کولتورو زمان و نه ریته کومه لایه تیهکان... له گهل تونده شدا، توله ویتی خوی نیشتماننکی به تایبته تیهیه چه به جزه مگانه ره یسارینت و له گهل گهل و نه تهره مگانی تر لوسینی جیاولزینت... هر چه منده نه میتوانیوه دهلته تایبته تیی بژ خوی دایم من زینت، سهبارت به موز فاکتوره زانرو مگان، له گهل تهره شدا بهر دوازم له کوشش و خباتی مینوچاندا بووه تا بگاته تامانچه میژو بییهکی. هر چه منده ورم تونده جولا نهره نیشتماننکی کور د لکوردستانی روزه لاند وک باشوری کوردستان نه بووه، دیسان لودای یکه مچسگی جیپان وک باکوریش نه بووه، به لوم

لەنێوان چەندین تێڕەو خێڵدا هەبوو، لەکۆمەڵگەی وا نەمەوێندەهەرێو ئۆلگەوئۆدا گایانی تۆلەر نەهەوونی باساو سەپاندنی ھۆکمی خێل بەلی بەسەر کۆردەهەریدا کێشا بوو، بۆیە ھەر تەنھا کەسببێتییەک بەناوایانگەو خۆشەویست و نیشتمانیەر و ھەروەرا زۆرەکی ھەکا ئازى محمد دەتوانی ئەوانە یەک پھاڤ و ئەوانیش ئامادەن بەرەبەرەى ئەر کۆردایەتیی بەکەن... لەبەشێکی تایبەتیدا بەدوور دەریژێ قەسە لەسەر رۆلێ پێشما ئەکەین، لەوێدا خەسەتە کۆمەڵایەتی و ئایینی و سیاسیی، ئاسەراوی و پەسەر پایە تایبەتێکانی، خۆشەویستیی و جینگەى ئەناو کۆمەڵە ئانی خەڵکدا، پەسەر ئوانای دەرایی کەسەر چاوەی ھەندێ ھەنگاوی گەڕگەن کە پارمە پۆلیان پێویستە، رۆلێ لەسەر دەمی سەرەک کۆمارەدا... لەوێدا رۆڵاکیی دەخەزێنە سەر ئەر لایەنە... لەوێدا کەسببێی پێشما باش دەردەکەوێ بۆیە ئوانی ئەر رۆلە گەڕگە دەخەزێنە.

-4-

رؤی شاعری نووسری و ناکیری غونڊهوارو سمرک غبنه نیشتمانیدر و مرکان

ھەر لەسەرەتای رەخسانى ئام نىمچە ئازادىيەى بەمۆى بېۋىنى لەشكرى سۈرەدە
خولقا، شاعىر رۇشنىرەنى مەھاباد دىمۇرەرى، نوسىران و خۇندەوران كەوتە
چالاكىي و ورياكردنەرى جەماۋەرى كورد، گۇلزارى نىشتەمان و بلاقورەم
بەيانەكانى تىر گۇمەلى ژاك رۇلىكى گونگيان لەمەيدانەدا بىنى، جەماسەتى
خەلىكان بەجواند، ھەلى كۆرەندەرى نىشتەمانىرەمزانان ئەدا لەمەورى كۆمەلە
بلاقورەمەكانى، دىۋى لەمەش دەرەزەندى خىزى دىمۇكراتى كوردەستان و
بلاقورەندەرى رۇزانەمە گۇلزارى كوردەستان، گەلىكە نووسەرى شاعىر و خۇندەوران
لەمەور كۆمەلە، بەشەرى نووینەكانىان رۇنەماى خەلىكى شار و دىھاتبان لەمەور...
ھەرچەندە خۇندەوران كەم بىر دىسان ئەمان بلاقورەمەكانىان بۇ نەمەخۇندەوران
نەمەخۇندەمە. گۇلزارى نىشتەمان و رۇزانەمە گۇلزارى كوردەستان، ھەلە، گەلەلى
مەلەلانى كورد، ھەلەلە كورد، بلاقورەمەكانى وەك ھەلەكۆكە نووین و شەرى دەيان
رۇنەماى شاعىرەان ئەدا بلاقورەمە

[illegible]

هۆيەكى گونگو سەرمەكىي ناو ئەر مۇيانەي لەناو بازەنە ئەرەكچىيەكاندا دادەنەرىن، كەلەرەستىدا گەورەترىن فاكىتەرى وەرچەرخەنەرى رورەوكان لەنەنچامىشدا دامەزەندەي جەمەورىيەتى كوردەستان، ھاتەنى لەشكەرى سۈرى سۆفەيت بۈو بۇ ناوچەكانى سەرووى ئۆزۈن بەناوچەي مەركەزىنى كوردەستانى ئۆزەنچەكە، كەلەنەنچامىشدا، بۈو بەھۇيەكى راستەرخۇي مەملەنەي رەنچەكەنەن تەلەلەيان بۇ ئەنچامەندەي رەنچەكەنەن پەنچەنەكان لەسەر ئۆزەن، بەنچەستەي كەشەنەي لەشكەرى سۈرۈو سەپەندەي مەسەلەنى خۇيان و سۈرەستەندەي شورەپەك بۇ پەرىسەستەندەي كۆمۈنەنچەم ئەرەكەندەي سۆفەيت لەر سەنچەندەي، ئۆزچە بۇ گەنچەنەندەي مەسەلەنەنە لەلەپەك، وپۇ مەنچەكەندەي مەسەت بەنچەكەندەي مەنچەكەنەن ناوچەي سەنچەي لەلەي ئەرەم. ئەنچەنچەمەنەن مەنچەكەنەن گۆشەنەن مەنچەكەنەن مەسەتەي پەنچەكەنەن...

له گڼل نومونه شدا گمليک هوی دهره کی ریاستو خو نو تار استوخو، کسم و رۆد کاریان له سمر که شا نه وی گورد ایستیر و له واییشدا پیکه یقانی جمهورییستی کوردستان کرد، نموانه:

جولانسمو شوقپش و راپرېنمگاني گه لان لمخې د لگير کولن و چرسا ندنمو و
له پښتاري سمرقازي و دولتي سمرقودا، لمتاوياندا راپرېني گه ل ټا زمريايان و
لهدايشدا دامن راندي کوماري خودمختاري ټا زمريايان يو.

[illegible]

بەشى چوارھەم

- بەرمو دامەزنانى كۆمەلەو رېككراوى سىياسىي ئەكوردستانى ئىراندا
- كۆمەلى ئىستىغلاسى كوردستان.
- كۆمەلى جىھاندا.
- حزبى ئازاد يىغوانلى كوردستان. كۆمەلى ئازاد يىغوانلى كوردستان.
- كۆمەلى ئۆك
- حزبى ديموكراتى كوردستان

حسابات و لماناو کاروانی بزوتنځه ی نیشتمانی و یووم نامانجه کانیان سرگردایمتی دکرځن.

هرچمنده لاسرمتای سدهی بیستهدا رڼافلاتی کوردستان جموجولیکسی سیاسییو چالاکیهکی لهوتوی لهو میداندها بهلږوه نمییښی، پینکهنانی گڼو رڼکفرای سیاسییو کڼمه لایهتیی وانجهو کلهسر شانوی روودامکان رڼل بیښی، سهارهت بهگلی هڅ کله پینش هموویانهوه داگیرکړنو چوساندنوه و هرگزیري نه خوړنځهولریو خاموشبوونی هوشیاری سیاسییو هست و نهستی نهتهوی بیون... لهگل لهوانهشداو لهبر خودی لهو دیاردانه، بهشه هلمبرهرمو روناکیرمکه کاري گرابووسر، بهپنی هلمومرچ و بارودڅخه کانی سر سردهمه هرشیاریبووه.

کڼمه لای نیستخلاصی کوردستان

بزیه (بهو لهشپو لهساله کانی شهردا لهم بهشهی کوردستاندا کڼمه لای "نیستخلاصی کوردستان" بهگرمی کهورتووه خڼو دروشمی پهکگرتنی کوردو سریمخوڼی کوردستانی بهزکړدبڼوه)^(۱).

لهوهش گڼلایکسی چاوڼی بوو لهچالاکی سیاسییو هغلی سازکردنی رڼکفرای یو نهتهوی کهوروشمی پهکگرتن و سریمخوڼی بهزیکاتهوه، لهم بهو چالاکی و نامانجه هم بهسنوړو هم لهمانو تاقمیکي بچووک لهملکانی روناکیرو نیشتمانیپهوهردابو کمنیده توانی کار لهموتی روودامکار بکاڅ. هڅی سرهکی لهوهش هر لهبر لهو پینکاتهوه لهو بهسنوړی و خسلتهکانی تری رڼکفرلرمکه نهبوو، بهلکو بارودڅخ و نااستی گڼهکړدی کڼمه لای کوردمولری و هلمومرجه ناسوشتی و نالاساییمکان، تا لهو رڼگاره، پولری کاري لهگوره تریان نهدهدا، ناسان کاریان تن نهدهکرا...

كۆمەلى جىيەندالى

بەلەم بېرۇ خۇستەمكى كۆمەلى ئىستىخلاسىي كوردىستان زىياو لەناو قابۇلغىنىكى تەسكىدا بىرەمۇم بىرۇ، بۇيە (ھەر لەم دەرۋىسەش دا سالى 1912 كۆمەلى "جىيەندالى" لەكوردىستانى ئىزىن داسەزىنرا، ئەم كۆمەلى دەپويست خەبەتاتى كورد بىرۇيازىكى راستدا بىرۇ لەچۇرچىنۇيەمكى يەكگرتۇودا كۆي بگاتەمۇ) ¹⁴.

ئەم جىمۇچۇلۇ ھوشيارىو چالاكىيانە تاقلىق لەرۇناكىيەلى ئاۋ ئەم كۆمەلانى تىنكەل بىمىزۇتەمەي (مەشروتىيەت) كود، ھەرچەندە ئەمە ديارەمەمكى پۇستەيلىق بىرۇ لەچالاكىيە سىياسىي، بەلەم لەسەزىكى تەرەمە بىرۇمەي ھەرچەرخانى بىرۇشۇم ئامانچە كوردىستانىيەكە بىرەمە ئىزىنلىكەرن، لەسەر چالاكىيەمكى ئەم سەردەمە دۇكتۇر سەيد ھەزىز شەمەزىنى نوسىيۇتىو ئەلى:

"رۇلىمەلى كوردىستان ھاۋىيەش بىرۇن لەجۇلەمەي (مەشروتىيەت)، شۇپشى 1905-1911 لەمىزىن داۋ دىرۇستكردىنى (ئەمچۇمەن) شۇپشىگىز لەشارمەلى مەھابادو سەمە سەزۇ كۇماشان بۇ بىرگىرى لەشۇپشى ئىزىن" ¹⁵.

شان بەشلىنى پىنكەيلىنى كۆرۇ كۆمەلى سىياسىي ۋەك كارتىكى بىستراۋ تەلۇكەرى مەبەستەكەن ئەم رۇنكەلوانە، چاپخانەو چاپ ۋە چاپمەنى ۋەلۇكەراۋ، ھۇي گۇنگەن بۇ ۋەلۇكەرنەمەي ھوشيارى سىياسىي ۋەلۇكەرىنى رۇنكەلوانە سىياسىيەكە سۇرۇدەمەستكەتەمەلى ئىيەن. ئەوانە ھۇكەرنى گۇنگەن بۇ پەمۇرەمەي سىياسىي ۋەلۇكەرنى ھەمەت ۋە نەستى نەتەمەي ۋە ھەنەلى خەلەك بۇ ھاۋىيەشكەرن لەخەبەت، بۇيە رۇناكىيە ھوشيارى نىشتەمەنپەر ۋەلۇكەرى سەربەندەنەزۇر نەبۇن، دەرگىان بەرۇلى چاپمەنى ۋەلۇكەراۋ كوردەمە كەتۇونە ھەلۇدان بۇ مەمەستەتەن چاپخانەو چاپ ۋەلۇكەرنى ۋەلۇكەراۋ.

"... لەم سەردەمەدا مەمەلۇرەزاق بىرەرخان لەسالى 1913 دا لەشارى خۇي كۆمەلىنى رۇشنىيە داسەزىنە نىيازى بىرۇ چاپخانەمەكىشى بۇ دېنەن ۋە رۇنەمەمەكىشى بىرۇ ئامەمە دەرگىاۋ لەرۇر سەمەشەتەي ئەمە قۇتباخانەمەكىشى بگاتەمە. ھەنگاۋى ھەمە گەمەمە پە ماناى ئەم كۆمەلى بىرۇ ئەمەمەمەي يەكەم

باسی دهگن. ئامانجی سەرەکیی رێکخراوەکە نەتەویی بوو، لەوێ کۆمەڵایەتییهوه پێشکەوتووایەتر بوو، باسی رێگاڕێسی گورد دهکرا.

لەسەرەتای پێکەینانی کۆمەڵی ئازادیخوازانێ کوردستان، چالاکییهکانی بەسنوور بوون، چونکە سنووری رێکخستنی بەرتەسک بوو... بەلام کەڵەشکری سور، گەیشته ئاوچمەکانی سەروێ ئێزان، ئاوچەیی موکریانییش بوو بەشێک لە ئاوچمەکانی ژێر دەستەلاتی ئەو لەشکرە، چالاکییهکانی رێکخراوەکە زیاتر ئاشکرا بوو... یەکێک لەمەنگاوه گرنگەکانی کۆتایی سییهکانی سەدهی بیستەمیش بوو کە حەزبێ تۆدهی ئێزان لەسەندێ شاروشارۆچکە لە کوردستاندا رێکخستنی خۆی پێکەیناو کەوتە بەبەرەکانی بیری نەتەویی کوردیی و بزوێنەوهی کوردایەتی.

ئەلێن حەزبێ ئازادیخوازانێ کوردستان کەڵەسەندێ شوێندا بە "کۆمەڵی ئازادیخوازانێ کوردستان" نایرا بوو، لەمانگی حوزەیرانی ساڵی 1938 لەشاری مەهاباد لەلایەن: عەزیز زەندی کە بەدوکتور عەزیزی زەندی و عەزیز ئالەمانیش ناسرا بوو. مەلای دۆدی، عەبدولوەحمان زەبیبی، حوسێن فەرەسر (حوسێن رەزگەری)، محەممەدی ئانەولاسو چەند روناکبەر و ئازادیخوازانێکی دیکە ئێوە دەمی کوردستانی ئێزان و ئاوچەیی موکریانەوه دامەزرێنرا، عەزیز زەندی بەسەرۆکی حەزبەکە دانرا.

ئەم حەزبە، هەرچەندە ئامانجی نەتەویی بوو و پێوەندیی بەسەرۆکبیرانی پارچمەکانی تەرەوه هەبوو، بەتایبەتی یاشور، بەلام زیاتر لەژێر تەئەسیری حەزبێ تۆدهدا بوو، پێشی وایوو کە پشتیوانیی مۆڵیەت بۆ کورد سەرچی سەرەکیی بەدەستپێنانی مافە نەتەویدیهەکانە، پێندەچێن گۆشاری حەزبێ نەرمەن و ئازەر کساری خۆیان کردیەتەسەر رێبازی ئەم رێکخراوە هەر لەو سەرەدا ئەندا بۆ لۆگراوە و گۆلارو رێژانەکانی گەلۆژ، ژین، ژیان، هاوێ، دەگەیشتنە موکریان

ئەم حەزبە لەگەڵ حەزبێ هیواد پێوەندیی و هاوکارییان هەبوو، بەتایبەتی دواي داگیکردنی ئاوچمەکانی سەروێ ئێزان لەلایەن لەشکری سوورەوه.

لەگەڵ ئەوەشدا نەیتوانی پەرە بەچالاکیی و رێکخستەنەکانی خۆی بدات، لەوەش زیاتر بۆکەیی پێکەینانی رێکخراوەنکی نوێی لەمێشکی هەندێ لەسەرۆکبیراندا

تۆمار کراره: تعلیت داسیزاندنکه له 25-ی شهمری سالی 1321 ههتاوی
ریکوتی سیپتامبری 1942 بوو...

سەید محمد سەمەدی... بۆ: "رۆژی 25ی مۆردە (گەلاوێژ) 1321 (16 نووتی
1942) واتە 16 تەمموزی 1942 حیزبی کۆمەڵەی ژێک داسیزاو جێزێسی سەڵاوێژی
داسیزاندنی لاسانی 22 (43) 23 (44) 24 (45) و 25 (46) گیرا."

هەرچی ئیگلتن-ی کۆره (16 سیپتامبری 1942) بەرۆژی داسیزاندن داهەفت...
بەلام رحیمی قازی تعلیت کۆمەڵەی ژێک لاسانی ژوونی 1938 لەمەهاباد لەلایەن
چەند رووناکیبۆی نیشتمانپەرەو مەروە داسیزاو...

ئیدارە ی ئاوەندی کۆمەڵەش لەتەمەیکیدا بۆ (مۆلوتوف) له 28-ی دیسامبری
1944 لە هەری دهاخت که "حیزبی ئێمە لاسانی یونی سالی 1938 دا داسیزاو..."

لەرۆتاهە ی کوردستانیشدا، سەید محەمەدی حەمیدی، بەبۆنەی شەهیدبوونی
محەمەدی ئانەرلەمەوه دەنوسیت: ئانەرلەمەوه سالی 1320 (1941) داخڵی (حزبی
ئازادی کوردستان" بوو...

لەرۆژەدا، چەند کورد پەرەو داسیزێک کەژمارەیان له (15) کەس زیاتر
نەدەبوو. هەمویان سەر بەچینی ئاوەراستی کۆمەڵی لاسابکارو نوکاندرو بازگانی
بچوک و خەلکی شاری مەهاباد بوو... ئەوانە پەرە باخی حاجی داود کەلەزێک چەمی
سابڵاغەوه بوو، کەوتنەڕێو لەرۆی پەکیان گرت، لەرۆدا کەوتنە قەسەر شالوگۆڕی
بەرەوێو مشتومڕ لەسەر باروێوێکی نەتەوێکیان و رێگەی رێگاری لەرۆگێکردن و
چەرماندەرەو بەدەستێنانی سالی نەتەرە... هەموویان گەشتیپوونە لەرۆ بۆایە
کەبەین کۆمەڵێکی سیاسی و رێکخراویکی نوێ ئاتوێنێ دەست بەچالاکێرو
خەباتی رێک و پێک بکێنێ - بەهۆی پێوەندیی سیاسی و بڕایانەیان لەگەڵ حزبی هیوا،
نوێنەراش لەرۆ حزبه ئاسانە ی لەرۆ مشتومڕ و دانێشتن و کاری بەرەلەدەهێنانی
رێکخراوه نوێیەکه بوون.

"بروایە: حەسە قازی. مۆجۆرنیک سەبارەت بەخێرە داسیزاندنی کۆمەڵەی ژێکی کسود...
گۆلاری گریگ ژمارە: 17. پاییزی 1997.

"د. رحیمی قازی لەکتێبێکی دەستوورەدا (قاسی عەد و جێبێش و هانی بەش ملی خێن کرد" بروایە:
حەسە قازی حەسە سەرچاوەی ئابویر.

"حەسە قازی. سەرچاوەی ئابویر. ئەمەش لەنۆبێکی: حەمید گۆرهەری وەرێگرتو...

كۆمەلدى زىيانەۋىي كورد (ژ.ك) ئەدائىك بوو

لەسەر ناوی ژاك كەنتايا كورتگراوەی كۆمەڵەی ژيانەروەى كوردە بانی كوردستان.. دەمێكە مشتومڕ و ئالوگۆڕی بڕوای چۆر و چۆرە، ئەو تەواڵەى كەلەتەو ئەو مشتومڕانەدا قسەیان لەسەر كراوە: (كۆمەڵەى ژيانەروەى كورد) (كۆمەڵەى ژيانەروەى كوردستان) (كۆمەڵەى ژيانى كورد) (كۆمەڵەى ژيانى كوردستان)...

نمونه‌ی ناوی کۆمەڵەیەک بەیەکەم ناوبرمۆوه ئەمانەن: د.عەزیز شەمەزنی، جەمال نەبەز، رحیمیی قازی، عەبدولڕەحمان قاسملوو، ژینگالینا، د.گولسەرای سەرای، د.بۆرەمان یاسین، عەبدولڕەحمان سەزۆر، د.عەبدولقادر مەرووح، ئەسەنی بۆوریان، حامیدی گەوهەری.

بۇ ھەپتەم ئاق ئەمەنەي خۇلەسە:

عمیدو اسمتار بشیریل، م. د. جہلائی پور۔

بۇ سىنىپقا قار:

روزنامات ی کور، و جدید جو عیدہ، قاری مولہ ریس، علی عبداللہ

ٻڌڻ جو ارادو ٿاڻو: ٺيڪڻي جي ڪوٺي، ٿوماڀوا، حسن ٺهراءَ، ڪريس ڪوچرا، ريجارڊ
ٺا. هوبلي، ٺهراءَ ڪوٺي و ڪمالي، روز ٺيڪي جي ڪوٺي.

لهو ناوبردانانېش بهو چوړه، پښه چيټ بلنگه نامه يه كي رسمن وېرمنه موه لای
مېچ په كيك لهو ميژوئوسو و نو سرانته نه ميټ، به لام لهو ي چيگي سرمنچ و
دنياكاره لهو باسدا لهو ميژوويه كه لهو ژوئيزي تايبه تي كوزم له خوږي و شو
ياده ي يگسال به سر تپه پوړي داسه زاندي خزي ديموكراتي كوردستان كه
پوهنيس شو داسه زانديته به داسه زاندي ژكه موه ديمه ستيت موه.

بەس جۈزە كۆمەلەي ۋەك (كۆمەلەي ۋەكەتەي كۆرە) ئەدەبەت بېر ئەدەبەت بېرەنەي
ۋەك-دە ئەم ئەدەتەي خۇرەدە ھەمەشەمەن:

۱- حسن زدگوی-

2- معتمد و نائبه.

* پروفیسرہ حسینی قاضی، ذیلیہ دی کلیماریس، گولڈنری گزیگ ڈمارہ 18 دسنبر 1998.

3- عبدالرزاق عجمان نجف‌آبادی.

4- عبدالرزاق عجمان زاهدی.

5- نجم‌الدین توحیدی.

6- علی محمودی.

7- عبدالرزاق عجمان گبانی.

8- قاسم قادری.

9- عبدالقادر مفرسی.

10- محمد شمس‌آبادی.

11- سید حمیدری.

به‌لام ولیم نیگتن، دامبرین‌نهرانی کز مملای ژ. ک. لیم غاوانی غورمور.

دست‌نیشان نکات: (8)

1- عبدالرزاق عجمان خلای.

2- محمد نمین شرفی.

3- محمد نادرانده.

4- عبدالرزاق عجمان زاهدی.

5- حسین فروهر.

6- عبدالرزاق عجمان نمینی.

7- قاسم قادری.

8- به‌لام عبدالقادر.

9- قادر مفرسی.

10- محمد حبیبی.

11- عزیز رهنوی.

12- محمد پامو.

13- میر حاج لهرانده.

سید حمیدری نامی: نیمش دست‌نیشان لای خوینده‌وار بووین گمناورینکی

به‌تین لهرانده‌اند بلیسه‌ی همبو، به‌لام نکات رنگه‌یمکی روناکمان له‌پیش نه‌بوو

دنه‌مان دهرانی چی‌بکین، نکاتین و میله‌له 25 شمهریوری سالی 1321 ی همتاوی

ريښکورتې 16 ي سپتامبر 1942 شکلي کړت، لهو روزه لنگل پوليټک چورينه باغي لسمينولټيسلاسي نوتفهي تمشکيلاسي ژئي کاف گزپا. لهو ريښکوراوه شتيکي سمدهرسد (100)، هره خاليسي نه تروايه تي بوو، مقباس و معيارو پسيماو بو لندامتي لهو ريښکوراوه دا تمليا (کورډ) بوون بوو، بناغه د لندامکان لمرانه بوو:

1- محمد باغوانزاده.

2- عبدالوهرحمان زمبيهي.

3- حوسين فروهر.

4- عبدالوهرحمان ثيماسي.

5- قاسم قانري.

6- ملا عبدالوختي ملودي، مشهور به لاي حه جوکي.

7- محمد باهو.

8- پز خوم (مهرست ملا قانري).

9- سديق حميدري.

10- عبدالوهرحمان کياني.

11- مير حاج (مهرستي مير حاج).

لسمر جوړي دامروزندني ژ، د. عبدالوختي ملودي:

"کوملهي ژ، که نوينمري هستي نه تروايه تي پيشکوتنغولزانمو ديموکراتيکي گډل کورډ بوو، لمرژي 25 ي گلاوژي 1321 ي همتاوي بهرلبر 16 ي نووتې 1942 ي زايښي بهرپشتنيکي ره سسي بهاندلن و بهشدلري سني لنداسي ناوبرلوي هيواو شم کسانه پينکهاټ:

عبدالوهرحمان زمبيهي (ع. پيرمن)، عبدالوهرحمان ثيلخاني زاده (مهرستي)، ملا و خواهرن مولک، لمتاو کوملهي بهرلري راست و پاشان بهرلري شو دمبرا، محمد نانولزاده (لمرتشي جارلن و پاشان بهرلري ملا قانري مودهرسي) (ماؤستا و پاشان کارمندا)، حوسين فروهر (زيرينگرلن)، عبدالوهرحمان ثيماسي (کوپي ثيماسي جوهرسي مهاباد و پاشان کارمندا)، قاسم قانري قانري (ماؤستا)، ملا عبدالو دلوډي (ملا حه جق) (موکاندلي) محمد باهو (کارمندا)، سديق حميدري، عبدالوهرحمان کياني (بهرلري) محمد شاپسند، محمد لسماسي (ماؤستا)،

نه چمدين تهرجیدی (کارسند)، حامید سازوچی، عدل مه حمودی (ماموستا)، محمد سعیدی، محمد سعید حافزی (لکرماشان قازی بوو)، سعید تاهیری هاشمی (لکرماشان مهلا بوو)، شافیع مزهر (کارسند لاسقن) و عبدالقادر دهباشی (سیامک) کهانه دامزننمرو نندامانی کمرتی دووهی (ژک) بوون...
 وه رابیتی ژن-کاف لهگل حزبی هیوای عراق، سعیدی همه لای بیستانیچو بوو که پراستی بن غایتی زه چمتی دهکشا ماوهی دووسالان (حوسین فروهر) "حوسینی زیننگران" ولیمی کوملهی ژن-کاف بوو.
 به چوژه لاسر دامزننمرونی ژک چمتی یوروایمکی جیا جیا هبووه، تانیستاش به پهلگی ژک خوشی لیستهمکی متمانه پینکراو نه کورتوته بهر دست.

له پرس و پا لهگل زمیچی ناوی دامزننمرونی ژک-ی بهم چوژه نووسیوه:

1- حوسین فروهر

2- عبدالوهر حمان زمیچی. 3- عبدالوهر حمان نیماسی. 4- عبدالقادر مدرسی.
 5- نه چمدين تهرجیدی. 6- محمدی نانمورانه. 7- عدل مه حمودی. 8- محمدی لاسحابی. 9- عبدالوهر حمان کیانی. 10- سدیق حمیدری. 11- لاسم لاری.
 دوکتور عبدالوهر حمان لاسلوش هر لاس ناوانی به دامزننمرونی ژک نووسیوه:
 جلیل گادانیش، مهلا عبداللادودی، حوسین فروهر، عبدالوهر حمان زمیچی، عبدالوهر حمانی نیماسی، عبدالقادر مدرسی، نه چمدين تهرجیدی، محمد نانمورانه، عدل مه حمودی، محمدی لاسحابی، عبدالوهر حمانی کیانی، سدیق حمیدری، لاسم لاری، عزیز زمندی، محمد یاهاو، کهمه عیلمی، به دامزننمرونی کارگنره، ژک دناوه، میرحاج و مستعلا خوشناویشی به نوینمرونی حزبی هیوای کورستان یواقی ناووس کردووه کهمشدار بیان له دامزننمرونی کهدا کردووه.

"هوله" ده عبداللادودوخ، کهمشی ژیتسوی کردووه کهمشی میوا، گولاری گزیگ، ژمار، 14 ژستنی 1375/1997

"هوله: سعید محمد سعیدی، ژن-کاف چیرا چی دروستا دیی لانه؟ مهلهل 1981.

"هوله کهمشی ژیتسوی کوردستان، حوتسار تزلبن، کوردستانی نسوی ژماره 1401 ی ولزی 1997/4/7.

اسمبوزاندنی همبستی نمتواپیمتی و وریاکوردنوردی سیاسیی خملکده نمفشیکی
گونگی همبو...^(۶)

مهلا قادري مودودي عیسیٰ لیسٹر سیاست و رہنمائی خیمات و ستراتجی کونسل
ڈاک ہوم چورہ کسان بنگلات:

1- بىناغەي داسەنزاۋىتى ۋەئى. گاف لەۋى تەجربىسى ۋە ۋە مېژىۋىيەگە بۇيان
دەركەتۋە كەمەس بىرەن بۇ چەك غەيرى چارەۋىشى ۋە بەدەۋىتى بۇ گەل كۆرە ھىچ
بەرسەۋىكى دىيەكە ئىيە ۋە ئىتەن بەچار ۋە بۈۋە لىتارىخدا ئىسە مەسەۋى
بىن سەلمانەۋىن نەتەرسەۋىكى.

2- بناچار ئاساسىي كۆزەتلىش ئۆزىگە كافىيەسىز ئاساسىي رەسىمىيەتتە كەڭرىتىلگەن ھەتتا بىر قانچە سەھىيە سەھىيە ئورمانىنى كەڭ كۆلەملىك قىلدۇرۇش.

3- لىموانىگە دىيانتىمۇ لىمىرئەمەي كە (دىنىي ئىسلام) زىياتىر لىمىرئەمەي سالى تىنگىل بەزىيانى ماددىي مەنىمەي كەل كورد بول، بىمەشيك لىمىرئەمەي كەل كورد ھىساب ھەم كەل ۋە ئۇ، كەل رەزىكى تايىپەت بۇ ئۇ ئايىپەت بۇزۇق دىنەن... ئاد.

4- چوار دسته (تاقم) دميان تواني بېنه نندامي ژي. کاف، به لوم هرگيز نميان دتواني به پله ي سړو کي ژي کاف بگن، لوم چوار دسته ش بړتي بوون له: تاغا، شينخ، مه لا، سويد... تاد

دەرگای بۆونه ئىندام لىڭ دا تا رادىيەك كراۋەر لىسەر بىچىنەي كۆرە بۆۈن بۆۈ. شىۋەي ۋەرگرتەكەش لىسەر بىچىنەيەكى كلاسىكى بۆۈ، پىۋىست كراۋەر كەسەر كۆردىڭ بىمەۋى بېيتە ئىندام، لىكۆبۆنەۋەيەكى نەينىۋ لىبەردەمى دۈۋسىن ئىندامدا سۆيۈنە پەقۇرئان بەرئ كە:

۱- خیانت به نژاد و کورده نژاد.

2- كۆشش بۇ خۇد موختارى كوردان بىكات

3- هیچ واژگی (نهینیسکی) رنکسراو، نهبزمان، نهبقلم، نهبنیشاردت،
باشکرا نکات.

۴- ہمتا ناخوری عومری ہمارے تمام بھتیجے۔

* پروتہ: سید محمد سعیدی، رین، کلف پیروا چس دوسن؟ وچس ہسٹر عات معیارو 1981.

رۇڭخۇستىن ئىسنىۋى كوردىستانى ئۇيغۇر دا قەتئىي بىكرىت. بۇ ئىسنى مەبەستە مەمەد ئەمىن شەرىفى بۇ كوردىستانى عىراق ئۇيغۇرلار ئەدەبىيىتىدا بۇ كوردىستانى تۈركىي*.

ئىسماعىل جەمەتچى شادەپسەر عوسمان داتىش بىنۇئىنىرى ۋەك بۇ مەھاباد ئۇيغۇرلار، قەدىرى بەگ بىنۇئىنىرايىتى كوردىمىكانى سۈرپاۋ قازى مەلا وھاب بىنۇئىنىرى كوردى تۈركىي، ئەدەبىيىدا كۆپۈنەنەيەمكى سىنى قۇلى ساز كرا، ئە: قاسم قاسم بىنۇئىنىرى كۆمەلە، شىنخ غوبىنۇللا زىنۇ بىنۇئىنىرى كوردىمىكانى عىراق و قازى مەلا وھاب بىنۇئىنىرى كوردىمىكانى تۈركىي ئەچپاي (ئەمىن) كەمەتۈتەسەر سىنىۋى سىياسى تۈركىيەر عىراق و ئۇيغۇر، وھاب بىنۇئىنىرى شەش شۆنەشەرە كۆپۈنەنەيەمكى بەكۈبۈنەيەمكى سىنى سىنىۋىر سۈرپاۋ، دۈي لىكۈلەينەمە ئەبەدۇلخەي خەبەتلى كۆمەلەسەر رادەي كەشەمەردى، كەپشەنە ئەس ئەنجەسە كەپشۈستە سىر كەردەيەتتەيەمكى يەمگەرتۈۋ بۇ ھەرسىن ئەمگە دابىرەت تا رەبەرايەتتەيە خەبەتلى نەتەرەي كورد لىھەر سىن پارچەمە بەگات.. ھەرچەندە ئەس بىرۈرپارە ھەر لىھەر كاشۇ مەيەرە، بەلەم ھەنگاۋىنكى گۈرۈگ بۈۋ لىھەر كوردەمە بۇ بەكۈرەستانى كوردى خەبەت.. بەتايىپەتلى ئەگەل ھەزى ھىۋادا ئەسەر نەۋە پىنكەتتۈۋ كەتەمانچى سەرەكەيەن سەرەخۇيى كوردىستان بىت.

ئەگەل ئەۋەتەشدا بىنۇئىنىرى چالاكەمىكانى كۆمەلە دەستىيان كورد بەپىۋەندىيى ئەگەل لىپەرسىرۋانى يەمگەتلى سۈلەيەت، بەتايىپەتلى كۆنەسۈلى ورسىۋ قەۋرۈزە مەدەلۈرەھمان زەپىيىسى قاسمى نىلخاۋازە ئەچەند دىدەنەيەمكىيەندە مەبەستەمىكانى خۇيەن و رۇلۇ سەنگە ئاستى رۇڭخۇرۋەيى كۆمەلەيەن بۇ ئەس لىپەرسىرۋانە رۈۋنكەردۈتەۋە ۋەك ئەدەبىيىدا بەھەندى بەلگەنەمە ئەس كاردە رۇلى ئەس دۈۋ ئەندەسە چالاكەي ۋەك، ياسەمگەي.

بەس جۈۋە كۆمەلەي ۋەك ئەمەدەنەمىكانى نوسىن و رۇڭخۇستىن و پىۋەندىيى بىنۇئىنىرىنى پارچەمەكانى تىرى كوردىستان و پىنكەتلىنىلى لىسى رۇڭخۇستىن، پىۋەندىيى بەلپىرەسرىۋانى سۈلەيەتەۋ.. ۋەك رەبەرى نەتەرەي سەر كەردەي بىزۈتەنەيەي كوردەيەتلى ھاقە مەيدانلى خەبەتەۋ.. ئەسەر بىنچىنەي شائەۋ بەمەتلى بىنكەمەكانى خۇلارۋە

* ئەسەر رۇلى كوردى عىجازدە كاردەگىرىيان ئەسەر رۈۋدۈرە سەبەبەكەي پەۋادە: د. مەمەتلا سەۋدۇخ. كۆمەلەي رۇبەتەي كورد كۆمەلەي ھېرا، عەسەن سەۋرەۋ.

بەسرەرت بىلەن چالاكىي نەيىنىي ۋە پارىژگار يىكرەنى ئەندامەكانى ئەشائوى نوژمن، كارەمەكانى ئەندامەدارە..

ۋەك بەرھەمىيىكى گونجاۋى ئاۋ ھەلومەرچە رەخسارەكان ۋە كۆپەنەكانى ئەر سەردەمە بولۇپ ھەرچەندە ھەستە ۋە نەستى نەشەرىيى ئەنار بەشە خۇنەندەرو روناكەرىكەي كۆمەلگەي كۆرەمەلرەي، تا ۋەكەيەك كەشەي كۆنەرو، ئەگەل ئەۋەشدا ئەروى سىياسىي ۋە بەرەكۆنەروى ئوشمى نەشەرىيى، بەگۈنەنەيىكى گەرەرى ئاۋ ھەلومەرچە بابەتتە، تاۋەكەيەك، گونجاۋەكان دادەنەزىت.

ھەرچەندە تازەيى ۋە ئەبارەي رىكخەرىيى كۆمەلەي بارونۇخى ئاۋخۇ ھەلومەرچە ئىۋنەتەرەيىيەكان يارەتتەرى گۆنەنى بەنەمەي ۋە رادىكالانە نەبەرو، ئەگەل ئەۋەشدا ۋەك رىكخەلرە ۋەك رەبەرىكى سىياسى ئۆنى كۆرەدەيتى بۈۋە ھەلگەرى ئوشمە نەتەرەيىيەكە ئەروى نەشەنارە يېرەۋەرە ۋەكەي جەمەلەرەي ۋە پېرەرو بەرەنەشەۋە، جىۋالزەيىيەكى گەرەرى بەخۇۋە يېنى، بەسەرەرد ئەگەل رىكخەلرەكانى پەنەش سەردەمە بەرەلەنەبەرونى.

(كۆمەلە يېنەكە ئەۋەي كۆمەلەيەكى سىياسى بولۇپ كۆمەلەيەكى كۆمەلەيتى ۋە ئەخلاقىش بولۇپ، زۆرەي ئەندامەنى كۆمەلە جەۋايان بولۇپ سۈنەندە ھەبەرو كەخۇرەبەرويان ۋە دەستيان ئەتەكارى ئۆزۈ ھەلگەرتەۋە، ئۆي، خراپە ۋە ئىۋان ئاخۇشى ئەكزى دەرە، نەتۈۋە بۆلۈم ئەمەندەك جەيگەيان ھەنەما)^{۱۲۲}.

يەكەك ئە گۆنەنە زۆر گۆنەكان ئەۋەرو كە ۋەك بەكەردە سەيلى ئاۋچەكەرىي خەستەلەۋە، قەلەيىكى نەشەرىيى ئورۇ ئەگۈشەكەرىي دا بەكۆرەدەيتى، ھۆيەكى گۆرەك بولۇپ بۇلۇپ ئەۋەي گەيەنى نىشەتەنەپەرەرو ۋە ھەستى نەشەرىيى. ئەگەل ھەبەرو ئەۋەشدا بەھەزى گەلەك ھۆۋە، ھەر رىكخەستەنەكانى كۆمەلەي ۋە بولۇپ كەخەزى دەرەكەۋەتى كۆرەستەنى ئەسەر يېزەكرا. زۆر ئەۋەزەيان ۋە لىكۆلەرەن ئەۋ دەرەرو گۆنەنە بەرەنەيى ۋە دەستى لىكۆلەرەنى كۆمەرى قازىيەچەنى سۆلەيت دادەنەزىن، جەكە ئەۋە كەلەپەرەسەرەرو گەل ئەندامە چالاكەكانى كۆمەلەش ئەر گۆنەنەيان بەباش زەنەبەرو*

سلفه مینومو بیگوندانهی دۆستکاشی: ئازەربایجان و روسەکان، ئەو بۆچوون و هەلوێستەیان هەبوو... کەنەوش، تارادەییکی باش سەرەخۆشی دەرئەوانی بەرێز لەسەرکردایەتی ژک-دا دەرەخات. چگە لەو ئەوەشیان بەهەشێک لەبرنامەکی ژک دانوو کە ئامرازێکی تری هوشیارکردنەو بەنێریتە ئاراد.

یەکنێک لەو هەنگاو گزنگانەیی ژک هەلیپینا، ئاساندنی کێشەیی کورد بوو بەزانی سەردەمەکە بەتایبەتی بەروسەکان، بەر مەبەستەیی کەمەلەتی یەکنێکی سۆلیت بێت بەپاڵێشتی کورد بۆ بەدەستپێنانی ئامانجەکان، ئەمەشدا سەرکردایەتی ژکاف لەو راستییە گەشتبوو کە سەبارەت بەو هیژمەکانی ئەو مەولەتە هاوونەتە ئاوەکەرە، جۆرە ئامانجەکیشیان تێدایە کە ئاوەڕێک لەکورد بەدەنەو، سەردەمەکش سەردەمی گەرمەیی پەرپاگەندەیی سۆلیت بوو کەقەلای سەفەزانی گەلە، خۆ مەولەتانی خۆراواش ئاوەڕێک لەکورد ئەدەدایەو، بگرە یارمەتیدەری ئێزانیش بوو، بۆیە ئەو هەنگاو لەگەڵ پەوتی روداوکاندا دەگونجا، بەلام ئەقڵی سیاسیی کورد و کەمی هوشیاری سیاسیی لەگەڵ سیاسەتی پەرپاگەندەیی روسەکان و گوێ ئەدان بەمەسەلەیی میلەتانی ژێر دەست، بەپێچەوانەیی ئەو دیعایە بەلێنەکانیانەو، ئەوانە هێندە لەیەمکەووربوون کەلەیکەگەشتنێکی جەوت لەگەڵ بەرژمەندییەکانی سەردەمەولا مەحال بێت... ئەو دۆکۆمێنتانەیی ئێزەدا دەیانخەینە بەرچاو، روسەکان خۆیان ئاستیی دڵسۆزی و متمانەیی کورد بە یەکنێکی سۆلیت دەرەخەن، لەگەڵیانیاندا بەدگومانی و گیانی ئامرازەیان ئاشکراکەن.

بەمەر حال رابەرای ژکاف، بەپێی تێگەشتنی دوو لەنەینییەکانی ژێر پەرەو ئەو رێبازیان گرتەبەر، بەتایبەتی میلەتێکی بێشەق و پەنا بەدەرەتانیان سەرکەرە دەرکەر، دەرکەر و ئامانجەکیشیان هەلگرتبوو، هەرچەندە پەرپاگەندەیی و هەق و مێژوویانە بوو، بەلام لەگەڵ ئەو هەلوەرجانەیی سەردەمەکە ئاوەڕێک و مەلەلانی بەرژمەندییە هەمە لایەنەکان و ئاوەڕێکەکانی ئێوان و لەهێژمەکان و پەرپاگەندە نەینییەکان ئەدەگونجان.

بۆ ئەو مەبەستەش ژکاف دەر ئەندامیی سەرکەرەو کارەبە بۆ پێوەندیی بەلێنەسەرلوانی یەکنێکی سۆلیتەو تەرخان کرد کە عەبدولڕەحمان زەییعی و قاسمی

مېنىش وىت كەندولكارىيەكە ي نەزىدەكە يەنىمە دەرىجىسى خۇمان

لەو ئەمەیی پرسیاری من کەتایا ئەو رێکخراوەی ئێوە پەرمانەیی هەی؟

شیکھانی زامہ وقت: پہلی و پانچویں پینڈام کہ نوسخہ ہیکی ہیرنامہ گمان ہن مینٹ.

13. سىيپتامېر بۇ مودوم چار ئىنقىلىبى زامە ئىسجارىيان لەگىل عىبرىلە ھىمان
نەبىھىدا ھاتىرە لام. ئوسىفەيك لەپزۇگراس پارئىيەكەي خۇيانى بىزمەن كوردى بۇ
ھىتاج (ۋەزگىنلەي رۇسىيەكەي بىشكەكش ھەكرىت).

زمببېصی ولسمکاني ښځهغاني زادهی دوو پات کړدمومو وتی: که نم رفیکڅرلوه
نزیکهی دوو ساله پینکها تومو ناوی پارتی ژنکاهو بهمانای پارتی ژانموی
کورستانه. زوریه لمدلمانای نم پارتیه لوانی پیشکمو توخولزی کورستانو
نزیکهی همزلو دووسه لمداس همه.

ژێكاف بۆتهوای رێكخراوی نێهێنیهو تانیستاشه ش ژماره گۆلاری "نیشتمان" ی بهركردهوه. زهییسی پێنج ژماره لهم گۆلاره ی پێدام. "نیشتمان" لهموای كوردستاندا باژوهینهوه بهلام ئینگلیزێكان باژوهینهوای نهم گۆلاریان لهعراق لهدهغهكردهوه. ههروهها زهییسی وتی: كه لهم رێكخراوهیه زۆتر لهكوردستانی ناوهندی چالاکی دهكات و ئهگەر ئێمه بۆ ئههین دهیانیهوێ نوێیهی هۆیان بنهین بۆ عێراق و بۆ باكوری كوردستان بۆ ئینگێنانی نهم یارتمه.

منیش لمره لامدا ونم: که لئوه بۆ خۇتتان نهم پارتييەتتان لروست کردووو وحبی
خۇتتان بمریرسی لئش و کاری خۇتتان من.

زعمیهی وتی: گنده یانوی بی بده دستوری ئینه نیش و کاریکمن و لهر ئهوهیه که دلاو له ئهغه دهکات، لهر ئهوهیه دنیاندا دهست بهرو یانهوه نهئین

منیش فمودلأمدآ وتم: كه شم پارتییہ ناناامو دمبن له پینشدا لیکولینمودی
لأسمو بکوم.

پاشان زەبەیحی رایگەیانە کە کوردەکانی عێراق و ئینگلیز لەسێمانی وۆژنامەی کوردی دەرەمەکان و بێن پارو بەخۆی ئای لەناو خەڵکدا پلاوی ئەکەنەو. ئەم ئرایییەدا دەواتی عێراق پلاوکردنەوی ئەم وۆژنامەیە بەپۆست ئەلایەن کوردەکانەو ماسا ئێکەو.

بۇلورىيان. پارتىيىنى ئاۋىرلو پارتىيىگە ئاسىيۇنالىيىتىمۇ كۆڭلارنى ئىشتىمان ئۆزگەلنى ئەم پارتىيىمىيە كىمىنەينى لىتىمۇرۇز ئىرىمەچىت.

ئىرىكى ئىنە بىرەمبەر بەم پارتىيە دەپن ئىرە يىت كىمەردى لىنكۆلنىمەدى لىسىر بىكىن، ھىرەھا رۇبىرەمكەن ئىندەلەننى چالاكى بىناسىن لىتىش كارى رۇبىرەمەتى و ئالوگۇن كوردىيان نىستىتىمۇرەنمەن و لىمپۇرۇنى دىھالئودا زىياتر لىسىر ئەم پارتىيە ئاگاڭلارمان بىكىنەو

لىمپۇرۇتلىكى تىردا كۆمىسارۇف-كۆنسىزلى سۆلىيەت-لىمپۇرۇتلىيە لى 1944/دا دەنوسىت:

"رۇنكۇرلۇ ھىرە چىدى كىبانگىلۇنى سىرىمەخۇنى كوردىستان دىكەت كۆمەلەنى رۇنكەلە. گىرچى بەداخىرە ئىنە زىلپارىمان لىسىر ئەم رۇنكۇرلۇ كىمە. بۇيە ئەمە كىباس دىكۇرۇت پىنەشەكىيە.

رۇنكۇرلۇ شەنكەلنى ئەم پارتىيە لىمۇرۇمى شارو ئاۋچىكەلنى كوردىستاندا ھىيە. ھىرە لىتارلەن لىمۇرۇزىش رۇنكۇرلۇ ئەم پارتىيە ھىيە. ئىشتىمان ئۆزگەلنى ئەم كۆمەلەمىيە كىمىنەينى لىتىمۇرۇز ئىرىمەچىت و ئانىستە شەش رۇمەدى ئىرچىو، لىنىشتىماندا وتارى ئىشتىمانىمۇرەمى نىمۇسرىت، كە دالۋى يىكگرتنى كوردان بۇ ئازادى و سىرىمەخۇنى پىنەشكەرتن دىكەت، ھىرەھا لىنىشتىماندا لىسىر مىنۇرۇ شۇرۇش ئۆكتۇبىر وتار نىمۇسرىت و رۇنەى لىنچىن و ستالىن و قارەمانكەلنى كوردى سۆلىيەت، كەلەشەرى مۇرەمى جىپەندا لىرى دىگىرگەلنى ئىلمان بىشەلرىيان كوردو، لىلەپەكەلنى ئىشتىماندا خۇيان دەنۇنن.

رۇنكەل رۇنكۇرلۇ لالۋنى پىنەشكەلئو. ئەندەلەنى رۇبىرەمەتى كۆمەلەنى رۇنكەل بىرىكىن لى: قازى مەمەد، مەھمۇدىيان، ئىبراھىمىيان، سىزا ەل رىھانى، سولتانيان و... ھەت كۆمەلە مۇى راپۇرۇتگەلەم ھەلەلەدەت بايەخىكى سىياسى بەدەت بىرۇتەمەدى كورد.

ئەم رۇنكۇرلۇمە بەھەمۇر تۈلەنى خۇيەمە دەپەرىت پىشتىۋانى و ھاۋكارى ئىنە بۇ خۇى بەدەست بىيىنن، دىكۇرۇن بلىنچىن زۇرەمى سىرگەلەكەلنى كسورد كىباسى "سىرىمەخۇنى كوردىستان دىكەن" دىلچىن ئەم سىرىمەخۇنىيە تەنبا بىيارەمەتى يىكەتلى

سۆلیمت بدمست دیت و بۆلەم کارەیش ئەوان نامادەى مەمور چەشتە ھاوکارىيەتکەن
لەگەل يەکیىتى سۆلیمتداو ئەلین ئەسیاسەتى کۆلۆنیالانى ئینگلیز تەنیا دەپى
پاوەرنى کۆیلاپەتى کوردان بکرت. بەلام ئەم و تانە پێندەچیت مەبستىنكى گەفریان
بەدولە بێت. کوردەکان بەلارنجیانه ئیست ئەگەل ئیستەدا بەداشتی پۆین، ئەوان
دەیانەوی خۆیان لەپشت ئیستەدا بەشارنەو. بەلام هیچ کاتێک سەرکردە گەورەکانى
کورد بەدلسۆزییەو ئەگەل ئیستەدا نابن و تاسەر ھاوکاری کردنیان ئەگەل ئیستەدا
نامینێت. سەرکردەکانى کورد ئەسەر کێشە سەرکێیەکان (پرنسپەکان) و قۇناغە
کرنگەکانى زياترکەین و بەنیان ئەگەل ئینگلیزەکانەو سەرەخۆشی کوردستان لای
ئەوان بەمانای بەش ئەکردنى ئەو سەر سامانە کەلەچەوساندەو پێکەاتوو.
هەرەما دەیانەوی ئەم سەر سامانەش پیاوێز و گەمەر لەبەر ئەوەندىيەکانى گەل
کورد یە دەکەنەو. بەلارنجى ئینگلیزەکانیشە کە کوردەکان بەدروشی سەرەخۆشی
کوردستان خۆیان بەنیەو بەست و بەم چەشتە شک و گومان لەسەر خۆیان لایەن.
بەم چەشتە ئەوان بەباشتری ئەزلن ئەو کەخۆیان بەشارنەو، ئەلایمکی ئەوە
دەیانەوی ئێرانىيەکان بەم چەشتە ئەو ئیستە هانیدەن، ئەم پرسیارە چینی سەرچەو
نەوێستە ئەکۆلینەو یەکی قولى ئەسەر بکرت.

* تطرفان: عباس، عثمان سرشار، قیہ، 94، نمبر 29، 1965، ص 332، 17-18.

حضر لدیگذا تم دو کومیشنادو چنه ژماره به کی تری گزلفاری واپورونه گلیک بلسو خواسو محسدلی
تری گرگی لور مایحانه پلور کورلتمنور. کلیم استیفا گلیک نهینو بلسو گرگی وای تنغابه کوروناکبی
دو چنه سر ووردور، کتی سر وودی پیش داسو زلفانی جمهوریتی کوردستان. پو سر مایسته بورد
ژماره کتی: 23-1998، 24-1998، 25-1998، 30-2001 گزلفاری واپورونه که تم واپورونه
دو گونه خورانه:

«وایزده‌تنی مشغول به بررسی کلامهائی به‌عنوان پیکر کانی کوشش می‌کردند که از کتب فارسی و عربی و نیز از

-لعبادته کثرت نامیوں ۱۸ ای مارچ ۱۹۴۵ء۔

- ابرار ایلدنی کز تیرلی سولیت لسا کز.

«رابطه‌های دنیوی و دنیوی جنگی کونسل گنجه به کنتی سؤیخت لاجوریز. کده‌های لاری عمده
بعد از دوزخ، باشد کف درای گنجه لاجوریز».

«پاداشتی مرکز توسعه مالی و صنعت خودرو»

ھەسر پەسر دىھانلانىڭ تولۇقى چاپخانىسىدىكى دەستى بىگېزىۋ لەسەھاباد دايىمىزىنى... " (22)

بۇ سۆشمە ئەلەمىيە گىزىگە، سەرىمىزى ھەمۇ كورد، رۇلى دىپلۇماسىيى رۇك، ۋا ۋەدە ۋەدە تاشكەرى دەپنە، بەلگەنامەكانى ناۋ ئەرشىلى كۇمارەكانى يەككىتىي سولقىمى روخاۋو ھەندەك ئەرشىلقانى تىركە ۋا ۋەدەۋەدە دەككەنە بەردەست، ئەر رۇلە مەزىنە دىپلۇماسىيە تاشكەرى دەككەن، كە رۇك لەر سەرتا زۆرەدا بەھۇى رۇبەرەكانى ۋا بەرەرسان لەر كاروبارە پىنى ھەستەن، بەتايىپىتىيى ھەبەرلە ھەمان زەبىمى ۋا لاسى ئىلقانىزادە

لەسر چاپلىكەكانى كۆمەلەي (رۇك) د. ھەبەرلە مەروخ دەپنە:

"... گەرچى (رۇك) زۆر ئەرۋا بەلام لەر مەرە كەمەي تەمەنىدا لەبورلى رۇزنامەگەرى كوردى ۋا ئەدەب ۋا مەنى كوردىشدا ھەلىكى باشىدا. ئۇ رۇمارە كۇلارى نىشتەمان ۋا سەرو رۇزنامەزىنى (سالى 1943-1942 ۋا سالى 1944-1943) ۋا بۇلۇگەردەۋە، ئاۋى دوانزەدە مانگەي سالى بەزەمانى كوردى بۇ يەكەسجار (رۇك) بەكارى ھىنا. ھەروەھا دىيارى كۆمەلەي (رۇك) بۇ لارەكانى كوردىشى لەسالى 1943-1942 لە چاپدا كە بىرىتىيە لەسەن نامىلگە، دىيارى ھەلا مەمەدى كۆيى، گول بۇزىرىك لەدىۋانى ھاجى قانارى كۆيى ۋا دەستە گولنىكى جون ۋا بۇز خۇش لەباغى نىشتەمان پەروەرى ھاتوۋەتە بەرەدەۋە لەكەلىك بەيەنى سىياسى بەزەنەي رۇودلوى سىياسى ۋا كۆمەلەيەتى جۇر بەجۇرەۋە ۋەك لەپاشكۇى بەلگەنامەكاندا دەپنەزىن... پىشكەشكەردى شائۇگەرى دايىكى نىشتەمان... پەروەردەكەردى چەندىن كەلدى سىياسى، رۇمارەپەمەكى زۆر ئەلەدىپ ۋا ئورسەرو شاعىرى پاىە بەزىشە لەقوتەبۇخەنى رۇك دەرگەتەن..."

"لەبەكەتلى خەزى دەرگەتەن كۇسارى كوردەستەن زىنەتو بەدەۋەردەزى شە لەسر رۇلى گىزىكى پىشەۋا قارى كەمەدە كەين.

"بۇ سەد دەرگەتەن لەر بەلگەنامە سەرى گۇللىرى دەرگەتەن. رۇمارەكەتلى سالى 1999 يەكەن.

"بەدەۋەدە كەتەن ھەمەللا مەروخ، ھەمان پەسر سەرچاۋە... جەگە لەپالەكى سىياسى ۋا دەستەۋەتەننى لى رۇك لەكوردەستەن ھەتە. كەسەزەستەن بىراپە تەمەد گەلە لەپەروەپەكەنى خۇى ئەر لەر كەتەن لىبەرەللى سەرو، لەسر ۋەدەۋە سەپەكەتەن بۇ دەگەنەتەن بەلگەپەتەن: پەروەپەكەم، دەستەۋەتەننى لى رۇك. گۇللىرى گىزىگە. رۇمارە ۱۱.

کوردستان " کاتی خوی نییو ویشال نییو، لہبرئوہ نام یوہوہوہ زیاثر لہ لایمن سوئمانی گہل کوردہرہ پشتیوانی دھکرتو، ہر لہوانیش کھتر لہمہوہو لایہہ ہیر لہنازادی و سرہمخوئی راستہ فینہی گہل کوردہرہ ہمہہستی ہاشترگرنہی ژمانی گہل کوردہرہ نیمہ ہہ پیشکھوتقوژمکانی پارٹی ژنکاف پینشیار دھکمن ہو مافی یمکسانہی کوردہرہ لہچوہرچوہی یاسایی لسیژن لہسہر ہنچینہی مکی دیموکراتیہی ولات ہر لہدہن۔

کوردہکانش زور جار لہ لایمن سرکرہمکانی پارٹی ژنکافہرہ سویمان لہگہل کرلہوہ پارٹی ہرہہرہ لہپیش چاوی خہلک دھکرنہت، پارٹی ژنکاف ہہرہرہ دانیکہ تایمہتی ہلوہشاہوہو لہندہمکانی سرلہنوئ چوہرہ ریزی پارٹی تازہ دوسٹکرو واتہ پارٹی دیموکراتی کوردستانہوہ^۱۔

نام راہوڑتہ نحری دھفات کھوسکان سوور ہوون لہسہر لہخستنی ژنکاف، دواہی نحرہی ہویمان دھکھوتوہہ کہ لہبرسراوہ سرہمخوہکانی تری ژنکاف نامادہ ہنچ ہمستہردری ہروشم دواہی سرہمخوہی کوردستانی گہرہ ہنچ۔ لہسہر لایمنیکہ گرنہ لہمزی نمان و ہلوہشانی ژنکاف دھمخات... بہلام راستہوخنو بہ ہرہرہ دھرہمخوہہ کہی نام ہرہرہہ تایمہتیہ ہو ہلوہشانہکہ و چوون لہکوئ و لہ لایمن کیوہ ہوون! رنہگہ یمکھ دژکوہینتی ہرگی یمکھی دھرلہتی جمہوری کوردستان، کھہ تیشکیک ناراستہی نام لایمنہ ہکات۔^۲

نہو لہکاتیکدا ہو کہ رینہرائی تری ژنکاف جگہ لہ پینشہوا قازی محمد نام سرہمتایانہدا نامادہ لہہوون کھپاشہکشہ لہمہندئ ہجری ہاوپنہوند ہہرہوشی سرہمخوہیہرہ ہکن، ہو نھوونہ کاتیک زہیحی و قاسمی ٹیلخانی زادہ لہطایرہوہری 1945ء دھچنہ دیدہنیسی ہرہرہسی کڑمہلی پیموہندیہمکانی کولتووری سؤلیہت لہگہل نازہریایاجانی خیران "شہریموژ" نام مشتموہری لہ راہوڑتیکدا توہارکرلہوہ:

^۱ بہواتہ: نطرلہار ہورامی، ہتہدیک ہلگہر ہوچوون لہسہر کڑمہلی ژنکاف - لہ دوسہیہرہ، کردہریہی دہ کوردی، گوللری گرنہگ، ژمارہ 25، 1998ء۔

^۲ بہواتہ:

- گوللری راہوون ژمارہ 23-1988ء، ہتہدیک ہلگہر ہوچوون لہسہر کڑمہلی ژنکاف۔

- محمد مدلا عروہت - دھرلہتی جمہوری کوردستان، ہرگی ہدکھم، سژکوژم 1992ء۔

گەيدىغانىدە "بەنە" لەۋە دەمچىن قىشۋىنى كۆكرەۋەي ئىپران لەسەقزەۋە بېچىن شارەندىيى
بانەش داڭىز بىگات، بەم بۆنەۋە ھەمە رەشىد خان بۆلۈمىنى ئوسىيۋە دەلى:

".... پۇلگۇنىك (سەمەنگ) سەلىم ئاتا كەشپۇف بېلىنى پىندەۋە، ھەر كاتىك
لەنئۇن ئاۋىرلار ئىرتەشنى ئىپراندا شەي ھەلگىسى، دەۋلەتنى سۆلىيەت يارمەتى
بەھەمەشەيد خان ھەكەت ياخۇد پىش بەمچۈنى ئىرتەشنى ئىپران دەگىرى، بەلگى
ئەۋ گۆتە ئەگۇنسۇلى سۆلىيەت مەۋجۈۋە".

ئىستە ھەمەشەيد خان دىۋاتان ئىھكەت پىش بەمچۈشنى ئىرتەشنى ئىپران ئىرى
ئەۋ بگىرى، ئاگۇرىدەكان لەشۋىنى تەرەۋ بەھانايەۋە دەمچىن يارمەتىيى پىن دەگەيىمىن
ھەرەۋە ئىپران مەدەن ئىرتەشنى ئىپران ئىرى ھەمە رەشىد خان لەتەك كەك ۋەرگىرى.
ئىنگلىسەكان لەمىراق، تەلەنگ بەمەشەۋە كۆرىدەكان مەدەن ۋە دەمچىن دىنى ئىرى
تەلەنگەنە بۇ شەي ئىرى ھەمەيەكان بىن.
ھەيىمەتنى ئاۋەندى ۋە.

دىمان لەسەر ھەلۋەشلى ۋىگاف

قازى مەمەد لەيدىمەنىيەكى رۇئنامەنوسى ھەلۋەرى ئازغانسى دەنگۇياسى -
تاس - راستەۋخۇ ئەۋ راستىيە دەنگۇيىنىت كە چۈن ۋىگاف ھەلۋەشاۋ گەلەك شتى تر
باسدەكەت:

تەۋرىز 17 ئاۋىۋەي 1946

رۇئنامەنوسى ھەلۋەرى تاس لەگەل سەۋكى كۆمىتەي ئاۋەندى پارتى
دەمۇرگەتلى كۆردەستان قازى مەمەد سەۋكى ئەنجۈمەنى كۆردەستان ھاجى
بابەشىخ ۋەتۈۋىرى كە قازى مەمەد دىۋى لەۋەي بەدەۋىيى باسى گەلەك شۇۋىش ۋە
راپەرىن ھەكەت تا دىۋەخانى ئىدارەي ھەۋەۋىيى . - ئىنجا ۋەتى:

"لەم مەۋەدە ئىنچە پارتى ۋەتەن (ۋەتەنەي كۆردەستان) مان پىك ھىنا كە
پىكخۇرەمەكى نەچىنى بۈۋ، بۇچۇرۇنىكى ئاسىۋەتلىستانەي ھەۋەۋ مەمەستى پىك
ھىنانى دەۋلەتلىكى گەۋەۋەي كۆردەستان بۈۋ - دەسەلەتدارنى ئىپرانى بېشە ھەۋلى

ناوې كۆمەلەش بېگۈنېرى قالاھىيىسى ئوڭ دىنىن كەلگەن بىر شەخس تەزەككەمان بېقىمە...

كاتىپىكىش باقرۇف لىگەن ئۆيىنى كوردان كۆيۈمە:

"باقرۇف كىرەتە باسكۇنى بۆتەنەرى كوردو ئاۋەزگەكى... ئىنچا پەنجە بۇ ئەرە رەڭگىش كەكەمە بىر بارە ئىستاي ئاتوانىت شىتە بىدەست بېيىنىت، چولەنەمە پىششاگەنىت لىگەر بىسەرگەدەپتى پارتىيەسىكى دىمۇكراتو كوردەستاي نەيىت..."¹⁷⁷

ئەبىدوللا ئىرى دىھانى، لىسەر بارەدەكەنى سەردەمە رۇڭگارەكەنى پىش و سەردەمە چەمبەرىمەنى كوردەستان، كە بۇ خۇي ھاۋزىاۋو ھاۋكارۈنى خەپاتە دورە رىزەكەكى بۈۋە، ئاۋا قسان دىكات:

"... ئەر باخە خەملىو بۈۋە، ھاۋبەمە، زەمانى كوردى كەلەزەمانى رەزا شا لىدەكە كرابۈۋ، بېۋە زەمانى رەسى، رۇڭتەمە گۇڭارە كوردىيەكەن لىچا پەنجەنى كوردەستان چاپ و پەۋدەمەۋنە، ئەدىب و شاعىرلى وە: خالەمەن، سەيد كامەل، خەلىق، ھەزەر، ھىمەن، شىۋار، ئەتىر و چەندەن ئوۋسەرى ۋەك ھەسەنى قىزەجى بەشىۋەرە بەرمەمە مەمەتەكە بىنەخەكەنىان زەمانەكەيان زىاندەمە.

بىلى ئەر كۆمەزە ساۋايە لىمەۋە كەمى نەزەك بەسەن، بە 7 ماشىنە كۆنەمە بەنەمەۋنى دىككەۋرە سۈمەندەس ۋەسپەۋرە باخەكە رازاۋە پىڭكەنىئا كەنىستاش پاش پەنجە سال و بەدۋاى روۋخانى كۆمەزەكە، ھىزەمەكى نەۋەشە نەزەمە دىسۇزىيە، روۋخەنەكەشى تىككەكەنى سىياسەتى يەكەنى سۈلەيەت لىمەمەبەرى سىياسەتى ئەمەركاۋ بەرىتەنەيا بۈۋە، ئەڭزەپتى دىۋەلتى تارەن"

لىگەر ئەمەرى ۋەدەكەدە، ئەر لىپەرساۋەنى كورد، ئەر پىشنىياز و رىنەمەبەمەن ۋەگەرت و كەۋتە سەرىنەزى پىڭكەنىئانى ئەر ھىزە ئۆيە... لە 15 ئاۋى 1945دا كۆنەكەرى داسەزەندەنى ھىزەكە لىمەمەبەد بەسەرلە ئۆيەنەنى ئاۋچە شەۋچەكە

بىۋەتە:

-خەبە گەرەمە، ھەسەن سەرچەر، 144.

-خەنى بىلەۋىان، ئالەكۈل، كۆرۈنەرە تەمەدەكەسى خەبە گەرەمە.

"مەۋە" ئەبىدوللا ئىرى دىھانى، گۇڭلار گىزەنگ، زەمە، 13 نەۋىش لىپەكەكەلى "كوردەستان" زەمە، 230-بەر، ۋەگەرتە.

ژيان و ناموسی نیمه‌یان خستبوه ژنرپی. نه‌وان بو نابودکردنی نلسلی نیمه له‌هیج چمشنه کاره‌ساتینکی دریندانه‌س بن‌شمرانه نه‌پرینگاونه‌تسره. نا‌خر نیمه نا‌سمیزا‌سپن، نیمه‌ش میژو، زمان، ریوشوین و دبی تایبعتی خومان همیسو نه‌وانه‌مان خۆش نه‌وهی. بوچی لمبی مالی نیمه پیشیل بگزیت؟ بوچی نه‌ایلن کوردستان بپیته ولاتینکی خودم‌ختار و علم‌زنگی نه‌نجومه‌نی ویلا‌معتی‌سره کله‌لانونی نه‌ساسی‌دا دیاری‌گراره کاروباری به‌ریوه به‌دریت؟

ه‌اونیشتمانه‌نی خۆش‌میریت، پی‌ویسته نه‌سی بزانین که‌ه‌حق شاد‌ریت، به‌لکو نه‌ستین‌دریت. بۆ نه‌وهی حقی خومان، نه‌سه‌لاتی نه‌توایه‌تی و ه‌او‌جینگیی خومان و ده‌ست به‌یئین نه‌بن خه‌بات بگه‌ین. بۆ نه‌م خه‌باته یه‌کیه‌تی و یه‌که گرتن پی‌ویسته، بۆ نه‌مش ته‌شکیلات و نه‌سته‌ی پیش ره‌و پی‌ویسته.

داس‌ه‌زلدن و ده‌ست به‌کاربونی حیزبی دیموکراتی کوردستان له‌سه‌ه‌باد بۆ نه‌م نا‌مانه‌ به‌ریزه‌یه. ئیوه، ه‌اونیشتمانه‌نی خۆش‌میریت، لمبی چاره‌ گوئی خۆتان نا‌واله بگه‌نوه، له‌م‌وری حیزبی خۆتان و ده‌خه‌برین و به‌و و ده‌ست ه‌ینانی مالی قانونی و نه‌توایه‌تی خۆتان لیدانگاری بگه‌ن. حیزبی دیموکراتی کوردستان سه‌ره‌و ره‌یگه نیشان ده‌ری ئیره‌یه به‌ته‌نیا له‌ژیر نا‌ای نه‌م حیزبه‌دا نه‌توهی کورد له‌خه‌تری تید‌ا‌چون نه‌جاتی نه‌بیت و ه‌مه‌ی‌ه‌و‌ی‌یه‌ت و ناموس و پی‌ویسته‌مکانی نه‌توایه‌تی نه‌و پارێزگاری ئی نه‌کرت. به‌ته‌نیا به‌ه‌وی نه‌م حیزبه‌ گه‌ل کورد نه‌توانیت له‌نیوسنوری ده‌ولتی ئیران دا خود‌ختاری نه‌توایه‌تی و ده‌ست به‌طات

ه‌اونیشتمانه‌نی خۆش‌میریت... نیمه جیا له‌مالی قانونی و ئینسان‌ی خومان شتیکی ترمان ناوی. شو‌عاری نیمه له‌و به‌ندانه‌ی ژیره‌وه‌دا به‌گورانی نیشان ده‌روه، نه‌م شو‌عارانه به‌زیننه‌وه و ه‌مه‌مه‌و پی‌اویکی کوردی حالی بگه‌ن.

نه‌مانه‌ شو‌عاری نیمه

1- نه‌توهی کورد له‌داخلی ئیران دا بو ه‌ه‌لسوراندنی کاروباری مه‌مه‌للی خوی سه‌ره‌خۆ نا‌زاد بیت و ده‌لسنوری ده‌ولتی ئیران دا نه‌توهی کورد خود‌مختاری خوی به‌خاته ده‌ست خویه‌وه.

2- مالی خوی‌دنی به‌زمانی زگ ماکی خوی ه‌عبیت و ده‌له‌واری کاروباری دایره‌مکان به‌ه‌وی زمانی کوردی به‌ریوه به‌دریت.

پېر و پروگرام حزب دیموکراتی کوردستان^{۱۳}

فصلی یکه

1- نامی حزب (حزب دیموکراتی کوردستان)

2- بینای حزب لسم شلم بنچینان:

راستی، دادپوروی، شارستانیتی، و پنیوسته همو و پمپرو و یاساکانی حزب
چن بهی بکرون پاش لمری کونگره بریاری له سر لمدات.

3- قلم و گوله گم نیشانهی حزبه.

فصلی دوهم

4- نامانجی گمروی حزب له قزاقی نینستادا پاریزگاری کورنی مالکانی خلکی
کورده له سنوری دولتی نیراندا، مسوگر کردن و بهمستکونانی همیت له همو
نو ناوچاندا که بهمریزگی میرو تیاپا ژیاو و زحمته کیشاوه خود موختاری
خزی همیت... دهن له کوردستاندا دیموکراتیهت له بنچیندا بزمستکونانی خلک
بیست و همو خاوم ناف بن لملبرهونی نینجونهی شورای میلی بی لمری
جیاواری لمری و مزه بی و نایمی همیت.

5- نامانجی حزب گمشکرهونی دیموکراتیهت که بتافهی لملش خبات کورنه بزم
سرکونانی موق.

6- حزب لمل دولتی ناوندی دا هیچ جزو دژمانایهتیهک و ناکوکی بهکی
نریه، بهلام خبات دمکات بزم چسپانندی ناشتی و گمش کورنی لمری و
تندورستی و کشتوکالی خلکی کورد، که لمره همو بی همی بمسلا تدریقی
چوسینمره دوکمون و ده بزم لملش دهن مالی خود موختاری همیت.

فصلی سیم

7- کز کورنمری دارایی و باج ریک بخت وکو پنیوست لمرامت دلمش بکونیت.

8- لمریت یکم همگاری حکومتی میلی مستکون بیست به ناوعدان کورنمری
وولات و پیکینانی همگاکانی تابوری و سیاسی، بزم لملش زیاتر له سن له سدی
لمرامتو مستکونیت لمریت به حکومتی ناوندی.

9- تعینت همسر فرمانبرانی بهرینوه یردن و سیاسی و کشتوکال کورد بن، هر کاتیکیش پیویست به شارمزایان بو دتوانریت له دمرهوه بهینرین وه تعینت همسر کاروبارنکی کۆمه لایمتی و دولمتی بهزمانی کوردی بیت.

10- حزب خعبات دنگات بۆ گهشه کردنی کشتوکال و کرینی مهکینهو بهکارهینانی، خعبات دنگات بۆ نهوهی بهروبومی جوتیاران یه باشی بهرۆشریت.

11- حزب خعبات دنگات بۆ نهوهدان کردنهوهو تهندرست باشی دینهات، بۆ نههینشتنی کۆمهکاتی رینگهی هاتوچۆ کردن له نیوان دینهاتهکاندا.

12- بهرگری و پارێزگاری کردن له ژبانی سیاسی و نابووری و فهرهنگی و تهنروستی هموو زهحمهتکێشانی کوردستان بئێ لهوهی جیابواری میلی و نهتهوهیی و ئاینی لیکه بهرینهوه.

13- بهرۆکردنهوهی زانست و شارستانی له ناو خهڵکی کوردستاندا بهپهرهپێدانی خوێندن له قوتابخانهکانی سههرتایی و نهوهندی داو به زمانی کوردی لهو قوتابخانهدا بهوێندهریت.

14- بهرۆ کردنهوهی راهی ژبان و شارستانی خهڵک بهرۆز کردنی مهلبهندی زانست و کتێبخانهو شانۆو شوینی پاری.

15- گهێرانهوهی فرمانبره کوردی که له دهستگاکانی بهرینوه بریدن و لهشکرو شوینهکانی تر دا لیش دهکمن.

16- پیویسته پهیهوهندی نابووری و فهرهنگی لهگهڵ دهولهتان دا سه تایبعتی دولمتی معزنی یهکێتی سۆلیعت بهیستریت به رهچاوکردنی بهرۆمهوهندی میلی.

17- بۆ نهوهی دهولهت، خودبوختاری کورد بتوانریت دلاو مالیهکانی خۆی بهریخات بۆی ههیهت له کۆبوونهوهکانی میلههتان دا بۆ سودی ژبانی مری لایعتی لهیستریت نامه بیت.

18- حکومعتی خۆی، رختاری کوردستان مافی نهوهی ههیهت له کاتانهی بهرینهفران و دهرنههینرۆی بهر لای، نهیهت دهیهوێت دهات.

قەسلى چۈشەندۈرۈش

19-بۇ مەسئۇلىيەت كۈندى پىئادىيەستىمەكانى خەلق بۇ شەرت ھەرخىل كۈندى خۇشگۈزەرنى ئۆزى دەپنەت دەلەتتى مەللى مۇى گرانى و مۇنۇپۇل (ھەتتە) و سەلەم بولسۇن.

20-دەپنەت دەلەتتى مەللى ئابورى كوردەستان گەشە پى بىدات وە لە ھەمۇ شەركەندە كارخانىە دەپنەتتە ۋە دەستى ئىمپىريالىزم بېرۇت كە ئايەلەت سەمانى نىشتەمانى سودى ئىنۋەستىمەنت و مۇنۇپۇل كەلگى ئۆزىگە.

21-پىئادىيەت ئالەمتەن وەكۇ پىاولان مەلى خۇيان بەكار بېيۇن. لە ھەمۇ پىئادىيەت سىياسى و ئابورى كۆمەلەتتە پىئادىيەت.

22-مەلى كەمە نەتەلەتتە مەكان لە كوردەستان، ئازەرى ئەرەنە و ئاسورى بە تەلەتتە بولۇپ.

خەلىپە دىمۇكراتىيە كوردەستان

(۱۳۲۴)

كانۇنى يەككە ۱۹۴۵

پىئادىيەت پىئادىيەت ئەم خەلىپە گەلەك داخۇلى سىياسى و رۇشنىيەت كۆمەلەتتە و ئابورى مەستەلەشەن كەرد، جۇرى پىئادىيەت بىردەن و شىئەت پىئادىيەت كەلەك تارەن و دەلەتتە دۆست دىلە كەرد. ئەلەتتە ھەتتە گەلەك بولۇپ ئەم قۇتقۇچى بولۇپ كوردەيتەدە بەلەم بە كەردە لە ھەتتە، ھەلۋىستە ئەم لايەنەتتە ھەمۇ پىئادىيەت نەكە، پىان ھەتتەكە وەكۇ پىئادىيەت بايەتتە ئەتتە پىئادىيەت، ھەرخەتتە تەمەنە كۆمەك ئەتتە كۆرت بولۇپ. رۇشنىيەت ئۆزى و ھەتتە مەكان ئەتتە تىنچەتتە ئالۇز بولۇپ كە ئاتقۇچى ئەم دىلە قورس و پىئادىيەت ھەتتە سەرخەتتە كۆمەك سەرخەتتە پىئادىيەتتە بۇ جەنەبە كۈندى ئابورى ئەم بەرنامەتتە، بەلەم ھەتتە چالەك ئەم تۇ. پىان پىئادىيەتتە ھەتتە كەلەك ئەم بەرنامەتتە ئەم بەلەم تەمەنە ئەم بەلەم پىئادىيەتتە بولۇپ. پىان پىئادىيەتتە ھەتتە كەلەك ئەم بەرنامەتتە ئەم بەلەم تەمەنە ئەم بەلەم پىئادىيەتتە بولۇپ. پىان پىئادىيەتتە ھەتتە كەلەك ئەم بەرنامەتتە ئەم بەلەم تەمەنە ئەم بەلەم پىئادىيەتتە بولۇپ.

پروگرامهای و بایه‌خداات به دای ژنان و بهینویستکردنی مالی تافردتان که وک پیاوان بهکاریانبهیندن. دیسان دلوکسردن بژ تاماندیوونی نویسنرانی کورد له "کزیونشوی میللمان" ده هم دلوایمکی دموو هم تازیانه بوو.

لسمو هموو لمرانمشووه، گسوره‌ترین ههنگاوی شو حیزیه بهپیرومچوونی دامنراندنی کزمارو پیکهینانی دامو دوزگاکانی بوو وکولمشوینی خژی‌دا قسعیان لسمو دهکین.

هر پینش دامنراندنی جمهوری مکزیک کوردستان بهچهندین سال بهرئوه‌برایه‌تییمکی له‌شویوهی خودموختارده دامنراندنی بوو، تا پارێزگاریی تاسایش و هینمی و ژبانی خه‌ک بگریت و کاروبارمکانیان بهرئوه‌به‌وین... بژ له‌هه‌ام دانی شو کارو تامانجانه، چهند ده‌زکایه‌ک دامنراندنی لمرانه (هه‌یلستی رلیسه‌ی میللی) که‌له‌سهرمه‌تادلو تابانگه‌شه‌ی پیکهینانی کزمار پینشووا تازی محمد سهرۆکی بوو، هینمی شاعر به‌سکرتیز هه‌لبژێردا، وه "کره‌سیوشی ته‌بلیفاتی حیزب" بژ سهریهرشتی کردنی چاپه‌مه‌نیمکان. (30).

بۆیه . دامنراندنی حیزبی دیموکراتی کوردستان بژ سهرکردایه‌تی بزوتشوه‌ی کوردایه‌تی وکول حیزبیکی نیشتعمانیی بژ هه‌موو چینه سهرفران‌خو‌لزه‌کان، لاپه‌یه‌کی گه‌ش بوو له‌جولانه‌وه‌ی نیشتعمانی و زگاریخو‌لزی گه‌ل کورد له‌کوردستانی ئێراندا.

پەراوێز و سەرچاوەکان

- 1- کەمال مەزھەر ئەحمەد، کوردستان لەسەلمەکانی شەڕی یەکەمی جیهاندا، چاپی بەغدا 1975- ل 36.
- 2- ج. شەمزینی، *الحرکة القومية للتحرير في الشعب الكردي*، صحیفە خەبات بەغدا 1960.
- 3- کەمال مەزھەر ئەحمەد، سەرچاوەی ناوبراو، ل 37، 38.
- 4- کەمال مەزھەر ئەحمەد، هەمان سەرچاوە، ل 39.
- 5- کەریمی حەسەمی، کاروانیک لەشەمەیدانی کوردستانی شێران، چاپی 1971، ل 10 و 11.
- 6- هێمن، تارێکو روون، چاپی 1974، ل 13.
- 7- هێمن، هەمان سەرچاوە، ل 20.
- 8- William Eagleton, *The Kurdish Republic 1946* London 1963, p.133.
- 9- کەریمی حەسەمی، سەرچاوەی ناوبراو، ل 13.
- 10- William Eagleton, *op. cit*, p.34.
- 11- هێمن، سەرچاوەی ناوبراو، ل 20.
- 12- William Eagleton, *op.cit*, p.35.
- 13- William Eagleton, *ibid*, p.35.
- 14- هێمن، سەرچاوەی ناوبراو، ل 21.
- 15- کەریمی حەسەمی، سەرچاوەی ناوبراو، ل 13.
- 16 و 17 و 18- گۆڤاری نیشتمان، ژمارە نوێ سالی 1322، ل 27 و 28.
- 19- William Eagleton, *op. Cit*, 35.
- 20- هێمن، سەرچاوەی ناوبراو، ل 23.
- 21- William Eagleton, *ibid*, p35.
- 22- هێمن، هەمان سەرچاوە، ل 27 و 22.
- 23- هێمن، هەمان سەرچاوە ل 22، 23.
- 24- William Eagleton. *Op.cit*, p.45.
- 25- William Eagleton. *ibid*, p. 57.
- 26- William Eagleton. *ibid*, p.134.

بەشى بېنچەم

دامەزئاندىنى جەمھۇرىيەتنى كوردىستان

پارى يەكەم

سەرىنلار ۋە ئۆيۈرۈ ھەلۈنۈستى سۇقەت ئەدرۈستىردىنى قەوارىيەكى كوردى.
دوابعوراي سۇقەت ۋە لايەنگىر كوردى دامەزئاندىنى كۆمۈرى خۇدەمۇختارىيى.
دامەزئاندىنى جەمھۇرىيەتنى كوردىستان.

پارى دوۋەم

جەمھۇرىيەتنى كوردىستان
ناۋى مېۋىۋىيى قەوارىيەكە
خۇدەمۇختارىيى ۋە سەرىنلار خۇيى ئەجەمھۇرىيەتنى كوردىستاندا
جەمھۇرىيەتنى كوردىستان خۇدەمۇختار بۈيۈ

زیاتر اعتراضات، هر لمکونه سوئیت و روسگان که و زور بایستفیان
 بکیشنه نتمومیس کوور نمدیو، مسعله کی کوور لای همان شتنی نموو کاری
 لاسر بگن یان کاریکی بژ بگن . اتم تاسا نمومونه کی لشکری سوریشدا گونینکی
 چارنی نموو، بلام جزیرک لمدیو او چارومروانی همبون... کتاویش لمریورنو
 لمرایره، نمونه کی پیچمونه نمکوتنه بمرچاو، نمونه کی غرایکی کوور یارعتی
 لگیکرانی کورستان زورن لمرانه:

—بىزمىڭكى روس سۆزلىمەتەكان ئەپەندىمىز شۇنچە كۆرد، مەملىكى خېلى ئۇزۇن دەۋرىدە تەنھا بۇ دەستكەۋىتى خۇشمان.

-لاخستنی پیوهندییمکانی کورد بهروسهکانهوه جۆ یارمەتی و سەرلانی.

-يېنىدىكى رايونىڭ ئۆزلىرى بۇ ئورماندا قانچە نەرسە بار، ئۇلارنىڭ ئىسمىنى كۆرسىتىپ بەرگەن...

—يېنىدىن ئىككى ئىككى كۆيۈنەرە جىھاننى يەكەندە...

-وہ لام نعدانہوی سن نامہ شیخ محمودی ناصر کسیر کردہی جزوتنہوی
 بزگار یطوازی لکھوستان، یاشورہ (۱۹۱۵-۱۹۳۱)۔

-پارامی و هاوکاری مستحقا کمال شمتات و کمال شمتاتی خواست و دوا
رهوگانی کورد.

“بەنازاستەمخوش گەورەترین زبانی لەکێشەیی کوردەدا کاتێ بەکەشایەتی
لەبەرەیی جەنگی نۆ بەنەلمان، دەست بەرداربوو لەپەیمانی سایکس- پیکۆ کە بەو
گەورەترین پارچەی کوردستان- کوردستانی باکور- کە بۆ ئەو دانرابوو کەتەو
دەست تۆرکەکان.

سهرمندی دایرگرمه‌گان له‌ئێزلدا، به‌کوردستانیشوه بن نه‌خشیی دایه‌شکون بوو، بۆیه له‌کشانی هیزه‌کانی به‌ریته‌ئێدا تا مه‌هاباد له‌و‌ستا، به‌لام ماوه‌یه‌کی که‌م له‌و ناوچه‌یه‌دا مایه‌رمو له‌دایه‌یدا گه‌شایه‌وه دوو‌فره‌ دوو‌فره‌ سه‌نگه‌زو ناوچه‌یه‌کانی خواره‌ویی ژێته‌وا...

بۆيە لەشكرى سور زياتر جينگه بوو، لاپرساوانى كهوتنه پيوەندى و باشكردى
لەگەل سەرەك هۆزو خەنگانى ناسراودا، مەبەستى سەرەكەيان لەوانە واگرتنى
هەممىي ناوجەكە بوو، پاراستنى ئاسايش و زياتر جينگه كردنى شونى ينى خۇيان

بۇ... بىن ئامېرىكى ھېچ جۈزۈ پەرتامىيەنى سىياسىي ۋە نەخشىيەنى ئامادەكرائىيان ھەيئەت... بۇيە سىرتىكى پۈتۈندۈيىمەن ھىوايەنى ئىرتۇزى ئى سەزى نەدەبۇر.

كاتىنكىش دىۋاي چەند مانگىن لىجۇنى لىشكرى سۈر لىئاۋچەمكەدا لىئەيلۇلى (1941)دا ئاگاكارى سەزۈك ۋاۋدۇلانى خېل ۋەزۇمكەنى ئاۋچەنى سۈكرىيان كرا كە ۋەلد پىشك بېيىنن بۇ سەردانى يەمكىتى سۆلىيەت. ۋەلدېكى نىزىك (30) كەسىسى بەخۇشچالىيەنى نۇرۇمە رۇمە تىرىۋۇ لىرىشە رۇمە باكۇ بۇنەمە. لىئاۋدەمكەنى ھارەيش لىمەلدەكە:

قازى مەمەد، ھاجى بابەشېخ، زېرۇ بەگى ھەركى، ھاجى قەرمى ئاغاي مەشى، كاكە مەمۇزى مەشى، مەجىد خانى ميانداۋلى، ھەسەن تېلۇلى شىكەك، رەشىد بەگى ھەركى... ۋە چەند كەسىكى تىرىش كە مەرىكە ۋەلدان لىخېل ۋەزۇك دىلارابۇن... (2) لىسەردەنكەدا گەل شۇنى كىشۇكالى ۋە كارگەنى پىشەمسازى ۋە سىنەما شائۇگەرىيان پىنشىيان دىن كەلەگەل جەمەلەر باقۇلى، سەمەك ۋەزىرانى ئازىبايجانى سۆلىيەت، كۇيۇنەمە، ئەم بەگشېتى، باسى بارى جىھان ۋە يەمكىتى سۆلىيەت ۋە ئازىبايجان ۋە كوردى كورد بىن ئامېرىكى كەمۇزۇر باسى ماف ۋە داخۇلۇيەمكەن ۋە مەسەلى كورد بەگات، بۇيە كوردەكەن بەن ئامېرىكى كارىنكىيان بۇ كورد كوردىيەت ۋە بەن ئامېرىكى بەلنىنكى ۋايان بىرىتىش ھەمرا گەلەنەمە، دىشگوتىرئ كە ھەندى داۋاي خېلەمكى بۇ ھىشتەنەمە چەك ۋە چەكلىرى كراۋە رەنگە كە ئەم لىپىرساۋە بەرەنە ۋەزىس بۇيىنەت، دىسان باسى ئامېرىكى كەلەيەخېنى ئايىبەتتىيان بەقازى مەسەد دۈۋە، جەگە ئامېرىكى ھەندى دىيارى ئامېرىكى بەمەندامانى ۋەلدەمكە ھەندىنكىيان تەلەنگى ۋەلۇيىيان بەپارەنى خۇيان كەيى بەيىنكى ۋە گەلەنەمە كە سۆلىيەت يارمەتى كورد ئەدەت... (3)

جەمەلەر باقۇل لىسەن سەمەد ۋە مەسەلەنى كورد ۋە ئامېرىكى باس لە دىلەكەنى ۋەلدەنى كورد شاكۇكە بۇر، يەكەم ۋەك سىكرىتېرى پارتى كۆمۇنىستى كۆمەرى ئازىبايجانى سۆلىيەت. دۈۋەم: ۋەك ئازە، يەكەنى بەدل ۋە گىيان تاسىۋىئالىيەت. سىيەم: ۋەك شىيە... زىياتىرىش ئامېرىكى لىپىرساۋە بەدەم ۋەلدەكەنى نىزىك بەستالىپ بۇر، تۈنەمەم بەزەبىرىش بۇر.

ھەرچەندە دۆزى كورد لاي سولەيت پرىنى ھو لىكەنشى خىل ۋ خىلگىرى و ھىر بىم چۆرەش لىر سەرتەپەدا ۋەك سەردەمەكانى راپىردو، مەملەتى دىكرەو لىسەرى بەردەوام بوو.

دوور ئىيە لىر ھەلۋىستە يەككىتى سولەيت لىبەرتېشكى ئەمانەى خۆلەمە بوپ:

يەكەم : راپۇرت ۋ راپۇزچەنەكانى ھەزە كومۇنىستەكان كەپاستەخۇ دۇ بەرزوتتەمەى نىشتەمانى ۋ نەتەمەى كورد بوون.

دوھەم: سەرتەپەكى تە دامو دەرگا تايىمەكان بوو كە زىاتەر بۇ كاروبارى چاسوسى ۋ كۆكۆنەمەى زەنباريەكان كارىان دىكرەو شارەزبانى ناو ئەم چۆرە دەرگا بانەش كە پىنومەنيان لىكەل كورد ھەبوو، بۇ كۆكۆنەمەى زەنباريى ئەم تاقەش زىاتەر ھەرقى چەرتەمەريان لا كۆمەبوو.

لەبەر ئەوانە سالەكانى 1945-1941 تەدەپرىن پەنەمەى ھەنگارىكى ۋا روو داواو داخولە نىشتەماننىيەكانى كورد بىرۇت.

لەبەردا ناكى كەشە گەنگەكانى بەردەمەى يەككىتى سولەيت ئەمەزە بۇ ئەمەرىن كە گەنگەكانىان:

-شەرتەرى دوھەم جەنگ بەتايىستى لىر ھەموو ۋىوانكەرى ۋ شاپورى روخاۋى ۋ كوشت ۋ كوشتەرى دوچارى ئەو ۋانە بوو..

-مەملەتنى نىوان ھەردو بەردەى خۇشاۋو خۇشەلات، بەردەى سوسىيالىزىم كاپىتالىزىم سەلەمەنەمەى سەرتەپەتى ھەزى شىۋەى ۋ ھەگەمەى سولەيت لىرۋەپەروۋىنى جەنگىكى نۆى..

-لەبەكەپوونى گەن لىلەلەتەى سوسىيالىست لىلەروپاى ۋۇشەلات ۋ خواستى سولەيت بۇ چەمپەندىيان، ۋەك رۇنى سوسىيالىستى ۋەك دەرلەت.

-ئەمەرىكاو دىرەستەردى بومەى ئەتۋى ۋ دەرگەمەنى نولەى روخىنەرى، دواى بەتەرەنەى ئەمەروشەما ۋاگازاكى..

-ئەفەلاى روسەكان بۇ دەرگەمەنى ھەندى بەرۋەندىيى ۋا مەمەپوونى بۇ قوربانى دلى گەردە لىر پىناۋەدا..

“مۇركىرنى گەلىك پەيمان و رىكەتەن بىسەبەستى، ھەم پاراستىنى يەككىتى ئىرزو ئاوى ئىزان و ھەم چۈنە ئەرەۋەي لەشكەرى ھەرسىن زەلھىز: يەككىتى سولەيت- بىرىتاكيا وە ئەمىركا لەئىزان دواي بېرانەۋەي جەنگ و ئەۋەدەي شەش مانگدا..

دوا بېرەي سۇقەت و

لايەنگىرىي پىكەئىننى خۇدەمۇقتارى

بۇ شىنەيە ئىشتەمانپەرۋەرەكانى مۇكرىيان ئەسەر ئەو زەمىنە رەخسار و كەشە ئىمچە ئازادە، بەيئەتەندىي ئەمانەۋە، بەتايىبەتتى دواي ئەۋەي ۋەك پىكەئىنرا و گۇلارى ئىشتەمان بىلەن كەيەۋە، بەرپەرسىيارنى كۆمەككە كەۋتەنە پىۋەندەي بەلپىرەسەرۋانى روسەكانەۋە، ئەم بولاردا غەبۇلەۋرەخمان زەبىيەۋ قاسسى ئىلغانىزادە بۇلنىكى چاۋىنى و چالاكانەميان بېنى، كەنەرشىلەكانى چەند كۆمەركىكى “يەككىتى سولەيتتى روخاۋ” بەشنىكى گەشكە ئەو پىۋەندەيانەميان تۆمەركەۋە، دىيارە بەھۇي راپۇرتى كۆنەسۇلەكانىيان لەئەۋرەۋۇ ورمىن... ۋەك لەجىنگەيى خۇسەدا بولۇشەككىي خەلۋەتەسەر كەمپەكپان.

زىاتەر ئەۋەكە كۆرەد بۇ خۇي جىۋى ئەلەيدەي خۇيى داسەزەنەبۇ، تەنەتە ھىزنىكى چەكەلەۋىشى پىكەئىنەبۇ تا ئاسايشى مەھابادە دەۋرەبەرىي بېارنىزىت. ھەيئەتتى رەئىسەي مېللى بەسەرۋەكەيتى قازى مەھەدو گەل بېرەۋەبەرتى پىۋەست پىكەئىنرا. ئەگەل ئەۋەشەدو تا كۆتەيى جەنگە ھىچ جىۋە گۇرەلنىكى و لەئەۋرەستى سولەيتەكەن بۇي ئەدا... دواي ئەۋەش سەركەۋەتتى ئەۋەتە دېمۇگەۋەكەن بەسەر ئازىزەۋە ۋاشىزەدا، رىگەي مەلەننىي لەبەردەم زەلپەزەكاندا كەۋەۋە، بەرپەرىكەننىمەكى ۋاشكەرا لەسەر: جىبەجىكەرنى پەيمان و رىكەۋەتەكان بۇ چۆلەكەرنى ئىزان كەۋە رو ئازەلپەزەكانى خۇشەۋە دەست و لاتەر بىن لەۋەتەنە نەخشەي ھىز جىگەكەرنەن لەئىزان، ھەر يەكە بەشنىۋەي خۇي:

بۇ روسەكان: “ۋەرگەرنى ئىمتىيازى شەۋت، ئەگەر ئەۋەلەۋرەت دەست بەسەر ئاۋچە كۆمەۋەلەكەۋەكەن ئىزاندا بىگەرت. سەردەرھىننى شەپرى ساردە مەلەننىي ئايدەۋلۇچى و سەۋرى قەلەمپەۋى بىلەك لولان كەۋە. بەتايىبەتتى ئىزان بۇ ھەردەۋ بىلەككى خۇرەۋەت و خۇشەۋە ئاۋچەمەكى ستراتىجىي و ۋابەرىي ئۆز گەشكە بۇ.

بۇيە روسىيەگە كەتتە قاراشلىق بولغان بىر قىسىملىق بولغان بولسا،

دەللىسىنىڭ بۇ ئۆزگىرىشىنىڭ ئىسسىق سۆزلىرىنىڭ ئاستىدا،
مەشھۇر شىيىگە كەلگەن ۱۸۷۸، ئەمىر ئىبراھىم ئىبراھىمىيەت ... ئەمەل
ھەممىسىنىڭ ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە
مەنەلىرىنىڭ ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە
ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە

روسىيەگە كەتتە قاراشلىق بولغان بىر قىسىملىق بولغان بولسا،
ئەمىر ئىبراھىم ئىبراھىمىيەت ۱۸۷۸، ئەمىر ئىبراھىم ئىبراھىمىيەت
سىياسىي بولسا، ئەمىر ئىبراھىم ئىبراھىمىيەت ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە
ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە
داخلىيەتلىك ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە
پارامېتىر ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە

ئەمىر ئىبراھىم ئىبراھىمىيەت ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە

ئەمىر ئىبراھىم ئىبراھىمىيەت ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە

1- ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە

2- ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە

3- ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە

4- ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە

5- ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە

6- ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە

7- ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە

8- ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە

ئەمىر ئىبراھىم ئىبراھىمىيەت ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە
ئەمىر ئىبراھىم ئىبراھىمىيەت ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە
ئەمىر ئىبراھىم ئىبراھىمىيەت ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە
ئەمىر ئىبراھىم ئىبراھىمىيەت ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە
داخلىيەتلىك ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە ۋە ھەممىسىنىڭ ئۆزىگە

ئەگەل ئېنېرگىيەسىنى سىمىي خۇش باسقان بىلەن قەيىمەسى ئىسسىق بولغان، دىۋى ئىسسىق
ئىسسىقلىق ۋەقەسىگە داۋالانغان ئىسسىقلىقنى كۆرۈپ قاسسى ئىلغاننىڭ ئىسسىقلىقى
كۆرۈن، مەھسۇس (لايىق) بولە كەينىگە باقىرىق.

ھەر ئىككى رۇۋە ئەنئەنىۋىدە ئاگاھلىرى ئىسسىقلىق ۋەقەسىگە كۆرۈن ئىسسىقلىقنى قاسسى
بىلەن دىيەنە چەكلىمە باقىرىق... ئىسسىقلىق كۆرۈنەن ئىسسىقلىقنى قاسسى باقىرىق.
دىۋى دىيەنە بىلەن ئىسسىقلىق.

ئىسسىقلىق كۆرۈن، ئەمەلىي كەينىگە ھەر بىر زەمەن ئىسسىقلىق، چۈنكى خەلقنى
مەھسۇس چۈشە ئىسسىقلىقنى ئەگەل زامانى ئازىرى ھەمىي مەھسۇس ئىسسىقلىق بولۇپ
ھەمىي دىۋى ئازىرى چەكلىمە ئىسسىقلىق كۆرۈن، چەكلىمە ئىسسىقلىق ئەگەل ئازىرى
ئىسسىقلىق، بۇلە ئەمەلىي كەينىگە...

چەكلىمە باقىرىق ئەمەلىي كەينىگە ھەر بىر زەمەن ئىسسىقلىقنى سىمىي ئىسسىقلىق
ئىسسىقلىق ئىسسىقلىق ۋەقەسىگە كۆرۈن، پەن ئىسسىقلىق بىلەن ئىسسىقلىق
ئىسسىقلىق سىمىي ئىسسىقلىق كەينىگە ئىسسىقلىقنى قاسسى ئىسسىقلىقنى قاسسى
ھەر بىر كۆرۈن ئىسسىقلىق ئىسسىقلىق...

ئىسسىقلىق ھەر بىر زەمەن ئىسسىقلىق، زەمەن ئىسسىقلىقنى ئىسسىقلىقنى قاسسى
كە ئەمەلىي بولۇپ ھەر بىر زەمەن ئىسسىقلىقنى قاسسى ئىسسىقلىقنى قاسسى
ھەر بىر زەمەن ئىسسىقلىقنى قاسسى ئىسسىقلىقنى قاسسى، ئەمەلىي ئىسسىقلىقنى قاسسى
بەلەم بىلەن باقىرىق ھەم بەلەم ۋەقەسىگە ھەم بەلەم ۋەقەسىگە ھەم بەلەم ۋەقەسىگە
ھەر بىر زەمەن ئىسسىقلىقنى قاسسى ئىسسىقلىقنى قاسسى، زەمەن ئىسسىقلىقنى قاسسى
سىمىي ئىسسىقلىقنى قاسسى ئىسسىقلىقنى قاسسى، ئەمەلىي ئىسسىقلىقنى قاسسى
ئازىرى ئىسسىقلىقنى قاسسى ئىسسىقلىقنى قاسسى، ئەمەلىي ئىسسىقلىقنى قاسسى
كۆرۈن ئىسسىقلىقنى قاسسى ئىسسىقلىقنى قاسسى، كەينىگە ئىسسىقلىقنى قاسسى
كەينىگە سىمىي ئىسسىقلىقنى قاسسى:

(ئىزىن ئىسسىقلىق): قاسسى كەينىگە ئىسسىقلىقنى قاسسى، كەينىگە ئىسسىقلىقنى قاسسى،
ئازىرى ئىسسىقلىقنى قاسسى ۋە كۆرۈن ئىسسىقلىقنى قاسسى، ئەمەلىي ئىسسىقلىقنى قاسسى
كەينىگە ئىسسىقلىقنى قاسسى ئىسسىقلىقنى قاسسى، دىيەنە ئىسسىقلىقنى قاسسى.
جەننى ئىسسىقلىقنى قاسسى ئىسسىقلىقنى قاسسى كەينىگە ئىسسىقلىقنى قاسسى.

تاریخ‌نویساندنی عملی له‌بەر، نەبەرنەوه چاکتر وایه جاری هه‌موو گه‌ل یه‌ك به‌زێ،
 بۆیه پێویسته جاری كۆره له‌چوارچێوه‌ی خودموختاری ئازهریا بچاندا به‌مێنێته‌وه
 به‌هرزایی به‌یشت... (5)

ئۆیهنه‌رانی كۆره به‌و بۆچۆن و داوایه رازی نه‌بوون، به‌ڕۆشیان له‌وه نه‌هه‌م‌كرده‌وه كه
 كۆره به‌ئارزهریا بچانه‌وه به‌سه‌رتۆته‌وه، سووربوون له‌سه‌ر داواي ره‌واو مالی خۆیان كه
 وه‌ك ئازهره‌كان بینه خاوه‌ن خودموختاری، وه‌ك گه‌ل ئازهری برا به‌یه‌ك چار سه‌میر
 به‌گرفن، نه‌و مشتومه‌ماندا قازی محممه‌د زۆر له‌سه‌رخۆو هه‌مانه‌ه كه‌وته له‌سه‌ركرن، بۆ
 باقروو-ی روونكردمه‌وه كه كۆردیش نه‌یه‌یشت و مالی خۆیه‌تی كه خودموختار بێت و
 سووریشه له‌سه‌ر وه‌رگرتنی نه‌و ماله‌ی خۆی.

ه‌واي نه‌وه‌ی جه‌لمه‌ر باقروو ده‌ولیدا كه وه‌لامه‌كه‌ی كۆره به‌خواسته‌كه‌ی خۆی
 رازی به‌كات، كه نه‌وه گه‌یشته ئاتۆلانی كۆره ره‌زامه‌ند به‌كات، ئۆیهنه‌رانی سوورن له‌سه‌ر
 خودموختاری بۆ كۆره‌ستان، ئه‌وه‌سا:

"مشتیكه‌ی به‌سه‌ر می‌زده‌كه‌یدا داو به‌هه‌نگینی به‌رز گوتی له‌به‌رنه‌وه‌ی یه‌كه‌یتی
 سه‌ولیه‌ت له‌ئارادایه، كۆره سه‌ربه‌سته‌یی خۆی وه‌رده‌گرت. قازی محممه‌دیش
 به‌هه‌مان ده‌نگی به‌رز گوتی: گه‌ل بێ ده‌سه‌لات پێخۆشه‌اله به‌و ده‌سته‌ی بۆی درێژ
 ده‌كڕیت، وه‌ نه‌ك هه‌ر نه‌و ده‌سته ده‌گوشیته‌ به‌لكو ماچیشتی نه‌كات (6)

ه‌واي نه‌و ساقه‌ می‌ژوویه‌یانه‌ی خه‌ونی دیوینی كۆردی تێدا ده‌بینرا.. هه‌لاكی و
 ده‌نگی و ناو می‌نیدی گۆه‌دان بۆ خۆشی و شادی و ئویندو خۆشه‌یه‌ستی ده‌ستی
 هاوکارو یارمه‌تیه‌ر..

ه‌واي تێپه‌رپوونی هه‌وه‌یه‌كه‌ی كۆرت به‌سه‌ر نه‌و ده‌خۆشی و سه‌ره‌سته‌یه‌یدا، چا
 خورایه‌وه‌و ده‌نیشتوان هه‌رانه‌وه... ئه‌وه‌سا كه‌وته‌ سه‌ر باسی داواو پێویسته‌یه‌كان
 به‌تا‌یه‌مه‌تی: چه‌ك و جبه‌خانه‌و ماشه‌ین و پارچه‌پۆل و ئازوقه‌... ئا.. ده‌بوو یه‌كه‌یتی
 سه‌ولیه‌ت نه‌و پێویسته‌یه‌ه بۆ ده‌سه‌راندنی خودموختاری و پارێزگاریكردنی، ده‌بین
 به‌كات.. بۆ ئه‌م مه‌به‌سته‌نه قازی محممه‌د هاته‌ له‌سه‌ر ئه‌م سه‌رگۆشته‌یه‌ی گێنایه‌وه: -

(ئاغا یه‌ك ئانجیه‌ك به‌لا یه‌یه‌ك ده‌به‌خشیت، بۆ رۆژی ده‌وه‌م كا‌برای لایه‌نی دێته‌وه
 لای ئا‌غاو سوپاسیكه‌ی زۆر زۆری ئا‌غا ده‌كات، به‌جۆرێ نه‌و سوپاسه‌ نه‌كات كه ئا‌غا كه
 چاره‌روانی نه‌و ده‌هوو ستایشه‌ی نه‌هه‌م‌كرد، بۆیه سه‌ری نه‌وه سوو ده‌مێنێت و نه‌لیت:

پاشە تۇ پېم ئالغىت ئاخۇ خەللىكى واپچوك ئەم ھەموو سوپاسە ئەمىننىت؟ لادىيەكە
 وەلامى ئەدەتلىرىم ئالغىت: لەبەرلىمەي ئانجىيەكت پېيەملىشىم، ئانجى بۇ رەۋە
 رەۋىش كەرسەي رەۋە ئىچىرى پېيەملىشە، كەمبەۋو ئەسپەش ئەمىتتى، دىيارە
 ئەسپەكە خاۋەنە ئۆيەكەي بىن لائەم بىن خورەن ئازىن، بۇيە ئەۋلەشم بۇ دابىن
 ئەمەت... جامن ئەم ھەموو شتەنم ئەمەتتى ئىتەر چۇن ئەمەنە رەۋەندە بەم چۆرە
 خۇشال ئاب...^(۱)

بەر شىۋە، بەر يىرە قولمە سەۋكى ۋەلىدى كورد دىنىشتان دىخاتە ئاۋ لولايى
 رەۋەلەمە، ئاشكەي ئەمەت كە كەركى ۋا گەنگ، دىمەنلەننى خەمەختارى،
 ھىندە ئاسان ئىيە كە مەر بەر بەلۋن ۋەسەنە دۈيى بىتە ئەۋلە بىگەت، قازى
 مەمەد ئەم رەستىيە خەتە پېش چاۋى باقۇۋ كە كورد ھەمان دۈۋى لادىيەكەي
 لەۋن دەرەت، بۇيە دەرەست كە چۇن يەكەتتى سۈلەيت ئامەنە يارمەتتى بەت بۇ
 خەمەختارى، ئەمەت مەر بەر چۆرە پالەشتىي بەت ۋە يارمەتتى بەت، كەرسەي
 دىمەنلەن ۋەن ۋەن ۋەن پەيۋەنەن ۋەن پەيۋەنەن بۇ مەۋكە بەت.

دۈۋى ئەم كۆرە چەۋكە، ۋەك (ئىگەت) بۇمان باس ئەمەت، باقۇۋ بەلۋن ئەمەت،
 بەلۋن ئەمەت ھەموو پېيەستىيەكە شەۋ بەرگەي ئەمەت، بەتەك ۋە تۇپ ۋە رەشاش
 تەمەك ۋە يارمەتتى پەۋ، بەرەگەتتى ئوتابى ئەدەتتىگە سەۋەزى ئەمەتتى
 بەتەمەتتى چاۋەنە بۇ مەۋە.

بەر ھەۋە بەلۋەنەمە ئۆتەنەي كورد گەنەمە مەۋەدە كەتتە سەۋەزى
 بەدەنەنە بەتتى گەنگ ئە ئاۋە دەرەكەي كورد.^(۲)

لەۋەدە پەيۋەك خۇي دىمەتتى پېيەستى بەۋەدەمە ھەيە:

دەيى بۇچى ۋە لەۋ رەۋەگە دەرەك ۋەختەدە يەكەتتى سۈلەيت كەتتە سەۋەزى
 پەيۋەچۈنە كە ئەۋە كورد خەمەختارى خۇيەن دابەمەتتى ۋە دۈۋى تەيەپەۋى
 ئەۋە مەۋە ئەۋە پەيۋەنەدە ئەۋەچەكە بەسەر سەۋەتتى يەكەم ۋەلىدى كورد بۇ
 باقۇ...؟ دۈۋى تەيەپەۋى ئەۋەكە چەۋ سەۋەزى بەسەر زەمەن ئەۋە پەۋەدە كە دەيەۋ
 ئەۋەمە ئەۋە پەۋە بەۋە..

مەلەننى ھەۋە زەۋەزى ئەۋەك ۋە پەيۋەتتى سۈلەيت ئەۋە
 ئەۋە، ئەۋە، ئەۋە سەۋەتتى، ھەۋەكە كۆۋەتتى. نەۋە ھەۋە ئەۋە

17-12-1945 شالاي سىن رەنكى كوردستان لەمەنەباد ھەفكرا.. لەو كۆيۈنەمە
مىزۇيىدە قازى مەھمەد ئوتلىكى دا. بىر چۆرە ئاۋچەي موكرسان بەشارو
شارۇچكە دىھاتىيەمە بۈرە ئاۋچەيەكى پەر لەجموچۇل ھاتوچۇر چالاكىي
سىياسىي رولناكىيى..

سەمەتاي سالى 1946 خەلىكى كورد لەشارو شارۇچكە دىھاتەكاندا لەموكرىان
لەمەشرو ھەوايەكى ئۇندا دىھان، كەوتبۈونە ئاۋ پەيەكى ئۇي لەھاناي سىياسىي و
ئامادەيى بۇ رەودلوو گۇڭدانىكى ئۇنى پەر لەمىو، چاۋەروانى ھەلھاتنى رۇڭى ئۇنى
كوردستان- يان لەكرد... ھىزى دىموكراتى كوردستان بانكى سىرجمى
دانىشتۈانى كىرد بۇ كۆيۈنەمە لەسابلاخ، رۇڭى مووى رۇبەندەن (1-22-1946)،
سەمەتاي چۆلرەم ھەلھەي يەكەم مانكى سالى 1946، زەمىن شارى مەھابادو شۆيۈن
مەيدانى چۆلرەپرايە..

جەمەتەي كورد بەچوتيارو ھەزىر كاسىكارو دەولەمەندو شىنخو ھەلاۋ ئاغاۋ
سەمەك خىل، بەزىن مەندالو لاۋو پەرمە چەند رۇڭىك پىش كاتى دانراۋ، بىرمو
مەھاباد كەوتبۈونەيى... لەو رۇڭە ھەرو ئاسمانى مەھابادى سەرائىمەر گوتبۈو،
سەمۇل شەقامو كۆلەكانى داپۇشىيى بوو، رۇڭىكى وى مانكى رۇبەندەن ئاناسايى
بوو، چۈنكە لەسالانى ترو ھەمان كاتدا، بۇ خەلك زۇر ئاسايى نەبوو بىزۇنە سەر
شەقامو كۆلەكانو دىھاتو سالى خۇيان بەجىن بەيلىن، بىن لەمەي گويى بەدەنە
بىنچىكەيى و ساردو سەرمەو سەمۇلەندەن.. چۈنكە شەپۇزى خەيالى خۇشىيى،
بەدىيەتتەن ئامانچى سەدان سالى باۋو باپىريان وا لەمەردەمەد..

لەمۇڭى مووى رۇبەندەندا مەھاباد بەگشەيى سەيدانى چۆلرەپرا بەتايىيەتى
بەرگىكى ئۇييان پۇشى بوو، ھەر لەمەرمەيەيى ئۇ رۇڭەمە ھەروكە خەلك لەمەمۇيىكى
موودومۇڭ راپەرىنرايىن، بەمەركى ئۇي و بەمىوۋى گەشەمە بىرمو مەيدانى چۆلرەپرا
لەمەمۇيىكى لەمەيدانى چۆلرەپرا دىھى ھەلەپرايە ئەمەكەرتە سەرزەيى. كۆمەلانى
خەلك چاۋەروان بوون، چاۋەريان بىرەبوو شۆيۈنى ئوتكەن، چاۋەروانى دىھىكى ئۇي و
ھەللى ئۇي بوون.

"لەم كاتدا پىشەروى خۇشەويست لەننىو سەلامى ئىزەمى و چەپلە رۇڭەن ھەرو
ئىمەسەتەر شەرقى و شەرقى لەمەلەل لەمەلەلەي كۆمەل دا وەمەركەت و پىشەروى بىرە لە

کاتینکدا که نندامه‌گانی کز میته‌ی مرکزی له پشت مسری دهاتن و نالای سی رهنگی کوردستان له‌یست و چمپی تربون له‌یته‌یزاز دا بوو له‌یستوی به‌ری بی ناسمان هملینا بۆ نرۆی نیجلال فرموو. موتاییقی به‌نامه‌یه که له‌پیش دا سازکوابو به‌موازی حوزار بۆزباشی فرموو پاشان تشریفی له‌تربون هاته خولری و به‌پیش تمولری گوردان و کردهان و دهسته‌ی سهریازان و پیشمرگه‌گانی کوردستان دا هات و هموی تمه‌اشا کردن و به‌هموان بۆزباشی فرموو، له‌م کاتیدا به‌ده‌ستوری معاونی فرمانده‌ی همو هیز له‌ایمن سهریازان و پیشمرگه‌گان و توپخانه‌ی کوردستان ده دهلیقه بیوچان به‌نیفتیخاری سهریستی کوردستان و ناساندنی ره‌ییس جمهوری کوردستان شیفینگ کرا.

پاشان له‌کاتیک دا که ده‌نگی هورا ده‌چو بۆ ناسمان و له‌له‌ی می‌تینگ دا موزیک و سرودی میلی کوردستان ئی‌مه‌را و ده‌خویندرایه‌وه برای خوش‌روست غنی خسروی شه‌ردری مه‌هاباد به‌پینی ده‌ستور هاته پزیره‌وه به‌تشریبی ژیره‌وه می‌تینگس نیفتیخ کرد و وتی:

”نه‌من غنی خسروی شه‌ردری مه‌هاباد ئه‌و موله‌قیته گه‌وره‌یه‌ی کمیل‌مه‌تی گورد له‌پاش هه‌زاران قوربانی دان ئه‌ورو له‌نتیجه‌ی له‌عالیه‌ت و گه‌رازانی و میله‌ته‌په‌روه‌ری فرقه‌لعه‌ده‌ی پیشه‌روای موعه‌ضه‌ی کوردستان جه‌نابی قاضی محمد نصیبی بووه پیروزی و موباره‌ک‌بای به‌مه‌قاس گه‌وره‌ی پیشه‌روای سزنی و میله‌ته‌ی ره‌شیدی گورد عرض ده‌کهم وه می‌تینگ و جه‌له‌سه‌ی ئه‌ورو به‌نیوی شاری مه‌هاباد نیفتیخ ده‌کهم و به‌ده‌لیکی خاویز و پاک‌سه‌وه ده‌لیم به‌ری پیشه‌روای موعه‌ضه‌ی کوردستان.“

له‌دوایه نا‌غای خسروی به‌نامه‌ی می‌تینگس به‌تشریبی ژیره‌وه به‌خطیلاهی حاضران گه‌یاندا:

- ۱- موهای جنابی مه‌لا حسین محلی
- ۲- نوطنی جنابی پیشه‌روای ره‌ییس جمهوری کوردستان
- ۳- نوطنی جنابی حاجی باه شیخ
- ۴- نوطنی نا‌غای محمد حسین خانی سب نا‌جی
- ۵- له‌نه‌غای نا‌غای هه‌زێر شایری میلی

بەسىرىمكەنە سىگورنەتيان تىنىدا ھەيسە داراي مائىكىيەتنى مىللىيى دەۋرىدا بەسىرىمەت سىرلىق تارىپىيان يەنگە غورومەن تىنىدا شىرىكەن. خاۋەنى ئادەبىر عادات و رىسومى مىللىيەتكى وان كە ھىچ جۇرە سەدەمىر ھەرادىيەك نەيتۈلۈپە سىتتەيەك لەبناغەي مىللىيەتنى ئەۋلاد پەيدا بەك.

كورد لەقەدەم دا ھەزلەن پادشاۋ ھۆكەدارو تەشكىلاتيان بۈۋە. ھەر لەم كوردستانى ئازادى ئىستادا بەنەمالەي ئۆمەري مۇكرى كە سەر سەلمەي ئەۋلەن ئەمىر سەلمەيەن بۈۋە تا (1020ى كۈچى) بىلەنمىتىقلا يەك لەدۈي يەك ئەمىر سەلمەيەن. سارم بەگ، شىنخ ھەيدەر، ئەمىر بەگ، ئەمىر پاشا تا ئەنگاتە قوبادخان بەدەستەلات و قورمەتەرە ھۆكۈمەتيان كوردە.

مىللىەتى رەشىد بەغرىەتى كورد لەمەسور دەۋرۇ زەمانىكىدا ھەر كەس خەيالى ئىستىلاي نىشتەمى ئەۋلەن بۈۋە بىر بەرەنگارى بۈۋە بىر بەرەنگارىيان كوردەمى لەمىچ فەداكارىك دەستيان دانەمەنەندە. لەپاش لەدەستچۈرى ھۆكەدارىشيان بۇ دەغىرەستەنەي ئازادىدا و چانىيان ئەۋلەد بەدلىكى ئەۋەدە بەغىزۇ غەزەمىكى ھەندە سابىتەرە تىكۈشاۋن تا ئىستە ھەزىكى وا پەيدا ئەۋەدە بىۋەن تىكەرە خەلمەيان بەك، مەرە كۈزەمىيان كۈشتەرە بابان سەرىن ھەلدەرە بابانىيان بىدەنگ كوردەمى ئەۋەدە بىۋەن. ئەۋلەن ئەۋەزى ئەۋە بىلىسىسى بەرە بۈۋەنەمىرە ھەزەرى دىكەي ۈك ئەۋلەن.

تا لەر دۈبەيەندە لەپاش شەرى بەنەنەمىلەق پىشۈۋە كە دىكتاتورى ئىۋرەن تۈركىيا ھاتتە سەر كارو زەمان و عادات و مەزھەب و خەسوسىياتى مىللى كوردەيان بەجەركە لاۋزو كىزە كەشەت كەرد. لەمىچ ۈە خەشەيەت و دىدەيەك رەنەستەن، خۈندەن و نوۋسىنى زەمانى كوردى مەنۈرە و پۇشنىنى لىياسەن قەدەمە بۈۋە.

نەيان دەمىشت لەمىچ جۇرە مەزايە و ھوقۇقىكى بەشەرىيەت بەشەن بىن. رىكەي فەزىۋەنى غەلمە سەنەمتەن لىۋرەۋەنەمە ھەر رۇزە بەنەمەكە ھەر دەمەي بەتەشەلەيەك دەستە دەستە پۇل پۇل كوردى ھەزەرە بەدەمەختيان ھەبەس و تەبەيدە دىكەردە لەيان كۈشتەرە لەمىنىيان دەۋرەن ھاسەل و دەسەنچى ئەمى مىللەتە بىچەرەيان دەۋرە بۇ خۇيان و ئەۋلەنەشيان بەرسى و رورە و قورە دەمىشتەرە.

تالمشهریوهری 1320 له فرشتهی نازادی دهستگای دیکتاتوری و فاشیستی
 و مرزخانی تینه شکاند، کورد سهری لهو هموو فشارو تمزییهته کمن فارغ بوو،
 لهوری لیساسی کرد، چون دهن لهورسست لیستیفاوه بکات، و رنگای سهلاج و
 و دهست خستنی نازادی لهو میللمته چیهو چبکا، پیالونیک بیرو هوش و
 بهشهره که زور لهمیژ بوو خویشاوی دلی خویان محوارهمو بوزهللی لهو
 میللمته دووکل لههروونین دهاته دهی ژور ژور تهشفسیاند که دهختی کاره
 لهو فورسسته دهن بهره وهرگیئو لهو تملو لهو روزهیه که پشتار پشتمان
 چارهروانی بوون. یهکارو خیرا. بیوچان و راونستان. دهستیان بهکار کرد حزبی
 دیموکراتی کوردستانیان تشکیلدو بهدهستیرد خهریکی کاروباری میلی بوون و
 بهچاونیکی ورو بهدیلقت ئیحتیاج و پنداریستی کوردیان تشخیس دلو بهدی کرد.
 لهپیش هموو شتیکدا ئیختیلاف و دوو بهرمانی عشاری که بهدسیسه و
 حیلجانی لیستیهمارچی و دیکتاتوران بۆ لیستیسمارو خواردن و کورو ساندنوهی
 لهو میللمته بهتملو خویان: "تفرقه بییهندنو هوکووسهت کون" بهبهینی
 خستبوون و تا ئهههههههه لهو ئاوه بلیسهی ساندبوو برای دایکو بابی لهیک
 بهزاندبوو یهکتی لهگزیئ ههههههههه نیوی عهشهرهت و... ههرچی کههههههههه
 نیفاق و پرش و بلاویه بوو فریندرلو عوموسن لهژیئر عینوانی حزبی دیموکراتی
 کوردستاندا.. یهک دل و یهک زمان..... چهند مدرسهی کچان و کوپانمان کردوه.
 معهرسهی شهوانمان دایرکردو کتیب بهزمانی کوردی ترجمه کران...

کورو کچ و پیای گهروه لهمداریسی شهوانو رۆژانه بهزمانی کوردی دهخوین
 لهجیانی لهوهی شمش ههوت سال خهریکی خویندن و فیروونی فارسی بن
 لهمانگیکو دوو مانگدا دههههههههه خویندهولرو هموو شتیک دهخویندهوه دهخوین.

بۆ تاساندنی لیاقتی میلی و بهرخستنی حیاتی نهجهی و لههههههههه کورو بۆ
 راگهیاندنی هاولری خومان بهگوینی -نیای بهشهریهت و عدالتهت موحتساجی
 و مسیلهی چاپ و باکوکردنهوه بووین، چاپخانهی ژور چاکه تلیسیس کرلو دانرا
 لهشاری خوماندا بهزمانی خومان بهچاپخانهی خومان گۆلارو رۆژانه بههههههههه
 بهو فیکرو داخولزی ئیمه لههههههههه باکو دههههههههه.

یەکەم: لەکۆبونەوە (میتینگ) بێست هەزار کەسییەکە لەهەمان رۆژدا گرا، هەر وەک لەئێستاتایمکی گشتی داین، بۆنۆنەری نەتەرە کورد داتراپن. چەند بێاریکی زۆر گرنگیان راگەیاند کە لەشۆنۆنۆکی تردا دەیبینن...

دووەم: پێش داسەزاندن و راگەیاندن کۆمار، بۆ ماوەی نزیك بەچوار سال شو تاوچەبە سێوێ جەمەوریەتی کوردستان دەیگرێتەوە جۆرێ لەخودموختاری رانەگەیەندراوی خۆی هەبوو، هەر وەک پێشەوا لەگەڵگۆزێکدا لەگەڵ هێندێ لەمۆبیرانی جەرئیدی تاران: ناغای تەلەزۆل خامنی رۆژنامە (ئێرانی ما)، ناغای عەباسی شامەندە خامنی رۆژنامە (فەرمان)، ناغایانی بۆزورگی عەسەری و هورمۆز نووسەرانی دوو رۆژنامە (رەمەبەر و ئێرانی ما) لەوەلامی پرسیارەکانیاندا گوئی:

"... لەبەرئەرە کە ئێمە لەدەولەتی ئێران لیجرای قانونی نەسایمان دەوی و دەمانەوی بەخودموختاری لەژێر بێدەغی ئێراندا بژین، خودموختاریشمان وەگەیکەوتوو."

کە ئێی پرسرا: چەند وەختە ئەنگۆ خودموختاران؟ وەلامی دواوە کە:

"چوار سالە خودموختاری داخیمان هەیه"

لەپرسیاری: چلۆن خودموختاری خۆتان هەڵەسۆرین؟ گوئی:

"لەر ولاتە کە توانیومانە خودموختاری نیو خۆمان دەکار بکەین دەگەڵ نوێنەرانی گەورە میللەتی کورد کە چەندێک لەوەی پێش لەسەباد حازر بون ئینتخاباتمان کردو هەینەتێکی (9) نەمری بەنیوی هەینەتی میللی هەلبێژدراو و سەرۆکی لەر هەینەتە بەخۆمە..."

سێهەم: هەر وەک لەوەبەر ناماژم بۆ کرد، پێش وەخت لالای کوردستان بەرزکرایەوە، (17-12-1945) نەو لەکۆبونەوەیەکی جەماوەرییدا بوو کە پێشەوا نامادە بوو بۆتاریکی گرنگ و میژوویی و لەتاوچەپێ ریزاندا ئالاکە هەلکرا... قەسە باسیش لەسەر شوو ئالایە زۆر، لێرەدا چەند تیشکێک دەخەینە سەر بۆچوونە سەرەکیەکان...

ئالای کوردستان جیاوازییەکی زۆر گەورە لەگەڵ ئالای تاراندا نەبوو، دوور نییە ئەوەش هەر بۆ جەخت کرد بۆوینت لەسەر نەبوونی خولایای جیاپوونەو

خۇبىيەستىمۇ بەخۇدەمۇختارىيەت... گەن رايون چوون و نوسىن ھىيە كەنەخشەكەنشانى
ئالەكە دەگەن ئىنەنە بۇ سەردەمىكى زووتر لەپىگەنشانى جەمەورىيەتى كوردستان...

دەشتە ئالەي كوردستان ۋە دەمەكەن گۇنەنشانى بچوكسى بەسەرە
ھىنەرلە، ئالەكە چولر گۇشەيەكى لاكىشى: سوز لىسەرە، سې لىناۋەستى، سوز
لىخوارە، رۇنكى زەرد لىناۋەستى سېيەكەدايە بەگولە گەنەك بەبازنەيەكى
دەنەخوارە دەردەرەمۇ لەپىشتىمۇ قەلىمىك ھىيە.

ۋىيام ئىگەن دەريارە ئالەكە ئىلەت: (9)

"كوردەكەن ئىران بەيارەمى براكانيان لىعراق ئالەيەكى سىن رەنگيان ھىجور،
لىسەرە سوز، لىناۋەستى سې، لىخوارە سوز، ۋە لىناۋەستى رۇنەك
ھىجور كە گولە گەنە دەرى گرتىو، لەپىشتىمۇ چىيەك ۋە قەلىمىك ھىجور...

لەمەد شەرىلى لىو رورەمۇ ئىلەت: (10)

"ئالەي سىن رەنگى ئىران لىسەر بىناكانى دولەت داگىرا بەپىچەلەنە ئىلە ئالەيە
بەزىادەكەن گولە گەنەك بەزىكەدايەمۇ بەناۋى ئالەي ئازادىي كورد)

بەناۋى ئاۋىر ئالەي كوردستان ھەمان شىۋەمۇ جۇرى پىكەتەن ئالەي ئىران بو،
بەسەرەخوارەكەن ھەردە رەنگى سەمۇ خوارە زىادەكەن گولە گەنەك."

عەلەدەن سەجەدى ئىلەت: (11)

"سەرەتا پارچەيەكى سوز، پاش لىو، سې كەبەلەندەزەي چولر شەمەندەي
سورەكە، پاش لىو سوز بەنەندەزەي بەشەن لەچورەشە سېيەكە لىناۋەستى
پارچە سېيەكەدا ئىۋكە رۇنەك، بەسەر رۇنەكەمۇ قەلىمىك، لىم لاۋ لىۋەي
رۇنەكەمۇ دوو گولە گەنە بەرەنگى زەرد لىسەرەردى ھەمەنەمۇ بەشەكە چەنەن
نوسرا بو دولەتى جەمورى كوردستان"

لەۋەي كەبەنە لىسەر لاپەرەي بۇلەكەرە دەپىنەت. ئالەكە بەدور جۇر
دەمەكەن:

يەكەم سىن رەنگى سوز سې ۋە سوز كەلەنرۇي ۋە پانەدا بەلەنەر يەكەن
لىناۋەستىدا ئارمى كوردستان داۋەرە، ۋە لىناۋەستى بەشە سېيەكە. ئارمى
كوردستانىش پەمۇ جۇرە بە كەلەنەكەدا دەپىنەت... لىۋە لىسەرەمى
جەمەورىيەتدا لىۋەنەكەنى سەرەتا بەجۇرە دەپىنەت.⁽¹²⁾

ئەمدى دىۋى كۆمارو ئەم سەردەماننىڭدا تەبىئىي ۋە بۇتە ئالاي ئىتەرمىسى، ئەم سى رەنگىمە ئەسەرمە سۆزى ئاۋەمىست سېسى ۋە خۇلەمە سەۋز كە ھەر سى بەشەكە بىقەمىرىمەن: ئەمەمىستى سېيىمەكەدا رۇڭنىكە بەرمىگى زەرد...

دەيەرمەمكى تىرى ئادىار، ئەمەۋزىنەمەۋى مېرىرى پىنكەمىننى ئەنجۈمەنى ۋەزىران ۋەزىرەتەكەنە، ۋەك ئەمەۋىرە ۋە، پىش ئىۋى رۇبەندەن ۋە ۋەۋەۋى چىۋار سەل نىدەرەيەك ھەبۋە بەناۋى (ھەيئە رەئىسە مىللى) كەلە كارو فرمان ۋە ئاستى ياسايدىدا، ئەجىگە ئەنجۈمەنى ۋەزىران ۋە. ۋادىارە دىۋى رەگەمەندى دىمەزەندى كۆمار ئەم ھەيئەتەمەن فرلان كىرەپىت، چۈنكە ئاينىستا، ئەمەچ بەلگەنەمەيەك، ئەمەچ رۇمەيەك ئەم رۇمانە رۇڭنامە كوردىستان كەتەنەستە بەرمەست. كە ھەم رۇڭنامە ھەز ۋە ھەم رۇڭنامە ھەگۈمەت ۋە، مېرىرىكى ئەم بابەتەم ئەمەيۋە كە ھەس ئەمەيگەمىننى ئەنجۈمەنى ۋەزىران بىكەت، زىاتەر ئەۋەش ھەندى ئەمەزگەكەن بەۋەزەت ئاۋەرەۋە، ئەمەمان كاتە ئەۋەش تەر ھەر بەناۋى ئاسامى خۇى ئاۋەرەۋە... دىگۈرتى كەلە 11 شىۋاتەدا ئاۋى ۋەزىرەكەن بەم جۈرە بىلۈكرەۋەتەۋە

1- ھاجى بەم شىخ	سەرەك ۋەزىر	(رەئىسى ھەندى رەئىسە مىللى كوردىستان)
2- ھەمەد ھەيئە سەيى ئارى	ۋەزىر جەمە ۋەزىرەمەرى سەرەك كۆمار	
3- ھەمەد ئەمە مىسى	ۋەزىر ئاۋەۋ	
4- ھەمەد ئېكەمى	ۋەزىر ئاۋەۋى	
5- كەرىۋ ئەمەندەن	ۋەزىر پۇستە ئەۋەگەرى	
6- ھاجى ھەيئە ھەيئە ئېلەنەۋە	ۋەزىر ئەگەرى (مەۋە)	
7- ھەيئە كەرىمى	ۋەزىر ھەمەك	
8- سەيى ھەيئەمەرى	ۋەزىر ئەلەنەن	
9- خەيىل خەۋى	ۋەزىر كەرى	
10- ھاجى سەيى ھەيئەمەرى	ۋەزىر بەزىكەنى	
11- ھەمەد ھەيئە رەمە	ۋەزىر كەشۈكەن	
12- ئېسەيىل ئېلەنەۋە	ۋەزىر رەگەۋەن	
13- ھەيئە سەيى ھەيئەمەرى	ۋەزىر ھەمەك	
14- سەيى ھەمەد ئەمەۋەن	ۋەزىر ئەمەۋەمە	

[illegible]

ولیم لیگلتن، ناوی سدیق حامیدہری و وزارت مکی نہ فستوۃ لیستی و عزیزی و وزارت کانونہ۔ عبداللہ حمدان ٹیلخانی زامی بوعزیزی دعوہ دائرہ۔ (13)
میژونومی ترہیہ ہامی و وزارت بازرگانی، تعلیمات ناکمن۔
نمچفلگی ہسیان، ہامی و وزارت دلو و وزارت تندرستی نکر دیوہ۔ (14)
سمید محمد ایوبیان و ملا حسین مجددی لغیستی و عزیزی دائرہ نزلون۔
جگہ لہیکہ بنانی و وزارت مکان ناوی ثم کسانہش وک بفریوہری گشتی ہم
چوہ ناوبرون:

مەلۇمات رەسائىتى   **بۇ ئۇنۋاندا كىرگەننى زىمىنىدۇر**

ملکی خبری کارپوری لوان

سیدہ امینہ کاروباری شاعرہ

محمد علی محمدی   دکترایست و دکترایی

جگہ لمگال ناوی تر کمچینگو پایہ کی کڑمہ لیتو سیاسی و عسکریتی گرنکیان
 مہوہو، لہوانہ لاسی ٹیلہانی زانہ کلسسرمی ڈا دا لمگال زہببسی رولنکی
 گرنکی لہ پینومندییمکانی دھروہ کی کڑمہ لہا دھینی
 ولیم ٹیلگن ٹم ناوانہش وک بہر پونہری گشتی دست نیشان کردوہ: (15)
 سدیق حمیدری، ہمزرا، ہمن، عیدولہ حمان زہببسی:

له‌چاوپه‌نکەوتنیکەدا له‌گەڵ میرزا عەلی خەسروی له‌هاوینی 1997دا به‌ڕێژی له‌ژۆلی
خۆی و ڕێکخه‌راوی چه‌وانان سووا، ئه‌وه‌شی به‌رخه‌ست که ئهم یه‌کم کەسن به‌و
که‌له‌ڕه‌زی مه‌هیا ده‌وه قسه‌ی کرد...

سمید پیره وەك ئەمەندێ ئێسەر چاودا پاسكراوە ئێسەر سەراوی بەندیخانە بوو.¹⁶
سوپای چەكدار، سەر ئەسەردەتای خۆدەوختارییە چوار سالییەكەرە، زەمینەییەكی
هەبوو. كەسەیی قازی بەعزیر هەزری دیموكرات داوا كەلی هەنگاوی گرێگ نوا.⁽¹⁶⁾

* برآینه: مهرا محمد اسمین منگوری، دستبرخانی کوهد، بیروگی بدکم

شیوہ ریگھنسنی میڑو فرماندگان لیسر پنجپنیمکی سرریزی تاراندیک
مڈن پور، پتاپیت لور میڑنمی کہ میان ٹلسری کوردی باشور لنگل
بارنید، دوی شکستی شورش بارنای 1945- سنوریان بمراندو خویان
گمیاندممابادی ریلکی گرنکیان لور سوپایہی کماردا پینی لوانہ:

- گولڈیل مستلا خوشاوا سرکردی لکی 1 لہیری بڑگانو مشقی لیسرا
- گولڈیل میرحاج محمد سرکردی لکی 2 لہمان فرماندگی
- کاپن بہگرو ہندولکریم سرکردی لکی 3 لہمان فرماندگی۔
- مولازم نوری محمد لہا سرکردی لکی 4 لہمان فرماندگی۔
- مہاب ٹالا خونڈانی بارندری سرکردی لکی 4 کماراستجا لہم رالی ٹہکتیو
پراکتیکانی لکی جوتا دیسی۔
- مہجر خیرولڈ ہندولکریم
- کاپن (محمد لودی) کہ وک نوتسری مہلا مستلا لہونہ کاپلیکانا
ولاری لہری لہو دھوتسود۔
- گولڈیل مرمن ہندولکریم۔
- مولازمی بہگم جلالی نمیں بہگ۔
- گولڈیل سید ہریز شمرنی۔
- پلہی جمرال جی بہم ٹالانہ بہجرا
- محمد حسین سینی لاری
- ہومر خامی شمرنی - رہبسی ٹیلی شکان
- مہلا مستلا بارانی
- محمد رشید خانی بانہ - فرماندگی جولا لکھمی میڑی بارنایان بہم
سوردریو ٹا ٹوگالای گوماری بہجیت۔

جگہ لوانہ گلیٹ کسی تر پلہی سرریزان بہم چورہ درایہ:

- مہجر جمہوری گمرنی
- گولڈیل محمددی ٹالوا رانہ۔
- مہجر محمد نمیں شمرنی۔
- مہجر علی بہگ شیرزا۔

هیئتی دیموکرات کوردستان

به‌خشنامه وزارت*

مایور جعفر کریمی که به‌مؤی حکم ژماره 306 به‌معاونی حمری وزارت هیئتی کوردستان انتصاب کرلوه به‌رانبیر بهر به‌خشنامه به لطیفایی وزیردا دملوانی له‌جملساتی حمری و همشاییری و سایر جملساتی دیکه‌ی مربوط به‌قسمتی حمری و معروفی هیئتی لوزارتخانان و همینعتی به‌ری حزبی بوالده تعلیمات و مشاوره دمتریه شجرت بکا. و له‌بته پیک هیئاتی لوزاری امورانی هیئتی بؤ قسمتی سیاسی به‌تاویرای معروفه اسپاردرلوه.

وزیر هیئتی جمهوری کوردستان

سیف قاضی (17)

پیریاری دانانی محمد ناصرزاده به‌معاونی سیاسی وزارت هیئتی کوردستان و ژلی لوزارتدکده، له‌به‌خشنامه‌کادا دهرده‌کوی که فرمانی دامزاندنی لظسرو پله پین‌به‌خشنان یان به‌زکردنوه، وزیر هیئتی دهری کردوه وه یکیک له‌معاونیه‌کانی، حمری یان سیاسی یان سسزگی دملتری وزارت چینه‌جینی کردوه.

بؤ زیاتر شۆپورونوه بؤ ناو ئاستی ریکفستنی هیئتی دیموکرات، به‌شو و یه‌مکانی هر لقی و فرماندهیه، جۆری چمدو ته‌لقه‌نیه‌کان، شینوهی له‌جملساتی فرمانه سسریازی و کارو پیریرو راسپاردکان، ئازوقه و خوارده‌مینی و جۆری دبه‌شکردن و لئیاتی هر پینشمرکه یان چه‌کلرکه، ژیان و گوزهران و دهرامتی چه‌کلرکان، جلو به‌رگ و نیشانه‌ی پله جیا‌جیا‌کانی کسانانی ناو هیئتی دیموکرات، سرچاوه‌ی داهات و یارمیتی و جۆری ریکفستنیان، شهر و نه‌بریه‌کانی به‌رمکانی جه‌نگو و نه‌ژمی و دودلومکانی ناویان، خسلته عشا‌ییریه‌کانی ناو سوپاو رۆلیان له‌کارکردنه سسروودلومکان... ژلی سهره‌ک عمشجرت‌مکان له‌سوپاو هیئتی دیموکرات و له‌پهرمکانی جه‌نگدا، شینوهی فرمان دهرکردن و راگه‌بیاندن، ئاستی چینه‌جینکردنیان، ژلی وزیر هیئتی جه‌نگ‌المکان و سهره‌ک کۆمار له‌تاراستمکردنی

يۈرۈۋاتقان ۋ خۇلقانىنى زەمىنلەي بەرپەرەكەنلىكى دۆڭىن، دىدوۋچۇنە جۇرپەچۇرەكان
 لەسر يۈرۈۋە مەياسى ۋ سەريازىيەكان... تاد لەۋانە گەڭ باس ۋ خواس ۋ يۈرۈۋە
 زۇر گەنگ لەسر گەكانى يەگەم ۋ دۈرۈم ۋ سىنپەسى دەۋلەتى جەمەۋى كوردستان
 1992 ۋ 1995 ۋ 1997 لەسۈد بەچاپم گەيانەمۇن، باقۇرلەنەنەمۇ بەپىۋىستەم نەزەنى
 لىزە نەزەيان پىنپەم.

پارى دۈۋەم

جەمەۋىيەتى كوردستان

سەبارەت پەر بارۈدۈخە ئالۇۋۇ پەر لەگۈزۈگۈلەنەي كە جەمەۋىيەتى كوردستانى
 تىدا پەرەلدە پەر، لەر دۇخە ئالەبارەي پەرپەرۈ لەنكۈكى ۋ مەلەلنى لەسر ئىزان ۋ
 پەرپەرۈندىيەكان لەر سەر زەمىنەدا، لەسر لەۋانە ھكۈمەتەكەي لەسر زەمىنەيەكى
 پەرپەرۈ ھەلۈمەرجى پەرپەرۈ دالەمەزدا، بىن پىنئاسەي ياسايسى ۋ سىياسىي ۋ ئاۋچەيى ۋ
 ھەرىمى ۋ ئىۋدەۋلەتى (ئىۋ نەلەۋچەيى) ھاتە ئارلەرۈ ھاپەرە، لەنار ئاۋرەۋەۋى ئەشەرۈ
 نەلەشتى يان پەرپەرۈۋىۋىنى يۇرەنەر پىنكەدەلەدا، كارى ھەكرد، بەجۇرئ كەدەتۈلەن
 ھكۈمەتەكە بە ھكۈمەتى جەنگ ئاۋ بىسەن، بەتاپىستى زۇرپەي ھەرە زۇرى
 لىپەرپەرۈ كارىمەدەستان، لەگەل كارى سەريازى ۋ مەسۇگەركەننى پىنلەۋىستىيەكانى
 پەرەكانى شەر خەرىك پەرپەرۈ.

لەسر ئەۋانە، ھەرچەندە كۈمەلنى كسارۈ ھەنگاۋى بەسۈۋەدە باش ۋ جىگەر
 لەمەيدەنەكانى سەريازى ۋ سىياسىي ۋ رۇشنىچى ۋ ياسايسى ۋ كۈمەلەيەتتىي ۋ
 پەرپەرۈمەردە ئىنچام ئران، دىسان دىپاردەي جۇرئ لەنلۇزى ۋ بىن نەخشەيى
 لەكارۋىبارەدا ھەپەرۈ، پەرۋى ھەرە سەرچاۋە لەياسادەنار ۋ جىنپەجىكەرنەياندا، ھەمە
 جۇر (ئار) پەكارەنەنار لە (شۈۋەي دەۋلەتى ۋ ھكۈمەتى) نەپۈۋى پەرپەرۈ رەسىمى ۋ
 ياسايسى پەرپەرۈ ۋ يۇگەڭ كارى گەرىنگى تەر پەرچاۋ ھەكەۋ.

لام وايه ئەوانە ئەنار ئەو ئالۆزىيانەدا، بۇ ئەو سەردەم و بۆلگەرى كورد زۆر نامز نەجەن، بەرەخەنى زۆر گەورە دانەنرۆن. بەلام نامز سەير ئەودايە كەلەم سەردەمەشدا ئەوانە بەردەوام بىن و زياترەش بىشۆنرۆن، ئەودەى هەبۆرە وەك خۆى باس ئەكرۆ و ئەودەى ئەمەبۆرە بۆى بۆلگەنرۆ و پێنۆدەى بەلگەنرۆ. هەزو خواستى ئا و بۆچوونى بێنەلگە بۆزەنرۆتە ئا و مێژووەگەيەرە، ئەودەى يارمەتیدەرى ئەم جۆرە ديارە ناتاسايەيە، ئەبۆونى ئەكۆلەنەرەى بابەتى و زانستىيانەى گەل لايەنى مێژووى سياسىيە، سەربازى، بەرپۆمەرايەتى، كۆمەلەيەتى، ئابوورى و دىپلوماسىيە ئەزەمەنەگەيە. بۆيە كاتى ئەودە هاتووە، ئەودەندەى لەبەردەمستەبۆونى بەلگەنامە شۆنەرەى مێژووى سەردەمەكە يارمەتى دەدەن، بۆرەى ئەو هەلەم بۆچوونانە بەكرۆ، ئەكۆلەنەرەى زياتر ئەسەر ئەو لايەنانە بەكرۆ... ئەودە هەلەمەم رووناكىيە بۆمەسەر دوو لايەنى هاوپۆنەند بەرەنەرە گە(ئەوى قەوارەكە) و مەسەئەى خودەمخەتارى و سەربەخۆيە. ئەمەمەجۆرەتى كوردستاندا.

باش وايە پێشەكەش ئاواژە بۆ چەند پرنسپىيەكى رەبازى مێژوونووسەن بەگەم كەنووسەر مێژووناس لەنوسەن و ئەكۆلەنەرەياندا خۆيانى پێنۆ دەبەستەنەرە.

*لەنوسەن و باس و خواست ئەسەر هەبۆدەلۆكى مێژووى، پێنۆستە پەنا بۆ بەلگەنامە شۆنەرەى سەردەمى باسەكە بەریت، تەبەقەيانەرە پەو بۆچوونەكان بەسەلمەنرۆن، بابەتى و زانستىيانە ئەكۆلەنەرە بەكرۆت و دابەزێرۆت. ئەودەمەم تەبەقە بۆچوون و پەو تێزى ئەسەلمەنەرە دابەزێرۆن و بەسەلمەنرۆن

*ئەتۆزەنەرە ئەكۆلەنەرەدا، ئەجەن مێژوونووس بۆچوون و پەكانى خۆى لەسۆزە هەزو خواست و وەستى شەخەسى لایەت و تەكەلى راستىيە مێژووىيەكانى ئەكات، شەرى سياسى و كۆنەقەن... ئەمەلان و ئاكوو حەزايەتى بۆتە لاوە ئەيەلەت كار لەمەوتى بەكرۆدەرەى ئاسايى و زانستىيانە بەگەن رێگە ئەدا رۆ و كەينەى پەوا بەرەنەرە بەمۆزەنى دەرگەر كار بەكەنە سەر هەلەنەجەنى راستىيەكان.

*هەلەدان بۆرەوناكى خەستەسەر پەودەرە ديارەى مێژووى، وەك هەبۆون و رەويانەرە، كە هەج پێنۆدەيەكى بەخواست و بۆچوونى ئەمە سەردەمى ئەسەردەمى نوسەن ئەسەر پەودەرەكە ئەيە، كارى ئەو بابەتە ماناى لايەنگەرەى بۆچوونىيە جياواز

یان دژ یوه ټیټه، دوږه لېوواج پېژندنه سیاسي نهم پارتی و نهو ریکړواو، دوږه لاسه لاسه گانډن بکیش و پیولته، نهم پړو نهم سردهمه، دجین په ټینگه میشتی قوولی همه لای نه ی روو دو مکان، هله د مستنیشان بکړنه و رخنه بگړنه و نر خاندن و لاسه لاسه گانډن نه نجام میریت.

* ٲهاسي سرريخو ٲان خوډموختاروونى جمهوريستي كوردستاندا، ډېښ ٲېناښى رڅاښدى هر ريگه ٲان لډرچاو بگيځي. لښماو زمينو ٲاښگاگانى رڅاښدى هر ريگه ٲان بگيځي. ساغكورډنوى ٲم ٲان ٲور ٲاښي ٲي مډېستي سرډم، ٲو شانزكورډني ٲيځاغه، ډسٲكورډني ٲسكي هزيځي ٲي. ٲاښي ٲي ٲم مډېستانه، راستيگان لډروڼ و ٲاراست ٲورڼه چيځيگان.

*هەرلەن بۆ سەلماندنی خودموختاری-بوونی چەمەورییەتکە لەناو سنووری
خێزانداد سەرەخۆبۆن لەناو مەزای مانای ئەوەشێبە کەئوسەر لەگەڵ ئەر
خودموختارییە دایم بۆ سەرەخۆبۆن یان یەنەخۆبۆن.

کاتی مروت دیتے سہرے سنگانندن و سہرے دکرند و رخصتو کم و کورتی
 رخصت، نامہ دہیتہ باسیکی جیا و زو پیو رستہ پیوانمیان لگال پار و دُخ و
 ہلو و عرجہ رخصتو کاتی نامہ سہرے دکرند و بکرند چن و بکرند سنگی جیا و زو
 ننوان دید و بوجوئی نامہ سہرے دکرند.

ناوی میزبانی قمارمکه ۱

ریشه‌ی ناوی قه‌وارمکه

یەمکن ئەو باسەنەى دوور ئەو پرنسپیانە شىنۆندىلرۆ، ناوى ئەو قەلرەمىيە
كەلمەكرىيانى كوردەستانى رۆژەلات دامەزىنتر،² بە بن ئىكۆلەينەمۆ گەمەنەمۆ بۆ
سەرەمەكمۆ ئىگەمىشتنى رۆداو ديارەمگان ناوى لىنرۆ، بن هىچ بەلگەنامەيە،
(ناو) داتاشرۆمۆ بەمكارەمىنترى، دىخۆلرۆئى بىسەپىنترى و بىرئىتە جىنگەى شاو
مىژوويەمە، هەيە ناوى كەتنب و بەرەمۆ سەراسى ئىكۆلەينەمۆى نووسەرن بەناوى
قەلرەمە وەرەمگرنى يا ئىكەل بەناو مىژوويەمەگەنى دىكات... بەجى ئەوەى خاوەن
بەرەمە يان نووسەر خواستى ئەو دىت كەسەراسى كەتنبەمەى، بەناوى مىژوويە

دانایی! لمار ئەر ئاراندا که بۇ نمونه دەپننرئە: گۇمارى دئمۇکراتى
 کوردستان، گۇمارى کوردستان، گۇمارى خودمۇختارى کوردستان، گۇمارى مىللى
 مەھاباد، گۇمارى مەھاباد.3

ھەيە ئاۋىك لمار ئەر ئاراندا ھەلمەپنرئە دوا دەكات ھەر ئەرە بىمارى
 قەرەگە دەپنرئە دەپن بەگارىپنرئە بىن ئەرە بەلای ئاۋىك لمار مىژۋىپەمکاندا
 بېچىتە ئەرەش بگات كىمەنكەزى ئاگۇچىنى ئارى رۇودلوۋىكىسى مىژۋىسى ۋەك
 جەمھورىيەتى كوردستان كە سەرەنجامى ئەرەمۇنەكەي مەھاباد بۇ، كە چەندىن ئارى
 تايىپەتىلى خۇي ھەبۇرە، ئەرەز ئارى بۇ دەپنەشئەزى بۇ ئىشەر لىپو سەدە
 لىچىگە دەپنرئە بۇسترنىت بىسەپنرئە.

لەباسى ئارى ئەر قەرەمەدا، ئەرە تائىنستا لای بىندە ئاشكراپەر
 پىچەمەنەكەيىم بەرچاۋ ئەگەتۋە: ھەر لەدامەزەندىپەرە تا پۇرخاندنى، ھىچ جۇۋە
 بىرئارىكى رەسىمى ياسايت تايىت بەنارلئان ئەرەلەرە شەبۇرە. لمار رۇژنامەي
 كوردستان و گۇمارى كوردستان و ھەلەلەرە بۇلۇكرەمكەنى تىرە سەرچەمى
 بىلگەنەمكەنى سەرەمەكە، كىمەپۇ لەرە دەستەن، بىرئارى لەرە بابەتە ۋەبەرچاۋ
 ئەگەتۋەرە ئاگەزى. لىگوتارە ئوتقى لىپەرەلەن لەرەزى راگەپاندنى داسەزەندنى
 جەمھورىيەتى كوردستاندا ئاھارە بۇ بىرئارى كارىكى ئەر بابەتە نەگەرە...

ۋەك ديارەدەمكى ھاۋپىنەند بىرە نەبۇش بىرەمەرە، ھەر ۋەك سەلمىنەرەكەش
 بۇ، چەندىن ئارى دەولەتى ھكۈمەتى لمارادە بۇن، كەم رۇز لىسەزەزىپۇن و
 بەگارىپنرئە كەنرەدا ھەلە دەم لمار بىلگەنەمە رۇژنامە گۇلارە و تارە ئوتقى
 لىپەرەلەن راستىپەكەنى تايىت بەر ئارانە ھەلبەپنەم تا ھىچ جۇۋە گەمەن و
 دۈۋەلپەك لىسەر ئەرە باسە نەپنرئە جىگە بۇچۇنى بىچىن نەپنرئە. ۋەك
 ئاھارەم بۇ كەد، گەل ئارى ھكۈمەتى دەولەتى لىسەمەكەدا لمارادەبۇن و
 كارەپنرئە كەپنرئەكەن جىگە مىژۋىسى خۇيان ھەپەر دەكرنىت لەرە نەبۇش
 بىرئارى تايىتەتى بۇ ئار لىئان، پەياسايتە رەسىمى دەپنرئە. ۋەگە لىزەدا
 رۇزەكەپنە نەگەمە سەر.

په گام ۱: ناوې حکومتی

* حکومتی میلی کوردستان: لمرېژې رنگمیاندي دامنزاندني جمهوريتي کوردستان، لمرېژونمړه میژووییه بیست هه زار نفره یی که دی ریښاندني ۱۳۳۲د، لمر او دلوو راسپارمکاندا، ناوې قهرمه بهمېزه هاتووه:

((... لمرېژ نارمړی عمومي خومان ئینمار دمکین و لمرمیتي مرکزې حزس دیموکرات و لمرمیتي خومان خوامیش دمکین ولیختیاری دنده یی:))

1- لمر چېگاناندا کدنیستا کوردی ئیدا دمرین بهمیتي قلالی لمر او بگا

2- لمریتي خاباتي مجلسی شورا دتست پښ بکن.

3- حکومتی میلی کوردستان و وزیران ولید لمرکانی ساز بکن... هتد.

لمر استییدا لمر ناوه حکومتیبه لمرکل دوشمو داخواری خودمختاریدا جووت دمیث، بویه بوون و بکارمیتانی لمرخوومو بهرنگوت نبوو، جا لمر ناوې لمری قهرمه، چی حکومتی و چی دملتی، لمرادا نبوونایه و پاس لمرپانایه، وادمتواندا لمر ناوه حکومتیبه بهرسمی و یاسایی و بهراری تایبست به ناوې قهرمه دایراییه. به تایبستی لمر لمر ناوه بهر کمر پښ پلورکړنمړی دامنزاندني جمهوري کوردستان حزس دیموکراتي کوردستان لمرکم کونگره ی دامنزاندو لمرنامکشیدا بهمېزه لمر ناوې دیاری کوبوو:

"لمریت یکه مکنای حکومتی میلی دتست کون پښ بهتوودان کړنمړی ولات و... هتد." 5

جاری ولس بووه (پښمار) خوی لمر ناوې لمرسو و تاردا بکارمیتانوه.

کمرابو لمر ناوه لمر او بهرنگوت لمر زارن نبوو و بکارمیتانوه. هوی بهرسمی و یاسایی و مرگرتنی لمر ناوه حکومتیبه لمر لمراندا نییه، بهنگوو لمرشدايه کلمه یوودلرنکی گرنگی وک بهست و موزکرنی پمیتانی یکهیتي و برایتی حکومتی کوردستان و نازمربایجانیدا لمر ناوه بکارمیتانوه، لمروسینی ناوې لمرامانی و لمرکه ی کوردا بهمېزه دتست پښکراوه:

(جمنابی قازی محمد رلیسی حکومتی ملی کوردستان)

دیمان ناوې سلی قازی بهم جزوه نووسراوه: محمد حسن خانی سلی

قازی (وزیری هیزی حکومتی ملی کوردستان) 7

لەگەڵ لەوتەشدا ئەم ناوە ئە نووسین و لەسەر زار کەسجاڕ بەکارهێنرا، ئەوەی سەرچ دەمرێ، زیاتریش لێڕسەرلانی پلەیی یەگەسی حکوومەتەکەو حەزێ دیمۆکرات بوون بەکاریان دەمینا. بۆ نموونە زیاتر ئەوەی قامازەیی بۆ کرا: معاویەیی کۆمیتەیی مەزگەزێ حەزێ دیمۆکراتی کوردستان.8

دێسان لەسەر ئەو کافەرانی زمارەیک لەدام و دەرگاگانی حکوومەت بۆ نامەنووین بەکاریان دەمینا کلێشەیان لەبەشی سەرەوێ ئەو کافەرانی دەرشتبوو، لەگەڵ ئەو کلێشەیدا (حکومەتی میللی کوردستان) لەسەرۆکی نووسینەکان ئەو نووسرا بوو.9

* حکومەتی کوردستان

نێک بەو ناوە حکوومەتیەیی باسکرا، یان لەواتە هەر ئەو ناوە بەم جۆرە بەکورتکراوەیی بەکارهێنرابێت مەبەست (حکومەتی کوردستان) بوو... ئەوەی زیاتر بایەخی ئەم ناوە دەرەخەت، لەلایەن بێرترین دەر دەرگای دەرەخەو بەکارهێنراوە، واتە (هەینەتی پەلێسی میللی کوردستان) کەلەوا بێدا، مەبەستم دواي پووژاندنی ئەو کەسە، نووسەران بە (ئەنجومەنی وەزیران) ناویان بێدوو، چونکە لەسەرەوێ ئەو مەوێکەدا ئەم ناوە بەکارنەهاتوو. نموونەیی شێوەی بەکارهێنانی ئەم ناوە لەلایەن هەینەتەو:

رۆژنامەیی کوردستان لەمۆدی (کالێن) دا، دواي ئەوەی باسی مەوێکە دەرکات ئەم بێرەوێ پێو کەریو:

(...بەم بۆنە ئەو رۆژی 14-15/3/1325 مجلسی تەزکرو عەزادری لەلایەن حکومەتی کوردستان ئەو گێڕاو نالای کوردستان لەسەریانی ئەوای لێدارەکانی کوردستان نیو ئەفراشتەبوون)10

- حکومەتی میللی دیمۆکراتی کوردستان

ئەم ناوە بەدەرگەن لەسەر زار بوو بەکارهێنراوە، بۆیە هەر بە دەرگەنیش لەرۆژنامەیی کوردستاندا مەوێکە بێرچا. پێدەچێ زیاتر لەمەزێ شەخسە ئەو لەلایەن یەکدوو نووسەرە بەکارهێنرابێت و نووسرابێت.

ۋاتەنپۇش راگەيانىدىن داسەنزاندىن كۆمار، پېنشىۋا خۇي سىرۇكى ھەيئەتى رەئىسەي مىللىي بۇرۇ. ئاۋدەكەش بىمىجۇرە لەنمارەكانى رۇۋنامەي كوردستاندا كەلەپۇش راگەيانىدىن كۆمار چاپەمكراۋ بىلۈنەمكرايەۋ، ۋەبىرچاۋ دىگەن.

لەباسى ئەم ھەيئەتى رەئىسەي مىللىيەدا (ئەنجۈمەنى ۋەزىران) دەپن نامازە بۇ ديارەيەكى سىر بىرئ شەۋش بىلۈنەمكەنەۋى لىمىستەيەكى تەۋاۋى ۋەزىر سىرۇكى ئىدىلەكانى حىكۈومەتەكەيە، ئەلەۋنامەي كوردستان ۋە كۇلارى كوردستان ۋە ھەلەلەدا ئەم لىستەيە دەپنەرى ۋەنەلەمىچ شۈننىكى تەدا... بۇيە بۇچۈننى جىياجىياۋ جىيارۈز لەدەستىنەشەنكەنە لىستەي ناۋى ۋەزىر ۋەزىرەكان ۋە سىرۇكى ئىدىلەكان ناۋى ئىدىلەكاندا ھەيە ناۋىرەننى ھەيەتەكەش بىلەنچۈمەنى ۋەزىران، ھەر لەبىر ئەۋەيە كەلەپۇشتىدا ھەيەتەكە ھەر ئەم رۇلەي بىننىۋە، رەنگە ھەر بۇ دەرەخستى نىت لەخۇدەمۇختارى ۋە نەۋىنى سەيلى جىياۋنەۋە ئەم ناۋ ھىكۈمەتەۋە.

دوۋەم - ناۋى دەۋلەتى

دىسان بۇ ناۋى دەۋلەتەش بەھمان شىۋەي ناۋى حىكۈومەتەيەكە، چەنە جۇرەك ئاۋ بىكارەنەۋە نۇرساۋە كەنەمانەن:

دەۋلەتى جەمھۇرى كوردستان

ھەرچەن ئەم ناۋە زۇر كەم بىكارەنەۋە، بەلام بايەخو جىگەي مىنۇۋى تايىبەتى خۇي ھەيە، چۈنكە ئەم تابلۇيەي كە بۇ ۋەزىرەتى لەرەنگى كوردستان سازكراۋىر كەبىرىتى بۇرۇ: ئارمىك، كەلەسەۋەي بەشۋەي چەنەبىر "دەۋلەتى جەمھۇرى كوردستان" لەۋنەشەۋە (ۋەزىرەتى لەرەنگە) نۇرساۋە 14

تائىنەش 14 رۇن نەۋەتەۋە كەي ۋە چۇن كى ئەم تابلۇيەي دەرەشتەۋە؟ ئەۋە ئەپن كەلەپۇشەكەي خۇي دىمۇكراتىي كوردستاندا، كەلەپۇش داسەنزاندىن جەمھۇرىيەتەكەدا بىلۈنەۋە. نامازە بۇ نىشانەي خۇيەكە بىمىجۇرە كراۋە: "قەلەم ۋە گۈلە گەن نىشانەي خۇيە" 15

ئىتەر بىنەۋەي باسى ئەۋە بىرئىت كەنۇسەن ۋە گۈلەگەنەكە چۇن بۇرۇ، يان قەسە لەسەر نىۋەكۈرە پۇرەكەي ئاۋ ئارمەكە بىرئ. بۇيە رۇن نىيە كەنایا خۇي دىمۇكراتىي كوردستان مەبەستى ئەۋە، ئارمۇ تابلۇكە بۇرۇ يان ئە؟ چۈنكە دىكرى ھەر قەلەم ۋە گۈلەگەنە، بىن دەرەشتى ئارمۇ تابلۇ، بىرئىت نىشانە يە سىمىۋەل، ئاۋى ئەۋەش

دۆۋەت

*خودموختارى و سەرىيە غۇزى ئۇ جەمەتچىلىك كوردستاندا

خودموختار يان سەرىيە غۇزى جەمەتچىلىك كوردستان باسنىكى تىرى
شىنۇندىراو ئالۇز كراۋە، سەبارەت بەگەل ھۇ، ئەنە:

-ئالۇزى و تىكچەزى بارودۇخەكە.

-يارى و مانۇلرى سىياسى زەپىزەكان و تاران.

-باش حالىنەبۇن ئەكاروانى سىياسى و دىپلۇمامى ئەزىمۇنەكە سەركردايمى

كورد و بازەكانى دەرى و ئاستى مەنەي ئاچار ئەساتوكاتى پىنۇستدا.

-ئاسان حالىنەبۇن ئەسپاسەت و ھەلۇنەست و قەس و تارى پىشەۋ، بەتايىبەتى

لەپە جىياچىكانى ئاۋ پىچەۋ پەنەي وەرچەرخانە پىچە ئەتەرسىيەكان و رۇدولە
ئاراستەكراۋەكاندا.

-باش ساغەبۇنەۋە ئەسەر ئاۋمۇزەۋ بىنەما و مانا و واتاي خودموختارى و

سەرىيە غۇزى و جۇرى ھەمەنگەكانىن و بىراۋردىان لەگەل جەمەتچىلىك كوردستاندا.

-باش حالىنەبۇن ئە: مۇلەمىي و ھەلۇاسراۋى ئەزىمۇنەكە مەھاباد، بۇشامى و

كەلىنى ياسامى و سىياسى، بىن دىنەپەندەكانى ئاۋچەمىي و ھەرىمى و ئىۋ ئەتەۋەمىي،
ۋەنەبۇنى ھەلۇمەرجى دىمەزەندى ئەبار بۇ جەمەتچىلىك تەۋلۇ سەرىيە غۇزى.

-باش حالىنەبۇن ئەھلۇنەستى رۇسەكان، ئازەركەكان، تاران و خواست و داۋاي

ھەرىمەكان.

-تىكەلەردى ھەزۇ خواستى ھۇزۇ سۇزى خۇشەرىستى، شەرى سىياسى و

كۇنەلەين و ئاكۇكى و مەلەلەينى كۇن و ئىۋ و پىچانەۋەدىان ئەناۋ باس و خواستى
خودموختارى و سەرىيە غۇزىداۋ كەلىنىكى تر..

زۇر ئەشارەتۇ ئورسەران، بىن دىنەپەندەكان و چۈنە ئاۋ مەبەستى ساغەردەۋەرى

باسەكە، خودموختارى جەمەتچىلىكەكان سەلمەندەۋە، بەم لايەدا خۇسان

ساغەردەۋەتەۋە گومانىكان ئەرە نىيە. ھەشە بەپىچەۋەتەۋە پىشەۋە ئا ئىستاق

ئىكۇلەنەۋە باسنىكى تىۋرەتەسەل سەلمەنەر كراۋى، يان بۇۋ كراۋىتەۋە، ئەمەش

خۇزى لەغۇزىدا ھۇمەكى گرىنگى تىرى ئەۋ شىۋەلەنەپە

بىر قىتە سەر لەم بىنەماۋ ھۆكۈمەتنى نەپەس سىرچاۋەي لەم جۈرە بىرۈپۈچۈرۈغانە، ۋە لەمانەدا دەپىنرۇنە:

– بۈۈنى بىرۈ ئامانچى سىرەمخۇيى لەمىشكى نۇرەيى خەللىكى كوردەدا، بەتايىمەتى خۇنۇندەۋلرۈ رۇشنىرۈن ۋە ئىنجا يەككى لەمىسپاردە گۈرۈنگەكەنى كۇيۈنەۋە بىسەت ھەزەر لەمىرەيەكەي دۈۋى رۇنەندەن: (لەم جىگەيانەدا كەنۇستە كوردەي ئىدە نەزىن بەستىقلاي تەۋلر بگا) (23)

– دىمەزۈلەننى بەرۈمەيەتتەيەككى خۇمەنى ئازاد لەمىستىۋەردەننى رۇنەنى داگىرەكەر، بەناۋى جەمەيەتتى كوردەستان، ھەلۋەردەننى سەركە كۇمار، دىمەزۈلەننى ۋەزەرتى ھىزى دىمۇكراتى كوردەستان، دەرۋىشنى سىرۈككۈرى سەپايى ۋە ئىدىلرۈ. – ھەلۋەردەننى ئالەي سىن رەنگى كوردەستان، بۈۈنى ئارمۈ تابلۇ، مۇسقىلا سىرۈدى مېللى ۋە رۇنەۋەسى سەۋدەن ۋە پىشۋازى جىۋە نەتەرەيى ۋە ئايىمەننىمەكەن. – نەمەنى شۇنەۋلرۈ دىمەزۈلە ۋە تەرتەشنى داگىرەكەر زۇلم ۋە زۇرۇ چەۋسەندەۋە. – بۈۈرۈنەۋەي كۈتۈۋەۋە نەمەۋە زەمانى كوردەيسى، بۈۈنى مېدىيە ئازاد تارەپەكە (رەۋىۋۇرۇنەۋە گۇلار...)

– سىرەستىي نوسىن ۋە قىسە ھاتۇچۇ كوردەۋەي قۇتباخەۋە خۇنۇندەن بەۋەنى كوردەي.

– مەمەلە دىپلۇماسسى لەگەل كۇمارى ئازەربەيجان ۋە تارەپەكەش يەككىتى سۇلەيت، گۇتۇگۇرەن لەگەل تاران ۋەكە لايەننىكى خاۋەن ئامانچى دۈۋە لەۋزۇگارى ۋە لەمەنى داگىرەكەرنەي رۇنە.

– مەمەلە لەگەل بەشەكەنى تىرى كوردەستان ۋە بۈۈنى ھىزىننىكى گۈرۈشكە كەلەكوردەستانى غىراقەۋە گەپشەۋەنە ئاۋچەكە 24

– بەكەرەنەنى زارەرى سىرەمخۇيى، سىستىقلاي تەۋە تەۋە، سىرەمخۇيى ۋە يەكشەۋەۋەي كوردەستان ۋە لەلەيەن پىشەۋەل ئىپەسۋەننى تىرۈ رۇنەۋە گۇلارى كوردەستان ۋە بۇۋەكەۋەكەنى تىر، دىمەن لەۋتارۈ نۇتقەدا، بەتايىمەتى لەپەلەي يەكەسى مېۋۇۋى جەمەيەتتى كوردەستاندا.

لەۋرەدا دىگەننى پىرسىن ئالەۋە بىسە بۈۈن بۇ سىرەمخۇيۈۋى قەۋەرەكە؟ سىرەمخۇ بەماناى ۋەشە، ۋەشە جىبابۈۋەۋە لەلەشنى لىۋان ۋە پەپەندەنى ھەۋە جۈرە

پښتونديپيښکي دگډيکمرانو ژباني ناو سنوړوي ښون لپړوي پيړيو مېرند، جوگرافي، سياسي و ياسا پيړه... چکه لپړه، لاخستني هلوونست و پرياري لا کاني هاوپيړه و بدسريه خويي جهه پريه تي کورنستان، کله لپړه استيدا خاوند و سرچاوه و پرياري چارنورس ساز بوون، نکه هر بڼ کور، بملکوو بڼ کزي مسه لکاني هاوپيړه و بملپړان و ناو چکه لپړه، ماناي ټينگه پيشتن لمانا و هلو و سرچ و پيداويست پيړه کاني بووني جهه پريه پيښکي تمواو سره پيړه خوي.

ماناى دوررىيە لەزىزىيەمەكانى ھارپىنومەن بىمبۇنى چىمىندىن مەملىكەت و ولاىتى قىرەمەتەمە لەشنىۋەي قىدىرالى و كۆنلىدىرالىدا كەمەرىمەكەيان چىمىندىن قىلورمە كۆمەرى خاۋەن ھەلۋەمەرج و دىيارەي وەكۈر بۇنى سەمەك كۆمەرى، ئىمىنچەمەتى ۋەزىران، ئاقور ئارم تا ئەندامەتى N/ئىچۈرە پەيىنئاسەي ياسايسى ئاۋخۇ ھەرىئەشەمە، كەپىنئاسەي ئىاۋ مەملىكەتلىش مەمۇرىيەتە، كەمەگەر لىۋەنەي ئاۋ جەمەمۇرىيەتى كۆرەسەن ئىزاتىلەمبۇرىن ۋە كەمەتر نەمبۇرىن. رۇخانىي يەمكىتى سۆڭىت، كەلەي لاولى دىمۇكراسىيە ۋە لاي سەمەگىيە ھىزى داپلۇسىرى دىكتاتۇرى يەك چىنى بۇر، بىمەمۇرىيە مەملىكەتلىش تىردا بۇمان مەمەخات كەمەمۇرىيەمەكانى ئاۋ سەمەمەكەي لىۋە ئاستىنكا بۇر، چۈنكە بىمەمۇرىيەمەكانى ھەرىيەكە مەملىكەتلىش سەرىيەخۇ، بىمبۇنى ئۆرەمەمۇرىيە گەرىنەمەكانىيەمە، ھاتەنلارە، تەمە پەيىنئاسەي ئىۋەمەملىكەتلىش مەمەك بۇر كەمۇر ئاسەن مەملىكەتلىش، دىيارە لىۋەي ياسايسى ۋە سىياسەتەمە، بۇرە لىۋەمەملىكەتلىش مەمەمۇرىيە ھىنئەمە تا دىمەمە ھەلۋەمەرجى دىمەمەمەملىكەتلىش مەمەمۇرىيەمەكە ھىنئەي دىيارەي وەكۈر ئاۋ ئارم، كەمەمۇرىيەمە بۇر كۆمەمەمەي ئاۋ يەمكىتى سۆڭىت، بىمەمۇرىيەمە بىرچاۋ. يۈگۈسەللىش مەمەمەمەكە تە بۇ لىۋەمەمە.

[illegible]

- مەملىكەتنى ئىرى سىرسىزىز، تۈركىيە، ئىراق، ئاستىمۇخۇ دۇنيىسى، بارى جىيۇپۇلىتىكىيان تىراۋ ئىۋىرتىرگىدېيۇ، ھاۋكارىيان بۇ رۇخاندنى جەمھۇرىيەتى كوردىستان دىكىدە، پەيمانى سەد ئاباد (1997) بەلگىمكى ئىر بۇچۇنىيە.

- ئىمىرىكا ۋىنگلىز ئاستىمۇخۇ لىدۇرى جەمھۇرىيەتى كورد بۇرۇ، ئەك ھىر لىبىر سىرىمخۇنى، بەلگىۋى ۋەك خۇدۇمۇخۇتارىش، بۇيە بەمىمۇ جۇرئ لىگىل بۇنىدا بۇرۇ.
- ئازىرىيەجان يەكەم دۇستى سىرتاتىچى ۋ ھاۋچاردۇس بۇرۇ، ھىرچەند لىمەملىكى ئاشىركايدا دۇستى يارمىتىدەر بۇرۇ، بەلگى گىرەكى بۇرۇ كوردىستان پەپاشكۇزى خۇيىرە بېستىتەرە، ھىر ۋەك بەشىك لىئازىرىيەجان سىرى دىكىدە.

- يەكەتتى سۇلۇت، لىدۇرى سىرىمخۇنى بۇرۇ، بىگىرە كارىكى ۋاشى ئەمىرە كەمەك خۇدۇمۇخۇتارىش بىيىنىتەرە، لىپىناۋى بىرۇمەندىيى خۇيىدا ئامادى ھىمۇ جۇرە ھاۋكارىيەك بۇرۇ لىگىل تاراند، بۇيە لىئاكاسى مەنۇفەرە سىياسىيەمكى، لىپىناۋى نەۋتە، سىن سىرتاتىچى خۇنىكىلىرى بىسىر سىركەيەتى كورددا سەپاندېيۇ، مەبەستىم: سىرتاتىچى بىرگىرى ۋ نەجۋۇلۇن، سىرتاتىچى گىلگۇگۇز نەرمۇ ئىانى لىبىرانىر تاران، سىنىمىش: ئىزۇشۇ ئامانچى خۇدۇمۇخۇتارى ۋ مانەۋ لىئاۋ ئىزاندا لىبىر بارۇدۇخىندا بىت ھىرۋەك ئە شۇنى خۇشىدا بۇرۇناكىي خاۋەتە سىر راپۇرتى كۇنۇلەمكىنى سۇلۇت لىئاۋچەكە، كە زۇر بىرۋىنى بىمۇنەرنى ئىك يان گۇتۋە كە ئىزان دۇستىيە، ئىمەشى نەرخىست كە لاپىنگىرى ئىزان ئەك كورد چۈنكە كوردىيان ھىر بۇ كەمە سىياسىيەكە دىۋىست.

بۇيە ھىمۇ زەپىزەمكىن ۋ تاران لىچەندىن پەيمان ۋ رىككەۋتۇ كۇيۇنەۋەدا بىرپارىيان دىۋى كە: ((رەزەلەمەكىتى ئىرۇ ھاكىمىت ۋ سىرىمخۇنى ئىزان بىگىزىن. پەيمانى نەبەستىن زەمىرى يەكەتتى ھاكىمىت ۋ سىرىمخۇنى سىياسى ئىزانى تىدەپىن. كارى ئەمكىن زىان ئەۋ يەكەتتىيە ئىزان بەدات، دۋى شەش مانگ لىبىرانەۋى چەنگ ئىزان چۇل بىگىن.)) 29

سىرپىرە ھىمۇ ئەمانە جەمھۇرىيەتى كوردىستان ھىچ كاتىن بەنامە يادداشت دىخۇلۇزى جىيەۋۇنەۋە لىئىزان ۋ دىمەندىنى مەۋلىتى سىرىمخۇ ئازادى ئاپاستى تاران، مۇسكۇزەلەۋەكەنى ئىرۇ ۋ/ۋ لىمەكۇدېيۇ، بە رەسىمى دۋى دىلەپىندەن ۋ پىئاسىيە ۋ پىۋەندىيى دىپلۇماسى ئەمەك، بەلگىۋى تىراۋى تەقەلە لىسىر ئىرە چىر

پېنشىۋا قازى مىھمەد ئامازە بۇ بىرۈنۈ داسىزىلەننى ئىمۇ قىمۇرە خۇدۇمۇختارە تەسەن چۈرەسالىيە دەڭات كەلەپېنىش داسىزىلەننى جەمھۇرىيەتتەڭدا پىڭكەپنىزىلەبۇ پېنىشەۋى ئاۋرۇپى ئېڭىرئەتتەمۇ يارمەتتى جىزىت، ۋەك لىدوايىدا ئامازەى بۇ دەڭەم، دىيارە رۇسەڭگان ئىمۇنەى كۇمارەڭگانى ئىمۇ سىزۇرۇى يەكەنىشى سىزۇلىمەتتەن بۇ ئامازەرىيايچان دىمۇلەست، ئىمۇبۇرۇ ئىمۇى بىگىرۇم بىرەدىمەكى زۇر لىمۇ جەمەتۈ سۇرۇرۇرۇنى يەكلايەنەى كۇرە خۇيدا... بۇ ئىمەش پەخسا. بەلۇم لىمۇرۇى پراڭتەكۈ يارمەتتى ۋە نەخشەى سىياسى جۇرۇنگى تىر بۇر، ئىمۇ خۇدۇمۇختارىيە سەبارەت بىر ھەلۇمەرجانە، ھەر لىسەرەتارە كىرا بە ئامانەى جىزىسى دىنۇكرات، لىمەجىگەى ئامانەمەكى (ژۇك) كەسەرىخۇزى ھەمۇرۇ كۇرە بۇر.

لىسەفەرى بۇرۇمى ۋەلەمەكى كۇرەدا بۇ ساكۇز(سىپىتامبىرى 1945)، جەفەرى باقۇرۇف سەرەك كۇمارى ئامازەرىيايچانى سىزۇلىمەت، زۇر ھەلۇيدا لىمۇ كۇمارى خۇدۇمۇختارى ئامازەرىيايچاندا، كۇرە بەخۇدۇمۇختار رازى بىت، بۇ ئىمۇ ئىمۇنەى زىيانى گەلۈ ۋەتەنەڭگانى ئامۇ سىزۇلىمەتتى بۇ باس كۇرە 76...

بىن ئىمۇى ئاۋرۇرۇ بۇتۇنىت ئۇنىشەرنى كۇرە بىرە رازى بىكات، كۇرە سۇرۇرۇرۇ لىسەر سەرىخۇزى بۇ كۇرەمىستان... كەمەبەست لىمۇ سەرىخۇزى بىرۇ لىمۇمەرىيايچانۋ لىسايىلەبۇرۇ بىرۇ بەخۇدۇمۇختارى لىمۇ لىسەنۇ لىسەنۇدا، ھەر ۋەك خۇدۇمۇختارىيەمەكى ئامازەرىيايچان. لىدوايىدا لىمۇ قىسەر ۋەتەنەڭگانى سەرەك كۇماردا دىنەمۇ سەر ئەم لايەنە بەلۇم ئامازەڭگان لىمۇرۇرۇ دىۋى سىزۇرۇ، بىگىرەمۇ خۇاستى خۇزان دىمەپاند، چۈنكە كۇرەدىان لىمۇق كۇمارى ئامازەرىيايچان كۇبۇرۇ، لىمۇرۇى ئاۋرۇرۇى يارمەتتى چەكۈ لايەنە سىياسى ۋە گەلۇگۇزۇ ھاتۇرۇچۇرە، بىرلەن بىر بىمۇرە لىمۇرۇى قىسەر ھەلۇنىستى سىياسەتتە كۇرەدىش سۇرۇرۇ بۇر لىسەر لىمۇ سەرىخۇزىيە ئاسەرەمى ۋەرچەرخان.

راستىيە ھەلۇنىچەرۇمەڭگان.

لام ۋايە زىادەمۇرۇى ناسىت ئەگەر بلىنم پېنىشەۋا قازى مىھمەد، ۋەك يەكەم لىزىرەمۇرۇى سىياسى ۋە سەرىيازى، شارەزاۋ ئاڭادىلرۇكۇلۇ ھەمەندى لايەنە نەننى، تىڭەشەتۇرۇ لىمۇگەل گەلۇت ۋە كۇسەپ لىمۇرۇتى رۇدۇلەمەڭگان ھەمەندى لايەنە سانۇرۇرە سىياسى ۋە سەرىيازىمەڭگان دىپلۇماسىيەنە دىچۇرۇلۇ ھەمەندى دىمۇرە. لىمۇساتى گۇرۇنۋ

لارمەکان زانیووە. کاتی پاسی خودموختاری لەتار ئێراندا دھکات، هیچ جۆرە درگەییەک، لەلێرنا تێکە پاگۆرێک بەس ناکات، ئەمەش هەر ئێکۆلێ نەکردنە لەر خودموختارییە. کە پاسی یەگەختنەوێ تەرلوی خاکێ کوردستان دھکات... ئەمە لەوێ خودموختارییەکە رەتەمەمۆمە. دھکۆت هەر بەرژێوێ کوردستان دەرێت. بەتایبەتی لەوتارمەکانی ئایندەیدا ئەو رۆبۆچووانە زیاتر چەخت لەسەر دھکات، دەبن لەوێ بەرچاوی کە... دیارەمەکی گۆرنگ لەوتارمەکانی پێشوازا بۆ تێگەشتنێان، ئەوێ کە دەبن ورد سەرنج بەرێتە پاش و پێشی ئەو رێستەنە (سەرپێشێ) و (استقلال تام و تەمەس) تیا بەکارهاتووە، سەرئێکی گۆی وتارو ئۆتۆمەکان بەرێ. ئێجا دەبن بەوردی لەباروئۆخ و رەوشی رۆدوئۆمەکان و هۆی قەسەوتەکانی بگەین، ئەوێ لەمەبەستی سەرەکی و مانای رێستەکانی دھکەین.

یەکی لەرۆدوئۆ هەستیارو گۆرنگەکانی ئەو پلەمەیی مێژووی تەمەن کەمتر لە یەکسالە یەمەوریەتی کوردستان، بەستی پیمانی بڕایەتی و یەکیەتی ئێوان کوردستان و ئازەریایان بوو کەتایا خۆیەستەوێ کۆمار بەسنووری ئێرانەو ئۆو بەروونی لەدیبا جە یەمانەکەدا چەخت لەسەر دھکات:

مەنی پیمانی یەکتەو بڕایەتی حکومەتی ملی کوردستان و ئازەریایان."

((چونکە مەنی ئازەریایان و کوردستان و هەو کاتیک لەقازانج و زێاندە پیکەو شەیک بوون و لەمەنی خالێشدا... هتە)).

ئێجا بەمجۆرە هەوێنەندی ئەگەل ئێراندا پاس دھکات:

"ئەو دو ملتە بڕایانە ئەک هەر بو جیکرێنەوێ ئزادی خۆیان بەلکو بو دایەنەندی ئزادی لەسەر تاسەری ایران بو هەمو وەختیکێ دەستیان دلوختە دەستی یەکی جە لەمەرێو لێرۆی سێ شەمۆ ئی پانەسەری 1325 سانی ئی ایواری لەشاری تەوێز لەعمارنی ملی ئازەریایان بە سنووری سەرانی حکومەتی ملی کوردستان..

رێسی حکومەتی ملی کوردستان جنابی لاری مەمە... هتە)). 31

دیارە ئەگەر جەمەوریەتی کوردستان سەرپێشێ بۆیە، خۆی ئەدەبەستەو بەقازانی سەر تاسەری ئێران، ئەم خۆ بەستەنەوێش مانای وازی بوون بوو بەخودموختارییە یەوای پێی هەبوو، کەتەو دوو بوو لەسەرپێشێ ئەو

بهشی روزه‌لای کوردستان. دیاره مبهستم سهره‌خوژی تمولوه له لیزان و جیابوهریه تمولوت و تمولوت، تمولوت مانای داسراندنی تمولوتی نه‌توایستی تازاده له‌مولو روویه‌کوره.

کمتل لسن هه‌فته بوی تهر پهمانه، له‌کۆبوونه‌وهی 1325/2/21 هه‌جری گریز بۆجرونی تایه‌تی پێشوا (بۆ سهره‌خوژی) به‌گه‌ تهر وتاره‌ی تهر رۆژیدا به‌مۆره هه‌رمه‌ت:

".. مه‌تا له‌پاش تهری که‌سه استقلالی تاد و ته‌مسی خوشمان به‌مست هه‌ناو و ده‌ل له‌حکومه‌تی هه‌رگه‌زی مه‌علوم به‌کین و به‌دنیایه‌ش نیشان به‌مین که‌سه که‌ تهر کارانه‌مان گه‌روه له‌به‌ر مه‌خاله‌فه‌ت له‌گه‌ل نه‌ستگای دیکه‌تۆریه نه‌تینگی کورد له‌برایه‌تی فارسان هاشا بکا یا به‌ ایرانیه‌تی خوی افتخار نه‌کا...." 32

هاشا نه‌کردنی کورد له‌برایه‌تی فارسان، نه‌تی‌خا‌رکردنی کورد به‌ئیرانیه‌تی خوژی، تمولو دوو پێچه‌ڕانه‌ی سهره‌خوژی بوونه، په‌سته‌ی "که‌سه استقلالی تاد و ته‌مسی خوشمان به‌مست هه‌نا" له‌گه‌ل نه‌وانه‌ نه‌که‌ هه‌ر یه‌ک تاه‌گه‌روه به‌لکو تمولو دژ به‌یه‌کن، له‌گه‌ر مبه‌ست تهر په‌سته‌یه‌ به‌سهره‌خو‌بوون له‌لیزان ده‌بهرت. بۆیه‌ و له‌ وایه‌ که‌ مبه‌ست تهر هه‌ر سهره‌خو‌بوون بووه‌ له‌نازهری‌ایان.. چونکه‌ تاه‌گه‌ر پێشوا له‌یه‌ک وتاره‌دا بۆ یه‌ک مبه‌ست له‌چهند په‌سته‌یه‌کی پێکه‌وه به‌ستاره‌وه‌، دوو به‌رو دوو واتاو دوو په‌سته‌ی قهرلو دژ به‌یه‌ک کۆیکانه‌وه.

هه‌نا‌نه‌وه‌ی تهر نه‌وونه‌ به‌ سهرماندنێ خودموختاری‌بوونی جهمه‌وریه‌تی کوردستان، ته‌مه‌نا بۆوونکردنه‌وه‌ی هه‌قیقه‌تی تهر له‌وهریه‌یه‌ که‌مه‌بووه‌.

دیسان له‌سه‌ له‌سه‌ر سهره‌خو‌ نه‌بوونی کۆماره‌که‌ له‌لیزان هه‌ر به‌ر نیازیه‌، نه‌که‌ بۆ مبه‌سته‌تیکی تهر پێچه‌ڕانه‌ که‌گوا‌یا له‌بردنێ درو‌ه‌شی سهره‌خو‌ژی و جی‌گه‌رکردنی خودموختاری، ناب‌ه‌ج‌ن و نا‌ه‌وا بووه‌! چونکه‌ تهر سهرمه‌مه‌دا، وه‌مه‌ناو تهر بازنه‌ی کێشه‌و ئالۆزیه‌نه‌ی ده‌وری قهره‌که‌ی کوردیان ده‌بوو.. هه‌ر ده‌توانا تهره‌ بکرایه‌ر هه‌ر بۆ تهر ئامانه‌جه‌ خه‌بات بکرایه‌یه‌. بۆ به‌رده‌وامی تیکۆشان بۆ چه‌سپاندنی تهر خودموختاریه‌، له‌مه‌نا کێشه‌کانی به‌رده‌می جهمه‌وریه‌ته‌که‌ر تیکه‌یه‌شتن له‌ئالۆزیه‌کانی نه‌و ده‌ولەتان که‌رسته‌خو‌ کاریان له‌سه‌ر ده‌وت و پاشه‌پو‌ژی نه‌کرد.

نام قسرو پاد هملوئسته زور ناشکراو سنووردیره... ناکری لهگهل
جمهورییهتیکی سریهخوذا یهکدی بگرن، بهتایهتی پیش نام دیدمیه لهملوئیهکیدا
همان رار هملوئستی بهمجوره درخست:

"...وهمردوگمان خسرکی بهرقراری لژادی لهسرتاسری ایراند... و
لومیدوارم که بهیارمستی خودای و فیداکاری عمشایرو کورانی کورد بهزویهکی زور
الای سی ونگی کوردستان لهسرتاسری کوردستان و ههتا تهلوی ایران
بهترینه... 35"

لیرهده دهستین که بهستی پیشهوا لهملووی کوردستان هر کوردستانی ژور
دهستی رژیمی شا بووه. بهتایهتی لهروش پورنه که کوردستانیکی سریهخوی
تهلوی بهمانای وشه، له(سرتاسری کوردستان) بوکه دهولتی نازاو یهنگرتوو،
لهمیچ روویهکه لهگهل (تهلوی نیراندا) یهنگارنهوه. بهلکو تهنها لهناو بهستی
خودموختاری و خوێستنهوه بهنیرانیکی دیموکرات و سازدها یهکهگرنهوه، وهر
لینکه لههرو بۆچوونیکسی تر بۆ لهوبکریت واهله دهبن وروور دهبن لهسلی
بهستهگانی سرکردایهتی کورد و جمهورییهتی کوردستان.

سهره کۆمار له دیدمیهکی پهیا سنیری (نارنسی فرانس پریم) دا له
1946/6/1 لهوهلامی پرسیارینکی شاویرلوا بهمجوره بهستهگانی زیاتر
شیدهگانهوه:

"... کورد رازی لهبی نهگهر حکومتی ناوهندی بریاردها قانونی دیموکراتی
لهههوا ایراندا جی بهجی بگری و دان بنی بهو قانوندها که نیستا لهکوردستاندا
سهبارت بهخوینینی کوردی و لوتنومی بهریه بهرایهتی ناوچیی و لهشکر کاریان
پی لهگری... (کیشهی کوردستان بهتهلوی مسهلهیهکی ناوخوییه لهبی لهنیوان
کورد خۆی و حکومتی ناوهندی دا له بهلا بگری نهگهر نیسه لههرو پی وانهگرین
لهسر دلای لوتنومییهکی چوونی بو ولاتهکمان گوناهی حکومتی ناوهندییه
که بهمیچی نهگرنهوه بو باشترکردنی وهزعی نیسه بهراستی ههز لهکمین ریگای
پیشکوتن بگرن.

نیسه ههز ناگمین لاسایی لهمریکا یا روسیا بکهینهوه، بهلام لهروش رهت
لهکهینهوه که رهکو نازهل ولاتانی شارستانی برین... 36

لنیونس ته ورژنو تارلدا تمها له خالي (13) ميندا بهمچوره ناري كورډو مالكانې هاتېو:

"حکومت موافقت همکا کوردکاني نازمرياجان له (مزايای) هم ريگموتنه کملک وهریگرځ، تا پولې پينجهمې سرمتايې بزماني خويان بخوښن، کهمايتييمکاني دانښتوې نازمرياجان، وککو ناسوري و نمرمني مالپان شمې تا پولې پينجهمې سرمتايې بزماني خويان بخوښن..." 38

بهمچوره خواست و تمهاهکاني نازمرياجان، هرچمنه بکاتيې پوو، هاتدي و کوردستان خزيترايه ناو نازمرياجانموم، لهخاوم چهمهوريميتيکي (خودموختار) و (سرميخن) وه خرايه ريزي کهمايتييه بڼ نيشتمانکاني وک نمرمني و ناسوري، معبستم نيشتماني نيمواپهتاييه لمر تا وچاندها، لمرپو همولي پمگفستندوموي سرمجمي روزه لاتي کوردستان و شادپووني بمر نازلاپييه، کمرته ناو تمله لاي پاراستلي نمروي دملوي و دملوانري بهيتريتموم

لمرتمش خراپتر نوموېو کمکورد هيچ رنگه چاره يکي تري لمرمدمدا نمرپو کمدر بمر رنگموتنه بومستن، تمها لملمرناثيف رازي پوون پوو، همولي خن گوښاندن پوو لهگل هم گوښانه پر لمرترسييه، سرمه تاي درمکردل لهچهمهوريميتي کوردستاندا بمرنوسپني روزه نامه ي کوردستان دمرکمرته لهيمکم ژساره ي دوا رنگموتنه که ي تاران و تموريز کملر وودلوي تيدا خرايه پوو، لمرژر سرمديوي (حلي اختلافات لمنيون نوښتراني تاران و نريدياجان) دملنوسن:

(شعوي 1325/3/24 راديو خپبري دا که اختلافات لمنيون حکومت ي تاران و نريدياجاندا له 15 مادهدا حل کړلو پهميان له لايمن اغاي مزر فبروز معاوني نخست وزيري تاران و اغاي پيشموري سرمک ووزيري نريدياجان شعوي نيويرو بهامزا گمپشت و بدم بونيمه اغاي مزر فبروز لمراديوي تموريز نوتلي کرد..." 39

پژ ژساره ي شايينده ي د که لهيمکم لاسمردا لمرژر سرمياسي (دجنگ و ياسي حمله) دا دواي نمروي ياسي رنگموتنه که دکات، بهشي يکمهمي دنگوياسمک و لکونايي پيمهينيئت:

"... بهگوزري هم اتفاقيمه حکومت ي خودموختاري نريدياجان لهشکري ملي

خوي دمبي بهلام پمناوي امنيه پو موخافهزي داخلي دمناسريت... 40

لینچا ہشی مودھی ہنگویاسکے لہڑیڑ باسی (مسئلہ کی کورہ) دا وا دست پندھکات:

(پینہ سروکاری مسئلہ کی کورہ خویندہوارہ خوشمیرستان ہر وکو دھانن مسئلہ کی کورہ ہرامبر دنیا شتیکی ہترسہ پیشوای معزمان لہبرنم نقتیہ ہسیاستی حکیمانہ کی خوی مسئلہ کی کورہستانی ایران ہمسئلہ کی لڑیاپجان ہستومود لہرشدہ اعدای لزانچ ہیچ زوریکمان نہکردہ چونکہ میللت لڑیاپجان ہر وکو میللتی کورہ لہڑیڑ چنگال استعمارو چہوکی دیکتاتوری زدا خان دخال لہمرچی ناحیہ یک نقصانیان بوسی میللتی لڑیاپجانیش نقصانیان ہجو لہبرنمود رعبیری دانامان پیشوای خوشمیرست ہیچ ماضیکی نہدیوہ ہلکو ہزوری زانیوہ امر مسئلہ کی کورہ دہبی (بہ) مسئلہ کی لڑیاپجان ہکریٹ دہلیشیم ہر وکو دہبین لہڑیڑی لہرول لڑیاپجان ہمرچی شتیکی ہو میللتی لڑیاپجان کرابی ہو میللتی کورہ پیش کرلہ لہمر قسمتیک دست پرکردنہروی نقصانیان کرلہ... ہتد، نووسینک لہسر ہاسک دہروت تادھکاتہ (تثبیق قانون اساسی ایرانو اصول دیموکراسی معزمنہ کی خویندن ہزمانی کورہ کی لہسنو کرماشان، دہمسئلہ کی لہنجومعانی ولایتی کورہستان... ہتد) کہ (وا دہرہکوی شارمکانی کورہستان چونکہ ہموی ہزانیکی گفلوگو دھکات تابعی یک مرکز دہبن... ہتد)42

ہر جوڑہ لہو پلہ کی وەرچہرخاندنہدا کہ، ہرہمی پیلانی فیلبازنہ کی تارانو ہرژموندی خۇخواری یکیتی سؤقیئت و بعلینو پیمان شکافنی لارہریپجان ہو، بڑ دستکومتی تمام و خواستمان، کورہ کہوتہ ناودلوی نوژمنو دست و ناحمرانییمود، بڑیہ ہماچاری پاشمکشو سازشی سپینلوی دہکرد، دہجوو بیکات، مہبستی سرہکیش پاریزگاریرکرنی نہوی دہلوی و دہگونجی بڑ کورہ ہولی بڑ بدری، ڈیتر لہرشمود ناوی جمہوریہ کی کورہستان، سرہک جمہوریہ کی، سرہمخوی و خودموختاری تادھکات کہمتر ہکار دہمخزلان... چونکہ لہگل گڑہکاندا یکیان نہدہگرتہرہ، نہگہ سرہمنہیک لہو رزڈامانہ کی کورہستان ہدہین کہمہرہمستان، لہو راستییہ ہرہوونی دہرہکوی، لہوش زياتر، لہو ہمدولہ لہیرسروانی کوماریش کہم و ہمدگمہن لہو ناوانہیان ہکار دہمینا، ہرول دہرا

لەناو بارودۆخی تازەدا خۆ بگونجینن، بەزارووی نوێ خۆیان رابینن، زیاتر باسی ئەو بابەت و لایەتەکانە بکڕن کە پێوەندییان بەئێران و یەکێتی ئێرانەوه هەیە.

سەفلی قازی کە لەمەموو ئێنەسرلوانی کۆمار زیاتر لەقەسمەکانیدا نەو، جەمھورییەتی دەمینا و باسیدەکرد، لەهۆژی جیژنی چل و یەکەمین سالی مەشرووتی ئێراندا نوێتێکی دا، بەجۆرە دەستی بەقسان کرد:

(برایانی خوشەریست بەسلامەتی پیشوای بەرزو برایانی خوشەریست جیژنی چل و یەکەمین سالی مەشرووتیتی ئێران دەکەسەوه...) نوای ئەوە لەسەری دەوات تادەلن: (ایستە لەسایەتی نۆرتی مەدەسی کوردستان و ئێزرایجاندا سەرلەنوی وەخەر هاتین مەشرووتیمان بەتەواری مەنا لەئێراندا دەرناشەوه. هەتە، ئێنجا بەدووورەریژی لەسەر قەسەکانی دەوات تادەلن: (قانونی اساسی ئێران مەهتوون قانونی ئێمەیه کەمەهێج و جەهێک گورران قبول ناکاو حتی مجلسی شورای ملی و دولەت و پاشاش تاران هیچ یەک لەموادو لەمۆلی ئەو بگورن هەتە" 43)

زیاتریش ئەوانە: پێدەچن لەگەڵ مۆرکردنی پەیمانەکی ئێوان تاران و تەوێژندا، ئازەرمەکان کەوتبە هەولی بەئازەریکردنی ناوچە تێکەڵەکان کە جیگەیی ناگۆکی و مەملەتانێی هەردوو کۆمار بوون، پیشەوا لەواترێکدا بەهۆزی باسی سەردانی بۆ ئەو شوێنانە دەکات تەخەڵکەکی ئازام بگاتەوه. کە دەچن لەلایەن ئازەریایجانەوه فەرمانیان پێدراوەت کە ئێتر ئالای کوردستان بەرزەنکەنەوه، چونکە پیشەوا لەباسی سەفەرەکە و قەسە بۆ خەڵکەکە و وەلامی دانیشتووان دەلن: خەڵکەکە گوتیان: (ئێمە الای مەدەسی سی رەنگی کوردستانمان هەل کردووە کە لەسیبەری داخویمان و هەموو کوردیکی دیگە بەهەسینەوه، هەتا قەترەیک خۆین لەبەدنی ئێمەدا بی الای مەدەسی ئێمە نابێ نەوی بیت...) ئێنجا پیشەوا لەسەر قەسەکانی دەوات و باسی بینینی پیشەوەری و گەلییەکانی و وەلامی خۆی دەکات کە چۆن (حەوداتی خارجی کوردستان و ئێزرایجان لەتەرف کوردەنەوه....) دەپارێژی 44.

ئا لەم رۆژگارەدا، وەک دەردەکەوی. ئەک هەر باسی کۆماری سەریەخۆ، بەفکۆر باسی کۆماری خودمۆختاریش لەئارادا نامینیت، تەنانەت دروشمی خودمۆختاریش بەرەبەرە دەخرایە لای. قەسەکانی رۆژنامەیی کوردستان بەهۆونی و دەوانی ئەوانەیی یەکاڵا کۆتەتەمو بەلگەیی سەنەینەری بێ مشتومەر ئەو بۆچانەن

بۇ زياتر رووناكى خىستىنىسىر مەلۇنسى كورد لىر بارودۇخە بەدولود، باش وايە نامازدە بۇ لىر تەلگرافى پىشسوا بگىن دەرىسارە پىنگىسەننى فىنقىسلاف كەبەم جۇرەيە:

تاران- جنابى اشرف قوم رەھبەرى ھزى دىموكراتى ايران.

روونوس- جنابى اغاى دكتور كشاورز رەھبەرى ھزى تودەى ايران.

روونوس- جنابى اغاى صالح رەھبەرى ھزى ايران

روونوس- تېرېز جنابى اغاى پىشسورى رەھبەرى فرەقى دىموكراتى لىزىبايجان.

روونوس- تاران اغاى پادگان معاونى ھزى دىموكراتى لىزىبايجان.

بەھترامەد ھزى دىموكراتى كوردستان لىمانچى خوى بو ائتلاف دىگىل اھزابى لىزادىشواز(دىموكرات ايران، تودە ايران، دىموكراتى لىزىبايجان، ھزى ايران) رادىگەپنى و نەم ائتلافە مۇجەبى سەادت و عزمتى ملت ايران دەزانم و بەم وسىلە جنابى اغاى ھزى قازى لەلاپەن ھزى دىموكراتى كوردستانەم بو گىلتوگوى پىويست و امزاي ائتلاف نامە بەنمايندەپى مەرفى دىگەم.

رەھبەرى ھزى دىموكراتى كوردستان

محمد قازى 45

بەم جۇرە لەدوا مانگەكانى كۇتايى سالىگەم بەرمو خولرېوونەمەى شانسى سان و ژيانى جەمھورىيەتى كوردستان، سەرچەمى ھەرنى پىشسوا قازى مەمەدو سەرنى موشبارى ھزى جەمھورىيەت، بۇ لىرە چە دىگەم كەنەمەى مامو دىتولنرى بېلنرى بېلنرىزىت، لىرە ھكۇمەنە خود بوختارىيە كەنەمەىر ھەرنى دىموا وەك ھكۇمەتەنگى(دى فاكتو) بېلنرى تادەكرىتە(دىژور)، سەردەمەكەى تىپەپو. بۇرە لەگەر ھەرنى بىدرى لىسەنورى جۇرئ لەپەنۇمەرايەتى و زمانى كوردى بەكارھىنانىشدا بېلنرىتەم و ھەم لەپەنۇمەندى كورددا بوود، بۇ لىرە مەبەستە پاشمەكشەى ناچارى دىكات بۇ دەستكەوتە لولومكەم بۇ خۇلادان لەكارمات.

بۇ مەلەماندى لىرە، چاك وايە رووناكى بىخەنە سەر سەفەرنىكى تىرى پىشسوا بۇ تاران كەلەنەمەى دوومى ئوكتوبردا بو:

"لە 16ى ئوكتوبر ھكۇمەتى ئىران چەند كەسىكى لەپىوادە ناسرولمەكانى موكرىان بو گىلتوگو لىسەر مەلومەرجى لىرمەى كوردستان بانگ كەرد... قازى بەھىوا بو

حكومتى ئۆزىنى ھەندى كارى باش لىكوردستان پىكا وىكىو: كوردىمەنى قوتاپقانى
بەزمەنى كوردى، نەخشەقانى رىگاوبان..⁴⁶

دەك نەخشەقانى ئەمە بەدولە باروۋىخەمەكان ئالۇزىتى، بىن ئومىدەتە دەپوون... تاران
بەم ماقە سامو ئاسايىيەنىش ۋازى نەدەپو، ئىتەر مەلبەندەكەى جەمەرىيەت لاۋز
دەپو، ژامەرىيەك لىسەرك مەشەرىيەتمەكان ئالماۋ خان و خەلەكانى لاۋز، دەپو
دەكەتتەمەم دەمەنىشتە، ھەپو دىلەسۋزى خۇي و ئامادەى ھاركارىشى بۇ ئىرتەش
نىشان دەد... بەلەم پىنەشەراۋ ئۆر لىسەركەمەكانى ھەزەب و جەمەرىيەتى كوردستان،
بەپەپولەم بەنومەندى مانەمە، بەرگەرى، لىسەرىمەندەنى سۆلىمەت، ھارەپەمەنى لىكەل
ئازەرىيەجان، ئەزەرىيان و چارەپولەنى ئايىندەپەكى ئادىيان دەكەد.

لەباسى سەرىمەخۇيا خەدەمۇختارىۋونى جەمەرىيەتى كوردستان-دەپەن ئەمەش
بەلەم كەدەمەزىنەمە مەتەگەكەى، مەبەستەم ھەزەبى دىمەزگەلى كوردستانى ئۆزەنە،
ئۆر بەتاشكەراۋ بىن پىچەپەمە خەدەمۇختارىۋونەكە دەسەلمەنىت. لاشەم ۋاپە ئەمە ھەزەب،
ئەدەنىن و ئەمەمە، ئەپەستەمەم ھەمەلى ئەدەلەمە راستىيەمەكانى ھارەپەمەم بەم بەسە
بەشەنىن و بەپەزەنكى تە لىسەرى بەنومەن، دىيارە ئەمەش بۇ خۇي دەپەل و
بەلەمەكى گەزەنكە بۇ ئەمە بەسە بۇ گەمەشتە مەلبەندى راستىي.

لەسەركەن لىسە ئەمە بەسە ئەپەزەننى بەرەزەنكى رەسەمە ۋاسايى بەزى، ۋەلەمەۋ
بەزى تۇ بەلەنى لىسەرتەى دەمەزەندەكەدە بەرەزەنكى لىسە سەرىمەخۇيۋون... بەمەنەى
جەپەپولەمە لىكەزەن-دەلەن و تالەستە ئەكەتەپەتە بەر دەستە ۋاسەتەپەتە ۋەپەخەدە
بەرەزەنكى زامەكى ھەپەزەن و تۇسار ئەكەتەپەتە، ئەمەمە دەك پەرسەپەرتى ئاپەستەى
ھامۇستە (شىنخەزەدەپەن ھوسەپەنى) كەدەكە بەپەزەن پەكانى دەرەختە:
ھامۇستە شىنخەزەدەپەن ھوسەپەنى دەلەنت:⁴⁷

"لەپەستەدە بەزى سەرىمەخۇيۋون كۆنە، بەتەپەپەتى لىسەرتەى شىنخەزەپەدەلەزە
بەرەپەرە جەگەى خۇي دەگەرت كەتەن ئىرتەشى سەپە ھالە ئاۋچەكەمە دەمەزەگەى
پەزەشە پەرخە ھەزەپەكى ئازەمە خەلەفە ۋەلەكە بەتاشكەرە ۋاسە سەرىمەخۇيۋون و
ئازەپەپەن دەكەد، كەكۆمەلى (ژەكە) پەش دەمەزە! زەتەرتە دىكەپە سەرىمەخۇيۋون، چەنكە

ئامادە دەگەن بۇ ئىملا ئىنگرىزى ماقالى خۇيان لىكوردىستانى ئورگانىدا دەپلان داسېرئۇن بۇ دەپىنىكىرىنى كارى سىرىيازى بىم ئۆلەت... 47

بەلەي ئىمىمۇ، تەقەلەل خۇئامادىكىرىن ھىر بەدەستى پىوسىكان پىوۋ.

2) دىسان پىرئوبىرى كاروبارى سىغارىتى ئىمىرىكا لىمىكىتى سۆلىپەت (Kriton) لىمىكىگىرى 17 ئازارى 1946 يىدا بۇ ھىزىرى دىمىمۇ دىلنى:

"... دىرىارەي عىراق، ھىلۇنىست ئۆۋ پىوون ئىيىپ، لىزە چەند بەلگىيەك ھىمىن كىنىشانى بىوونى چوۋلا ئىمىيەكى كورد دىمىن كەلەلەيىم سۆلىپەتەل ئاراستىكىرىمۇ چەكى پىندىرلە، ئىسەش بۇ كىرتىنى رىلەيەتى مۇسەلە لىگەل ھىزە ئامادىكىرىمىكانى سۆلىپەتدا بۇ پىشتىگىرىكىرىنى ياخى بىوون لە ھىلۇمىرىجى لولۇدا... ھەتتە 48

ئۆزى تىرىمۇ دىپىلۇماتانە لىمىمۇ تىلگىرىمىكانىياندە ئىمىش ئاشىركا دىگەن كە چۇن رىوسىكان لىسەرىمىتادا گۇنىان لىمىچ چۇرە دىلەيەك ئىمىگىرت كەپىنۇندى بىغارىنى ئىرتىشى تارىمىمۇ ھىبىوۋ بۇ ھىندى لىمۇ ئارچانەي كوردىستان. دەلەمەكى سىتالىن بۇ پىشەمىرى كەلەشۇنىكى تىردا باسكىرلە، دىلەيلىكى تىرى لىمۇ بۇچۇنانەن. بۇ ئىم باسە، دىيان بەلگە ھىمىوونەي تىرى بەدەستىمىمۇ بى پىنۇنىستەم ئىزلىنى ئىم باسە لىمۇ دىرۇگىر بىت زىمات لىمۇ سىرىجىمى پىرۇسەي وتوۋىز لىگەل تاران تىمىھا لىمىل دىلەي ساقى كورد لىمىل سىنۇرۇ چوۋرچىنۇەي ئىزىراندە پىوۋ. ھەلەمىچ بەلگەلەمىمىكدا پىچەرنەي لىمۇ راستىيە باس لىمىكىرىمۇ نىمىپىرلە كەتەسەش خۇي باس لىمىكىزلىنىمىمىكە تايىيەتى گىرەك.

مەبەستەم لىمۇ دىرخىستىنى لىمۇ راستىيە كە سۆلىپەت بۇ كورد، ھەلەمىرىكا و بىرىتالىيا ئىزىرەن بۇ پىمىكىتى ئىزىمىلەتى ئىزىرەن، خاۋەن دىلەي چارەنۇسەساز بىوون كەمىچ كامىيان ئامادە نىمىوون لىمۇ خۇدەمۇختارىيەش قىيول پىكىن، نەك سىرىمىخۇي، بىگرە دىشى بىوون ھىر ئىمىلەش ھۇي سىرىمىكى راسىتەمۇخۇي رۇخاندىنى كۇمار بىوون. كىرەپوۋ باسكىرىنى سىرىمىخۇي كۇمارمىكە پىدەمى ئىمىمۇ، پىنمىلەمۇ دىمىمۇ لىمىستى دىمىست ۋە ھىمىمۇك لىمىل كۆزۇلۇچىسى پىوۋدوۋ باسكىمىكانى لىمىمۇ خۇدەمۇختارى لىمىل سىنۇرۇ ئىزىرەن سىرىمىخۇي لىمىلەمۇ پىچان دىمىمىمۇ، پىن لىمىمۇ بىتۇلنىت ئاسەرىمىچ كامىيان بەدەست بىپىنىت.

پهراویزو سهرچاوه‌گانی پاری یه‌که‌می به‌شی پینجه‌م

1- مین، سهرچاوه‌ی ناویرو، ل 17 و 18.

William Eagleton, *Op. Cit.*, p. 23 - 2

3- ژنرال سلیم ئەتاکشیوف. فرمانبرنگی سیاسی سۆقیەت بو، لەسەرەتای هاتنی لەشکری سوور بۆ کوردستان... پەنپێرسرۆ لەپەییوەندی نێوان ئازەریایجان و کوردستان لەگەڵ یەکیەتی سۆقیەت دانرا. شوێنی دانیشینی تەوریز بو، بۆ سەرپرشتی کارەگانی زوو زوو سەری لەمەهاباد ئەدا. ئەمیش لەگەڵ چەلەر باقۆڵدا لەسێدرە برا.

William Eagleton, *op. Cit.*, p. 33 - 4

William Eagleton, *Ibid.*, p. 44 - 5

William Eagleton, *Ibid.*, p. 45 - 6

William Eagleton, *Ibid.*, p. 45 - 7

8- هەر لەسەرەتای دامەزراندنی کۆمار... چی لەسەر زارو چی بەنوسین بەچەند ناویک ناویراوه وەکو: کۆماری دیموکراتی کوردستان، کۆماری میلی مەهاباد، کۆمەڵه... هتد

بەلام لەپۆژنامە‌ی رەسمی و لەسەر رۆژنامە‌ی کوردستان بەجەمەوریەتی کوردستان ناویراوه‌و نوسراوه. لەروشە‌ی (وەزارەتی فەرمانگ) لەوێتی جەمەوری کوردستان، نوسرا بو.

9- بپوانه : William Eagleton, *Op. Cit.*

10- بپوانه : احمد شریفی، عشاری باریزان و رهبران آنها

11- علا، الدین سەجادی، شۆڕشەگانی کورد و کوردی کۆماری عێراق بەمدا 1959.

12- علا، الدین سەجادی، هەمان سەرچاوه.

13- بپوانه : William Eagleton, *Op. Cit.*

14- نجفقلی بێسیان، سەرچاوه‌ی ناویرو.

15- بپوانه : William Eagleton, *Ibid.*

- 16- بۇ زىيارىتى ئاستىدا ئايمىنى بېھراڭ : مەخمۇد مەلا غەزەت، بىرگەمەنى د. ج.
ك - بىرگەمەنى مەخمۇد مەلا غەزەت (1992، 1995، 1997).

بهرانزو سهرجاومگانی یاری دوهده می بهشی ییتجدم

[illegible]

1946-12-17 G 1946-1-22(2)

3) لایم وایه زۆر لە نووسەران کەشەر ئاوانەیان لەبەر هەمەگانیان نازە، هەر بۆ ئاوی
بەرەتەو نووسین پێوە، ئەکە وەکۆ ئاوی مێژوویی، بۆ ئەمۆنە بەخە هەر کەتێپ
باس و لیکۆلێنەوێکم لەسەر ئەو ئەمۆنە بەنازێکی تایبەتییەو سەردێپو باس
کۆدە، ئەوانە: کۆماری میڵلی مەهاباد، دەرێتی جەمەوری کوردستان، جەمەوری
مەهاباد، کۆماری دەرێ کۆرتی کوردستان، کۆماری مەهاباد... ئەکە.

لېږدها زیاتر قسم ناراسته دیو ناهو: (کوماری دینوکراتی کوردستان) و (کوماری کوردستان). چونکه نووسری ولعهیه دیموی وک ناوی میژوویس شوهرکه بیسه پیننی و دواش دمکات که هر شوهر بکاریمینری، گوايه هر خاویکی تر هله میژووییه، بۆ زانیاری زیاتر بپوانه: کتینسی دولعتی جمهوری کوردستان و هله ی سمرنجه کانی ره خنه گریک، بۆژناسه ی کوردستانی نوی هملینر، ژماره 539 و 540 و 541، رښمن، 18-21/11/1993.

(4) عنوان: روزنامه‌ی کوردستان، شماره 8، 28-1-1946.

تێبینی: لیژمە نوێیەکاندا ناوی رۆژنامە گۆڤاری کوردستان بێژی بە (پ.ک)، (گ.ک) ناویان دەهێنم کە لەسەر دەستی جەمھوریەتی کوردستاندا بۆ کۆتایەک گۆڤاری (هەژلە) بێژی هەر کەو سەر دەمەدا بۆو.

- 5) پروانه: محمود مهلا عزت، کوماری میلی مه‌باد، 1984، 1986، ل 79، فلسفی سنییم خالی 8.
- 6) پروانه: پ.ک، ژماره 5، 6ی جزیره‌نی 1325.
- 7) گزاری هلاله ژماره 3 بانمیری 1325.
- 8) پروانه: محمود مهلا عزت، دولتی جمهوری کوردستان، برگی سنییم، بلمگنامه‌ی (453).
- 9) پروانه: محمود مهلا عزت، همان سرچاوه، بلمگنامه‌ی ژماره (552).
- 10) پ.ک، ژماره 11، 56ی ژوینی 1946.
- میخائیل لیوانزلیچ گالیچین، شمعی مکتبی سیاسی سر بلمگمیته‌ی نادمی هزی کومونیست و سرۆکی له‌جومی بالای شورای یمیتی سولیت ی پینش سرده‌ی گمار بو.
- بۆ زیاتر سرنجدان له‌جۆر سرچاوه‌ی بلمگمیته‌ی ناوی (هکومستی کوردستان) بۆ نمونه پروانه: پ.ک، ژماره 19، 20، 23، 27، 28، 33، 36، 38...
- 11) پ.ک، ژماره 53 و 54 - 64ی ژوینی 1946.
- 12) بۆ نمونه پروانه:
- پ.ک، ژماره 17، 19، 21، 43، 52، 53.
- گ.ک، ژماره 3، خاکه‌لیوه‌ی 1946.
- گزاری هلاله، ژماره 1، پشمه‌ی 1324.
- 13) پ.ک، ژماره 11 - 11/1/1946.
- 14) پروانه:
- محمود مهلا عزت، د.ج.ک برگی 2، 1995، پوری نهمه‌ی برگی دیاره.
- نجفلی پسیان، از مه‌باد خونین تا کرانه‌ی ارس، آرمه 1328، تهران.
- له‌زویه‌ی ژۆری بلمگنامه‌کانی دورتوینی برمگانی د.ج.ک دا، نهمه‌ی لیسر نامگان دبیری.
- 15) محمود مهلا عزت، د.م.م ل 79 میژوی دپشتی نیشانه‌ک و جزیری، هر نهمه‌ی باسکراوه، پینه‌چین نهمه سرچاوه‌ی سازکرمنی لیم نهم و تابلویه بیست کتا لیستا رووناکی نهمه‌ی سس میژوی سازکرمن و هونرمه‌نمگی.

(26) بۆ ژانیاری زیاتر بپوێنه.

William Eagleton, *The Kurdish Republic 1946*, London 1963. P. 44.

-مەحمود مەلا عەزەت. ک. ژمارە 1، 1986، 1984، م. 94.

(27) بپوێنه:

-مەحمود مەلا عەزەت، هەمان سەرچاوە، ل 77 و 79.

-عبدالله رحمان قاسملوو، چل سال خەبات لە پێناری ئازادی، 1985، ل 23.

-نەرشیروان مستەفا ئەمین، سەرچاوەی ئاویرلو، ل 87.

(28) بۆ ژانیاری زیاتر بپوێنه: پ. ک. ژمارە 1 و 2، ل 1 و 13-1-1946.

29. پ. ک. ژمارە 13، 14-2-1946.

30. پ. ک. ژمارە 30، 12 خاڵەکانی 1325.

31. گۆڤاری هەژله، ژمارە 3، بانهەمی 1325، ل 4-7.

32. پ. ک. ژمارە 6، 5 جۆزەردانی 1325.

(33) بپوێنه: مەحمود مەلا عەزەت، د. ج. ک. بەرگی 1، بەلگەنامەی ژمارە 132، ل

149. مێژووی نامەکه 13-4-1325 بوو، نامەکه ئاراستەی جەنێرێل حەمەرمەشید خان

کەرەو کەفرمانەدی هێزی یۆکان و معتقەیی بوو، یەکنێک بوو لەو کاربەندەستانی

کەڵەسەر یەک خەت نەری کاربەندەستانی تاران بوو چونکە هیچ جۆرە تەمانەییەکی

پێیان نەبوو.

34. پ. ک. ژمارە 69، 20-4-1325. پێشەوا بۆ واتوێژ سەفەری تاران کردبوو، بە

پێی رۆژنامەی کوردستان لە 28 ی پووشپەری 1325 (د. ه. 1325) دیدەنییەکی

کراوو، تەراوی گەلتوگۆزی دیدەنییەکی هەر لەناو بازەنە پێوەندی کورد بەخێرێران و

ئازادی و دیموکراتییەوه بوو.

35. پ. ک. ژمارە 47، 6 جۆزەردانی 1325.

36. بپوێنه:

* نەرشیروان مستەفا ئەمین، سەرچاوەی ئاویرلو، ل 234-233.

-Howell, Jr. Wilson N, *The Soviet Union and The Kurds A Study Of National Minority*, 1965, p. 188

پ.ك. ژماره 32، رۆژى تـرـوـين 1946 باسى (پهيام نوسى لژانسى فرانكس-زيكيل ناپليون) ى كوروه بعبئ شهوى ديدمئيمهكانى پيشهراو شه باسهى بلاوكوربئتهوه، تمها ناماره بؤ ديدمئيمهكانى پيشهراو لئيرسراوان دمكات.

37 بپولنه: گۆڤارى هه لاله، ژماره 3، سالى بهكمه بانه مهربى 1323، ل 7.

38 بپولنه:

* جعفر مهدي نيا، زندگى سياسى قوام السلطنة، تهران، چاپى دوم، تابستان

1346، ل 339.

* نوشيروان مستهفا نهمين، سهراوهى ناويرا، ل 227.

39 پ.ك. ژماره 59، 18 ژوئن 1946.

40 پ.ك. ژماره 60، 20 ژوئن 1325.

41 بوشمكه همر ناوا نوسراوه.

42 پ.ك. ژماره 60.

43 پ.ك. ژماره 73، 11-8-1946، ل 1 و 2 و 4.

44 پ.ك. ژماره 76، 22 گملا وئ 1325.

45 پ.ك. ژماره 83، 21 خرماتان 1325 (11-9-1946).

46 بپولنه:

* نوشيروان مستهفا نهمين، سهراوهى ناويرا، ل 232.

* فريده گوهرى-كمال ديهكردى، كومارى كوردستان، دامهزنان و پوهخانى، 1986.

ل 45-46، نهمانيش نهمركيلى بريتانيا دهرمان هيناره.

47 ژماره ى تهمه گرام: 546-9/3-761، تهرين، 3ى نازار، 1946، 1ى دواى

نيوهه (كى نازار، 23 كى پاش نيوهه).

48 ژماره ى تهمه گرام: 1746-3/24391، 861، مۆسكۆ، 17ى نازار، 1946، 9ى دواى

نيوهه (17ى نازار، 37، 3 د ن).

"Foreign Relation Of The United States Diplomatic Papers 1946, Volume VII"

بەشى شەشەم

تۈزۈنە ۋە سۈرۈشت ۋە سەلەتە ئايىبەتە كانى جەمھۇرىيەتى كوردستان

پارى يەكەم ۱

ھەلەسەنگەنلىكى چىنەيەتلى سەركردايەتلى ھزىسى دىمۇكرات ۋ جەمھۇرىيەتى
كوردستان.

1- ھازى مەمەد لەناۋ روناكىي مېژۇدا ..

2- رۇلى مېژۇيى سەركردە.

3- گەتوگۇزۇ خۇدەمۇختارى

4- دىپلۇماسىيەتى كورد لەناۋ سىياسەت ۋ نۇقتە كانى پىشەۋادا .

پارى دۈۋەم ۱

سەركە ۋەزىران ۋ ئىپتىسراۋانى تىر.

پارى سىنەم :

سۈرۈشت ۋە سەلەتە دىيارەكەنى جەمھۇرىيەتى كوردستان.

ئەلپىرسىرلۇڭداڭ كەم پىكاتىرە، ئەزۇلى دىلسۇزەنە نىشتىمانپەرەزىنىمۇ ئىپىرسىرلۇڭمىيان كەم پىكاتىرە، بەپىنچىرەنەشەبەرە، ئىسە ئىپىرسىرلۇڭمىيانە ئىسە تىڭكۇشەبەرە، كەلەسەرەنچامدا بۇرە ھۇي شەھىدبۇرۇنى ژمارەيەككىيان، نىشانەي دىلسۇزىم، و بەرەلەيى و نىشتىمانپەرەزىيان بۇرە.. بەتايەتتى و ھەر وەك ئەسەرەو رۇنكرايە رە، ئەوە سووشت و كەرمەكتارەكانى كۆمەلەكە خۇي بۇرە كە ئەر ھالەتەنەي خۇلقانە بە لايەنە پۇستەيلى و نىڭمەتلىكەكانىشەرە..

قازى مەھمەد لەئەل و رۇنەككىي مىژۇردا

جىڭگەي خۇيەتتى لىزەدە لەخەسلەتە تايەتتىيەكانى سەركۇدەيەتتى ھزىب و كۇمار بدۇيىن، رۇنەككىي مەھمەد سەركەرمەكتارە كۆمەلەيەتتى و ئاستىي چىنەيەتتى و جىڭگەي پەلسەپەيە ئىپىرسىرلۇڭ سەركەيەكان لەكۆمەلەكەي ئىسە بەشەي كوردەستانى رۇڭشەلەدە، ئەبەرىشەي قازى مەھمەد رۇلى سەركەي و ھەستىيار و تاپەدەيەك چارەنوسسازى ئەزۇيانى خۇي و بىنەلەكەي و مەھاباد و ئىنچا لەخۇيى دىمۇكرات و جەمھۇرىيەتدا بىنى، بۇيە لەجىڭگەي خۇيەيە كە چەند بىكرى قەسەي ئەسەر بەكەيىن و ئىنچا بىنىنە سەركەي ئىپىرسىرلۇڭى تر .

1- قازى مەھمەد، پىشەلەي گەل و سەركۇكى ھزىب و سەركۇمارى كوردەستان.

ئەبەرى رۇلى گەلگە ھەستىيارى، ھوشىيارىي سىياسىي و خۇندەلەرىيى و زانىنىي گەل قەزەن... بەپىنچىرەستى دەزانم، كەمىن بەرەزۇيى ئەسەر پىشەلە بدۇيىم، مەھەستەمە بلىيىم ھەرچەندە لىزەدە جىڭگە كۆمەلەيەتتىيە و چىنەيەتتىيەكەي ئاسارە بۇ دەكەم، لەكەلەشدا ئەرەش دەردەكەم كە ئەو بۇرۇن ئاستى دەرەيى و دەراستەكەشى ھەر بۇ خەزەمتى كۇمار و مىللەتەكەي تەرخان كورد. خاۋەنى چەندىن دى و دەراستەكەي چاۋىنى ھەبۇر، لەچەند بەلگەنەمەيەكى بەرگى سىيەمى دەولەتى جەمھۇرىي كوردەستان (ستوكھولم 1997) دەرە ھەبۇر سىيەتنامەكەيدا، كەلەجىڭگەيەكى تر دەپىنەت، بەھەق پىشەلە ئەو تۇلەي ئابۇرى و داھانەي ھەر بۇ خەزەمت و كارى گەشتى بۇر.

پىشەلە ئەمىنۇلۇن بۇكان و سەركەي مەياندەلۇردا چەندىن دىيى ھەبۇر وەك دىيى ئاغلىيان كە زىاتەر چەلتۇكى ئىندا چەنرەو.

لیره‌دا هه‌وێ ئه‌مهم رووناکیی بێهه‌ سه‌ر کورتهمه‌یه‌ له‌ژێان و رۆڵی پێشخوا نا
روخاندنی کۆمار... خۆیه‌ده‌سته‌مه‌ردان و گرتن و داگیرایی کردنه‌که‌ش، له‌شوێنی خۆیه‌دا
به‌هریژی باسه‌که‌م...

قازی مه‌مه‌د له‌ناو رووناکیی مێژوودا*

پێشخوای گه‌ل، رابهری حزبی دیموکراتی کوردستان، سه‌رکۆماری کوردستان،
ئه‌و نازناو و پله‌و پایانه، هه‌ر له‌خۆوه‌ به‌ریکه‌وت، یابه‌هێزو سه‌پاندن، له‌ناو نه‌ره‌تی
تایه‌ه‌گه‌ری و عه‌شایه‌ری و به‌هره‌سه‌ت ده‌ست قازی مه‌مه‌د که‌وتن، یان وه‌ک
شه‌خسیه‌یه‌تیکی ئاسراو، خواوه‌ڕێزو زاناو به‌توانا، سیاسییه‌کی ده‌رکه‌وتوو
له‌ماده‌ی ناو کاری رۆژانه‌و خه‌باتدا، کۆمه‌لانی خه‌که‌ به‌خواستی خۆیان کرده‌یانه
نازناوی سه‌رکرده‌کیان؟

هه‌یه‌ وایه‌ر ده‌کاته‌وه‌ که‌ نه‌وه‌ی له‌سه‌ر قازی مه‌مه‌د خووسراوه، زیاتر له‌سنووری
پیاوه‌لدان و گه‌وره‌کردنه‌دا بوو، له‌ناو سۆزی نیشتمانپه‌روه‌ری و هه‌ستی نه‌ته‌ریه‌تی و
شاتازیکه‌رم به‌ته‌رموونه‌که‌ی کۆماری کوردستانه‌وه‌ نووسراو.

هه‌شه‌ بێمه‌رومانه، نه‌زان و هه‌زه‌کارانه، له‌ناو بیری ئۆله‌سیفانه‌ی پڕ له‌رق و گینه‌ی
ره‌ش، باسی پێشخوایان کردووه‌و، ته‌رموونه‌کیان نه‌رخاندووه، له‌ناو ئه‌وانه‌دا،
نوسه‌ری خۆمانی و بیانی، گه‌ل راستی و خه‌سه‌ته‌ و زانیاری به‌که‌له‌و لێکۆلینه‌ریان
خووسیوه، نه‌رخاندنی ئۆجیگانه‌یان کردووه، ئاماژه‌یان بۆ ره‌خنه‌و که‌موکورتیه‌کان،
هه‌له‌و بۆشاییه‌کان کردووه، لیره‌دا هه‌وێ ئه‌مهم له‌چهند لایه‌نیکی ژیانی پێشخوا
قازی مه‌مه‌د بدوین، به‌په‌نا بڕه‌نه‌ به‌ر زۆر له‌نوسینه‌ی ئه‌و نوسه‌رانه.

* ئه‌م نوسینه‌یه‌ به‌لێکی لێکۆلینه‌وه‌یه‌که‌ له‌ژێر سه‌ره‌نێری قازی مه‌مه‌د له‌ناو رووناکیی
مێژوودا بڵاوکراوه‌، ده‌ده‌ستکاره‌وه، سه‌وته‌ گه‌له‌ری حه‌مزه‌ی کورد ژماره‌ 24/25/1995.

رۇلى مېژوۋىيى سەرگۈدە⁽¹⁾

يەمكىن لەمگىر ئىگىز تۈن ھۇر ھۇكۈمە چارەنۇسسازىمىكان لەپىزۇسى رىزگارى و سىرەمخۇيى ھىر گىل و نەمىرەيەك سىرگىدەو سىرگىرەپەيتىيە، چۈنكى ھاۋپەيۈمەندىيەكى تۈندۈتۈلۈ گرىزىراۋى بىسىرچەم فاكتىرو ھىلومەرجەمكىنى تىرەۋە ھىيە. ئەم ھۇر رۇلەي بۇ كۆردۈ گەلانى ھاۋپىنەي كارىگەرەنەتر خۇي دەنۇيىن، سىبارەت بەر ھۇيانەي گەلای خۇيىنەر شاربۇرە نىن. ھىر لەمىر خۇدى ئىر ھۇيانەشە گە نىرخ و سەنگى رۇلى مېژوۋىيى ھىر سىرگىرەيەك و نەمەرجامى خىپات ھىر بەتەنھا لەمىرگەتۈن و رىزگارى و گەيشتەنە ئاسانجدا نىيە. ھىر ئەم لايەنە بەتەكە پىنۋانە ئازمىزىرى. بەلىگۈر ھاۋشان بەرە لەپىنچەمەنەكەشىدايە، لەسەتەكەنى نوشتى و شىكىستىدايە، لەمەشدايە كەلەبىرەم پان لەناۋ كارەساتى رۇزگەرەتتەت تا چ ئەندازەيەك گىل لەمىرەنەجامى بارو دۇخەكە، لەكارەسات و نەھامەتىيى ناۋ كارەساتەكە سىرگىراز دىگىرى، وزمە ھىزۇ تۈۋاناي لەتىكۈپىنكەشكان لەمىرى و بۇ ھىلو دەرەقتى تىر دەپارۋىزى.

ئەگەر لەۋانگەي ئىمە بۇچۈنەمە سىرەنجىكى وردو بابەتتىيانەي ئالەبىرىس جىۋىۋىلىتىكە و جىۋىستراتىجى ھاۋپەيۈمەند بەر زەمىنە گە كۇمارى كوردىستانى لەمىر داسىزرا، ئارەسىۋىيى ھىلومەرج و ھىردى ئاسانە ئەبۈر، ھۇر ھۇكۈمە ئاكامۇشە خۇيەمەكان، قەندۈزەن و رۇلى خراپى رەلەيزەمەكان، نەبۈنى دۇستى ستراتىجى، ئالۋىزى و گولتە سىرەلەلەمەكانى رۇزگىنى پىنش روخاۋەندى كۇمار -- ھەتد بەدەين و، بزانىن ئەۋانە، لەمەك ساقدا رۇيەپۇي پىنشەۋا قازى مەھمەد، ۋەك سىرەككۇمار، بۈۋىن، پىنشەۋا لەدەمەزۈندەن و بىرۈمەردەنە رۇلى سىرەمكى و بىنچىنەيىيىيى، لەۋرۇلنى پىنش كارەساتىشدا، لەمىرەم سىرۋىيەننىكى يەك لەمەك تارىك و ئوتەكتە! بىۋە دەبىر راستەخۇر بىرۈۋىنىش بىرۋارى خۇي بەدات، بىرۋارىكە كە كۇمار و ئىكۈشەمەن و دىسۋاننى مەخسەتە بەردەم رۇيەپۇۋىۋىۋىنىكى خۇلەيلانەدەر: لەناۋ ئىر ھىلومەرجانەدا بەرگىرى لەكۇمار بىكەن، يابەكشىنەرمە خەلەك بۇ ئىرتەش بەمچى بەيلىن، ۋە پان خۇي بەدەستەۋ بەدات و بەمەزەنەي خۇي: گىل لەكارەسات و مەھاباد لەۋىرەكتىرەن رىزگار بىكات، بەلۋىنەكەي خۇشى بەر جۈرە بەيلىتەمدى.

هملېرغردنی رېځگه ی سینه، دپارده یځي هینده همستیارو نامؤ بوو که دهېن زیاتر لیکولینمړه ی لاسر بگریت، وهراسی وهرامندی ژور پرسپار بندریتمه.

بؤ لهو ی پېښهوا بناسین، لهزلی سیاسي و دیدو بؤچوونی بگمین له دواېرمارو چاره نوسه کې حالی بېن، دهېن باسو لیکولینمړه ی بابته تیانمړه هه مه لایه نه ی نزمونه کې مهاداد بگرئ، دهېن له ژبانی پېښهوا: غایینی، کؤمه لایه تی، سیاسي و دیپلوماسی، رؤشنیږی، سربازی، باری سرغچ و بؤچوونی نتمه و یی و نیشتمانی شارمزا بېن، چونکه همر بهرولش ترخانندی رانستییانه ی رؤل و جینگس بریارمکاشی دهگرئ.

بؤ ناسینی قازی مه مده و ژانپاری سره دکای ژبان و شینو ی پسرورمړه و پینگه یشتنی باجاری پمنا برینه بر سرچاوه ی ره سنی سرده مکه (رؤژنامه ی کوردستان) بابزانئ له رووه و چی تومارکراوه:

(حزبئی پېښوای کوردستان محمد قازی کورپی اغا میرزا علی مرحومه له بانه سر (لردیپېشت) 1279ه شمسې بهرانبهر به 2 محرم 1318ه قی له شاری مهاداد له دایک بو. لثم زاته ژور به چاکي لئزیر دمسستی بابو دایگی دا پسرورمړه کرا... دوا ی خویندنی چمن رسالینکی کوردی و فارسی دمسستی به خویندنی سر دای نمر و صرف کرد همر و اداسی به خویندنا تالعه لوسی معقول و منقولدا: نحو، صرف، منطق، بلاغه، اصول، فقه، کلام. فارغ التحصیل بو... بئ وچان لهووی خویندنی و زیادکردنی معلومات و لیریوونی زمانی بیگانه دهگم، توانی بهوسیله ی ماموستای تاییه تی زبانی انگلیسی، روسی، فرانسی بخوینئ و بیجگه لثم سن زمانه و زمانی زگمکی خوی که کوردیه، زمانی عربی، فارسی و تووکیشی ژور باش دزمانی

حضرتی محمد قاضی پېښوای کوردستان همره مندالیوه خاومنی گیانیکی بهر و بهرینو نیشانی گموره یی، شجاعت، له خویوون دموید دپاری دعدا... بئ وچان له حلقی همر کوردیک به تاییه تی همرگران و ئی لسموان له ممر و جینگایه دا دفاعی کردومو دیککا، بهروری کلسی رسته ی کاروباری مهاداد، سیاسی، کؤمه لایه تی... حتی ده دمری دیکتاتورزی رضا خاند ده دمسستی دا بو... کاروباری حکومتیش بئ دداخله ی ری حل نه دهگرا و چن به چن نه دهجوو...

امورگاران و شاگردانی مدارس بنوعسقله‌ی رهبری خویان مناسباتی سیاسیان
دعگل احزاب و آزادیخواهانی عراق، ترکیه، سوریا، بنیادنا، وعتقن که رضا خانی
فاشیست لکروستان نفوذی پدیدگردد و بهدستوری مقاماتی فاشیستی لکروستانی
فرهنگی لایرو... جنابی محمد قاجی دعگل نوژمنانی شخصی خوی پمدارانو دعگل
نژمنان پمقای به لام ناتوانی لعمقابل نوژمنانی نیشتماندا ادرا پنونقن. (2)

دېستان (۲) ۋە گەل نوسىرى بېيىنى ۋە قاۋىسى، ھىندىي خىمىلىنىڭ رەھبەرى، ئىمىيان باسكەندۇر ۋە : شەرقىي مەسىلىنىڭ ئايدىن، سىياسىي، ئايرىۋېتى، كۆمەلەپىتى بىۋە.
پاش ھەلىسىگەندىن ۋە ئىككىنچىلىك بىر يارى خۇي ئەدە ئىتەر ئىۋاي ئەدە نەپىدىگەندى.
ئالەمكىيان پەنەگەي ھەمىۋ ئەم كەسەنە بىۋە كەمەتەنە ئاۋ كىشىۋە گەرتەۋە. زۇر ئەم
كەچ ۋە ئانىنى توۋشى كىشىۋە پەزىرەم گەرتە دىمىۋىن پەنەيان بۇ قازى مەمەد دىمىۋە،
كەسەنەكى بىدەم ۋە زامان... پەنە ئاۋەدەك دىگەتەتۇر، لىمىنىدە بىۋەمەمەكەي ئاچار
دىمىۋە رىۋى ئىگەن. ئەۋەنەي لىۋىكەۋە بىنەپىۋىيان بىۋەشەي بۇيان دەرگەتەۋە
كەچى شەخسەيەتەكى ھەبە، ھەمەما فرە زۇۋ تىگەمەشتەۋىن كە ئەم چۈن لىۋەمەۋە
چىگەيەك بۇتە سەمەۋى كوردەيەتەي، لىسەرخۇۋە سەتەن، بىۋەمەي قەسەي دەرگە. (3)
پىش ئەۋەي بىۋەكى ئىچەزەي قازىتى بىۋەن سەمەۋەيەتە سەۋەۋە ۋە ئەۋەۋە
سەۋەۋەيە لىۋەتەۋە بىۋە (4) بىۋەۋەكى ئاگەۋە بىۋەۋە ۋە ھەمەۋە داتە...

لەخیزانیکی ئاودەر... پیمایەکی سیاسی بو... مێژووی کۆنە کوردستانی
خوێندبوو. (5) تا لەو سەرەوە هیچ سەرکردەمەکی کورد وەک ئەم تینووی
بلاکردنەوی خوێندن و خوێندەواری نەبوو، رۆشنەبو زاناوانە، هەر پیش
بلاکردنەوی دامەزاندنی کۆمار لەناو ئەو قەولە خودموختارییە هینتاریە ئارە،
زمانی کوردی کردە زمانی خوێندن، خوێندنی قوتابخانە بۆ کۆر کچ کردە زۆر
مە: (لەو تاریخە تا 10 رۆژی دیکە هەر کەسێک کۆر کچی هەمەن کە عومری
ئەتەای خوێندن بکا دەمەن بێنێرە مەرسە ئەبێتە هەر کەس لەو ئەمرە روو
وەرگێڕێ بەتوندترین مەزات تەمەن دەرکێ: (6)

بۇ سەرىمىمۇ رۇڭگارنىكى دەك نامى ئەسلى كۆرۈلگەن، ئەزىزلىكى ئاينىپمۇ بېرىلگەنكى ۋا ھەستىيەر، ھەنگاۋنىكى مەزىن بولۇپ، بىر چۆرە خۇاستى بولۇپ كۆرە ئەمەلىيەتتىكى رۇڭگار پىكات، يېشىلا قانچە مەدەنىيەتنى ھەمكار تۇتۇ

چەند كەلگەكى خۇش دەرىست ھېندەش بەتەنگ گەلانى تىرەۋە پۈرە، چۈنگە:
 "چۈرچۈنۈيەكى لىكىرى نۇر بەرىرىنى ھەبۇر نىۋو ئەتىۋەيى يىرى دىكىرەۋە، ھەبۇر
 ئەتىۋەكەنى دىئاي خۇش دەرىست." "ماۋەيەكى نۇر بۇ زامان ئەتىۋەياتى كوردى
 دانا بایەخنىكى نۇر پىندا، رەنگە ۋەبۇر دەرى چالاكانەي بۇر شاعىرى گەنج،
 ھەبۇر ھېن، لىر ھەلۋىستەي قازىدا فرە تەلىسىي ھەبۇر. (9) بۇيە لى مەبەست
 بۇر كە زامانى كوردى پىش بىگىۋى ۋە پاكۇ بىگى، بۇ پاكۇرەنەۋەي زامانگە لىرەشەي
 لىر زامانەي لىرى دىكىرەن ۋە سەپاندەي كۆلۈرۈنكى نامۇ بەكۇرە كارى خۇيان
 كوردىۋە سىرى، كۆرۈنكى داسەنۋاند تا ۋشەي فارىسى ۋە ھەبۇر بەشەي
 كوردى بگۇرۈن.

ھاتتە مەبەدنى سىياسىيە:

سىرەتاي چالاكى ۋە ھەستى نىشمانەپەرىۋى خۇشەرىستى ئەتىۋە لى قازى
 مەمەد ھەبە سۆزۈكى سانەۋ دۈۋر لە چالاكىيەۋ نەرىست، بەلكۇ بەھۇي
 ئەۋەتەۋ سەبارەت بەۋە كەلەخىزانىكى ناسراۋ نىشمانەپەرىۋە پەرىۋە پۈرە،
 ھەبە سىرەتاي ژيانىيەۋ تىكەلى چالاكى سىياسى بۇر. "لەسەلەكەنى 1927-1930 دە
 كۆمەلۈكى نۇر پەرىۋى سىياسى كورد داسەنۋەۋ كەلگەل راپەرىنى ئارازان ۋە
 خۇبۇر پەرىۋەندى ھەبۇر، ۋە لىگەل كوردەستەنى عىراقىش چارۋىار پەرىۋەندى
 رادەگرت، ئەۋەتەي لىپەرىۋەندى ئەم كۆمەلە پەرىۋەندە ناسراۋ بىرىتى پۈرە لە:
 (قازى مەمەد شەھىد، شىخ ئەھمەد سىرۋا، قازى كاكە ھەبەي بۇكان، مەلا
 مەمەد ھادىلى قىزلى ۋە ئەھمەد قىزى) (10)

لىر جۇرە پەرىۋەندىيە سىياسىيە، لىگەل قۇرۇدا فراۋانتر دەپۇر، زىاتر لىسەر
 كۆرەپانى تەسكى سىياسەتى لىر سەرىۋەندە لىر رۇشنىچان دەرەگەرت، بۇيە
 ھەندى لىرۇشنىچان كۆمەلەي (ژە - كۆمەلەي ژيانەۋەي كورد) كەرتتە سىر بىرى
 خۇنۋىكەردەۋ لىر تالەۋكۆتۈپەرى 1944 لە كۆپۈرەنەۋەي نەپنى ۋە تايپەتى، بۇر
 بەتەندەي كۆمەلەي ئاۋى نەپنى (پىننايى) لىنۇر. "ھەبەندە قازى مەمەد ئەندەي
 كۆمەتەي ئاۋەندى نەبۇر، بەلام راپەرى دەپەستى كۆمەلە ھەبۇر. (11)

دەۋى ئەم يۆرەۋە، ژە كەشەي چاۋىنى دەست پىگەرد، دىنىشتۇلنى شىار
 دىھاتى ھەبە سەبەبەۋە تا شۇر ئەفەندە بۇكان ۋە سىرى سەل كەرتتە سىر بىرى

ھاوبہشی کردن، زور لتیرو هۆزمکان بهماندانی سرۆکه‌کانیان له ژله-دا، بۆونه ئه‌ندام، په‌یوه‌ندی به‌به‌شمانی تری کوردستانه‌وه زیاتر ده‌بوو، لقی کوردستانی عیراق که‌به‌ئێڕسراوتی ماسۆستا ئێجرامیم نه‌جهد دامه‌زلبوو. چالاکییه‌کانی زیاتر ده‌بوو.. به‌نامه‌یه‌کی تایه‌متی په‌یوه‌ندی به‌بارزانی، که رابهری شۆڕشه‌که‌ی بارزانی ده‌کرد، کرابوو. ئاله‌مه‌رام و مه‌به‌ستی بگن، بۆ نه‌خشه‌ی هاوکاری و یارمه‌تی .

له‌و سه‌رده‌مانه‌دا که چالاکی و هاوچۆ زیاتر ده‌بوو، قسه‌ی باس له‌سه‌ر دامه‌زاندنی کۆماری بۆ کورد گه‌رمتر ده‌بوو، سۆلیه‌تمکانیش ئامۆزگارییان کۆدبوو که کاتی له‌وه هاووه له‌جینگه‌ی کۆمه‌له‌ی ژله‌هیزینکی دیموکرات دامه‌زانی. ئه‌م بیره‌ له‌ناو رۆشنه‌یانی کۆمه‌له‌شدا قسه‌ی له‌سه‌ر ده‌گرا. هه‌ر وک هه‌یمنی شاعیر باسی ده‌کات:

ده‌سته‌یه‌ک ئه‌روونا که‌یوان و ئه‌ندامانی کۆمه‌له‌ی ژله‌هاتنه سه‌ر ئه‌و به‌وییه که جێبه‌جێکردنی به‌نامه‌ی کۆمه‌له له‌هه‌لومه‌رجی ئێستای جیهان و کوردستاندا ئێمکان که‌سه، بۆیه به‌نامه‌یه‌کی کورت و نوێیان که‌له‌گه‌ل هه‌لومه‌رجی ئه‌و سه‌رده‌مه‌دا ده‌گونجا که‌ئاله‌ کۆد و له‌پۆشی سینی خه‌زنه‌وه‌ی 1324-1945 یه‌که‌م کۆنگره‌ی حیزبی دیموکراتی کوردستان له‌شاری مه‌هاباد گه‌را. (12)

رۆژی قازی محمد له‌خه‌مه‌لاندنی یه‌ری دامه‌زاندنی حیزبی دیموکراتی کوردستان، به‌به‌ستنی یه‌که‌م کۆنگره‌ و داڕشتنی به‌نامه‌ی نووسینی ئاگاداری له‌مه‌ی دامه‌زاندن، زۆر دیارو کاریگه‌رو بوو. به‌تایه‌متی هه‌موو له‌به‌ره‌م گۆڕانییه‌کی گه‌وره‌تردا بوون، جه‌ماوه‌ری حیزبه‌ی رێکخه‌ستنه‌که‌ی، به‌جۆری به‌هه‌رین بوو که نه‌ده‌توانرا به‌هاووه‌یه‌کی کورت بیانگه‌رنه‌ باوه‌ش، داخه‌لزییه: کۆمه‌لایه‌تی، ئابووری، رۆشنه‌ی و سیاسیه‌یه‌کان بوون و ئاشکرا‌تر گه‌ران، قازی محمد وک رابهری حه‌زب جینگه‌ی پتسه‌وترو خۆشه‌یوسته‌ر ده‌بوو، ئه‌و گۆڕانه‌ی که هه‌میشه جینگه‌ی ده‌خه‌نه‌ مشتومر بووه "ئامانجه‌ می‌ژووویه‌که‌ی نه‌تسه‌وه‌ی کورد" که کۆمه‌له‌ی ژله‌ کۆدبوویه‌ ده‌وشم و ستراتیجی خۆی، "یه‌که‌گرتنه‌وه‌ی سه‌ره‌مخۆیی کوردستان" گۆڕه‌را. ئه‌گه‌ر ئه‌رووی باری ئێوه‌ ده‌ولمان، هه‌لوێستی یه‌کیه‌تی سۆلیه‌ت، باره‌وه‌خ و هه‌لومه‌رجه‌ خۆیه‌یه‌کان، جیۆپۆلیتیك و جیۆستراتیجی له‌مه‌ی کوردستان، رۆنی تاران و هه‌لوێستی گه‌ل فارس به‌رامبه‌ر هاگی چاره‌نووسی کورد، به‌هه‌روای حیزبه‌ ئێرانییه‌کان به‌چه‌پ و

بۇچى؟ چۈنكى رايونى ئۆي دىكىيان بەجىياۋىسى ھەممەرىجىمىنى ئىش ئورۇن پەنە
تەۋرەنمەكچىدە ئىكەن.

لەندىكىبۇنى جەمھۇرىيەتنى كوردىستان رايونىمىزنىڭ:

ئۆي دىمەنلەرنى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كورد
بەسەرۋىكىيەتنى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كورد
دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كورد
كە سەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى
سۆيەت، ۋە رەزىمەندى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كورد
ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى
كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان

رۇڭ 2 رۇڭىمىزنى 1324 (22 جىيانىۋى 1946) لە چۆرۈپتەن بىر ئۆي دىمەنلەرنى
دىمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى
ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى

دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان
دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان
گەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان

خەسەتە ھەممەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان
جەمەت بۇ، بىر ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان
نەمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى
چەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى
نەمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى
مىدىيە رەزىمەندى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى
شۆيەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى
تەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان

"ئەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى
كەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان دۆلەت سىستېمىسى ئۆي دىمەنلەرنى كوردىستان

قازى مەھمەد تەۋرەن بىلەن. ئىنە بەتەرلىرى بۇمان دۈن بۈرۈك رۇشۇنىڭنى كۆمەرى رۇكە پۇكى كۆرۈدۈچۈدى ھەيە... ئىنە بەتەرلىرى قازى مەھمەد ھەستەن كۆرۈك كەتەرلىرى ئۆزۈ بەرۈزىيەمكى كاريگەرى ھەيە لەنۈر ئۆزىيە كەتەر... قازى پىلارۈك بۈرۈ خاۋەنى جەسارەتۈ ئازايەتۈ بىلەن كاري يەمكى بىزۈنە، خاۋەنى سەتۈقۈ و تارەنۈكى كاريگەرۈ بەرۈشت بۈرۈ و بەتەرلىرى ھىزى خۇسەرۈ تىدەكۈشۈن رۇشۇنى كۆرۈستەن لەسەر بىنچىنەيەمكى پشەرۈ قايدۇ خاۋەنى دىمۇكراسى، بىگۇنۇت. (14)

-(لەكۇلۇن ۋە شەلەمەكەنى مەھاباد پەناشكەرۈ دىگەرۈ گۈنۈ بەدەتە رادىۋكەنى ئىستەنۈلۈ لەندەن، بەلۇم لەتەرۈنۈ گۈنۈلەن بەم رادىۋكەنى تارۈنۈكى مەنۈ بۈرۈ سۈزى مەركى بۇ دانەرۈرۈ. (15)

مەمەلى دىپلۇماسى لەنار ھەنۇمەرجىنىكى ئالۇزدا:

جىۋىۋىلىتىكە ۋەك ھارۈپەيۈمەندى ئىشۈن جۇگرافىيەۋ مەياسەت، ۋەك زەنەستى لىۋىۋىلىنى ھۇر زەمانۈ شىۋەۋى كارتىۋەندى ۋاكتەرۈ سۈرۈشتىيەمەكەن لەسەر چىنگەر مەرىيەر لەمەمەلى دىپلۇماسى، كە تاپەدەيەمكى دۈرۈ كەتەرۈستەمەكەلى رۇلى (يەكە) جۇگرافىيەمەكەنە لەمەرىۋەندى مەياسەتۈ مەولەت. ئىم لەمەلەۋەنە ھەستىارە تەرۈكەرەكە (جىۋىۋىلىتىچى) كە ھارۈپەيۈمەندى ۋاكتەرۈ جۇگرافىيە كارتىۋەمەكەنە لەسەر ستراتىچى مەولەت دەستىۋىشۈنۈ پىنەسە مەكە... (16)

لەمەرۈ مەتۈنۈرۈ بىگۇنۇرۈ، رادەۋى رەستۈ دۈرۈستى بىرۈسارى سەركۈرەم سەركۈرەيەلى لەكىشەۋى ھارۈپەيۈمەندە بەۋەنەرۈ، تاپەدەيەمكى دۈرۈ بەستەرۈۋى ئاۋەستى شارەۋىيۈ ۋىگەشۈشۈنۈ بارى جىۋىۋىلىتىكە جىۋىۋىلىتىچە.

لەمەرۈ ئەرۈ پەرنەسەۋە گەشۈتەيەنە لەمەل تاپەدەيەمەكەنى چىنگەۋى جۇگرافىيە كۆرۈستەن بەگەشۈتۈ كۆمەر بەتەيەستى سەرنەچ لىۋىۋىن، ۋا تۈندۈ تۈلۈر ئەرۈ ھارۈپەيۈمەندىيەنە خۇيان مەنۇنۇش، يەكتەر دىگەرنۈ زىاتەر رۈۋەلدۈمەكەن، لە مەمەلى سىياسى ۋە پەرسەۋى دىپلۇماسىدا لەۋلى خۇيان دىگەن... بۇچى؟ ئەرۈ سەبارەت بەگەۋى ھۇى تاپەتە بەكۆرۈستەن، لەۋۋى: دىمەشۋىۋىن بەسەر چەند مەولەتۈكەدا، ھەرە دۈرۈنۈ تاپلۇقەۋى كۆرۈستەن، دىمەشۋىۋىن ھىزى مۇلى ۋە ئابۋەۋىۋى زەمىنى كۆرۈدۈ نىشتەنەمەكى، كە جگە لەكەرى پەر لەزىيانىان، بۈرۈنە ھۇى زەمىنە خۇشكەرنەش بۇ

ھەر لەيلىگەم سەھىرى ئۆيىنىرىنى كۆردى بۇ ساكۇز(سەرمەۋىزى 1320) كە ئۆيىنىرىنى سۆيلىمەن دەستىنىشان كۆيىۋىن، دەرگەۋ، كەزىياتر بۇ ئاسىيىن ئاشىنايمىتى بول، ھەرچەندە سەھىرى لەيلىگە ئاۋ دەيىر، بەلەم سۈرۈشتى سىياسى شارۋە ئىبىۋ، زىياتر لەۋە ئۆيىنىرىنى دانىشتۇنى ئاۋچەيلىك بولۇپ، بىن خاۋەن، لە روى جىگۈرەمەتەر، چۈنگە دامۇمەزگاي ئاران يا ئەمەبۇر يارۋالى ئەمەست دابۇر، ئاۋچەيلىكىش بول كەلەمىزەۋە رۋالى سىياسى خۇي بېنىبۇر، ھەرچەندە لەر سەھىرىدا ھىچ دەستىگىر ئىبۇر، بەلەم دېمەن كۆردى بىن ئومىد ئىمگرايۇر، جىگە لەۋە قازى مەمەند تارەمىيەك لەيلىۋاي سۆيلىمەن ھالى بولۇپ زىياتر ئاشىنايمىتى پەيداكۆر.

لەگەل ئەۋەتە قازى مەمەند ئۆستايىتى خۇي لەگەل ئەۋە رۇڭئاۋايىيەنە ئەۋەتەمەن بولۇپ باشتۇ دىگەرد، بە مەبەستى ئۆست پەيداكۆرەن سۈۋەنەرگەرتەن لەۋەلە رەخسىۋەكە.

"لەيلىتەبىرى 1941دا بولۇپ ئىلىگىزىۋ ئەمەرىكايى گەيشتەنە مەھاباد، بەھۇي ئۆيىنىكى ئەۋەيىيەۋە، پلاننىكى ئادىار بۇ كۆرەستاننىكى گەۋرە خراپە بەردەمىيان، بەلەم ئىلىگەردە ھىچ جۈرە ھانداننىكىيان ئەمەرىكەۋ، ئىتر ئۆيى ئەۋە بول كە گەۋەگۈي سىياسىيانى كۆردى لەگەل رۇۋەكەندە دەستى پىگەرد (18)

"ئارچى رۇڭلەت" كەلەمەرىنىكى مۇخابىراتى ئەمەرىكايى بولۇپ لەسەفەرەتى ۋەتەنكەي لەتارەن، ھاتۇچۇ مەھابادى كۆرەۋ پىشەۋاي بېنىبۇر، ھەر لەيلى ھەمەن ھۇر را ئەۋە پەيۋەندىيە ئاشكەردەكەت، ۋەكۈر لەۋەيىدا باسى ئەمەيىن.

ھەۋلىنىكى تىرى راستەۋخۇي پىشەۋا قازى مەمەند لەگەل ئىلىگەزەمەن بولۇپ، بولۇپ ئۆيىنىرى خۇي ئارە تەۋرۇز تا كۆنۈسۈلەمەيەن بېنىن بۇ ئەۋە لەتەندە پەيۋەندى رەسىمى بېيەت، بەلەم "ئەبەلرەمەن زەمىيە" ۋە "ئەلى رەھمانى" ۋەزەيلىكى ئادىار بولۇپ ئومىدىيان دەستىگە بول (19)

ھەرچەندە پىشەۋا رەبىرى ئاينىش بولۇپ، بەلەم لەگەل گەۋەمەزەنى شارەستانىيەت بولۇپ، ئاسۋى بولۇپ رولەنگەي بۇ جىيەن كۆرەۋ بولۇپ... "ھەر لەسەرمەۋە چەند پوۋەستاننىكى ئەمەرىكايى ۋە دۆڭۈرنىكى ئەلەمانى ئۆستى بولۇپ لەمەھاباد" (20)

ھەمىشە ئەگەل ئەمىر بىيانىيەتلىك كەلسەمۇ خەت ئاۋەختا دېمەننى مەھابادىيان دەگەن گەل بىر ئۆزىمۇ رەقەتلىرى ئەگەل دەگەن، دۈستايەتنى ئەگەل ئەمىرىكايىپەكاندا گەم بولۇپ (21)

كاتتى پىنشىمۇ ئەتەككەن دەپ بۇ تەۋرىن ئەگەل سەمەك ۋەزىران قىوام ۋەسەلتەنە ئەدەبىيەتلىكى رۇننامە (رەبى) ئەمەل پەرسىيەكانىدا ئەم پەرسىيەش دەكات: "بۇچى فرانسىيە راجە بەمەستلىك كورد زۇر علاقە دەنۇنى ئى و ايا ئەم خەبەرى فرانسىيە بەزمەننى تۈۋە گۈتۈمە: "ايمە ھەر ۋەختىك كە كەپمەن لى بىن كىرماشان ۋەدەست دەگەن" راستە يان ئا؟

ۋەلام سەن پېمە ۋەيە فرانسىيە ئەگەل كوردەن ئۆزىكى خەپىيان نىيە، ئەسۋىيە ئەمەندە ئەمەستىيان ھەتتە كۈمەككەن بەگەردەن كەردە. راجە بەمەستلىكى مەخپى فرانسە ئەزەمەن سەمە گۈتۈمە، ھەمەل ئەمەيە كە ئەم قەسەمە بۇ ئىستاكە ايمە لاگىرى ئەمەين مەستە بەمەستەلەت خەل بى مەيۋەت نىيە، ئەۋەمەش ئەمەيە كە مەخپى ئەمەست گەرتىكى غەسبەنە ۋەپەريالىستى ئەمەۋە بەلگە مەقسەت ئۆزەگەندە بەمەش ئەمەۋەنەشتەمەن ۋەكۈمەلىكى پەتەر بەزەدە ئەۋەل ايسەن بۈۋە. دىسانىش ئەمەۋە كەمەلەتتى ايسە ئەم جۈرە ئەپەتە كە ھى زەمەننى ھەگۈمەتە ئەتەپەمەكانى پەشەۋە ئەمەل دەپا. (22). كىشەي گەمەۋە بەرەمە دىپەلۋەسەستى پىنشىمۇ قازى مەمەند، ھەر ئەۋە ئەمەۋەن، بەلگە ئالۋەتەر ئەۋە ئەۋەدە بۈۋەن كە دۈستەكەنەش ئەمەل جۈۋە ئەپەلەن ۋە ئەۋەگەندە لاۋەگەندە كۈمەردە بۈۋەن، ئەك ھەر ئەۋەۋە سەسەپەۋە بەلگە ئەۋەۋە ئاۋەۋەۋە ۋەچەۋە ئاۋەۋە، سەسەۋە ياسەۋە، كىشەنەۋەستەگەن، ئەۋەۋە ۋە مەلەننى ئەمەل سەۋە، بەتەپەتتى كاتتى كەتەزەمەكان پەپەن ئەمەل سەمە ئەۋە دەمەگەت كە شەمەكانى (خەۋى، سەفەس، سەندەۋەۋە ۋەسەن) كورد شەن دەپەن ئەمەل سەۋەۋە كۈمەمەكانىدا بىن، گەتەگۈۋە دەنەشتەن ۋەدەۋە سەمەۋە پىنشىمۇ بۇ ئەۋەۋە بىن ئەمەل كۈتەپە دەمەتەن.

دەپەر ئەمەش ھەر ئەمەل بەشەننى ئەۋەشەي پەشەۋە سەمەۋە دەمەل. بەتەپەتتى سەسەستى ۋەۋەسەكان چەمە سەمە بۈۋە بۇ ھەر لایەك ئەمەلەننى ئەپە بۇ ئەۋەۋە: ۋەۋە سەسەستى ۋەۋەسەكان بەرەپەمە بەشەۋەن ئەۋە لایەن ۋە ئەۋە ۋەۋە ۋەۋە، مەۋەۋە، ۋەزەۋە ئەمەۋە ئەگەل سەدەپەكەۋە سەفەۋەن ئەتەككەن ئەگەل ۋەگەرتەننى

ئىمتىيازى ئەرھىنئانى ئەرتمى سەرۋى ئىزان "ئىزا" دەستىۋاستى ستالىن ۋە باقرۇف سىكرىتىرى يەككىمى خىزىمى كۆمۇنىستى ئازىرىياچانى شۈرۈمى جارەما قىسمان لەسر پىۋەلگىنى ئازىرىياچانى ئىزان بەشمەچى ئىزان "ئازىرىياچانى خۇرۇو" بەشمەككى سەرۋ كىرۈو. (23)

لەگىل ئىر بارو دۇخو گوشارو ئاتارامىيە ئىر ھەلۋىستو سىياسەتتە خۇلغاندېويان:

خالى سىرنىچ پاكىشەر لەگىلەتەككى قازى مەمسەد ئىرە بۈو كە ئىلۋو دەستىۋىرەلنى كاروبارى ئارخۇزى رۈوسەكان لەگىلەتەككى كەمتەر بۈو بەنىسەت ئازىرىياچانەرە. قازى ھىچ كاتىن لەمىر بىرۋاى خۇزى بۈولل نەبۈو، لەسر جىنەجىكرەلنى لەمىرەكانى ئاپنى خۇزى لەمىرەمۈ ھەلۋىمەجىكە رۇشەت، تەنەت لەگىلەتەككى پاكۇدا، بەنەمەدېوونى باقرۇف لەنار باسو گىلۋىگۇدا، لەكاتى ئوۋىدا، دىۋاى لىبۈرەلنى كىرۈو ھەستارە ئوۋى خۇزى كىرۈو. (24)

پىشەما بەشمەچى خۇلغانە مەملى ۋالىيە تالەككى دىكرە، ئىر ھەلۋىستە خىراپ ۋە گىرۋىگىلەتە بىن تالەت ۋە بىن ئوۋىدىان نەدەكرە. كاتىن لەسر راسپاردە رۈوسەكان چۆتە تاران، بۇ گىلۋىگۇ لەگىل قوام السلطە. سەلارەتى سۇلەيت دەمەتتى دىكەن، ۋەك پىشەما چاۋمەوان بۈو، ۋە پىشەلۋى ئىزەكەر، زىاتەر، ئامۇرگارىيان بۇ ئىرە بۈو كە لەگىل لىبىرسارۋانى تاراندا ئىرۈو لەسر خۇ بىن. لەلەمكى دى. گىمى ئىرەشيان لىكەرە كەلەگىل ئازىرىياچاندا رەفەتارى باش ئىيە.

بەرامبەر بۈو قوام لەسەتەنە زىرەك ۋە فېلەزانە لەسر چەند پەتن يارى دىكرە، سەرمەي: گىرەكەلنى پەيۋەندى لەگىل رۈوسەكاندا، گىللى ئىمتىيازى ئەرھىنئانى نەوت، نەخشەي گوشار خىستەسەر سۇلەيت تالەشكىرى سۈور بىكىشىتەرە بۇ ۋىشكەلنى سەرجاۋەي ھاۋكەرى ۋە يارمەتى بۇ كۆردە ئازەر، لەسر رۇبازى ئازەلەنەمۈ بەگىزەكەلنى ھەردو كۆمەركەش كارى خۇزى دىكرە پىلانى دىگىزەر، بەتەبەتتى لەپۇسەي گىلۋىگۇدا، جارى لەگىل تەرىز بەدەپەلنى مەھاباد ۋە گۆنەدەنە كۆرد، جارى مەھەندەنى كۆرد بۇ بەگەلەكەلنى شەپەلەكەلەن، "لەدەنىشتىنكى مەھەللى كەرىمى، ۋەزىرى فەرەنگ، لەگىل سەرتىپ ايرۈو سەرمەنگ پزىشكىيان

د پېلوماسۍ زيردگانې پر لاساخته بڼه مېستو ټولنيزې روڼۍ
په گړنو او ښارونو کې راځي.

بۆ لای کوردیش: پێشەرا قازای محەممەد، لەناو مامەڵەی دیپلوماسیی و تاقیکردنەرەکانی ئەو ماوانەو، لەبەردەم ئەو ھەموو گرفت و کەشێن و کێشەکانی، لەمەوێر کەمە تیشکێکیان خرایە سەر. کەوتبوو سەر ئەو باوەڕە یەکە دەبین ھەوڵی چیدی سەر بۆ سەلماندنی ئەو خودمۆختارییە بێت کە داسەزرا بوو، سەر وەڵک گەیشتیویشت ئەو سەردەنجامە یەکە ئەو تاکە دەریازگەییە دەتوانیشتن بۆ کورد بکری. بۆیە سیاسەت و ھەلوێستێ ئەگەتوگۆزدا سەر بۆ ئەو مەبەستە بوو، راستگۆڕ بەدەل کاری تیا ھەکرد، ھەرچەندە لەناو وتارو راگانیدا ئەیدەتوانی تەرلو بچو ناسۆی بینینی بۆ پاشەرۆژی نەتەرە ی کوردی کێشەکە ی و خواستەکانی خۆی بشارتەرە، لەھەمان کاتدا، لەناو مامەڵەی سیاسیی و دیپلوماسیدا، ئەیدەویست و ئەیدەھێشت کێشە نەرە زیاتر بۆ کۆمارکە بخۆلقێت. دوور نییە سەر ئەم دیدو بۆچوونەش نەوویشتە گرفتێ رێگە ی پێی رێگارکردنی ناوچەکانی ت.

لنناميه‌کدا بۆ جه‌نرال حه‌مه‌ ره‌شه‌د خان زۆر به‌موردی خان‌ای کیشه‌ی کورد له‌مێو
گرفته‌ گه‌وره‌ حه‌ياهه‌مه‌کدا ده‌ستنه‌شان ده‌کات:

ہر کارکن کی جزئی ممکنہ طبی ممکنہ انواع میں اہل تطبیق بکری چھجای کاری
 کہ کہ کلیہ لہر لہری شمعہ مجبورین لہری صلحہ تا ممکن بن ناتوانین ہری دی ہا
 ہرین لہر تا خیرہ ہی وجہ دہتا دہن لہر ہہ ہہ ہہ ہہ (27)

به نام لعلکاتی پیوسته و جنگلی خویشتا، سرریه‌خیزو نازایانه ره‌لقاری دمکرو،
لشعریه‌مکانی سالتاوا، قاروا، سمر، مامشادا، ...، هروک سمرکردیمه‌کی سرریازی
دمچووا و پریاری دمد، دمچووه بهرم‌مکانی چمگرو و تباری پمسو
نشمیرمکان دمد. (28)

کاتینکیش دوزمن بعمه مشمو گوږه شه کهوتبیته سروری گوشار خستنه
سرکوزمار، واپنشه و وراسی پر به پیښتی هم مشکهی ددایمو: "کدوای شمې
سالح ناوا له لایمن هیزی پنشمه رگه زهر به یکه پشت شکین یان وی شکمونت ...
تن به شکین و ژماره یکه زوریان فی بهیه خسر بهگی سرن جا لبراسر هم شه و
گوږه شه رزم اراده قارزی صه صه نام به یکه بی شکین و وازی بهگی رتوه

كەمسەت ئەمىر ھەلەيساندۇن بىر ئاڭرۇق ھەلبىگىرەت و ئەرىڭەي و توۋىزۇمۇ بەدائانى
بەرزى بۇ يەككىرى مەسلىمگان جىن بەجىن بىگەن... كوردان ئەمەشەم گورمەشە
تاترىسۇر كاتىكە باسى ھۇرۇمى ئۆزىن و بەتايىبەت باسى سەرۋىكەكەنى ھۇردو ئەمگات
ئەم شىعەرەي قىردەمىسى و بىر دەخاتەرە كە بەم جۈرەيە:

اگر سويىسىر تىن بەگشەن دەيم

ئۆزىن بەگەكشور بەدشەن دەيم

ئەمە دەك تىرىشەش ئەمىر بارىمگاندا ھەلۋاسرا بوو... پىشەراو سەدىرى قازى
وايان بەمەسلىمەت ئەزەنى كە ئەم شىعەرە بەم جۈرە لىبەگەن:

ھەم سىر بەدشەن دەيم

ئۆزىن كە خوردا بەگشەن دەيم

جاسولىمانى س، پىسيان (نەچلىقى پىسيان) و ئىگەلتۈن دەلەن: قىوامو لەسەلتەنە و
رەزىماراي سەمەك ئەمگەكەنى ئەرتەشى شا بەمە دەمەرى دەمەن و قىنىڭى تايىبەتى ئەم
لەنە ھەلدەگەن. (29)

زىياتر ئەمەش: كاتى قازى مەمەد بەگۈنرەي داخۇلۇزى قىوام سەفەرى تاران
ئەمگات و ئەمەن لەگەن ھەمە رەزا شاشەدا و توۋىزۇڭى دەمەت... "ھەمە رەزا شا گەلەك
بەشاخ و بالى ئەرتەشەدا ھەلدەلەن و لەقازى ئەگىرەتەمە كەلەمەرامبەر ئەرتەشەدا
خۇداگىرى نەمۇنەن، ئەمە ئەتۈنەن تەمەلۈي كوردستان لەخۇنەدا بەگۈنرەي... قازى
مەمەد زەردەخەنەيەكى دىتەن و لەمەلەسى شەادا بەسەرەتەكەي ئەرتەش
لەمەدەشت ئەگىرەتەمە، ئەمەش بەم جۈرە بوو كە: ژمارەيەكى زۇر لەمەلسەر
سەريازەكەنى ئەرتەش لەمەدەشت تەسلىمى پىشەمەرگەكەنى كوردستان دەمەن،
پىشەمەرگەكەن ئەمەشا ئەمەن ئەمەلەلسەر سەريازەنە و ئۆزى داناى چەكەكەنەيان
جەمەكەنەشەيان دەمەكەن، پىشەمەرگەكەن نەھىلەن و نەھىلەن بۇ مەھاباد... جەمەن بۇ
دەمەن و ئەرىڭەي سەلەمە بەمە تارانەيان ئەمەنەمە. (30)

يەكەن ئەم باسانەي لەتاو پىرۇسەي گەلەتەگۇدا باس كراو:

دىيارى كوردنى ئوستانىڭى ئۆي بوو ئەلۋى كوردستان، كەلەسەنۋى سولەتەمە تا
ئاۋچەي كامىرانى نىزەك كىرەشەن دىرەنەيەمە ئەزىر چاۋدىزى كارىدەمەستەنى
كۆمەرى كوردستان وە قازى مەمەد سىر ئىستاندەن گەشتى دىيارى بەگۈرەت.. گوايا

قوام و سلطنته نه پښتنياره ی قبول کړو، په سرچېن کې دکتور سلا مولا چاودیر
نوستانداری نازم را پېچان د ژي نوموستي، دياره مېستېمکي سره و غزير
نور د وون جوړه. (31)

ديسان کورې رهش (عل کورې لاري محمد) باسي هسان پر وړه دکات و دمليت
نه بملگه مامېشي بهيمزاکر او لايه (32).

چېرېکي و تووېښ، چې له گڼل ناران و چې له گڼل لمر وړي، کېمېنکي بهمرو مويو نور
لمر وړي باسو گلفوگزان، پر و توکول و رنکو تنه گان شارو مې ناو شريفه گان
له گڼل لمر شدا چوونه ناو ور د کار يېه گانې نورې پښموي و له باسيکي واکور تد
چېنگه يان نابېشمه. هر وک له پښي شمېره نا مار هسان بڼو کړد. پښموي بهر و
بماتشي و پښموي ژيان هېر و.

بڼه بهر و هېر و گلفوگزي کړ و، بهل و گيان هر و لي سرخسني د لوه..
هر وک خوي گوتو و يمتي: دېن لمر وې بزان چې که هېر و کاتيک کارمان بهمرو
خوږن رشت سرناک و ريت، دېنيت لمر وې سياستې شمېره کاري خومان بهر و پښ
به رين، گمليک چار بماتشي و پښکاتن نا مانچمان پښي دکورې... (33)

خو نه گڼ لمر و لي پښموي لاري محمد موه ناو له پلمو پا يېه کڼه لاي متي و
نا يېي و نا بوري و رونا کي و يېي به رين، و هېر و نه لاي مانه رونا کي يان خرا مته سر،
چکه له لاي ن نا بوري.. پښموي خا و مني چمن دين دي بوه، سر و د و سامان
خوي هېر و و د سي تاه مې نه لمر راستي به خا ته بهر دمت که پښموي هر خوي
بڼو ميله مې نه لمر خان نه مېر وېو، بملکو سر و د و سامان ي شمېر
له خزمه تي کڼه ماره بوه....

د پهلوانسيه تي کڼه نه ناو سياست و دولتمکاني پښموي

بڼو لمر و نهو خسلت و سر و شت نهو سياست مې نه لمر چمهور يېه تي کور د ستار
زيات و روونېک و نهو، که نا شکر و بېن پښ و پمنا له قسو نو تو و چالا کي و ديد مېي و
سر دانه گانې پښموي لاري محمد، سر و کي ح. د. نو سر وک کڼه ماري نه خشمه کي شمېر
سياستې کڼه ماره دمر مېن، و لاي نه و د چمن نمون يېه له نو تو و ديد مېي و

رژیم امنوسیتی و مسودان و کژیونوسومو قسه لیسیر ساتن و چون و سسیر مکانی
بدهمنه بنش جاو.

[illegible]

تائىستا لىسايمى خۇساندورگورنى چەند كەسىپكى دىلىقۇز بەشىپكى دىلى
رۇننامە كوردىستان (نۇزك 66 ژمارە) شۇنگۇزى كورۇد.

له نامیلکه ی پردهستاندا وتارمکانی پینشوی نوموړی نوموړی، له ژماره
کوردهستانه ی که چارم پینان کونووه وهرگیران و بهرینی تاریخ رنګولون، چنده
لووسراوه ی دیکهش که پینومندی راستهوخوی بهمهستی پلورکړنده ی له
نامیلکه به همیو وکړو شرحی ژبانی پینشوا، دنگو باسی سطررمانی و دق
چاپینکوتنی پینشوا لهگل رنژنامه نووسانی قارس، هر له ژمارانه ی کوردهستان
وهرگیران، تنیا دستینوهر دانیکی که کرابین گزینی رننوسه، لهوش بژ لهوه ی
خوینهران بهاسانی و بین مالدو یون باسهکان بیونننوه.

به لای منوعه هم نوتقو دیدهنی و سردان و وتارانہ دیمینکی گشتی لمبولنگر
بۆچورنمکانی پیشموا دهخولقینن و همل لهره دهره خسیقن لهره بزاتین پیشموا
لمبولره جۆریه جۆرمکانی ژبانی میژوویسی، کۆمه لایهتی، سیاسی، سردازی و
لمرهنگی... هتد گهل کورددا جۆن بیری کرۆت لهره

گلتوگزی پېښورای یمرزی کوردستان دگمل خاومانی وژنامی تاران
هیندی لومویراتی چیراییدی تاران: ناشای تلمیزولی خاومانی وژنامی
(نیراتیما)، ناشای عیبیاسی شاهمنه خاومانی وژنامی (فرمان)، ناغایانی
بوزورگی عظمی و هورموز نورسیرانی دوو وژنامی (رحمیسرو نیراتیما) بؤ
ناگادری لومویراتی کوردستانی خودموختار هاتنه مهادو دگمل چهنای قازی

* نم باسقه لم زانده گلی کوستان ۱۰۰۰ دهر لوز عروحا لور باسقهش کلاه حسنی قاری
 ساسکیمه لوز تلوی: روشگی بشیرا، لازی کردیم.

2- پتوانىن بەزمانى كوردى بھۇيىنىن و لەمەللاتى كورد لەكوردستان كاروبارى نووسىن لەئيدارەكانى دەولەتيدا بەكوردى بىن.

3- ئەنھوومەنى ئەيالىنى و دەلايەتى كوردستان وەككورد قانۇنى ئەساسى دەلىن چىن بەمچىن داندىرى، لە ھەموو كارەكانى ئىجتىماھى و دەولەتدا چاوەدەئىرى پىن رابگا.

4- مەنھوورنى دەولەتى ھەر دەمبىن لەمەللكى مەھەل بىن و بەمپىنى قانۇون لەننىو رەمەيەت و مالىكەدا سازىش بەمچىن بىن، كەدولەتۇى ھەردووكيان تەمەين بەكرى

5- ھىزى دىمۇكراتى كوردستان سەمى بەگا كە مەلەتتى ئىزان ھەموو بەبرايمەتى و بەمبەرى بىزىن و بۇ خۇشەبەختى و تەمەلى مەھەتتى خۇيان سەمى بەگەن...

پ: ھىزى دىمۇكراتى كوردستان لەمەموو ولاتى كوردستاندا تەشكىلاتى ھەيە؟
و: لىرقەى دىمۇكراتى كوردستان لەمەموو جىنگايەك كە دەولەتى دىكتاتۇرە
لەرتىچاچ ئىجازەى...

(ئەو نووسخەيەى كەشەرمە 2 بەدەستەوہە تەواو ئىيە، بەشىك لەم وتووئە
ناتەواو)

(ئەمبارى ئىنو خۇمان)

- رۆژى 1324.12.4 جەنابى پىشەرەى كوردستان لەساتى بەمپانى بىز پەزىرايى
لەتەفايانى كە بەھوزوورى شەمەلپىياب تا ساتى 12 لەسائۇنى ئەنھوومەنى لەمەمەنگى
ھازر بوو ئەندامەكانى كۆمىتەى مەركەزى، ھەيئەتى رەئىسەى مەللى و روھانىيان و
توچاھو موختەرمەين و نوئەمرانى لگە كەنى ھىزى دىمۇكرات بەھوزوورى
موشەرف بوون.

- رۆژى 1324.12.4 جەنابى پىشەرەى كوردستان لەمەمەمەتتى جامەىى مەھاباد
پاش نوئەزى جومە لەمەبەت ئەھمەيەتتى يەگەتتى كوردو نازەربايجان و قەسمەتتى
نەزەلەتى عومومى و تەنەينى ژيانى ھەزراان و خوئەندى پىار و ئىنو كورد كچى

* رۆژنامەى كوردستان ر: ھى 1-2، 11، 13-1-1946 (20/10/1324)

* نەبىلى: ئەو بەشى ل: ھى (2) بەلاوكرەوئەو ھە بەرايى كۆپەكەى و نوئەزە ئە ناتەواو

* كوردستان ژمارەى 19 سەلم بەكەم نووشەمۇ ھى بەشەو ھى 24، 1، 25 ئىنلەيەى 1946

تۈركىيىمۇ خاپرات قىيامىيان كىردى چىنىسىد ھىزار نەزىر لىمۇ قىيامىنىدا لىمۇ چۈرۈن
 نەتىجە بىدىمىس نەمات و ئەم راد مەردانە گىشتىيان لىسىر ئازادى مەردن-ئەمما چىنابى
 پىشما مەسىلىنى ھىزىمى ھىنا پىشما:

كەتلىنىست چەند حېزىب لىمۇرىستاندا بىنياد شىرۋە بىز ئازادى كۆردەن ھەزەلەن
 دىلەمۇ ئەمەنىش ئەم پىناۋەدا چەند سەھەزىر قۇربانىيەدا، لىدىيار بەكرى ئوسىد ھەزىر
 كۆردى بىناۋىيانگىيان كۆشتە لىمۇ مەلىيە لىمۇرىستاندا ھەمەسى بىو تارەشتى
 كەشەرتەشتى شەھەنشاھى لىمۇرىيەرى 1320 بىلۋىو:

بىلۋىو بىو نەھى (بوشى) ئوۋىر ئاگاھى بىو بىلۋىنەشتى شەھەنشاھى
 لاۋان و گەنجانى مەھاباد دەسىيان كىرد بىكارى مەراسى مۇقەددەسىيان ئەغەلب كىرد،
 لىبىن ئەشكەمۇتەن، لىشىۋان و خافۇن بەدىزى خەدىجىو نەھى مۇقەددەسىيان يەھمەردا تا
 لىكى خۇيان لىمۇرۋى كۆردىستاندا كىردەھەم ھەمۇ كۆردىكىيان بىز كار ئامادەكردى
 خۇشيان بەھىز كىرد تاۋىو چەندە لىمۇرى مەراسى دىمۇكراتىيىيان بەدىنيا گەمەندە
 ئەقازى خۇدەمۇختارىيان لىمۇدەھەدى دەرلەشتى ئىران بەجىنۋى ھەمەشە مەھەتەك و تۈپ
 لىزىكە ۋەلەمى دەرلەھە لىزەمەندا لىمۇرى:-

دىنەي ئەپۇ دىنەي ئەنارۋە بىلەن ھە نەتەرەك دەپەرى بىز خۇى سەرىست
 بىن، ئەي نەتەرەي كۆرد، ئەگەر كۆردىستان بىلەن لىمۇرى پىدەلۋىستدا چەند ھەزىر
 لاۋ گەنجە مۇسەلەك بىك بىز دىقەق لىنەشتەنى خۇشەرىست ئامادە بىكۈن ئايا كۆرد
 ئەم ئىستىدەدەھى ھەيە كەكۈپ خۇشەرىستى خۇى بۇمەيدانى كارزا بىنەرى؟ ئەم
 ئانەدا ئۆيەنەنى كۆردىستان يەك دىنگ ھاتتە جەۋاب:-

1- ئاغەي مەھەدى ئانەرزادە لىمۇرى پۇلى كۆردىستان ۋىتى: ئەمەن مۇھەددەرم
 كە ھەمۇ لاۋانى مەھاباد بىز گىيەنەزى دىقەق لىنەشتەن ۋەك ھەمەشە ھازىر
 ئامادەبىن.

2- ئاغەي سەدىقى ھەمەھەرى ۋەل خۇسەرىۋى لەلەيەن مۇئەسىنى ھىزىمى
 دىمۇكرات و لاۋانى كۆردىستان گۇتەن ئەمە لەلەيان مۇئەسىنى ھىزىمى دىمۇكرات و
 دەستەي لاۋانى كۆردىستانەمە كەھىشتا خۇنىشى خۇيان نەپشەرە قەۋل دەھەبىن كە
 ھەمۇ ھازىر لىمۇرى نىشتەندا بىرىن.

3- تاجر خان کوپی سبایل ناغا و نامر خان که 50 ساله بۇ سریرستی کار دمکا و تیان: ئیسه حازرین وک باوکه و باپیری خۇمان سرور و مالمان لمری کوردستاندا بهخت کمین.

4- شیخ جلالی دهریاند پیاوانه وتی: ئەی ناغایان سئ شت زۇر بۇ کوردستان پیویسته: 1- پوول، 2- پوول و 3- پوول دەبن لاسی شت دمستهلگرن و مگوو کدهستان لاهلگرتووه: 1- تماع، 2- خوخوری، 3- خوخورشی، هر و زۇر کس لهران و نوینهرانی کوردانی جلال، میلانی، شکاک، هرکی، دیبۆگری، مامش، متهگرو و تهرای نوینهرانی کوردستان هر لهریستا را قهرای فیداکاریاندا و قهرای خۇمان بهسویند قایم کرد.

هر و جەنابی پیشهرا لهبابهت و سولی مالیاتهره بیانیاتیکی فرموو. دیسان شیخ جلالی دهریاند ههستار وتی:

ئەمن سەد ههزار شەمە دارایی ههیه بیجگه لهیهک جووت گاو یهگدهست پینهل ههموو نهری حیزب دهکم کن دهبن وهری گری و لههرومومیشهره دهنگی ئیتاهت بلیند بوو. دیسان جەنابی پیشهرا لهخوسوسی برایهتی و بهزانی کوردی خویندن و کسبی زانست و کمال فرمایشاتی لیدامه پینداو کتیماتی خۇی به: بۇ بهزانیکی ئەبەد شو دهولەتمو نهتوانهی که بۇ لازادی نهتوانی لاقهرار ههول دهبن"....

"جیزنی شەیکەتی تهراتی کوردستان لهلایهت بهززان بهبۆنهی سریرهخۆی و ناساندنی پیشهراوی کوردستان"

بهبۆنهی جیزنیکی کهلهلایهت شەعزای شەیکەتی تهراتی کوردستان و تهبهلهی بهززانی مهابادی بهبۆنهی لازادی و سریرهخۆی کوردستان کرابوو ساتی 3ی پاش نیوهر و مهجلیسی جیزنی دایر بوو و ههزهرتی پیشهراو جەنابی سمید عبیدولای شەمزینی و جەنابی حاجی سمید باباشیخی سیادهت و حاجی بایز ناغای ئیلخانی زامو تهبهلهاتی عولمهرا ناغایانی عهشایر و توچار و موختهره مینی شاری تهشریفیان بوو.

..... لهپاشان ههزهرتی پیشهراوی بهرز خیتاب بههوزار فرمووی: "یهگانه ههلهی دۆرمان ههلهی ئیقتیصادی بهر ههیشه خهریک دهبن کهلو ریکایهره

همه‌مو کوردینک به‌تایبستی هه‌زێزان و لێقه‌وماوان له‌همه‌موو جێگا یه‌كدا دیفاعی کردووه‌و ده‌یگا و بۆ پێکهێنانی کارێکی زۆر چوێله‌ی کاسینک زه‌حمه‌تیکی زۆری قیوول کردووه‌. به‌تووری کوللی رشته‌ی کارو باری مه‌باباد: سیاسیی، کۆمه‌لایه‌تی و — هه‌مدا نه‌ به‌مۆده‌ی دیکتاتۆری ره‌زا خاندان ده‌ به‌ستی بوو، سه‌مه‌له‌ که‌ گرێی کاری خه‌لکی به‌هه‌سیله‌ی وی ده‌کرایه‌وه‌ کاروباری هه‌کوومه‌تیش بێن موده‌خه‌له‌ی وی خه‌ل نه‌ده‌کرا و چێ به‌چێ نه‌به‌بوو.

سیفاتی نیشتمانپه‌رستی و میللەت په‌رۆری ده‌ جه‌نابی محهممەدی قازی پێشه‌رای کوردستاندا کۆبیژتسه‌وه‌و پاشکوتنی هاوخواه‌ینه‌کانی له‌فره‌هه‌نگ و شارستانیه‌ت هه‌میشه‌ ده‌ی بی برێدار ده‌گا بۆیه‌ له‌کسیری وه‌ختی ته‌مه‌نی خۆی له‌په‌ته‌مایی میللەتکه‌ی بۆ شه‌قامی خوێندن، زانست، ته‌مه‌دن به‌هخت کردووه‌و به‌په‌ته‌مایی وانه‌ له‌م پێگایه‌دا زه‌ڕینک کۆتایی ناگه‌و بۆ دانانی مه‌درسه‌ له‌سه‌ر ئوسوولی دونه‌ی تازه‌ له‌مه‌باباد زۆری هه‌ول‌دا و چه‌ند سال بۆ خۆی عه‌ه‌ده‌دارێ سه‌ڕۆکی ئیداره‌ی فره‌هه‌نگ بوو شه‌وه‌ ده‌دی له‌تاته‌تی‌دا بوو ده‌رسی نیشتمانپه‌رسته‌تی به‌مه‌ندله‌مکانی سه‌دریس فیخرکه‌ر تا وای لیه‌ات مه‌باباد له‌م پێگایه‌دا زۆر وه‌پێش که‌وت و نامۆگاران و شاگردانی سه‌دریس به‌هه‌سیله‌ی په‌هه‌ری خۆیان مونه‌سه‌باتی سیاسیی یان ده‌گه‌ل شه‌خه‌به‌ نازا دیخوێزمکانه‌ی عیراق، تۆرکییه‌، سووریا، بنیادنا، تاره‌هه‌ختێ که‌ره‌زا خانی فاشیه‌ست له‌کوردستاندا نفووزی په‌یدا کرد... به‌مه‌ستووری مه‌قاماتی فاشیه‌ستی له‌سه‌ڕۆکی فره‌هه‌نگیان به‌ر که‌نار کرد به‌لام دیسان کاروباری فره‌هه‌نگ به‌مه‌ستووری شه‌وه‌ به‌نه‌ی هه‌له‌نه‌مه‌سوور.

شه‌مه‌ زاته‌ له‌سیفاتی: وێکار، راستی، فێزل، شوjaاعت، هه‌یا، زانست، تێگه‌یه‌شتن، هه‌یلم، شه‌رووع، روح، نیشتمانپه‌رسته‌تی به‌ته‌واری مه‌عنی به‌شداره‌، بۆیه‌ هه‌میشه‌ له‌پێش چاره‌ی میللەتی خۆی خۆشه‌ویسته‌ و سه‌هه‌جوب ته‌ماشایا کێراوه‌ ته‌ماشایا ده‌کێ.

جه‌نابی محهممەدی قازی ده‌گه‌ل دوژمنانی شه‌خه‌سی خۆی به‌مۆدلرو ده‌گه‌ل دوژمنان به‌ره‌هه‌ی، به‌لام ناتوانن له‌مۆقاییل دوژمنانی نیشتماندا مودارا بنوێنن، شه‌مه‌ لێره‌دا وه‌ختێ جهازه‌ نا‌ا ده‌گه‌و پێوێسته‌ سیفاتی موشه‌فه‌سه‌ی شه‌مه‌ پیاوه‌ بلێنه‌ بنووسم ناچار به‌چه‌ند شه‌یره‌ی مێرجووسی مه‌لا مه‌رووف کۆکه‌یی له‌مه‌ده‌ی شه‌مه‌

مستى تعميمي نازدى و جيزنى نوروژو ساتنى قىسلى بىمار بىون قىرمانى خىبردارو دىنگى سىلاسى رەسمى موزىك كەتەشريف مېنانى سىردارى مەجبۇر و پىشماوى مەزنى ئىسلام دىكرد وە خەبەر ساتن.

زاتى مولىمىسى پىشما لىپاش گۆندىنى كۆزلىرىش كەبەرسىلە قىرماندى ەيز درا داخلى ناو كۆملى مەرسەكان بىو: ەمەل بەكەكان و كۆمگەنى قىرمو شاد بىن كەكەكان، شاد بىن كۆمگەكان (خەلك بەگوى لىبىونى ئىو بىو و تەبە لىبەر شادى قىرمانىكان نەزەند) ەم بىم جورىش بازىمو شادباشى لى پىشماىرگەكانى ەيزى كوردستان و بارزان قىرمو سوايسى ەاتە پىشتى تىرىبىون پارەستاونوتلىكى بىتىنى ئىراد قىرمو. پاش پىشماىرەم رۇزباشى رۇزى تارىخى نوروژى كورد قىرموى:

(لىم رۇزەنە توركىيا و ئىران و عىراق خەرىكى گىلگۆن و مەيانىمى پىمىمانى مەنچورىسى (سەدىباد) كەندەمىكى بەزىمانى كوردانە ئىستاش ەم بىو ئورمانىمى كوردان تازە بىكەنەم بىزان ئىو مەمەدەنە و مكوو لىپىشدا كالىم پارەيك پىر تىبوو ئىستاش كالىم پارەيك زىماتىر نىبىم لىمىو بىياتانى خۇيدا قىرموى: رەزا شا، مەستەل كەمال، مەلىك لىمىسەل كە بىو ئورمانىمى كوردانىيان پىمىمان بىست لىماو بىمىكى كەمدا خودا لىمىو بىرەن و ئىستاش ەمىدىيان لىخوداى بىرەن لىمىمە: كە ئىو كەسانەى كەخەرىكى بىستىنى پىمىمان بەمىرمانىمى كوردان بىن بەمىستى خۇيمان قەبرى خۇيمان ەمەدەكەن... و لىمەنابى مەلا مەستەل زەمىمى بارزان بەخىر ساتن و سىياسى قىرموو لىمىزى بارزان و لىمىمىمى ئىرشەدى ئىو ەيزە رۇزى قەندەمى كورد.

(سەرىمىمى و ئاساندىنى پىشماوى كوردستان)

"ساتى سىنى پاشىنىمىمى رۇزى ەمىنو 12ى رۇبەندىنى 1324 بەمىمى بانگەنىشتىك كە لىلايمى ناغى جەمىمى كىرىمى بەمىمىمىمى نازەمى ر سەرىمىمىمى و ئاساندىنى پىشماوى كوردستان كىرەمى جىزنىك لىمىمىمى ئىمىمىمى قىرمانى كىر... پاش تەموا بىونى خىتابەى ناغى جەمىمىمى كىرىمى ەمەمىمى

پیشوا سیاسی لیکنرد فرمودی: "ناغای جه عفری کهریمی نیشا میکی بفرموی کوردستان کرد که نیحتیاجی معاریف و تشووننه دهبن همووناغایان لسه دختی تمیزی بودجهی معاریف و تشوون حزوریان بین.

لهووق کلمه نیستیقلالمان دعوی پیویسته که هموو کاریک خزمان جی بهجی بیگین. لهووق نییدیهای خزمان کرد کلمه محدودی لهووقی لیژاندا خودموختاریمان دعوی لیژان نیحتیاجی مرفع بکار میللت کاری بکا.

درو دهله لهلایمن نازمربایجانسه بۆ تسوریزیان بانگ کردم لهنازیبایجاندا گریمان هبن نمن پیشنیهای وانم لهووق نهکرد چون میللتی کورد چوار ساله که خودموختارو دلوای نیستیقلال و تیگهستنوهی لهووقی خاکی کوردستان دهکا، زۆرم پن گران بوو که لهووق دهست هلبگیرئو نیحساساتی نیوه مانیعی لهووقی بوو کلمه به خودموختاری رازی بین چونکوو که مودهی لهووقه زۆرهی که جیژن گراوه نیحساساتیکی نیوه نواندوتانه و نیه میکی حساس و کامیله دهبن دنیا بزانی که کورد لییالمتی نیستیقلال و سهریه خوری همه."

کوردستان ژمارهی 43 سالی یکم شهمز 14 یانه ممری 1325 ، 4 ی مهی 1946
دهنگو باس

تشریف هینانوهی حمزهتی پیشهوا کوردستان

شهری 12-2-1325 ساتی 9 ی حمزهتی پیشهوا کوردستان که هاوونیک سوو تشریفیان بۆ بهستنی مواعهداتی سیاسی و نیقتیصادی دهگل حکومتهتی میلی نازمربایجان بره سوو تسوریز لهکاتیگدا که ژماره یهکی زۆر له نهمندامانی کومیتهی ممرکزی و کارگرانی حیزبی دیموکراتی کوردستان تا گریگته په له پینچ ماشین دا به پیشواز موه چوو بوون به موافقه قییمت و شانازیکی لهوار موواجهه متهتی فرمودو کاتیگ که گه بهشته پیش دمرگای شارهوانی له نیو نیحساسات و دهست نواندنیکسی لهووقی خه لکیدا دلبیزی بلیند گوی نیزهاری لوتف و میهره بانی دهگل لهوان که به پیشواز موه ها تبوون فرمود دیسان تشریفی سولری ماشین سوو و ووه ووه

ماشین حمل‌ونقل کرد تا گیشته کانگای حیزبی دیموکرات و لهری دایه‌زی پاش ساتیک تهره‌قوف له‌کانگای حیزب بژ لای مەنزل تشریفی بژیشت.^{۲۲}

گردشروی نیستاسیونی رادیوی حکومتی میللی نازمربایجان

لەرۆنامه‌ی نازمربایجان

رۆژی ههینی 6-2-1325 ساتی گو نیو نیستاسیونی حکومتی میللی نازمربایجان به‌ره‌مسی گرایه‌مو به‌شانازی لهر موه‌لقیه‌ته‌برایانی نازمربایجانی ههستیکی له‌مەنداره به‌دەریان نواند.

چونکۆ جه‌نابی ناغای پیشموری‌هه‌ر وه‌زیری حکومتی میللی نازمربایجان که‌ساله‌تی هه‌بوو رادیۆ تهره‌سوتی جه‌نابی ناغای شه‌بوستهری ره‌ئیس‌ی مه‌جلیسی میللی نیفتیتاج کرار نوتلینگیان لهراد لهرموو که‌ به‌چوار زمان (کوردي، فارسی، روسی، فرانسه) به‌هه‌موو دنیا راگه‌یاندرار به‌ره‌نامه‌ی جیژن له‌نیو هه‌ست نواندن و هه‌را گیشانیکی له‌مەنداره به‌دەر له‌ساتی اندوایی هات.

هه‌زه‌تی محمەدی قازی پیشموی به‌زی کوردستان که‌ ده‌جیژنی لهر برا خۆشه‌ریستانه‌ی نازمربایجان‌دا شه‌رکه‌تی لهرموو بوو به‌هه‌وی گردن‌هه‌وی رادیوی نازمربایجان نوتلینگیان لهراد لهرموو که‌موگه‌لهره‌ی لهر نوتله‌ له‌ژهره‌ به‌هه‌زی خۆنده‌وارانی خۆشه‌ریست ده‌گا:

نیستا که‌ نیستاسیونی رادیوی حکومتی میللی نازمربایجان به‌ره‌مسی ده‌کۆرتهره‌ له‌قوولایی دله‌موه‌ پهیچ‌ۆزه‌و مباره‌ک‌باده‌ی به‌گشت میللەتی ره‌شیدو قازادیخواهی نازمربایجان هه‌رز ده‌گه‌موو چونکۆ وه‌خت دیاری کراره‌ که‌له‌لایه‌ن کوردستان‌نیشه‌ره‌ که‌ به‌کۆری به‌په‌یوستم زانی که‌ لهر گردن‌هه‌وی به‌میللەتی کوردیش ته‌بریک به‌که‌م.

هه‌م‌ئێ ده‌ده‌م که‌ رۆژ به‌رۆژ یه‌که‌تی و دۆستایه‌تی لهر دوو میللەته‌ نه‌جیبه‌ بژ وه‌چه‌نگ هه‌نانی نازادی مه‌حه‌که‌ته‌و قایمه‌تر ده‌ییت له‌سایه‌ی یه‌که‌تی و برایه‌تی‌دا بژ وه‌چه‌نگ هه‌نانی نازادی و راگرتن و پارێزگاری‌وی پێکه‌وه‌ پیاوانه‌ هه‌رن ده‌ده‌ین نیسه‌بت به‌یه‌که‌تری له‌هه‌یچ جوهره‌ کۆمه‌له‌ی یاره‌تی کۆتایی نه‌که‌ین، باقی نه‌والیه‌تی

^{۲۲} و.ه. ژماره‌ 30، لهری (1946/12) خاگه‌ لهری (1325)

مەراسىمە ھەلەلناگىرىزى و جىسۇدى ئىمىر عىشاپىرانە ئىمىرۇدا دا كەبەگىيان و سال ئاسامەن ئاخىرىن دۇنۇسى خۇزىنى خۇزىيان بۇ ئىمىر مەراسىمىزىنن شاھىدىكى زۇر گەورەيە بۇ ئىمىرە كورد ئازادى ئىمىر و دەستى ئىمەلناگىرىزى بۇ وچەنگە ھىنئەنى ئازادى ئىمەلناگىرىزى ھىر يەھۇيە

ئەمەن زۇر سوپاسى برا مەنگۈرەگان دەگەم كە ھىر بەبىستى ئىمىرە كەبەگەنە ئۆزىدىن سوپىر و ئاشى تەخلىپە كىرەمىزى زۇر كە، گەورە چووكىيان بۇ پاراستىنى و ئات ئامەدى خەمەت بون. براپاشى مامش ھىر كە زەننىوانە كەپۇزى ئىمىرە دەپن و ئاشى كوردەمىزى ئۆزى بىگانە ئۆزى دەپن و دەستى ئىستەيمىزى ئىسەر لاپورنى ھەمىزى بەگىيان و دل جازىرەون، ھىر وچا براپاشى گەورە، دىبۇكسى و زەمزاو ئاغايانى قەمە پاپاق ھەمىزى ئىمىر وچە كورد لىمەيدانى دا رەمىستان و چاۋەنۇزى لىمەنن كە ھەمىزى شاھىدىكى گەورەيە ئىمىر زۇرەدا كەلۇرەمىزى سوپىر تەخلىپە كىرەمىزى ئۆزى وچى مەلەمەسى خۇزىيان بەجىن دىنن و بەگەمەكى زۇر زەمزاو ئىمىرە دەستى ئىستەمەن پەرسىتى و ئازادى ئىمىرە ھەمىزى كوردىنىدا جىنگىر بۆرە دەستى ئىمەلناگىرىزى ئىمىرە.

براپاشى خۇشەمىزى بارزەنى كەلەپۇزى و دەستى خەستەمىزى ئازادى كوردەستى مەزى و ئات و مەلەمەن ئىمىزى چاۋ ئىمىر ھەمىزىيان لىمەنناو ئىمىر مەلەمەن ناۋە، مەلەمەن لىمەلەشش دان، جىنگەي شانازىيە و ئازادىمىزى مەلەمەتى كوردەمىزى ئىمىزى دەمەن و شارەمىزى و ئان لىمەمەمەمىزى جەنگى و ئازادى و رەشەمىزىيان كە سىلەمەتى مەمەمەزى كوردەمە لىمەمەتى سالىح ئاۋايدا مەلەمەتى بۆرە كە عەدەمەكى 700 ئىمىزى ئۆزىدىن ئازادەمەكى دەپمەمەتى بۇ لى سەرايە مەزى ئىمىر بە 170 ئىمىزى پىنشىيان پىنشىيان، 110 ئىمىزىيان ئۆزىدىن، 40 ئىمىزىيان ئۆزىدىن و تەلەمەتىكى زۇرەمەن ئۆزى، ئىمىرە مەمەتىكى خۇزىيان لىمەمەتى بون.

جەنگەي خەمە رەشەمە ئان كە جەنگە لىمە رىنگەيدا ئىمەمەمەتى خۇزىيان. ھەمىزىيان ئىمىرە بەگەمەكى زۇرەمەن خە جەنگەمەمەتى ئازادىمىزى. كوردەستى بەھۇزى سىلەمەتى خەمەمەتى بون. ھەمەمەتى لىمەمەتى ھەمىزىيان كوردەمەمەتى مەمەمەتى ئىمىر بەگەمەكى خۇزىيان. ھەمەمەتى خۇزىيان كە دەستى ئىمىرە مەزى، بەگەمەتى كوردەمەمەتى ئۆزى خەمەمەتى مەمەمەتى ئىمىر بەگەمەكى خۇزىيان. ھەمەمەتى خۇزىيان كە دەستى ئىمىرە مەزى، بەگەمەتى كوردەمەمەتى ئۆزى خەمەمەتى مەمەمەتى ئىمىر بەگەمەكى خۇزىيان.

هينري مه نذر كافييه بۇ ئىستاندىنمەدى ولاتي خۇزمان و تۇله ئىستاندىنمەدىمان ئىسىمىر ئىرىمىشەمە ئىموا خىرىكىن كېيىرىنگا يەككى سولاج و مەسالىمەت خاقووقى خۇزمان وەرگىرىتەمە، ئەگەر ھاشو ھىر بىسومالىمەت ئەگەلمەن نەھاتەن و ئىدىيەي ئىككىمەن قەبۇل ئەمكەد كە ئومەيىنەدى كوردىستانى ئازاد بۇ ئىم و جامىيە ئەتارەن مەشغۇلى موزاكىرەن، ئىم و مەختى بىمەمىنەدى خۇدەي بەگىشتى ھالەم و بەتايىبەتى بىمەمولىتە زەلمەكەنى ئۇدەگىر ئەمكەن نىشان ئەلەمىن كە كوردچەندە بىمەمىزەم ئىشان مەملۇوم ئەمكەن كە تۇله ئىستاندىنمەدە چاقۇن ئەمەن.

لمنیوانی هوږلو چه پلمغیدانی تملوی ناغایان و نیحساساتی گمری دانیشتوانی
هباد لمرایشتای پیشموای معمرزم تملو وو و له لایمن ناغای عبیدولناغای
بایمزیدی معنوفضری له لایمن سمرانی نیکی سنگز له و لایمن حمزمتی پیشمواد
نوتقیکی بهمن لیراد کرلو قسولیاندا بهگیان و مال تاناخر بؤ پاریزگاری کوردستان
هول بدن و چون سمرانی قبايل گشت عازمی سنوور بوون دمستی حمزمتی
پیشموایان هاج کرد و خود ادا فی زمان لیکرد.

هاتندوی جدرزمتی میثه‌وای گوبستان

روژى 20-2-1325 سالى 6ى پاش نيموھز حىزىرى پىشاورى كوردستان و جىمابى لاغاي حاجى سەيد بابا شىخ رەئىسى ھەيئەتى رەئىسە مىللى كوردستان لەشورىز گەملىرىمە لىمانگاي حىزىرى دىمۇكراتى كوردستان دابەزىن. حىزىرى پىشاورى لىسانزىنى ئىمچوسىنى ھەمەنگى كارىدەمىستانى حىزىرى دىمۇكرات و سەركردەنى كوردستان لىكەتەنگە كەتسارى خۇشەئالى و مەھەلەيەت لەنىو چاوانى حىزىرى پىشاورى دابەزىن شەرقىيەب بوز و پاش نىم سەھەت ھەسەنە نوتقى ئۆزەمەي لىمەنەم (ئەلەن) ئەدە ھەمەم:

* یوزئامە ئىككىمىز 21 ئاينىڭ 1325 - 11 ئاينىڭ 1946
 46

دۆڭمىنى كورد ۋايان شۈرەت دەدا كە دەۋلەتى كوردىستان ئىسسىقلىق ئىسسىق بىرۋىتىنى ھېزى سۈرۈ تىك دەچىن ئىز بۈرۈنى ئىز ئىدىيەلىرى گۈزە پۈرۈچەنە ئىز ھالەتچىن كورد ئىمتىھانى خۇيىدا. دەم چەنە رۇزىنىدا كەلۈرۈپ سۈرۈ خاكى ئىزىنى چۆل كورد سەد ھېندى جارىن كورد ۋەجۈشش كەتۈرۈم ھەزەلە كەس لەخۇرۈرۈمۈن لەسۋورۈ كوردىستاندا ئامانەن تا ئاخىرىن ئۆزۈكى «دۆڭ» ئىزىنى كوردىستاندا بىرۈن. دەم ئىز جارىن دۆڭمىنى بىلۈن چى، دەم ئىزىن مەلۇم بىن ئىگىز ئىز ھەقى كوردى نەمەن بىرۈزى ئىسسىقلىق دەم ئىستىتىن. قەدەم رادىستىنى ئىزە لىر رۇزىدا بۇ ئىزىدە كە ھەقى مەبە بىن ھەزەلە پەمۋەلەمەت بىرۈنۈپ ئىزە خۇش ئىزە مەۋبەلە لەندىدا ئاۋرى شەرى ھەلەكەتچى. ئىزۈر كورد سەھلە دەتۈرۈن ھەقى خۇي لەنۋىزىنى بىستىتىن بىلگۈر دەتۈرۈن ھەقى خۇي لەندىدا بىستىتىن.

ئىگىز چى پىۋىست ئىزە كەنەن قىداقلىرى نەمەرى كورد لەندىدا باس بىكەم چۈن جىنى ئىنكارى دۈستۈ دۆڭمىنى ئىزە. غەرىت ۋە مەدەنلىكى ۋە گېنېزى ئىزۈمە نەچچە لەندىدا بىسۋىت گەۋدە. لەشەرى پىشۋو شەخ سەھىدو شەخ ئەبدىلقاتىر كەچەندىلا ئىگەل تۈرۈك بۇ ۋەچەن ھېنەن سەرىخەزى بىشە ھەن ئىگىز دەستى ئىستىتىمار يارمەتى تۈرۈكىيەن لەندىدا كوردن ھەقى مەشۋەرى خۇيەن ۋەدەست دىئا.

دەمەن شەرى تۈزەي بارزان، ئىگىز دەستى ئىستىتىمار كۆمەلى بىرۈن ئىگەلدا ھېزى بارزان بەنەسەنى قايىق دەۋر ۋە بەنەسەنى خۇيەن كەسەرىخەزى كوردىستان دەگەش.

ھەزەلە قايى سەھىل ئاغا، ئىگىز دەمەن دەستى ئىستىتىمار يارمەن ئىزەنەن لەندىدا، ھېزى ئىزەنەن ئەمەلەتۈن لەندىدا سەھىل ئاغا پايەندىرى بىكەت سەھىل ئاغا دەيگۈت ئىگەل بىتۈرۈ قەدەم ئىزەنەن شەرى ھەلەلەم ئىگەل بىن رۇر بەنەسەنى قشۋونى ئىزەنەن تىك دەدەم نەمەرى كورد رۇزىدا دەمەن.

دە سۈرۈتۈن كەلە ئىزۈرۈ يەككىيەتى كورد لەندەلەي پە تا شىكەك ۋە ھەرىكى ۋەزەزە، ھەمەش، مەگۈرۈ پىزان ۋە تەلۋى ھەشەرى دەۋرۈمەن مەھەلە ۋە مەزۈرۈمەن غەلى ۋە مەشەدى بارزانلىش ئىگەل مەزە كوردى جىنۋە (لە) كەمەشەن ۋە سەھىل ۋە بىلەنەنە

بهوانچی غمیری تارانی، مرکزی فساد و شرارت و چندبازی، نهویدی
 هموو خراپ بین. هینشتا لبر لورستانه که مرکز کردن موده جیوی کاری کوردن
 به چاکی نهوون دنا لپاش لودی که لسه لیستگالی تمام و تمامای خورشمان
 به دست هینا پزودی له حکومتی مرکزی معلوم بکین و به نیایش نشان
 بدین که لسه که لمر کارانمان کوردوه لبر موخالفت لگال دستگای
 دیکتاتوریه نهینکی کورد لبرایستی فارسان حاشا بکا یا به لیزانیستی خوی
 لیفتخاری نکا به لا لور لودی که دستگای حکومتی تاران چ لپیش رزا
 خان دلو چ لزممانی رزالخانی دلو چ لپاش رزا خانی دلو به کوردن چنگیز
 موغولیش لگال کسی نکروده.

کئ بن نه بیستین کبه چ فیرو نامردییکی لزممانی قهرماندا جعفر
 ناغای شکاک لمریزن کوردا. کوشتی حمزه ناغای منگورو هزاران نه مسالی
 وایان نه بیستین؟ کئ بن نه بیستین که به چ تاجران مریدیکی قشونی رزا خانی
 پهلوی چون و مختی لدا کتارانی گرمی شهری لگال تورکان بوون چ ناپیاوان
 تاجران سرانده و نیوژن و مندالی کوردن کورت، نهوونویلا چیان به سر هینان
 چیان ئی کردن، جه لال چون هموو بارکران و لگال هزاران مالی کوردی لای وان
 هریمکی بؤ توتیکی لیرانی بران، نه لایش بهشی زوریان کس نه یزانی چیان
 نه ات و چون تلف بوون. لور لودی دایان به گلبه چیان که بهرستانی پاریان کردن
 سدها مندالیان به لریدا قهر بوون و پیاوان دستو پینان سرما بردی و گمیندرانه
 شانسی هره دوری لیرانی و به لشدی عذاب بهشی زوریان تلف بوو، همتکی
 ناموسی و بن عیلمتیکی که دمو هموو کاراندا به سر کوردا هات شرمن دهکم
 شرعی بهمو و تان بؤ به شر نه کوردوه.

کاری نه منیان چی ئی بلیم، سرتاسری لیرانی دؤست و دوزمن شاهیدی
 له جابج و جینایات و همتکی ناموسی وانه، همتا که بهرزیان به پیاوان دهکرد.
 شه بهرمانی و نزمییمان سده لشمیه خراپتر، عدلیه مرکزی تالان و بهر
 رو تان لمری خدگی بوون له پهلوران و پنهانی لیراری شه ریور مانگی
 که ده شانی و اندا هاتود:

همه سر به سر پشت دشمن دهیم لزان به که خود به کشتن دهیم

مىندە ھەيلى تەكشۈرۈپ، غەزەتتە گەۋدىسى يان ئەسەر ئېلىمدا پەنەردە جەي خۇدەنمىدىش رازى نەبۇرۇن ۋە كەسەرى شائىيان نەزائىلى دەننا ئىدىيەلى ئولۇغەيىپەتتەيان دەككەردە ئەرەبى سەرتىپ ھۇشەندە بەسەر بانىسى ھەسەرەمان ۋە سەرىۋانى ھىنسا دۇنيا بېستۇرۇپ.

لەبەر ئەرە چاۋتەرساۋ بۇرۇن ھازىر بۇرۇن ھەمۇر خۇمان بەگۈشت بەدىس ۋە ئىتقەت ۋە ھەمەنەردەرى ئەر دەزگاپە ئەكەين دەننا ئەگەر بېتۇر ئازادى ئەنئەزەدا بەرەقەرە بىن چ مانەيك ھەيە ئەرە ئەنئەزەدا دەزىن تىگەر بەستى بىرەيتى بەدىن بەيەكتى. بزانن شۇرەۋى چەل پەنجا دەۋلەت ۋە مىللەت ھەدەت كىرەۋىيە بەرە ئامەرىكا چەل چەند جەمەۋىيە، سۈيىس ئورۇسنىيەك، يەك ھەۋە گىيان پىنگەۋە دەزىن. بۇ ۋەي كەلمە نىشمان بەدىن نە ۋادەي خۇماندا راست گۇزىن، باۋسەلى ۋەي كەلمەكەل ئەتەۋى دى ئازەربەيجانى ھىچ شەتەكەمان يەك نەبۇرە، چۈنگەۋە ئەۋەنەشەۋەنەزەدەشەۋ دىۋەكەرات ھەردەك بۇرۇنە يەك بەيەكتەيەك كەزىۋان ۋە مەدەن پىنگەۋەيە (جە ۋەتەي بادام- ئەر مەزىز يەك پۇست) ۋە ۋەي كەلمەسەيى ئەتەۋى دىكەي ئىزەنەش مەلۇم بەكەين كەبەيتەمان ئەگەل ۋەنەش تىك نەدەرە ئەرە نەمە نەمەندەمان مەلۇم كەد لەبەر دەرە ئاستانەي ۋە ھازىر بىن ۋە يەن خۇتان نەگۇزەن ۋە تەشكىلات ۋە نەكەنە دىۋەكەسى چۈن ئەنگە دەلەن بىرەيتەۋە نەكەين ۋە ھەرە خۇتان نەگۇزەن ۋە تەشكىلاتىستان نەكەنە دىۋەكەسى دىمان ئەمە زىدەيەتەكەمان ئەگەل ئەنگۇ نەيەس بىرەيتەمان بىرەيتى كەسەمان جۈدەيى ئەمەش سەلھەي سەلە بۇ ئازادى ھەتلى نەدەين پىۋەي چەبەن چىدەكە بەتەنەۋە تۇپ ۋە تەيەرە لىمان تىك مەدەن، ئەمەش بەشەين، ھەتەكەمان نەبەشەيەتە ھەيە چ مىللەتەك ئەمەي مە نە ئەسەرەت دا سەۋە چىدەكەمان قەيىل ئەچاۋىيەۋە مەنەن ۋەلۇكەمان نەگۇزەي مەتەنن ئەرە ۋە ھەمۇر كەزەنە سەچەپ غەزەمەنەيان ئورۇست كەدەۋە ۋە ھەمۇر شەتە ھەجەب ھەجەبەنە ۋەدەر نەشەن، نەمەيى ۋەك تەيەي بەمەۋەدا نەشەن ھە نەمەندەي چاۋلەك نەي مەشەۋە مەچەن بۇ مەشەۋە، چارەك ۋەك مەسە ھە نەمەندەي بىلىي يەكەۋە بە بىن نەريەدە ئەسەر ئەرەسەي دۇنيەيە نەكەن، كەۋەنەيان ھەمۇر بەتەنەلەن پەيە پەيە كەدە بەيەي ئاستە سەدەتە ۋەتەق كەشەرىكى ھەلەكەن پەندە ئەدەۋەۋەدەي نەكەن.

نوتومیبلی بیینو و تانگی تماشا کمن و سرنج بدهنه وادیزو لعتیلنگراف و
تعلیقوونی خود بنهوه که لاهزان سمنزل پروه قسه بیهکتری دنگیمینو چرا
برقی جاو لیکمن چون شعوی گروته یؤؤ.

خولاسه هر لفظان را تا ساليكي يكيه نيختياعاتي نورستانه كلسايه ي
خونشن و سمنعت بدمست هاتوره شرخي بدم تمولو نابي، بملئي كولنه نور
عجايباتانيان ميژاوره سو دنيايه نورانيش وگ مه بيشرن بهلا چونكور كاري
خزيان بدمست خزيانهو غمي خزيان بو خزيان دهخون نوروي دهيفونشن تن
دگمن و نوره پيش كورتوون نيمان گيرن بانمستش تكانيكې به خزيان بدمين
ودواي خويچندن و سمنعت كيرن و فلاحه و كشتوكالي خزيان وگ خملكي لي
بگمين و ميله تاني پي دولمستد بگمين و كارخانان بينين و نورهموو كانگاو
معدناتانمان هميه باورپي خمين و بدمستش وگه و دلاسي خزياني پسن
برلزي نينوره و ناغاي محمد حوسين خان نوماينده ي معيشاني دا كمكوره هينده
لبرلكوژي و نيختيالان خوي دپاروژي، كورد كهمنيزان دا كمكسريپي هميه
بنه قضيي تيكي نازمرياياني وگ نورمئي و ناسوپان داندرن دنگي نكرد. ديسان
حكومتي تاراني هينده لمريني منزمره ي كدايك بو كوري كورلوريان قوبو مسر
دكمين و مكيف دين و بعيسقني پوژي هتيو و باب كورلوران و دهمماخ دكمون و
بمبچاو كمونتي خانوي ويران و گرگ نايساو شاد دمين و بماله عالي بروندلران
و دمنشنه دين و دهخون تانوره ي نورجهواتان خزشحاليان دككا كمبهمو
گوزمشته ي كورداني نهمست نندا، نوماينده ي مه بدمستوشي ناردوه.

نیستاً تکلیف چیه؟ و میلیتی کورد چلونی بی مسئله حته * بلین بزانه حهقان
نیمه بلین نهی تارن لههوه سو قسروه قسوروت که بهمانی مه دورست کردوه
بهست بن باهمش لکرتیکی بۆ خانوو لهگینه کا زمان که وه غاران دیوری سمنگی
دهچن یکهمین، شو هه موو خیابانی نیسفالت و کروچهی پازلوته کافیه، نهمش
دکوو چانێکه دهه بهر توژی بهوشکانی و بههر لوپ بهتمو تووشی ناتوانین پێیدا
بهرین، بانئیسلاحاتیک یکهمین شو هه موو تهجه موله دهمه خاتویمکی تارانیت دا
وه خپ کره خراج و قیمتی هه موو وه لاتێ گوردانه ج ئیسنفاده یکت ئی کبروه که
لیدیشت دهو؟ سینگویمیزی خانانو ههنده زو نو تیکردوه که دوو خبرانی

دخولمتی مرکزہی ھاوتہ تاران موساحاہی کردوہ. شعرہی لوموساحمہیہ
لہغورہوہ بھنہرہی خوفندولون دھکا:

جنابى قازى محمد كۆتۈش ئۇلۇغزىكى ساكارى ئىبراھىم ۋە زۇر مەھجۇب ۋە بىرىقار ۋە بىلىپمەت دېيىندىرا، چەند نەقەر ئىسوتىلىپىزۇ گىرە گىرەلى كۆرە كەلسە مەجلىسەدا ھازىر بىۋىن ئىختىرامىكى زۇر ئىسبەت بەرەبىرى ھىزى دىمۇكراتى كۆرەستان قايىل بوز. جنابى قازى نىۋى ئەرەى لىتەقازى ئىنە راجىع بىسۈسەبە لىتەمەل پەبىرەۋە ئاگادار بىۋىن زۇر بەمەيل ۋە ئىشتىيا ھازىر بىۋىن جۈبى پىرسىارمەكەشان بىنەۋە. جۈلەكەنيان كۆرۈ. مۇختەسەر سىرىخ ۋە لىۋى ئىمان ۋە قورمى قىلىۋە بو:

پرمیاری: مەلەبەند و قەلەمچەوی ئىنستاتى ئىنەزەتى ئىمۇگراسى كۆرەستەن
تا كۆن دەروە؟

ولام-مەنبەئىدى تىلۋوزى چىزىنىكى كەبەناۋ كۆمەلىنىكى ئۆرۈ و زەمەندىدا
 باقۇبۇيىنقىمۇ زەھەتتە مەلۇوم بىكىرى. بەلام ئېھزەشتى ئېغە راستىخۇ كوردى
 دەۋرىبىرى ماكن، شاپۇر، خۇي، پەزىلىيە، شىنۇ، سىندۇوس، سەقزى سەردەشت
 كەنەزىگە ھەسەت ھەشت سەد ھەزىر كەس شامزاسى و رەھبەرى دەكا.

پ-ھىندى ئىسايىقە ۋە پەردىۋى تارىخى ئىنھىۋى خۇتەن شەرق دە
ۋ-ھىزى دىۋىكراتى كوردىستان سىرەتەي لەمەزلىۋى ۋە ئاھىزىيەتى قەدىم ۋە
كۆنەرمە، ھەرچەندە سايىقە زۆرە بەلەم لەمەز مانگ بەم لاۋە دەستى بەلەمەلىيەتى
ئەمەل كوردۋە (كۆمىتە سىرەتەي ھىزى لەمەز بەم). دەست پىكرەنەمە ھىزى
ئىنە بەلەمەلىيەت ئەمەلەمەل زۆر بۇ ھىنەنى دەلەتەنى مورتەمبە كەلەپىش
دەلەتەنى ئىستادە لەسەر كاردۋىۋ دەلەتەنى دەمەل ھەمەمە ئىنھىۋى ئاھىزى
ئازادى ۋە ئىستەقلال ئىران بەرەمەكەنى بىكەن.

[illegible]

ئىستىيەت ئارامىيەتكى كە لەرمەلىمىدەدا ھەيە قەت ئىپوومو مىللەتى ئىنە لەخۇپا لەتچادو ئىپىداجو دەست كوردنەرمەيەكى بەشەرەقە لەھەيىيەتى مىللەتى ئىپران ئۆز شاكارىان كوردەو - دەگەل لەر ومقە كەسەو شەپونى ومسا ئىلى چاك كوردى رىنگايران، داسەزاندنى مەرمەسان، داسەزاندنى چاپخانەو بۆرۈنەو رۇزنامەو گۇزارو تەربىيەتى سىياسى و نىزامى كۆمەلىكى ئۆز لەكوردانى ھاونىشتەمانى ئىپو بەرمو تەرقى رۇشتەو.

پ- ئاگات لەھالى كوردانى چنوبىسى كەرنۇپاست لەئىز ئىپووزى مەنەمى ئىپزەتى ئىپودا ئى ھەيە؟

و- لەر جىنگايرانە لەمەموو جەوۋە بزووتقەمەيەكى دىئۇكراتىك پىشگىرى كرلەو بەلۇم ئىنە دەزەن ئىمەموو جىنگاىك ھەموو كوردىكى ئۆزلىكروو عاشقى ئازادى لاگىرى ئىپزەتى بەرمو تەرقى ئىنەيە.

پ- ھەزى ئىستى كوردانى دىيا بۇ ئىنە شەرح بەد.

و- بىچگە لە كوردانى ساكىنى ئىران ئىزىكەي موو مىللىۋۇ ئىو كورد لەتورگىادا پاي دەپۇن، لەتەرىزى بزووتقەمەو رەقتارى ئىستى دەلەتى تورگىيە ئىسبەت بەكوردانى ساكىنى لەرى خەبەرئىك ئىيە. بەلۇم لەرەپۇش كرىشتارو ئىزىيەت ئازلىران دەكردن، وئەمەش كەدەلەتى تورگىيە ئىپىدا دەكا كە (مەسئەلەي كوردى لەر مەسئەلەدا ھەل كوردەو "لەلەي مەن قايىلى قېوول ئىيە. مەگەر پىمان ولىن كەنەر ھەل كوردە بەبارى ھەلگوشىن و داسەزاندنى ئازەزوى مىللى ئەواندا بوو... بىچگە لەرەش ئىزىكەي مىللىۋۇئەو مووسەد ھەزەر كوردى دىكەش لەغىرەلدا دەزىن. ئاكارو بزووتقەمەيە ھكۆمەتى غىراقىش دەگەل ئەران لەغىرەلەتەن بەپۇل و كۆمەنى كوردانى غىراق بۇ مەتلىقەو مەلەمەدى ئىپووزى ئىپزەتى دىئۇكراتىكى ئىنە پووناك دەپتەمەو دەمەركەرى بەلۇم دەپ بۇم كە دەلەتى لەنەسە دەگەل ھەسەد ھەزەر كوردى كە لەسورىيە دا دەزىن باش بوو.

پ- چ رەھىتەمەكى مەنەمى ئەنپان ئىپزەتى كوردستان و ئازەربەيجاندا ھەيە؟

و- ھەردەك لامان بو ئاساسەك كە ئازادى و سەرىخۇس ھەقىقىي و پەراستى ئىراقە كار دەكەن.

پ- دەگەن لەگەلگەز تاران ەا كولىيەتى لەر ئاگادەلمان بەكى؟

پ- بؤچی فراتسوی راجیج بهمنسملی کورد زؤر علاقه دهنویننو لایا خس
خهبره می موخیر می فراتسوی بزمانی ژوره کوئویه: "ئینه هر وقتیک که
کینلغان لی بن کرماشان دهنست دهگرون" راسته یان نا؟

و- من پیم ولیه فراتسوی دهگل کوردان نهرمرنگی خراپیان نییه، لاسوییه
نهرنده می لهنستیان هاتین کومگیان به کوردان کوردوه. راجیج دهخبر مرنگی
موخیر می فراتسه لزمان نهرهگتویه، هرهل نهریه کلهم لسمیه بهنیمستا کینیمه
لاگیری نهرهین مسنله بهموسالهنست حل بن مهریوت نییه. دوهمیش نهریه
کهنهژور دهست گرتلیکی غاسبانو نیمپریالیستی نهریوه بهلکورو مقسود
نازادکردنی بهشیک لهاونیشتمان و کومگیکی پتر بهنازادی تمولوی لیران بوو
دیسانیش دهلیمره که دهولستی نیستا نهر جور نهریریاته کهمی زهمانی
حکومهته نهرتیجاعمیهکانی پینشوره لهناو دهیا.

نوتلی ههرهتی پینشورای موعزمی کوردستان

جمنابی قازی محمد لهکاتی پۆشتن بۆ ورمی

رؤزی ههینی 4-5-1325 سهاتی 11 پینشورای موعزمی کوردستان ههرهتی
قازی محمد لهکاتیکدا خوی نامادهکرهبو که بۆ پیراگهیشتن بهمیندن کاران بۆ
لای ورمی و ملهبندهکانی کوردستانی باکور بهچیت بهخوزووی ژمارهکی نۆر
لهناغایانی مامش زمرزو لهناسهکانی حیزبی دیموکراتی کوردستان و ژمارهسهکی
زؤر لهخلکی چاری نوتلیکی بهتسپنی لیرا کرد. ههرهتی پینشورای کوردستان
لهسرهتای نوتلهکهیدا نم تایهته موبارهکهی خویندهره: "کتب علیکم القاتال وهو
کیره لکم و عسی ان تکرهوا شینا وهو خیر لکم الخ" لهوای خویندهنهری
لایهتهنوتلی بهتترتیبی خورمه دهست پینکرد:

ئلهیهته ههسووتان ناگادارن که کورد لهریگای نازادی دا نۆزی نیهزهت کردوو
لهموقابیل نیستیمارو نیستیماردا مله و موبارهزی دهوام پینداوه من نامهری
نیستا میژووی نیهزهتی کوردانتان بۆ بهگیرهههه چونکوو کورد میلههتیکه کههیچ
وهختی بهریهرهکانی نیستیمارو نیستیماردا مله و موبارهزی دهوام پینداوه من
نامهری نیستا میژووی نیهزهتی کوردانتان بۆ بهگیرههههه چونکوو کورد میلههتیکه

* لۆئانهی کوردستان ژماره 69 به کلهمل بهوشبهی 1325 نۆوییه 1946

که هیچ وختی لجر بر مکانی نیست عیار و فاشیستان هستی نگین لودتوره. بؤ
خوتان نوزان لمیزاق چیان بسم کوردان هینا. هر چند تۆپ و تانکیان بهیروی
کوردانوره دهکار کرد نهیان تونی هستی نازادیفولزی کوردان بگورژنفسوره
شاهیدم (نیشاره‌ی بدمست کرد) چمتابی سهلا مسته‌لا و قوسه دلخیره
بارزانییه که هستی کلسر بیری پاکی نازادیفولزی ووزیان له‌خا و نیشنگای خویان
هیناوه. دیسان له‌سه‌لیاتی کیویانه‌ی تورکه‌مان ناگادرن که چیان بسم کوردان
هینا که نیستا مارم نییه له‌جایی گیانبرژن و دلقورچینی نه‌وانتان بؤ بگینرمه‌وه. نه‌و
میله‌تانه به‌هزی یارسته‌ی هیندن له‌میله‌تانی بیگانه‌ی دیگه دایسان خسرکی
شهرزگردنی کوردان بوون، به‌لام میله‌تی کوردی نازا و نه‌بزو شهرکرو تجربه
دیتوو نه‌و هموو نهرس ناخوشیانه‌ی به‌بارزانی و پۆز به‌پۆز پتر معنکی خوی بلیند
ده‌کاتوره له‌میله‌تانی دیگه‌ی ده‌گه‌یینی که حه‌قی ژبانی هیه‌و نا مابن له‌نازادی
هست ناکنشتوره....

بەلن ئەر زولم و گوشتن و يىدازييه هموار گۆرۈنەر تو بون بەمەر مەسئەك قىزى
پشتى يەكترى گرتتى كرىدىن و ناگاڭاڭلى كردينەم بوغۇنچى، دويسەرككى لايرىن،
خيانەت بەگۈمل و يەكترى نەكمين. ئەسر تەماق يەكتىر نەھارېن، دۈست و دورۇشمان
بناسىج. دورۇشمانى كورد و ايمان نەزانسى كەيكوشتن دەتوانسن گيسانى
ئازادىخورزەمان پەكوژن

نیستاش لهسایه‌ی هیزو لوهرمتی نازادی نیمه‌ش چارو گونمان کرابوو چاریکی دیکه ناچینه‌ره ژورچنگالی بیده‌ای، کورد جوئ له‌معلق خوی هیچی له‌معلق نه‌ریستوه، ده‌یهرئ به‌زمانی خوی بخوین، له‌پیت و کانگای ولاتمه‌کی سوود به‌ری بیته خاوه‌نی کارخانسر کانگا. کورد نایهرئ له‌مستورژئ بۆ خاکی هیچ میلقه‌تیک بگا. نیمه له‌رووناکییه‌ی کله‌مه‌نیادا بریسه‌کی دئ خۆمان به‌به‌شدلر ده‌زانین و پیمان نا‌کرئ له‌پژئی پووانادا چاوان بقوچینین و له‌تاریکی دا‌د‌بنیشین. له‌توانین بلین کمرنگامان بۆ کرابوتموو له‌قوئاغی حسانمه‌ره نزیک بوینه‌ره، به‌لام ده‌بی بزرگن که‌مه‌موو وه‌ختیک به‌شرو خوین پشته کارمان پیک نایه، له‌مه‌ندئ وه‌ختدا ده‌بی فیدلکاری بنوینین و هیندئ پژی واشمان دیکه پینش کله‌پووی موکته‌زییاتی سیاست گوی خۆمان له‌مه‌دان به‌رینه‌هر گه‌لی وه‌ختیش به‌ناشتی و موساله‌مه‌ت

ھەممىنى ھەر دەپان دېنى، بەلەم ئىگەر بلىم بۇ خۇندىنىان دەنىزىم پۈي خۇيان گىز
 دەكەن و غوزى نامومجە دىننەرە، ئىگەر پىنيان بلىم مەدرەسەيەك لىدىيەكانقان
 بىكەنمەمات دەپن، ئەم گارە پەستەكەش سەجەبى ئەمەيە كەمىشقا لىبەرى
 خۇندەمورىان ئەمخوربەرە، ئازانن ئىنسانى بېسەماد ئىگەر بۇستەم بىن بىكارى دور
 شايى نايىن. تەمەشاي مىللەتى پۈرس بىكەن، سەرنج بىمەنە سىياسەت و پىشكەرتىيان
 بۇتان دەرەكەرى كەبەغۇز زانست و ھەنەرە كەسەد قوناغ لەپىش ھەمور مىللەتلىكى
 پۈي زەرىن. لەمەيشى پىتەمبەر سەلەھەمور ەلەمەيى ەمەستەم" ئوتتەبەلەم
 مېنەمەد يەللەھەد" يان بىكارەننارە ھەر ئەوان ئەزانن مەمەنەي چىيە... ئىمە
 وادەزانن كەبەسەمادى ئەمەيە كە بىتوانن چور ھارون و دور كالىك كۆمەيەنەرە،
 ياكەمور بۇنىيەنەرە كۆرە سىن شىتى گەرە لىئىانى دا زۇر پىنويستە :
 1-خۇندەمورى، 2- تەربىيەي باش، 3-فەيدىكارى. بەلەم سەد مەابن كەمەرى ئىمە
 ئەوانە ەكەور ەرىو ئاسمانە.

دەپن مەنەي تەربىيەت سىز بىن و بىكارى بىننەن و سەركەدەكانەن دەپن
 مەلۇمەتى نىزامى زۇر كۆكەنەرە، دەپن شەرەكانەن زۇر پاكە خاۋىن پەگىز
 كەمىلەت لەنەخۇشى ەمەزى دا نەرى، پىنويستە كارو ئىدىيەمان ەكەور يەك بىن..
 ئازادى بەكەور ەمەزىش ەمەزىگەن بەمەندور بوز و لەخۇبوزىن پايەدەرە....
 ئەي خۇشەرىستەكانە ەختىن مىللەتى كۆرە بەختىار دەپن كەنەمە و
 لەمەنەلەمە شەخسى بەننەن... ھەر ەكەور كارى خۇمان جەن بەجەن دەكەن كارى
 مىللەتلىش ەبەخەنەن، كارى شەخسى ەپىش كارى ەمورى نەخەن.

مروستكار ئەم كەسەيە كە پوز و مەلەك ەمەلەس مەنزور نەب، جا ئكام ەپە كە
 چىدەكە چاوتان لەمەنەلەمە شەخسى نەب، مەدرەسە لىدىيەتەكان بىكەنەرە
 بىمارستان دىرەست بىكەن، پارىدەي ەمەزىرەن بەمەن، كارخانىە بىكەن... دىنا پىنچە و دى
 پوزىكە، پوزل نىزى ئىنسان بلىنە ئاكا بەلگەور خۇمەت بەمىللەت و نىشتەم،
 ئەستىرەي سەرشانى ئىنسانە. بۇ خۇتان ئەزانن كەلەن بۇ ەمەزىش ەلەمە
 شەمور بۇز و چانە نەدەرەنەرە ەمەتەش بەلەمەز ئەزانن، تەيەك بۇز لىدىنا مەب
 دەستەفەيدىكارى ەلەنەگەمور بەمەمور كەسەنكى دەسەلەمەن كەكۆرە شايەنى ژيانە
 دىسان بۇ خۇتان ئەزانن كەلەپىشدا ئىمە بەمەج جەزىكە دىلەي تەجەزىيەي شەنە

مەبەستیان لەم چۆرە کارە ئاخەرانە چینی و بۆچی وادەکەن. براگانە وەگەرە بیستوووە گەلی کەس پەشوووە دەفۆن، گەرگە دەستێنن ئای دەن بەمالییە. شتی دەگەن بەتەنێک دوو تەن لەسەر حکوووەت دەنوسوون، خیاوەت و نزی کردن لەبەسترون دەردە میللەتە. دەبن لەو خوووە پەسەنە خۆتان بەپاریژن و هەویندەم هەبە کە هەموو پێکەرە شەرو پۆژ بۆ مەسلەحەتی میللەت تێکۆشن، پوولتان مەنووڕ دەبن، بوغزو دووبەرەکی بەرێنن تەبۆلەن دەدەنای ئەرۆدە کەتەرەکی گەشتۆتە رادەیک بێجگە لەبەرێک دەیانەوێ ئەتۆم بەکەنە ئارەنجیک مەسلەحەتیکی پێ گەرم دەبێنن یابیکەنە شوینیکی نیشتمانێکی پێ تێک دەن، بەگەینەرەزە میللەتانی دیکە^۱.

ئوتقی حەزەزەتی پێشەوای کوردستان

پرایانی خۆشەریست لەرەسەزەتی کەمن دەیان کەم و لەرەختی هاتەوێدە ئەرەوی لەهەل لەرەوی ئیساساتی نیشتمان پەرەستییەرە ئیساساتی خۆیان دەنوێنن و گەرەو چکۆلەیان دین بەپێشەوێزەرە هەموو مەندوبوون و زەحەمەتیکی سەفەر لەبەر مەبەتەرە ئەرەوی کە عەزۆو دەکەم زەحەمەتی سەفەر لەبەر ئەرەبە کە مەشهورە کە زەحەمەتی هەبە مەتەنەن هەر سەفەری گەڕەبێتەم یابیکەم هەر چۆتەرە لەرێگای میللەتی دایە بەمۆتەمەل سەعەدەت و خۆشەبەختی دەزان، بەلێ زەحەمەت ئێبە بەلکەرە ئەزەتە ئەرە سەفەرە بواش کەمن کردووە لەزەمەتدا شارەکانی وەرەن، شاپوور، خۆی و ماکووم دیون، کوردو مەلەبەندەکانی کوردستان گەرام بۆ ئەرە بوو کە برا کوردەکانی خۆم لەزەزەکەرە بێین و ئاشای بەرەجییە ئەرەن بۆ پێم کوشتن ئێو بە خۆتان دەزانن کەنێمە ئێزەمەتیکی گەرەمان کەرەووە لەم پێگەیدا ئۆرەمان زەحەمەت کێشەووە گەلێکەمان لێدەکارێ نواندووە، ئێستاش ئێو ئەگەر لەم کارەمان لەبەر گەلە هێچ مەنەیکی ئێبە، مەسکینە کوردی هەر مەلەبەندێک دەگەل ئەرە شارەنە ئازەریایەجان کەلێیان ئێزەکە هاوکاری بەکەن. مەسەلەن کوردی دەوورە بەری وەرەن دەگەل وەرەن و کوردانی دەوورە بەری شاپوور و خۆی ماکووم دەگەل ئەرە شارەنە هاوکاری بەکەن و ئێمە دەگەل ئازەریایەجان هێچ جیاوازیەمان ئێبە.

^۱ ڕۆژنامەی کوردستان - ژمارەی سێهەم ژی گەلانی 1325 - تەوێ 1946

له‌وه‌لامدا كوتيان ئېمه ئالاي موقمەسى سى پەنگى كورستانمان ھەل كەردە
كەلمەيىنەردا خۇمان ھەموو كوردىكى دېگە بەسەنەرد، ھەت قەترەيت خۇن
لەبەر بەدەنى ئېمەدا ماين ئالاي موقمەسى ئېمە ماين نەوى بىت. ئېستاش لەمەدى
خودەو ئالاي موقمەسى كورستان لەتەلەوى ئوقاشى كورستان دا لەتەلەتەو ھە
دەين بەلەتەو. ئەس ئالايە تەلە ھە ئى ئېمە نېيە بەلگەو ئالاي ھەموو كوردەنە
لەوانىش چاويان لەو ئالايەمە بەمەنەدى لەرەنەو ئەو ئالايە دەزەن و لەس
جىگاپانەدا كەدەپنەدا لەسەر خاكە موقمەسەكەيان لەرەتەو دەين بەلەتەو
لەگەر شەتەنكەش تەلەو لەتەمە بېندەبىت لەبەرەمە كەنەمە تەلەو مەدارەسەمان
لەبەو لەخۇندەن و شەرستانىيەت دەو كەتوونەو لەسەرەو لەسەرەو لەسەرەو
تەشكىلاتىش بەزەبەن، ئەمە ئېمە ھەموو كوردى خۇن پاكەن و گەشت لەرەنگە
كوردەبەتە دەمەن. جەبى كوردەكانى ئەس ئاوجانە بە مە ئەو كەمەزەم كەردە.

لەم سەفەردا کەشەشارەکانی ورسەن، شاپوور، خۆی، ساگو دەرەدەم، بێراپانی نازەریایەجانی لەفەرماندەرەو بگەرە تا پوئەسای ئیدارات و کارمەندان و خەڵکی شاری تاجەند لەرسەخی پێشوازیان لەئێشە کردوهر که دهگەیشتیته نێو شاری بۆ پێشمرگەخانەي خۆیان بانگ دەکردین و لەچوون و گەڕانەردا گاردی ئیختراییان لەئێشەدا بۆ داوەناین و ئەگەر لەشاریش دەهاتین بپۆین دیسان گاردی ئیختراییان لەنەرە دەری شاری و لەسەر پێگاکیان پادەگرت بەلام لەم قەسمەتدا دەمن دەمنم دەکردن و پێم خۆش نەبوو ئەوان زەحمەت بکێشن. لەمەموو شارەکان تۆلیم مەنەیان بگەرە بەلام لەشاری خۆشە نەم زانی لەوختی حەرکەتیشدا گاردی ئیختراییان دانابوو. ئیخترا ماتیکێ لەو قۆڵەکانەیان بەجەنەینا، بەراستی ئەو ئیختراساتەي کەبەرا نازەریایەجانیەکان لەم شارەنە نیسبەت بەئێشە نواندیان دەتوانم بۆئێم لەمکوردیش ئەو ئیختراساتە نەبێندەرەو و لەورەیش مێهمانی جەنابی فەرماندەری وێ ناغای پەلەیی کەیمەیک لەشەخاسی نیت سیرەت بەیک ئەندازە سەعی دەکا بۆ نێوان خۆشی کۆرد و نازەریایەجانیان بووین، ئۆر پەزیرایەکی چاک. از ئۆرەین. لەم سەفەردا کە براکۆردەکم چاو پێکەوت مودەق بووم کە مێندی ئیختیلافات کە دەنێواندا بوو لای بەرم مێندی لەناغابانی هەرکی دەگەل نوری بەگی بەگزانە بەشەي هاتبوون، چەند پیاویک لەبەردا ک ژاابوو تۆلیمان شەر قەزیمەش داهاوێش کەیز و پێکمان

تیلگرامنیک بمبےزمونی ژنرموہ لہایمن جمناہی ناغای قازی محمد
بیشاورمہیری عینزی دیموکراتی کوردستان موخاپورہ کرورہ۔

تاران- جەنابى ئىشرف ئاغاي قىوام پەھىرى ھىۋىسى دىئۇكراتسى ئېلران،
پوئىئوس جەنابى ئاغاي ئوكتور كەشاۋەز پەھىرى ھىۋىسى ئوئودى ئىلران،
پوئىئوس جەنابى ئاغاي سالىھ پەھىرى ھىۋىسى ئېلران

پوئوئوس تەبىرىز جەنابى ئاغاي پېشەۋىرى پەقەرى لىقەى دىئۇكراتى ئازەربايجان، ئارز ئاغاي پادگان معاۋىنى سەدى لىقەى دىئۇكراتى ئازەربايجان. بەئىحتىرامەۋە ھىزى دىئۇكراتى كوردستان ئامادىسى خۇى بۇ ئىنتىلاۋ ئەگەل ئەھزەبى ئازەربايجان(دىئۇكراتى ئىزان، ئوۋەى ئىزان، دىئۇكراتى ئازەربايجان، ھىزى ئىزان) پادگانىنى ئىم ئىنتىلاۋ بەموجىبى سەۋەت و غەزەمتى مېللەتى ئىزان ئەزەنەۋ بەم ۋەسىلە جەنابى ئاغاي سەدى قازى ئەلايەن ھىزى دىئۇكراتى كوردستانەۋ بۇ گەلگەۋى پېۋىست و ئىمزاى ئىنتىلاۋ ئامە بەنۇمايەندەى ۋەزەرىلى ئەگەل.

پیشگیری چہرے میٹوکاریسی کوردستان
محمدی قازی*

رەنكشەراوى نىشتەمانىيى كورد بىرۈە لەناوچەى مەھاباد، كەچى ئوئىنەرايەتىيى
 ناوچەكانى ورمى و ھەرنىسى سەردەشت سەقز خرابوونە پشتگوئى... (5)
 لەپرى شەلۆقى زەمىنەى سىياسىي ئەم كەسانەى لەنئو بازە لەپەرسراولدا ناويان
 برا، ئەھمەد شەرىفى دەئوسەيت:

"زۆرەى ئەم كەسانەى ناويان برا لەئەنچومەن و ھەزارەتى كوردستان ئىستا
 لەرئانداو لەشاوئست و نىشتەمانەپەرسەتەين خەلكى مەھابادى ئىستان... زۆرەشىيان
 ئەندامى ئەنچومەنى شارى مەھاباد... (6)

دیارە ئەھمەد شەرىفى بەچاۋىكى دۆڭمانەى سەپىرى كۆمارو سەردەشتەمەكى
 كەبەو. رەبۇچوونەكان زياتر شاپەرستانە بوو، گەئى بوختان و ئۆزى ھەلبەستو،
 بۆيە ئەم قەسەر بۇچوونانە جىگەى پەرسىيان و تابىن بىن كومان و بىن شەك سەپەرگەزىن
 لەناو رەودەلەكانى دوا بوختەنى كۆمارو داگەن كەمەو، مەھاباد، نادەلسۆزى و
 راپايسى و خۆبەدەستەدەن و نەئىنەمەكانى ھەندى شەپ، ديارەىەمكى چاۋىنى بوو،
 لەسەر ئەم ھەنن دەگەرتەمە:

"بەقە پەندەنى گەمازى دەپرى سەقزو سەردەشت و خەپخەپ... پەنھەندىسى
 بەمەسەلەمكى قوول و نەھەنى سىياسىيە ھەبە كە لەنەدا جىگەى باس كەردن نەپە
 باجائى دەرخوونەى لەسەردەپەن... (7)
 ئەم لايمەنە بەشىكەن لەدەشتەمەنى ئەللى سىياسىي كوردو ئاستى تەگەمەشتىنى
 لەپەردەلەكان و چۆرى مەمەلەى بۆيان.

(شەروان) لەئامەلگەمەكەدا بۇچوونەكانى خۆى بەم جۆرە دەخاە پەو:
 (سەرۇكايمەتى بەرئەمەردەنى كاروبارى كۆمەلە بەدەست دەرمەگە و مەلايانەمە
 بوو... لەرەش ھەم نەگەرتەمە سەر ھەلومەرجى ئەم كاتەى كۆمەلەى كوردەوارى و
 نەقەندەوارى و دواكەتوئى گەلەگەمان. ئەگەر ئەم پارەو رەخەنى تەرد ئەكۆمەلە
 ناگەيت، ئەبەردەمە كە پەنھەستى ھەلومەرجى ئەم دەمى كوردستانمان لەبەرچاۋىن،
 دەئا ھەلەى كۆمەلە ئەودەا بوو كە سەرۇكايمەتى كەوتبوو دەست خان و دەرمەگە و

* بۇ زياتر شەروانەپەن لەرەلەپەرسە خەلەگەنى ئەم بۆلە، بەدەتە، مەھمەد مەلا ھەزەت، بەرگەگەنى

مەلەکان و زۆریە ئەر دەرەجەگەنە لەسەر وێژدا یانی لەسەر دەستی کۆماری دیموکراتی مەهاباددا دەوری خەیانەتکاری خۆیان گێڕاوە لەگەڵ نوێمانی گەل کەوتن... (8)

شجوان، زیاتر لەسەر باری چینیایەتی سەرکۆدایەتی حیزب و کۆمار دەوێت و باشتەر شوێن و جێگە ئاشکرا دەکات و راستی باری کۆمەڵایەتی بەست نیشان دەکات و ئەقەت:

"بەداخەوە ئەگەر بەراشکاری و بەمەبەستی دەرس وەرگرتن لەجۆڵەنەرە ی سەلەکانی 1945-1946ی کوردستانی ئێران بکۆڵێنەرە، دەبێت بڵێن باری چینیایەتی حیزبی دیموکراتی کوردستان بەلای دەرەجەگە و سەرۆک عەشرەت و وەرە پورزۆزی شاردە بو... (9)

لەرەستیدا مەلەسەنگەندنیکی ئەر بابەتە، بەرەچاوەنکردنی ئاستی پێشکەوتنی ئابوری و کۆمەڵایەتی و سیاسییەکان، جۆرنە لەتۆنەپەویی تێیدا دەبینرێ، چونکە زەحمەتە لەکۆمەڵەئێکی دوکتەووە نەخۆشەوێر وەرگرتی وەک کۆمەڵە ئەر سەردەمە ی کوردەواری، شتێکی تر سەرکۆدایەتیەکی زۆر کامەتر ئەرە پەوڵقێ، لەلایەکی تر گەرە ی کێشەکان، لەسەنگی تەرزی کورد لەگەڵ داگیرکەر، مەلەن و مەنۆری سیاسیی و سەربازی زەبێزەکان. کێشە گەرنەکانی ئاوخۆ، سەرۆکی خێڵەکی و سەستێمی دەرەجەگی و ژانی، ئەم لایەنە چۆنە ئەمانەت بێکردنەرە ی سەرکۆدایەتی کوردی سەوێر کردیو، ئەگە، وەک لەشۆقێکی تەردا باسی دەکەن، سەرۆک کۆمار لێزان و زێرەکانە چۆلەر، گەل لەسەرکردەکانی بەسەرکردە سەربازیەکانی ئا و سوپاکە ی کوردیشەرە لێکەنەرە بۆچوونی تایبەتی باشیان هەبوو... بەلام ئەر هەلەسەر و خەسەتە تایبەتیەکی سەرکۆدایەتی کۆمار و سەرۆکەکانی کۆمەڵەکی کوردەواری و فیکری گۆرانی بنەرەتی بوو، ئەدەتوانرا بەرنامە بەکەر وەرێن و سەبەجێ بکەن کە کۆمەڵەکی کوردەواری، شان بەشانی کۆمەڵە سیاسییەکی، لایەنە ئابوری و کۆمەڵایەتی و فیکریەکانیش پێشکەوتنی چارەنەباز ئێدا بوو بەدەن

ئەگەر بەرنامە یەکی لێکۆلەرەو ئەقەتی کۆلەرە تر لەسەر گۆڕانەکان لەناو سەرکۆدایەتی کۆماردا، بەتایبەتی لەسەلەکی خوار پێشەرە هەبایە، رەنگ

پتولترایه همدیک لهو هیولو خواستگانه بدمی بهینرانابه، چرنکه گۆږدانی بنهردتی و رادیکالانه کارفکی مهحال بوو بهتایبعتی تمهنی کورتی کۆمارمکس پیلانهکاتی دهوری کینشهخۆی لهرمکی و همرنیهکان، حکومتمکس کۆماری کوبوور بهحکومتی چنگ، چونکه زۆریه زۆری و مزارتمکانیش همر بهکاروباری چنگ و بهرمکاتی شهرمه خهریک بوون بگره زۆر لهمزارتهمکان رۆلنکی... جگه لهوانه گه له دیارهه تری نامۆ بهینران، لهوانه:

پنکھاتنی ئىنجومىنى ومىزانو نىزگاكىنى تىرى جىمهورىيەتكە لىسىر
بىنچىنەيمىكى كۆمەلەيتى و ئاومىدىيەكەنى دەسلەت بوو، مىروو مىركودايمىتىمىكى
مىزىو كۆمار جىزىرە تىكىلىيەك لىكارو فرىمانو پىنكھاتىيەندە مىبوون، ئاومىدى
دەسلەت جىزىرە لىشپىزەيى تىيا مىمىنرا چوئىكە پىنشىوا وىك مىرىك كۆمارو وىك
مىرۇكى مىزىو وىك پىنشىوا مىرچاوى دەسلەتەكان بوو، لىكىل لىمىشدا سويا،
مىرىكە خىلەكىيە بىمىزەكان، مىزەمىكى كوردى مىراقو بارىلىنى. ئىنجومىنى
ومىزانو مىرۇكەمىكى، لىمانىش لىدىلانى ياساو بىرىاردىنو رۇلى مىركودايمىتى و
بىرىومىرىنو ئاراستەمىردىنى بىرىمەكانى جىنگدا جىنگىر سەنگو حسابى تايىبەتتىيان
مىبوو.. لىماو لىمانىشدا دەسلەلاتى راستەلەينى مىا پىنشىوا ئاومىدى مىرىك
خىلەكان بوون كەبەكۆمىل و لىكاروانە گىشتىيەكەدا رۇلى كارىگىرىيى خۇيان مىمىنى،
وىك كەسىتىش، مىرىكە دىمىرو تەمىرى خۇي لىسىر بىرىومىرىنو شىرو گىرلىتەكان
مىبوو. زۆر جارىو بىناشكرا بىرىومىدىيە تايىبەتتىي و خىلەكىيەكان دىمىرە مىرو
دەستەكەوتى كۆمارو مىللەتەكەمى. لىزۆر جىنگە مىرەمى بىنگارو باجە دىمىرەگىيەكان
بىرىمىوام بوون، گۆزەلانى شاپورى و كۆمەلەيسەتتىي و چىنپايسەتتى بىزەمىست
مىركى بىدەكرا....

[illegible]

ناکۆکی لاسر زموي و پاوانگړدنې ناوچه ی زیاترو هسندې جبار تالانې،
مهره رڼکاني و شعر لاسر دینات و دسست لاسر دنگړتن... همدوو...

لەن ئاكۇكىيە گرىنگەكان:

ئاكۇكى ئىئون ھەمە رەشىدخان. ئىلخاننىزادە

ھەمە رەشىدخان ۋەلا مستەھا ..

پۇتۇندىي چەند ئالغا يەككى ئىلخاننىزادەكان بەنەرتەشى تارەنە

بەتايىبەتى ئەل ئالغا كۆپى مەھمۇد ئالغا .. ھەمۇھما ھەمما ئالغا ھەمما ئالغا لەسەن.

ئاكۇكى ئىئون شەكەر ۋە مەھمۇد خانى شەرىفى لەگەل زۇر لەسەرەك خىلەكان ..

ئاكۇكى ئىئون زىپۇبەك ۋە شىنخ ۋەبۇلۇقى شەمىزىنى.

ئاكۇكى ئىئون ئالغا ھەمە سولتان پەناھ ۋە مەھمۇد خانى سولتانى ۋە ئالغا

گەلباخى ۋە تىلەكۇ ۋە مەھمۇد رەشىد خان ۋە ھەمە ھەدىق خان.

چىاۋغىزىيەكانى ئىئون ئەلە ھەمۇ ۋە مەھمۇد بەجۇرۇك لەگەل سەركەردا يەتى

ھەزب ۋە كۇمار بەگشتى ۋە پىشەوا بەتايىبەتى، كە لەزۇر ھالەتدا بەرھەۋرەدى ئاكۇكىيە

كۇمەلە يەتى ۋە چىنايەتتەكان بۇرۇن ..

* بۇ زاتبارى زىياش بېۋانە مەھمۇد ۋەلا غەزەت، ۋە مۇلەشى جەمھۇرى كىرىستان، ب ۱ ۋە ۲.

پارى سىنەم
سىماو خەسلەتە دىيارىكانى
جەمھۇرىيەتنى كوردىستان

لەگىل ئەر پىڭكەتەر سىرۇشتانەي سىرگودايەتنى ھزىب و كۇمار، داسەزاندنى
كۇمارو كارو كۆمەمو ھەنگاۋو بەرمەكەنى، پەلەيەكى ئوئى بوو لەخەباتى ئەتمەي
كورددا كە ئاسىيۇنالىزىمى كوردى گواستەو بۇ سەردەم و پەلەيەكى ئوئى،
سىرگودايەتتەكى قازىيەكان بەتايەتتى، خۇندەلور و رووناكېرو شاعېرو ئەفسەر
ماۋىستا و سەرەك خۇيلە داسەزەكان بەگەشتى داسەزە ئىشتەنپەروەرەنە كارىسان
دەكردو ئەركەكانى سەرشانىيانى رەدەپەند...

لەگىل ئەو دە كە جەمھۇرىيەتنى كوردستان روپەروى كۆمەلىك كىشەي خۇيى و
ئاۋچەيى و ھەرنەيى و ئۆيۈمەلەتنى بوو بوو، لەگىل تەمەنە كورد و كەمەر لەيەك
سالەكەي، ھەرچەندە ھۆكۈمەتكەي ھۆكۈمەتتى جەنگ بوو، چۈنكە ھەر لەسەرەتەو
تاپوۋخاندنى لەتەو شەرو پىڭكەدان يان نەشەرو نەلاشتىدە ژىسا.. لەگىل ئەر پارە
كۆمەلەيەتتە دواكەتو ئاۋو ھەرا ئاسازەي دەورى كۇمار...

لەگىل ھەموو ئەۋەتتە ئەر جەمھۇرىيەتە خاۋەتنى كۆمەلەن تايەتتەننى و خەسلەت
بوو كەبەگەشتى ھەم داسەزەن و مېژوۋەكەي و ھەم روۋخان و سەرمەنەكانى،
پەلەيەكى ئوئى لەخەباتى ئەتمەي كورد دابەشنى، بىن ئەۋەي ھەلەر بۇشاينەكان
سىرگودايەتنى ھزىب و كۇمار لەراستى ئەر بۇچۇتە كەم بەكەنەم...

پىۋانەي دىيارىكەرنى سىرۇشت و خەسلەتە گەنگەكانى جەمھۇرىيەتنى كوردستان،
چۆرى داسەزەندە، سىرۇشتى سىرگودايەتتەكەي، سىرۇشەو ئامانچە ئەتمەيەكەنى،
كارو كۆمەكەنى، لەروى رووناكېرى و كۇمەلەتنى، قازانچەكان، داسەزە
پەندەكان، ھەلۋىست لەجەمەۋەرى چەرساۋەرنى خەللى زەھەمەت كىشىش، ھەلۋىست
لەگىل و ئەتمەكەنى سەۋرى ئىراز، ئاستى پىۋەندىيان، يان ھەلۋىست و جىگەي
لەبۇتەنەي دۇ بەداگەردەن و ئىمپىريالىزىم چەرسەندەم...

— جەمھۇرىيەتنى كوردستان كۇمارىكى ئەتمەيى بوو...

بۇ يەكەم چار لەمبىزى ئەر ئاۋچىيە كورد خۇي بەرئۆمبەرىتى تايىمىتى خۇي پىنكەننا، بۇ يەكەم چار لەمبەر ئەر بەشمەي كوردستان سەلمىنزا كە كورد ورمو ئولماي خۇ بەرئۆمبەرىتى ھەيە، ئەمەش سەلمىنەرى ئەر راستىيە بوو كە ئەر ئىدىرە خۇيى و خۇمالييە ئىرادەي ئەتمەيى كورد بوو كە ەك ئەتمەكانى ئىرى ئاروسى و دىنيا مالىيە ئەمەي ھەيە كە خاۋمىنى خۇي و نىشتامانى خۇي بىت... ئەر خاۋمەندارىيەمەنئەي كەلمەنئۆمە خەمەنى بۇ ئەمكەرمو قورسائىي لە پىناۋدا ئەدا، بۇيە كۇمار لەرگە ياندەنمەي كۆيۈنەرە، بىيەت ھەرگە ئەمەرىيەمەي دەۋى رەبەندەن بوو بەمەيۋاي ئەتمەي كورد، سەرەتا ئاۋكى بوو بۇ گەيشتەن بەتەمانجە ئەتمەيە گەشتىمە... ەك مېزى رۇگارىپخۋازى ئەتمەيى سەمىرى ئەمكەرا، ھەرچەندە لەمبەر بەشكىي بچۈكى پارچەيەمكى كوردستان داسەزەبوو، زۆريەي كارو كوردەمەكانىشى ھەر لەمخەمەت لايىمە ئەتمەيەمەكان و بۇ گەشمەمەنى ئەتمەرمو كۆلتۈرەمەي بوو، ئىتەر ھەر لەزمانى كوردى كەندە زمانى رەسمى، بوۋەندەمەي بۇنە ديارە ئەتمەيەمەكانى ەك نەروۇز، ھەلگەندى ئالاي ئەتمەيى، بوۋەندەمەي زمان، ئەدەب و مېزى ئەتمەرم، نوسىمىي و تارو شىمەمەكان بۇ ھوشياركەندەمە قاقولكەندى ھەست و نەستى ئەتمەيى كورد... ھەمەو نىشتەمەنپەرۋەرنى كورد لەمەمەو پارچەمەكانى كوردستان كۇمارمەكان بەمەي خۇيان دالەمنا، سەردى ئەتمەرم (ئەي رەقىب) و (سەردى مەيلى نىشتەمەن رەنگىنە) تەمبەريان ئەمەريانى ئەتمەيى و خاۋستەمەكانى مەزلى كورد ئەمكەرم.

كۇمار سەروشت ئەتمەيى بوو، چۈنكە لەمبەرمەمەكانى ئەر روخاندەنئىشدا بوو بەلەزمەن و يەرۋەرىيەمكى ئەتمەيى ئەقەز كە ھەمەو سالىك يادى داسەزەندەن روخاندەن بگەتەمە بوو بەلەزمەي گەنگ لەگەشمە پىنكەندى گىيانى كوردپەرۋەرىي خەسەت ئەتمەيى، چۈنكە بوو بەزەمەنئەي يەكەيتى خەمەت و يەكەگەندى نىشتەمەنپەرۋەرنى پارچەمەكانى كوردستان، بوو بەلەزمەنئىكى ئەتمەيى ۋا كە ھەمەو كوردى ھوشيارى فەزىرى دەرەيەك كەرد كە چەن ئەمىنەت ھەمەن لەمخەمەت دەرەيەيەكى ئەتمەيەمە ۋا گەنگەن، ئەمەنئىكى ئەتمەيى بوو چۈنكە كورد ئەر بەشمەي كوردستان(ئامى ئازادى چىشت و بەزمانى زگەمەي خۇي و ئەقەتەمەنئەي دەرەيى خۇندە، سەتەمى ئەتمەيەمەتى لەمبەر لاچەو ھەكەمى خۇيى چارپىكەتەن....(10)

كۆمارسىمۇي بەدەپ و نىرىتە و چىلو بىرگە و كۆلتۇرى خۇسالى و نىرىتە
ئەتىمىيىمگان دا..

- جەمھۇرىيەتى كوردىستان.

كۆمارىنىكى نىشتىمانىيى بوو، چونكە بۇ جىگىرگەرنى مافە نىشتىمانىيى و خواست
دەوگان دانەزرا، جەخت لىسىر لىم دەرمانە دىگرا، دىك مىللەتىنىكى خاومى
نىشتىمانى خۇي دەريوىست لىم پۇناسە گونگەي خۇي بېيۇنىنىتەرە تا بىز ھىمۇر
لايىمكى دەرېقات كە ئىنە خاومى نىشتىمانى خۇمان بويىن و خاومى نىشتىمانىيى
خۇمانىن، بۇيە دەرگانى لىسىرى كۆمارى مەھاباددا قەتئىس نەدىگرا، ھەرچەندە
دەمەزاندەگى پىنەندىيە ھەزىمىيەگان و گوشارى سولايەت لىسىر سەركەدايەتى
كۆمار ئاشىگرا بوو، بەسەپانەنى دىوشىمى ئوتونومى و قەتئىس كودنى ئامانچەگان لىم
سىنوردە، سەپاندنى سىراتىجى بىرگىرى و بىرەنگەنەمەي لىمەزوانگەرنى سىنوردە،
لەگىل ئەوانىشدا خەلىكى كورد بەنوسىرو شاعىرو ئىپرسىراو جەماوهرى ھوشيارمە
چاويان بېرىپوۋە نىشتىمانە گەردەك، بىر پانتايىيە تەسك و بىسنوردە رازىي نەمەبوۋن..
گەل كورد لىم بەشەدا بوو بەخاومى نىشتىمانەگەي خۇي و لىمەزەنپەويى خۇي
لىسىر دانەزرا، دىمەلەتىنىكى نىشتىمانىيى و نىشتىمانىپەروم پىنگەت و ئاۋچەگەي
بەزىوهرى. كۆمارىنىكى نىشتىمانىيى بوو چونكە بەزىوهرى دىمەلەتىنىكى دىمەلەتىنىكى
مافى كۆلتۇرى و روناكچى گەمىنە ئەتىمىيىمگانى دىك: جو، ئىرىمەن دەپاراست و
يارمەتى دىمەن و ھانى ئەدىن بۇ بۇرۇنەمەي كۆلتۇرى خۇيان و گىلپانى ئاھەنگ بە بۇنە
تايىپەتىيەگانىانەمە...

جەمھۇرىيەتى كوردىستان كۆمارىنىكى دىمەلەتىنىكى بوو: چونكە ئازادىيەكى چاۋنى
بۇ بەشەنجام ھات، بەبەرلورد لەگىل سەردەمەگانى پىششودا، دەرەستى بەنەزادىيى
نوسىن و تەمىر لىمەزچون و خواست و دەرگانى خەلىك ھىندىيە شارو، رۇنەسە
گۇلار و بلۆكولود، سەرىستى بىرەزەل قەسەگەرن، لەتارەدا بوۋن، رىز لىمەلى گەمىنە
نەمەمىيى و ئاينىيەگانى ئاۋ سىنورى كۆمارەكە دىگىرەل بەزەلى خۇيان دەرمانخۇيىند.
سەرىستى ھاتوچۇر بلۆكولودىمەي كۆيۈنەمە بىرەمەمىيى و ئاھەنگ سارگۈن ھىمۇر،
رەزىخولودى ئۇنان و لاون دەمەزەن، دەرگا بۇ ئۇنان كوايەمە كە ھەم ئەدەپەمەگاندا دىك

کارمند کار بکن، هم لهواری حزایهتی و ریکخروای خویاندا چالاکی بنویشن و کزپو کزبونوه سازیکن، کومارکه دیموکراتی بو، چونکه بیووه کوماری هموو چین و بشو تویرالمانی کوملی کوردمواری، کومارنکی دیموکراتی بو، چونکه سرجمی خملکی کورد به کوماری خویان داندناو برگراییان لیندکرد و هیوای گمشکردن و چاککردن ژانیان لیندکرد... دیموکراتی بو چونکه بؤ خوی رزگار یخول بو، حمزی بهرنگاری هموو گه لانی دنیا دکرد، حمزی بهراییتی و هاوکاری هموو گه لان دکرد لیکورستان و نازمربایجاندا واپاییگی شورشگریی دروست بو گنله نواییدا بوونه پایمگی جولاندوی دیموکراسی لعممو لیران... (11)

جمهوریعتی کوردستان کومارنکی سازادیخولو دؤستی گه لان بو، لهبردی دیموکرات و سازادیخول بو، لهبردی گه لان و براییتی و دؤستاییتی گه لانی ناو لیران و ناوچهکه و دنیا دا خوی دبیینیوه، لهبری دلیگراند و چوساندنوه بو... لهبردی یهکی سؤلیت رولی سرهکی لدامرزاندنیدا بیی، بزیه کوماری نازمربایجانی به دؤستی ستراتیجی داندنا، لگنل نمیشدا هملی دؤستاییتی دولتمانی خورلاواش لمارادا بو، هرچنده کومونیزم و دورو تمسیری سؤلیت کاریگری خوی هموو، دیسان له حزب و حزیه کومارکمو نسرکوداییتی مکی خویان به کومونیزم و دمدمانی، مهیلی نهمشیان هموو ریفورمی سوسیالیستانه وک نازمربایجان لندام بدن.

جمهوریعتی کوردستان: بهرهمی تیکؤشانی خملک و شواتی جهامور بو، بهرهمی بزوتنوهی کوراییتی بو، خامن بهرنامهی حزبی دیموکراتی کوردستان بو که بو سه نویسری خواسته کومه لایهتی و نهمواییتی و نیشتمانیی و چیناییتی مکن، بابه موسینیش بیئت، داخولایی مکی کوردی تمبیر لیندکرد.

هرچنده بهرله دیری ناو کوملگه مکی خیل مکی و نیمچه دهرمگی و نیمچه شارستانی بو، به لام کوممو کاری همنگاره دولتمتی و حکومتی مکی تاردمیک شارستانی و دورو شارمناهیت بوون و همنگاری لمانا... بهتایهتی و بؤ یهکم جار لیمیزوی سیاسی کوردا حزینکی خامن بهرنامهی سیاسی و کومه لایهتی بو.

جمهوری می‌تواند خودمختار بود، به‌علاشکراو، اسرار زاری لایبرسراروان و لغات خواست و برنامه‌ی گفتوگوزکاندا، جهت اسرار نام لایمنده‌کرا، هرچند ویراسته‌ی خودمختاری به‌خودمختاری می‌تواند، از هر لایجه‌ای به‌بستری‌توده، به‌لام مفرانی کورد ملیان بز نام خواسته‌ی نداد، اسرارنجام‌ی‌شدا اسرووی پرانکتی‌کوره جنری لبستنه زوری نیرانه‌ی کوریزی به‌سردها به‌پنرا به‌تیا به‌تی اسرووی پارو پولو پارم‌تیه‌ی، اسرووی سیاسی و دوشم و نامانچ و ستراتیجی سرریزیه‌ی، سرکردلی‌تیی گزمار به‌پنری پسیمانی مژک‌کراو لسنیونیا‌شدا به‌پنری هاوچاره‌نوسیی و هاوخمباتی سریری به‌رام‌ی‌مکه‌ی نمک‌د، بن نموی سل بز خواست و سه‌پانمی دلوا تارواکان دابنه‌ی‌نیت...

پراونیزو مهرچا و مکانی به‌شی شه‌شده

1- بز سرنجدان لایسنی نیک‌تیلی رولی سرکردلی‌تی گزمار، پروانه "کنیونینگی سردهم لک‌مارمکه‌ی مه‌هاباد" به‌شی نانزده‌م و رۆژنامه‌ی کوردستان نو، ژماره 592 و 593 له 21-1994/1/22 د باورک‌متره

2- رۆژنامه‌ی کوردستان، ژماره 25، 17 ی جانویری 1946، ژماره 47، 48 ی 1946، نووسینه‌ی نام ژماره‌ی دی‌ای (47)، به‌ژنه‌ی 46 هه‌مین ساله‌ی له‌دایک‌بوونی پینشماره‌ی بوره، کلمو سال‌مدا رۆژکوتی یه‌کی تاییری کردوه، به‌ژه و ژنه‌ی پینشماره‌ی هه‌لبه‌ستی‌شی به‌و به‌ژنه‌ی بۆرک‌متره.

3- رۆژنامه‌ی کوردستان، ژماره 25.

- ئارچی رۆژنیت، گزمار کورد له‌مه‌هاباد، خالیدی عفریزی له‌شینگلی‌زیه‌ی کرموی‌تی به‌کوردی، 1991.

- نجف‌کی پسیان، از مه‌هاباد خونین تا کرانهای ترس، تهران 1328.

- جعفر مهدی نیا، زندگی سیاسی قوام السلطنه، چاپی دوم 1366.

- تیبینی: هرچند نام دو نووسره‌ی دی‌ای، رۆژم‌دوست بوون، دیسان سر نه‌یانتوانی هه‌ندی راستی به‌شارنمه.

ئارچى يانارشى رۇزقېلىت يېشى ئەللىسىرى مخابىراتى مىللەتمى شەرىكايى
ھاۋكارى رۇنم بۇر، بەلام گەل رۇرەلەر راستىي گرتكى لەنۋوسىنەكانىدا خىستۇتە رۇر،
ۋەك ھەندەك لەم لىكۇلەنەۋەپەدا ھەپپىنرەت، نۋوسىنەكانى بۇرۇتە سەرچاۋەپەكى
گرتەك بۇرۇر ھەنۋەنە.

4- بابا مەدۇخ رۇھانى، تارىخ شەھىر كۇر، بېش ۋەم، جلد سوم/ تەرەن 1371، ل
602.

5- نۇفلى پەبەن، سەرچاۋەى ئارپۇر، ل5.

6- رۇزنامەى كوردەستان، ژمارە 10-11 جەنۋەرى 1946.

7- ھەدەرھەن قاسەلۇر، چەل سال خەبەت لەپىنەۋى ئازادىيە، 1985، ل73.

8- ئەس دەرەشتە پەلامەنۋەنە دىكتۇر ھەپپىرى ھەسەنپۇر، كاكە ۋەگۇس ۋە پەندە
لەمالى مامۇستەى نۇپۇرەلەر لىستەمۇش سازكەپۇر، گەل ۋەنەپەرى پەكەلەكان
لەمامۇستە بېمەت ۋە لەپەن كاكە ھەپپەۋە تۇماركەن.

9- ئارچى رۇزقېلىت، سەرچاۋەى ئارپۇر، ل37 ۋە 38.

10- كەرىمى ھەسەى، كارۋەنەك لەشەھىدەنى كوردەستانى ئۇرۇن، 1971، ل10-11.

11- William Eagleton, The Kurdish Republic 1946, London-1963. P.133.

12- مەھمۇد ھەلە عىزەت، كۇمارى مەپەلە، كوردەستان 1984، سۇرە 1986،
ل70. ئەللى ھەلە سەرچاۋەپەپە.

13- ھەنەن، تارىخ ۋە رۇن، 1974، ل22-23.

14- رۇزنامەى كوردەستان، لىگەلنى ھەزى دىمەكراتىي كوردەستان، ژمارە 302،
شەمەۋە ھەنەۋەرى 1329.

15- ھەلە رۇخەندەنى كۇمارى كوردەستان، ھەلە رۇزنامەپە ۋەك لەپەرى چەلەمەى
رۇزنامەى ئىرەپەجان لەپەكە بىسەرپەشتىي كۇمەلنى لەپۇشتەپەنى كوردە پەتەپەپەنى
دىكتۇر ھەپپەى قازى ۋە نۇكتۇر ھەلە گەلەۋىن، لەپەپە ھەدەرە پەكەم ژمارەى 2
رۇزنامەى ئىرەپەجان 14 لىزى 1326، 5 نۇفەمبەرى 1947، ھەلە ھەپپەۋە.
چەندەن سەللى ھەلەم كەردەۋە.

14- دۆكتۇر رەھىمى قازى: باسىك ئەمەلىي مۇھاكىمەنى پۇششۇرۇ قازى مەھەمەد، 45 و 46.

15- ئارچى رۇزائىت: ئە.ك. ئەمەلباد، ل 43.

National Encyclopedin-Band7-Hoganas1992.- 16

- مەھمۇد مەلا ھەزەت، سەرنەن ئەشۇرۇش و دېھلۇماسىيەتى كورد ئەتار بارى جېئۇگرافىيەلىكى كوردستاندا، گۇلارى پەيغ، ژمارە 7، ئادارى 1988، ل 781-791.

17- جەگە ئەكوردستانى فەدرالى، ئەمەش بارىكى ئالاسايى ئاۋچەكە، ھەمەشە ئاۋچەيى و شەرى كۆت، خۇستى خۇئاۋا، بەسەزۇگايەتى ئەمەرىكا، بۇ خۇلقاندى ئاۋچەيىكى ئارام بۇ پاراستى كورد ئەمەشە ئەتاپۇرەن، دەۋى كۆچەرەۋە زىاتر ئەدوۋ ملىۋىيەكى سەرمەنى بەھارى 1991 خۇلقاندىۋىيە، ديارە ئەمەشيان ئەتار بېرپارو ئەمەشەيىكى ديارو چەندىن كىشەى خۇسى و ھەرنىمى نىۋو ئەولەتەندا ئەۋرى و ھەمەشەى چەند لايەنى بەردەوام ئەسەر. كە ھەرە گەرەكەيان ئەۋ شەپە ئاۋخۇيە كە ئەۋ سەرچاۋەنەۋە دىۋست بۇرەۋە بۇتە گەرەتەن ھەمەشە ئەسەرى.

Ferideh Kooli-Kamali Deb Kord. The re public Of Kurdistan- Its Rise and Fall-1988-P.24.

19- جەفر مەدى نىا، سەرچاۋەى ئاۋېرلو، ل 500.

20- جەفر مەدى نىا، ھەمان سەرچاۋە، ل 490.

21- كورد ئەياداشتەكانى قىۋام السلىطەندا، رۇزنامەى ھەرنىم، ژمارە 27، 1993/6/10.

- مەھمەد مەركى، ئەۋ بەشەى ئەكتىبى "زەندىكى مىياسى قىۋام السلىطە" چاپى دەۋ، تەران، 1326، ئە ئورسىنى جەفر مەدى نىا، ۋەركىۋەتە ھەر كوردى، بەلام ئەۋرى ئەۋ سەرچاۋە.

22- بېۋانە رۇزنامەى كوردستان، ژمارە (69)، 30 پۈۋشەپەرى 1325.

23- بابەمەدروخ رۇحانى، سەرچاۋەى ئاۋېرلو، ل 604.

24- بابەمەدروخ رۇحانى، ھەمان سەرچاۋە، ل 518.

25- جەفر مەدى نىا، سەرچاۋەى ئاۋېرلو، ل 518.

-۷م رايە كوپى رەش (ەل كوپى پىنشىۋا قازى) غەدىر لىۋى دىۋكومىنتە گىرنگە دىمكەت ئەگەر لىۋى زىياتىر بە ھەپسىگىرلوى بېھىلىتىلىۋە. دىيىمان بۇ ۋەسىيەتنامەكەي پىنشىۋا.

33-بېۋانە: دىكتۇر رەھىمى قازى، قازى مەھمەدى مەسەلەي خۇد موختارى كوردىستانى ئىران 1356 ل 32.

-بۇ زىياتىر زانىيارى لىسىر وتارو دىدەنئىيى رۇتائەو ئولتۇر سەردانەكانو بېريارو ئامۇزگار يىمەكانى پىنشىۋا بېۋانە: (پىنشىۋا لىسىر رەھىمى سەزۇك كۇمارىيدا، مەھمۇد مەلا غىزەت) گۇلزارى رەيۋىن.

به شی حد و ته م

ده سته و ته کانی
جه مهوریه تی کوردستان

گوردیان خسته بزمدم و مرچمرخانیکي گمردو پاشه پۇژئکي پروخاک، نەک مەرلە پروی ئەو سەرفرانزییه بە سنورخو ئەو قەولرمیمە، بەلکو لە پروی خەباتی گشتیی و ئامانچ و داخوارییه ئەتمەریی و مروشە مینۆویەکمەشە، بانگەلوێزەگەیی دووی رێبەندان کەتائینستە وک پنیوست گونگی و بایەخمەگەیی ئەو بێراره چەماویرییه مەرئەخرە، دەرولەدی رزگاری و خۆکردنەو بوو لەسەر هەموو کورد، ئامەلزو پزگی خەبات و سەریەخۆیی بۆ هەمووان ئەستێنیشان کرد. هەل و مەرجێکی سیاسی نوێ و لەباری ئەو پارچەیدا رەخساندوو بوو گەورەترین هیوا بۆ ئایندەییکی گەش تر و گشتی تر، بە تاییەتی ئەو کۆمارە بوو قیبلەنەمایەکی سیاسی و گەشاندەرییەکی بێرەرلانی کوردایەتی بێرەرلەد لێکەل رابردودا و لێکەل سەردەمی پێش کۆماردا.

گۇڭئارى ھەلەلە

ھەممەن قىزىلچى ئىپتىسارو سەرنوسىرى بولۇپ، لە بۇڭكان چاپ ئىكرا ژمارە يەككى لە ئازىرى 1946دا بۇڭكرامىرە، زىياتر لەلەيەنى سىياسى گۇڭئارىكى ئىدىيە بولۇپ، چوار ژمارە ي كىتوتىمەتە بەردەست.

ھاۋارى كورە:

يەكەم ژمارە ي لە رەزىمىرى 1324-8۵ تىشرىنى يەكەمى 1945دا بۇڭكرامىرە، ئەم ژمارە يە 30 لاپەرە بولۇپ، لەسەر بەرگى يەكەمى گۇڭئارىگە تەنھا ھاۋارى ئوسىرايولۇپ، لەسەر بەرگى دوۋەم ھاۋارى كورە ئوسىراولۇپ...^(۴)

ھاۋارى كوردىستان:

يەكەم ژمارە ي لە 21مارتى 1946دا لە مەھاباد چاپ كىراولۇپ، ئۆزگەنى لاۋانى دىمىكوت بولۇپ، ھىدىق ئەنچىرى سەرىمىشتى كىرەۋە، لەسەر لاپەرە يەككى ئەمە ئوسىراولۇپ: گۇڭئارىكى ئىدىيە، سىياسى، كۈمەلەيەتتى. رىبازى ماركىسى لەئاولەزۇكىدا دىيارە. لەسەر ئاۋى گۇڭئارىگە ئوسىراولۇپ با سەۋاد بىخوئىيەتە بۇ بى سەۋاد...^(۵)

گۇڭئارى كىرەگەنى مىللەلەنى كوردىستان:

لە ژۇر چاۋدۇرى مەلا قاسرى مودەرسىدا كىرەگەنى چاپخانى ي كوردىستان لە مەھاباد بۇۋىان ئىكەردەۋە. لە ژۇر ئاۋى گۇڭئارىگە ئوسىراولۇپ (بىرى كىرەگەنى چاپخانى ي كوردىستان) يەكەم ژمارە ي لە ئىسەنى 1946دا چاپكىراولۇپ، چوار ژمارە لە گۇڭئارىگە كىتوتىمەتە بەردەست، پىندەچىت ھەر ئەر چوار ژمارە يە بۇڭكرامىرە...⁽⁶⁾

* گەشەنەۋى ئابۇرى بۇڭئەۋى بازارو بازىگەنى

سەرىمىشتى ھاتىۋو چوۋىۋو چالاكى بازىگەنىۋو زۇر بولۇپ بەرەمى كىشتوگەلۋو كۆزىنەۋى كەلۋەپەل، دامەزەندى كۆمپانىيا ھەۋالى كىرەنەۋى سىنەھا... ئەۋەتە تارەمەت بازارى ئاۋچەكەنى سەۋرى كۆمپانىيا بۇڭئەۋە، يەلەم ھەمەتۋو داھاتى سەرىمىشتى لە كۆمەكى يەككىتى سۇقۇتەۋە بولۇپ كەلە رىگەنى تەۋرىنەۋە دىنچىرە.

دەگوتىش كە: (كۆمپانىيا ئازەربايجان 20.000 تومەنى نىزىكەنى 4400 دۇلار) يەقەزىدەۋە كۆمپانىيا مەھاباد بېرىش ئىرا بە شەكەر پىر بىرەنەۋە...⁽⁷⁾ ھەرچەندە

جەمھۇرىيەتلى گوردىستان بۇرۇنقى ھەستاي بىر ئۆزىنىڭ كۈنە لايەتلىرى چىنەيەتلىكە كاتى كۈنە لايەتلىرى

شەن بىلەننى گەشەكەردى لايەتلى سىياسىسى ، لايەتلى كۈنە لايەتلىرى
چىنەيەتلىكەننىش گەشەيەن كەرد ، ھەرچەندە لايەتلىكى نۇر تەسەلە لايەتلى خۇ بۇر ،
ئەمەش ھۆكەرى تايەتلى خۇ ھەمۇرە لايەتلى سەندەنمۇ داگىر كەردى سەندەن سەندە
خۇ دىمۇند ، بۇيە جەمەتلىرى جوتىيارو خەللىكى زەمەتلىكىش ، كۈمەدەكەيەن بە ھى
خۇيان دىمۇند ، چۈنكە تايەتلىكى زۆلۈم نۇر دىك چارەن پەندە ئەمەكەد ، خەللىك بۇيان
ھەمۇر شىكەيتە دايەل داخۇزەمەكەننىان بىگەيەن .

تەمەنت پىشەلە قازى سەمەد رىگە شۇيە تايەتلى بۇ ئەم جۇرە دىياردەنە دانا
بۇرەتايەتلى رىگە گەيەندى نەمە دىنگى ھەلەتلىيان بە خۇ ، ئەمەش
دەنەنەمە دىمۇندى كۈمەرى گوردىستان بۇر چۈنكە :

* گەشەكەردى بۇرەنەمە كوردەيەن كەرتە ئايەتلىكى نۇرە كە بىر لايەتلى
كۈمە لايەتلىكەن باشە خۇيان دىمۇند ، پىشەتلى گوردىستان بۇر كۈمە لايەتلىرى
گوردەننى خەللىك لايەتلى بىگەيەن .

* ئەم نەمە سەيەخۇيە رىگەرى خۇ بىرەنە ، چەسەندەمە
سىياسى ئەمەيەن زۆلۈم نۇر داگىرەننى ئەمەشەن ، دىگەيەن لايەتلى رىگەرى
كۈمە لايەتلى گوردە . بەلەم نەمەن نەمەشەيەن ئەمە ، نەمەن دىمۇند بەمەيە
ئايەتلى دىمۇند ، نۇرە كەشە گوردە جۇرەجۇرەكەن ، بۇنى ھەمەشە بىرەمە
لەيەن ھەمەكەن رىگەرى خەمە بۇرەننى ئىپەسەنەن بەمەرى پىشەمەيەن
پەندەكەن پىشەتلىكەن شەم .. ئەمەنەنە ئەمەنەنە كەرى گوردە ئەمە بەمە
ئەمەنە بىرەن .

* دىمۇندى كۈمە بۇرە ھۇيە تۇندۇ تىز كەردى مەلەننى ئەمەنە كوردە
چىنى دىمەلەن ، ئەمە خۇشدا ئايەل سەمە خەللىك لايەتلىكەن بىرەنەمە بۇرە
جۇرەننى تە لايەتلى (ھەم) بۇ سەمە كۈمە ھەم بۇ سەمەنەنەن .

هېلېنېزې سهره كؤمارو خولقاني سستېس كؤماري، پېكېنياني نه نهومېني
وېزيان: هېلېنېزې رولېسي ميلې اوداني حاجې بابېشېخ، بې سهرؤكي، رېكېسسي
دام و دېنگاكاني ومارمېكان

پورې سهرچاره بؤ ياسادانان وېريار، هرچېنډه سره سهرچاره بؤ،
خولقاندې شامزې بېرؤمېرډن و لېرېسېنډه له خېلك و چارمېر كړنې
كېشېكانيان و بايهځدن بې اوتابځانه كورن و كچان و خوينډن بې زماني كوردي و
بېلېزاسيې كړنې و سزادني ثروتي مندالېكانيان نمدنارډه اوتابځانه، كړنډوي
پؤل بؤ نهغونډمولرډن، بايهځدن بېنډروستيې گشتيې، چارمېر كړنې كېشې
نيون تېرو غېلېكان، اودنډه له كمېنه نمدرايمتېكان له پورې بېرؤمېرډن و
هاوبېشېكرنېان و كړنډوي اوتابځانه تايېتي بؤيان. اودنډه له هسور لږ
لايمانه ژباني خلك وډك له پېكېتاي ومارمېكانډا نډرېمېكون كېتواني خلكي
ناوچمې نډرېمېن سلمانديان كې نمدوان خويان بېرؤه بېن ووتوانكان بڅنه كار.
بايهځدن بېنډروستيې گشتيې، چاودنرې شويډه گشتيې بېكان،
شعالمېكان و رووناك كړنډهريان، بې حمام و چايخانې چينشخانېكان و پاك و
نمېزېيان و چاودنرېكرنېان.

بېگومان لډمېر سوديان له توانكاني خلكي كورنستانې عياليش وريگرتا بې
هرهك چؤن له پورې پېشمرگايېتيېره سوديان نېورگېر، لږا بېرؤمېرنيېمې
باشتر نمېنرېه ناروډ.

لډمېل لږ فاسولوي و بؤشايي و گرلقانې دېوري كؤمارسان دېور، لډمېل
لاولزې و كزېس باري شابوروي و گوشاري نازمېرېنجان بؤ بېسټنډوي معاهاډ
بېنډرېنډه، لږ كړنې كؤمار له پورې شابوروي و سياسيېره، سهرمېر سېپانډني
ستراتيېجې بېرگري كړن و پېكېسټني هولي فراولكړنې سنډر، وټوونرې بې
بهره، و سهرېشېنډن، لډمېل نرسي فاسټي سياسيې و خوينډولرسي نور
لډمېر سولون و كم لډمونيان، لډمېل لږا شدا بېرؤمېرنيېمې تارلډمېك باش و
رؤك و پېك بؤ.

"تەمىنى كۆملەر تەمىيا يانزە مانگ بوو بەلام ھەر لەر ماوۋە كۆرتەدا بەشىپكى گورگە لە ئاواتەكانى گەل كورد ھاتەدى، گەل كورد چارەنوسى خۇى بەدەست خۇى وەرگرت، زەمانى كوردى بە زەمانى رەسمى ئاسرا، لەرەنگى نەتەرايەتى كورد بە خۇىاى دەستى بە پەرە ئەستاندەن كورد بۇ پەرەردەكردنى گەر ھەندىك لە لاوان بە دەرمە نېرەن، چەنە رۇژنامە گۇلارى كوردى بەرىكە و پىنگى بۇگورەنە، تىفاتە كوردى پىنگە ھات، ژنى كوردى لە ژيانى سياسى و لەرەنگى دا بەشدار بوو(ھىزە مىللى) سوپاى گەل كوردستان پىنگە ھات و شوئەنەرىك لە پۇلىس و ژاندرەكانە زۇردەر ئەما، كۆمارى كوردستان پەيوەندى دۇستايەتى و ھاوکارى لەگەل ھكۆمەت مىللى ئازەربايجان كە ماوۋەكە بوو پىنگە ھاتتەو داسەزاندە بەرەپەنگى بەرىن لە حزب پىنشىكەوتەوكانى ئېران پىنگە ھات كە ھزى دېموكراتى كوردستان پەنگە بوو لە كۆلەگەكانى و بەمچەزە كوردستانى ئېران بويەپەنگە ئازادى و جىنى ھىواى ئازادە خولزانى ئېران.

كۆمارى كوردستان ھەر لەر كاتەدا نىشانەى ھاوۋەردى و ھاوکارى نەتەوۋە كورد بوو لە ھەموو پارچەكانى كوردستان، كوردستانى ئېران، تىكۆشەرانى كوردە عىراق ھەروەھاخەباتكەرانى كوردى توركيا و سورىاى لەباوۋەش گورت، كۆمار بەدەلەر پىنشىلوى لەر مىولفانە دەكردە رۇنى لىدەگرتن، بەلام لەبەردەم ئەو ھەفە مېژوۋىدە ميانەكان نەبوۋنە ھۇى ناتەپاىس و ئازادە دەست و ھەردەنە كاروبارىك كە لىپەسەرانى حزب و ھكۆمەت لىنى ئاپازى بىن. بەلگە ھەموو تەوانا ھىزەكانىا، خستەبەردەم سەركوۋايەتى كۆمارو حزب بەم چەشەنە جەمەورەتى كوردستان بوو بىكەى ئازادى و جىنى ھىواى نەتەوۋە كورد لە ھەموو پارچەكانى كوردستانىش...¹⁰⁹

پەراۋىز سەرچاۋىلىرىنىڭ بەشىنچى قىسمى

- 1-ھېمن، سەرچاۋى ئاۋېرلو، ل.24.
- 2-د.كەمال مەنھەر ئەھمەد، تېڭەشلىرىنى راستىنلا يولدىن ئۆتكۈزۈش نامى ئۈستىگە ئېلىنغان، چاپى بېغىدا/1978، ل.83.
- 3-گۈلنارى گەلەزىن، ژمارە/ئىسالى(7)-مارتى، 1946، ل.26.
- 4-د.كەمال مەنھەر ئەھمەد، سەرچاۋى ئاۋېرلو، ل.238 ۋ 239.
- 5-د.كەمال مەنھەر ئەھمەد ھەمان سەرچاۋە، ل.83.
- 6-د.كەمال مەنھەر ئەھمەد، ھەمان سەرچاۋە، ل.82.
- op Cit P 10 Eegleton, WILLem-7
- Ibid p 88 Eegleton, WILLem-8
- Ibid P 100 Eegleton, WILLem-9
- 10-گۈلنارى گەلەزىن سىيەمى خېلىزى دىموكراتىي كوردىستانى (ئىران)، ئىلىول 1973، ل.11.

پادشاهی هخامنشیان

جه مهوریه تی کوردستان
له مه بدانی زفرانیا زیدا

یاری یه کدهم :

* نالوزیمیکالی جوارہ پوری گنجلو

* پيلا لنگلي توڑيز لعلري گؤمار

* بە ھىساپلىق ئامور ئەل ئىچىدىن ئىشلىتىش ۋە يەنىمۇ سۆھبەتلىنىش

* کورمستان و نازیریا بجای لہیفہ بھروسہ بدنگرتوں کا

* دۇنيا جايلىرىنىڭ ئورمان كۆلەمى

۴۰۰ کورستان، قزوین، فوای، روحانلی، جمہوریہ

یاری دودھم :

* ناسمريت كنماري پيروي ۾ ٻن ڏينهن جي ڏينھاني ڏاڪڻ ڪري.

* پیشگوی گنل تعمیرات مد جنگمدی ایلوی سهرایی ها

* پيشنهادي لغويو مدحڪميٽا

* بىرەر سۇنارو وسىيەتنامىنى بۇشسۇ

پاری یه که م ئالۆزییه کانی چواردوری کۆمار

ئەو بارودۆخ و ھەموو جەنەبە جەمھوریەتی کوردستانی تیندا ھەر ھەند بۆ،
ئاسایی ھەبۆن، پەرەوون ئەلۆزی و ھەلەلانی و ئاکۆکی، چ لەسەر ئاستی زەپۆزەکان و
چ لەسەر ئاستی لێوھۆزی ئێران. ئاکۆکیەکانی نیوان یەگھیتی سووھیت لەلایە و
ئەمریکا و ھەرتانیا لەلایەکی تەر لەسەر ھەر ئۆمەدیە ھەرتی و ھەبۆری و جیگە
ستراتیجی ئێران و ھەلەلانی ئایدۆلۆجی و ھەرتی جەنگی سارد بۆ، ئەو دیاردە
نەخشە پیلان و ھەنۆری سیاسی و ھەریزی لای ھەرمو بۆکە خولقاند... لەبەر
بەھیزی ھەری خۆتار و لۆزی خۆھەلات، لەبەرگەیک ھۆ گە گەگەیان زەرمو
زیانی گەرمی جەنگەکی ھەرم بۆ، ئوانیان نەخشەکانی خۆیان جیھەجی بکەن و
بگەنە ئامانج...

جەمھوریەتی کوردستان لەدایکبۆری ئا و ئەو بارودۆخە بۆ، زیاتر لەو ھەنۆش،
کێشە ھەمەجۆرەکانی ئا و خۆ گۆشەرەکانی ھەلەلانی ھەرم زیاتر بارودۆخەکانیان
پەر لەکێشە ھەمەجۆر...

ھەر لەبەر ئەم ھۆیانەش بۆ کە حکومەتەکی کوردستان زیاتر بە حکومەتی ھەری
ھەمەجۆر و ھەلەلانی یاسا و شارستانی و ھاوێن ھەرمەری رێھۆرم بێت...

پیلانەکانی ئۆرەن لەلۆکی کۆمار

رێنمی شاو ھەلەلانی ئیمپریالیستەکانی ھاوکاری، ھەبۆری جەمھوریەتیکی
خۆمەمۆختاری کوردستان ئا ئا ئا بۆ، لەبەر ئەوەی یەکەم: جەمھوریەتیکی کوردی
بۆ کە و ئا ئا ئا ھەمەجۆر گەشەکردنی، ھەرمەش لەسەر ھەموو رۆژەلاتی کوردستان
تەرەست ھەلەلانی ئێنجا بۆ ھەریارچەکانی تەرەش.

ھەرمەش: لەبەر ئەوەی سووھیت ھەستە ھەبۆر لەو دایەنە، بۆیە ھەم
بەکۆمۆنیست و ھەم بەو ھەستە لەو دایەنە کە ھەلەلانی بۆ خۆتار و ئامەبۆلەبۆن.

لەبەر ئەوە لە ھەمەجۆر رێگە، نەخشە بۆ ھەمەجۆر و ھەلەلانی
دایەنە بەکۆمۆنیستی:

* ئەمروى سىياسىي ۋە گەمىر مائۇلۇرى سىياسىيىمىز.

* ئەمروى ئابۇرى ۋە ئابلۇلەي ئاۋچەكمىز.

* ئەمروى مائۇلۇرى سىرىيازى ۋە گوشارى ھەمە لايىمە ئەمىرىمىزنى چىتىدۇ.

* ئىگىدەنسى رىزىمىزنى گەل بەلدەنمىز ۋە رەگىشلىرى سىرىزىمىزنى،
پەيۋەندىگىرىم بەللىرىمىزنى پىشىمىزگەمىز بۇ رەگىشلىرىمىز ۋە بۇ ھەمكارىمىزنى ئەمەل
ھىزىمىزنى رۇنىدۇ....

بىزنى ھىزىمىزنى ئەمىرىمىز سىرىزىمىز ئەمەلچەمىز كۆرسىتى ھەمە گەمىرىمىز بىزنىمىز
رۇنىمىز شا بىز كەمەللىمىز بىز ئەمەلچەمىز سىرىيازىمىز بەللىرىمىز ئاۋچەكمىز
دەللىرىمىز، ئەمەلچەمىز رۇنىمىز ھىزىمىز تولىمىز سىياسىي ھەمە گەمىز تولىمىز
رەگىشلىرىمىز بۇ گەمىزلىرىمىز ئەمەلچەمىز تولىمىز بۇ ئاۋچەكمىز، بىز ئەمەلچەمىز
ئەمەلچەمىز... ھەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز سىياسىي ۋە سىرىيازىمىز تولىمىز بۇ
رەگىشلىرىمىز ئەمەلچەمىز رۇنىمىز بۇ ئاۋچەكمىز، بەللىرىمىز مەمەستىمىز جۇرۇمىز
جۇرۇمىز، بىز ئەمەلچەمىز مەمەستىمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز سىرىيازىمىز
بۇ ئاۋچەكمىز بىز ئەمەلچەمىز مەمەستىمىز سىرىيازىمىز.

دەللىرىمىز بىز ئەمەلچەمىز مەمەستىمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز
دەللىرىمىز كەمەللىرىمىز ئاۋچەكمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز...

مائۇلۇرى سىرىيازىمىزنى چىتىدۇ، گوشارىمىزنى چىتىدۇ ھىزىمىزنى ئەمەلچەمىز كۆتۈرۈپ،
سەمەلچەمىزنى سەمەلچەمىزنى سەمەلچەمىزنى سەمەلچەمىزنى سەمەلچەمىزنى سەمەلچەمىزنى
بەللىرىمىز، ئەمەلچەمىز كەمەللىرىمىز سەمەلچەمىزنى سەمەلچەمىزنى سەمەلچەمىزنى سەمەلچەمىزنى
قالاۋە، سەمەلچەمىز بۇ ھىزىمىزنى كۆرۈپ، بۇ سەمەلچەمىزنى سەمەلچەمىزنى سەمەلچەمىزنى
سەمەلچەمىز كەمەللىرىمىز سەمەلچەمىزنى سەمەلچەمىزنى سەمەلچەمىزنى سەمەلچەمىزنى
سىياسىي بىزنىمىز... ئەمەلچەمىز تولىمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز
پەيۋەندىمىزنى ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز
جەمەلچەمىزنى پەيۋەندىمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز
بەللىرىمىزنى، ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز
ئەمەلچەمىز چىتىدۇ مەمەستىمىزنى ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز ئەمەلچەمىز...

دەلنیاکردنی روسەکان لەجێبەجێکردنی داواو داخۆزییەکانی ھزبە سیاسییەکان و پێکھێنانی بەرھەمی یەنگرتوو...

* ھەولی چیاکردنەوەی ھەروو کۆماری کوردستان و ئازەربایجان لەیەکتری تا ھەم وەری خەڵک و گیانی بەرگری پێن لاواز بکات و ھەم ھاوکاریی سەرپازیی و بەرگریکردنی نیونیان تێکەدات تا بکاتە ھالەتێکی کەشەر و ئازادەیان لەنیواندا بھۆلێنێت، ئەر پەیمانێ بەرگرییە لەنیواندا ئیمزا کرا، کە لەجێگەیەکێ تەوا دەتەیکە دەپێرێت - بەتال بکەیتەو.

قوام و لەسەلتەنە کەرە جێبەجێکردنی ئەلەکانی ئەر نەخەشە.

پێشەکی فرمائی کردنەوەی ھەرگای سەرەستییە دیموکراتییەکانی دا، چالاکیی سیاسی ئازادکرد، بانگی ھەموو حزب و رێکخراوەکانی کرد کە سوو لەم کەشە دیموکراسییە وەرگیرن، بێنە ھەیدانی چالاکیی ئاشکراو... تا بەرھەمی راستگۆیی و نێیەت باشە، خۆی بھەڵمێنێت...

ئینجا دیلە سیاسییەکانی ئازادکرد، ھەرگای سەرەستی چالاکیی ئاشکرای ئەلەبەکانی کرێکارانی خەستە سەرپشت.

پێشتر ھەم بەگوشاوە ئینجا بەمەبەستی دەلنیاکردنی ئینگلیز و ئەمریکاییەکان جاسوس و پیاوانی سەر بە ئەلمانیا گێڕاوە و لەزێندان توندکرابوو... بایەخیکی چاوی ئێرا بەکرێکاران و جوتیاران و جەماوەر، جێبەجێکردنی ھەندێ داوا و پۆزنامە ھانگانەو ئاشکاردانی شوێنی کار لەکارگەر کارخانەکان، لە 18 دایسی 1948 دا ھۆکومەتی قوام و لەسەلتەنە (پاسای ئێشکردنی دانا بە پێشی ئەر یادەسایە سەھاتی کارکردنی کرد بە 48 سەعات لەھەفتەیەکدا، و لەسەدا 35) ی پۆزنامەش دانرا بۆ ئێشکردنی سەھاتی زیادەو لەسەدا 38) ی پۆزنامەش لەسۆلی ھاوکاری (تعاونی) دەپێرێ کە لەسەدا ۵۰ یەکێ لەکرێکارو لەسەدا ۵۰ یی لەمخاوەن کار بێستێنرێت. ھەروەھا بەو پاسایە پشوی ھەفتانە داوا پشوی ساڵانە کرد بەو ھەفتە پەرۆزنامە ئەواوە، ئاپاری کرد بەجەرئێکی رەسمی. رێگەی دایەزاندنی ئەلەبەکانی دا، و ھەمەر دایەرمەدا لێکی تا بێستی دانا بۆ لێکۆڵینەوەی شکایەتی کرێکاران لەمخاوەن کارەکان... (1)

چەك ئەمەل بىلەننى بەگەلانى ئىزاندا كەلسەرتەسىرى ۋەت ھەلپەرەزىنىكى كىشىلى ۋە ئازادانە بىكرىت، بۇ ئەمەلى خەلەك دىمۇكرات ۋە ئازادانە ئۆزىنەلنى خۇيان ھەلپەرەزىن، بەگەلانى خەلەك رادىگەلەنرا كەلپىر رۇزىنى دىكتاتۇرىيەت بەسەرچۈر، رۇزىنى سەرەستىلى ۋە دىمۇكراسى دەستىپىنكەدۈر... قەۋام ۋە دەردەخەست كەلەر ھەنگاۋانە سەرەكەل گەلپىشتەنە بىر بەمەشتەلى بۇ گەلانى ئۆزىنى دەردەخەستىنەت...

قەۋام ۋە سەلەتەنە، ئۆزىنى رۇزىيە رۇزى خەزى ۋە رىكخەرلەۋە سىياسىيەمەن ھەلپەرەزىنەت، بۇمە ئاسان ۋە بەمەلە بەمەلەگەمە چۈۋۈن، بەمەزى تۈدەشەمە، فرىۋىان خەلەك كەۋتە تەك ئەمەل ھەنگاۋانە دىمۇكراتە ساختە ۋە كاتىيە... بەلەم سەرگەدەپەتسى ھەردە كۇمار ھەلپەرەزىنەتەلەن ئەمەلەمە ھەنگاۋانە كەرد، بىنەمەلى ئەمەلەلى گۈنچاۋ ئەمەلەمە دەپنەن.

ئەمەلەمە كەتەدە خەزى تۈدە كەۋتە دۋەلى بانگەلەزەمە، قەۋام سەن ۋەمەزى ئەمەلەمەلنى خەزى تۈدە دانا، بەمەلە خەزەلى خەلەمە:

- 1-دەكتۇر ئەمەلى ۋەمەزى ئەمەلەمە.
- 2-ئەمەلى ئەمەلەمە ۋەمەزى ئەمەلەمە.
- 3-گەلەمەزى ۋەمەزى ئەمەلەمە.

ئەمەلەمەلە بۇ ئەمەلەمە قەۋام ۋە سەلەتەنە سەلەتە سىياسىيە خەزى لای رۈسەمەن ھەمە، چەك ئەمەلى كە خەزى تۈدەلەمە بەمەلەلە ئەمەلەلى ئۆزىنەلەن دەردەخەستەمە بۇ بەمەلى رۇزىمە كەۋتە ھەلەكەلى ۋە رىكخەستەنە ۋە بەمەلەلە ھەلەمە. كەردە ھەمە بەمەمە ئەمەلەمە، بەلەكە سەرگەدەكەلى خەزى شەمەلى سەلەتە ۋە سىياسەتەمەلەلنى بەمەلەلى سەلەتەلە كەۋتە نەلە دەردەكەلى قەۋام ۋە سەلەتەنە، ۋەك ئەمەلەلنى خەزەلە ئەمەلەمەلى (سەلەلەن) دەپنەن.

ئەمەلەمەلى ئەمەلەمەلە سىياسەلەلى سەرەكە ۋەمەزىنى ئۆزىنەل دەكتۇرەمەمە خەمەن ئەمەلە:

"بەلەلى رۈدەلەكەلى دۋەلى ئەمەلەمەلە كەلەر سەلەكەلەلەلى ھەمەلەلى قەۋام ۋە سەلەتەنە تەلەكەلەلەلە بۈمەمەلەلەلنى خەتەمەلەكەلەن بۈمەلەلەلەلە بۈمەلەلەلە سەر رىكخەرلەۋە دىمۇكراتەمەن ۋە ھەمەلەلەلەلەلە رىكخەرلەۋەلەلى سەرەكەلى ۋەت، ۋەمەلەلەلەلە ھەمەلەلەلى 1948 دەمەلەلەلە بەمەلەلەلە بۇ سەر رىكخەرلەۋە

بەدات وە نەسبەت کۆشکاری روسیای ویلايەتمەگانی یەكێتی سولەیمەت هەلی کاریان لەبەش هەموو کۆشکاریکی ئەرەجیەماندا هەسێت.

مادہ ۱: حکومتی: ڈیڑھ لاکھ روپے
 روپے اور ۱۰ لاکھ روپے کے درمیان کے تمام روپے کے لئے

مادی مشتکهم: ماوی نام پیمانہ لہرؤی دستکردن بہ جنبہ جیکردنییہوہ
یمنا سالہ

مادەى نۆھەم: پاش قەلەۋى بولۇپ، پەيمەنەنگە، ئىلەن بۇلۇپ ھەمەمە
سەمەمەكەننى روسىيا بېگەتتە، ئەگەر خولەيەش بولۇپ، ۋا ئەتەنەتتە مادەى پەيمەنەنگە
بەزىلەتتە بەزىلەتتە ھەمەمە.

ماہی بھاش: ہر بھیشا کر دے و سٹھاندنی پیمانہ کمر ٹیڑا کان لہ لایہ
نہو بھاش: پیمانہ کہ جہہ جہ نہو کٹ.

شعبه پیمانته اعتباران بهدوی نوسطفه نوسراوه ینکهمیان بهزمانی روسی و دوهمه میان بهزمانی شیرازی، هر دو نوسطفه مکش لهروی بهروا ینکوردنسه و مک ممکن... (3)

مایه‌ده سمر شعری که برانجین چوژو که‌ی نم پدیمانہ نه‌خریسته ناو بازنه‌ی جنبه‌جیکردن و نخستنه کارهوه؟

عہدہ دین سے جالی ہو پارہی ہو ٹھٹھٹ:

لەم تارىخىيەوه قاماوهى (7)مانگ لەو پارلەمانى كەينىستە لەئێراندا ھەمىھە پىخات و پارلەمانىكى تۆ دووست بكاكەوه بۆ ئەوھ لەو پارلەمانە تازەيە ھېيار لەسەر دانی ئەم ئيمتيازە بدات، لەئێستە بەدواوھ روس لەسكەرى خۆى لەئاوچەى نفوزى ئيران- بەتايبەتى نازەريابجان و كوردستان- بکيشيئەوه بۆ ئەوھى لەكاتی ھەلبەرگرونى نانەكاشى پارلەمانى تازەى ئيران ھيچ دەنگىكى يىگانە لەو ئاوەدا نەمىنى... وەئەو بەرجانەش كە كارەدەمستانى روس لەو رۆوھە ديان نامو ئەمانە ھوون:

۱- به هم مو معنایك ناین هملبرگردن سرریست بن نههمو ناوچهكانی نیزاندار
ناین دومی بیگانه لهجی لاسك لهم رومود ورتهی لنوه بنت.

2- مسئله‌ی نازاریا جان و دودویی‌ری ذهن به‌عین معنی و سیاق به‌رنگ‌آمده... (4)

هرچند امکاتی پیشکشکردنی شکانگه‌ی لیژان بهمنجوسه‌ی اساسیش، سولیت رایگمیاندهو که هر دو لا گیشقونه نه انجام، بن نوعی نوینری لیژان شتیکی پیچرلندی نو قسمیه بلیت.

بۇ زیاتر مؤلفه‌مکردنی معلومستی یه‌کیتی سولیت و جینگه لیژگرم بهمنشکری سور، لمریکاییمکان بقویان کردموه که میژمکانیان له 31 کانونی یه‌کمی 1945 وه لیژانین چۆلگرموه، سوپای بهریتانیش رایگمیانده که 2-سی نازاری 1948 وه لیژانی به‌جینیشتوه... هرچنده زوری‌ی میژمکانی هر دو لا یان شوینه ستراتیجییمکانی خویان گرتبوه بۇ پوویمروپونموی هر نه‌گرنکی نایینه له‌پیکدانیکتی نوی سمریازی لیژان یه‌کیتی سولیت و هر دو دولتمه‌کی تر... لیتر بیانویه بۇ یه‌کیتی سولیت نهمابهو که لشکرکه‌ی نه‌کیشیتوه... به‌تایبه‌ی چنده مانگیکه به‌سر مانژه سیاسییمکیدا تیپیری گرمبو، که هر دو رینگه‌خوشکرم بوه بۇ دامرلاندی خودموختارییمکی نازمیرایجان و لیجبا به‌معدجونی کؤساره خودموختارییمکی کوردستان، وه دیفاکتمیک هم بۇ سولیت و نازمیرایجان و هم بۇ لیژان...

بۇیه سولیتکان هم حسابی نهمیان گرمبو که لیتمیازی نهرتی خویان و هرگرموه هم هر دو قورده‌ی هاترونه ناره که وه گوشارو کارتیکی دمستان سودیان لیژمردگرن... له‌ایک، روسکان نهرش دهرسان که پوویمروپونیکتی سمریازی، به‌موی مللانی و ناکۆکی لمر لیژان، بخولقی کمدای جینگه پۆکینمکه نه‌توان به‌رنگاری بکن له‌ای دوهم...

به جزیه زمینه‌ی نلقه‌یمکی گرنگ یان گرنگترین نلقه‌ی نه‌شمکه خوشکرو یه‌کیتی سولیت میژمکانی له 27 نیسانی 1946 وه 19 یار لیژان کیشاپره...

به شینویه مهره و مزیرانی لیژان لمرخز هه‌نگای دنا، کؤسپی رنگی نه‌خت نمکرد، چاوهرانی دوله‌نگاو بو...

هرامیر به مهرسییه پوویمروپوننه، که زیاتر له‌کیشا‌نهری لشکری سوردا خوی ده‌بیشی، هر دو کؤماری نازمیرایجان و کوردستان پهمانیکی سمریازیان لیژمکرد، بۇ به‌رگریگردن له‌خو له‌دمستکه‌مکانی هر دو گهل، که له‌جینگه‌ی تردا زیاتر لمر نهر له‌مکین و به‌مکانی ده‌خینه پیش چاو...

لهجوابي نوسراړي ژباړه 2 دا شمېره لمراريکه که لهکوميټې مرکزي حزب ديمکرات کورډيټان... لگالريټان لمرژمړه دمنوسړي:

1- عدې مه شو موده سرخود هيچ جوړه تجاوزو عملياتيکي نکړدوه تا لمرهف عدې حکومتی مرکزونه تجاوزو حملېک بو سر عدې مه نکړاسې پاش تجاوزو حملېک عدېمه مجبور بوه بو وي کهنيلي عده تجاوزکار دملعهيهکي ديکه شو جېگايېدې بدستبوه بو بيکاته مېداو حمله تا نوري نوري دملگر خويان بځن.

2- قسمتيکي مهم لهعدې مه عشايږن وگو اړادي نراسي ديسپلېنه نځن هيچ ممکن نيه کهلهدواي وي عصباتي کړا له اتاعتې خارج دېن چون نېسي ماموريني حکومتی مرکزي فکري وي نکمن که تياره بېسته سر لمران بهمسلمان دايان گري. لپان بکوزيه ديسان لمران باميدې ولسي مزاکراتي صولعيه دمجرمان دايه حملهي متقابله نکمن لمره شتيکي لمره مومکته.

3- چون دېسي لمرانه خبالمتي نپان گري دمر ومختيد ا که دنيا بيرانيوه که مرکراتي صولعيه دمابين دايه وه دمر ومختي دا کهنومايندېمه چوته بهر دمرکه و استاني ون لمران شرمي نکمن لهجېهې سلز سرمدشتي تمواوي عدهيه و ژنومندال ديهايان کههيچ جوړه زدي هوايان نيه بهمسلمان دايان گړن و تلفياتيان پي بدن.

4- نازانين ماموريني حکومتی مرکزي تا کهنگي دمست لدمسيسې و نچنگي خويان عمل ناگړن کهملطافانهکه بهمجبرو زور توانيوه ايمه بکشينمره دورايه بهحيلو ترموږ خريکن...

نکمر مقصوديان لمره نيه که شو جېگايانه دوباره تصصرف بکهنمره حازرين هر چندي لمران... لمرې بکشينمره، بساعت دملن. بهلرسخ دملن. بهمنزل دملن که لمره قاعديهيهکي بين المللي.ه. ايدي کس نيبيستوه لايهک بهمني بکشينمره.

5- ليليکي دي لمرهيه کهبېهاندې خور بارمړه خريکن ريگايان بهمه چول دکمن که به صورمتيکي لمره منتقانهي که به دمستان دايه خورلکيان هيه و چاترين شاهيدو شو سريازانن که لمران گړا و نو لمران کړدوهو دملان حازن.

6- ايمه نازانين شو بهانه و بهالمراشي چيه شوکشانمره مولشو امروزو سره بوچي نکمر حکومتی مرکزي دمست دمکاو صلح دمکا لدموانگ مزاکره زياتر؟

فهرمون لیسوزی بیگمن نامو صلحه‌ی که لیسوزی برایشه‌تی ده‌نیو میلیه‌تانی ایرانی بهر قه‌اریمت.

کمیته مرکزی حزبی دیموکرات کوردستان
 پونس لیبوایی ژماره 343 د: بجنایی ژنرال مایور محمد رشید خان زاده
 فرماندهی یوزی هیزی بوکان و منطقه سراسر نهرین.

لەگەڵ ئەوەدا (کۆمیتەی مەrkەزی ھزری دیموکرات کوردستان) ئەو تینگیشتنە واقیعیانەی بەناچارایی بۆ لایبەرسراوان ھەردوخت، دێسان سەرکردایەتی کۆمار ناچارى دان بەخۆداگرتن بوو. گەچى چەوچولنى ھێزەکانى پوڤس ھەر بەرھەوام بوو، ھەر وەک ئەم بەلگەنامەیە کە جەنرال ھەمە رەشید خان ھەرماندەى ھێزى بۆکان و منگەى ئاراستەى ھزارەتى ھێزى دیموکراتى کوردستانى کردووە دەستیانننوت... (11)

862 رُحَارُوْءُ

1325-4-22/میرور

میری دعا

هو و وزارتى بهرزي هيزى جمهورى كوردستان
موزوم/ دسانس ابرانهكان و خبانه قى كوڤا كايىقان خانانه

۱- مأمورین اداره عسکری سقز همه مو لایکوه به تعویذ نهی و اشکرا هوانی
نهمن بو تارده قمر باؤرکردنمروی میزکانه دیموکرات، و متعادیا مشاغبه و
تشویشات لهگهن بؤ شکاندنس نالوزی ینشعوی محبوب مان.

شماره ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵، ۱۴۰۶، ۱۴۰۷، ۱۴۰۸، ۱۴۰۹، ۱۴۱۰، ۱۴۱۱، ۱۴۱۲، ۱۴۱۳، ۱۴۱۴، ۱۴۱۵، ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸، ۱۴۱۹، ۱۴۲۰، ۱۴۲۱، ۱۴۲۲، ۱۴۲۳، ۱۴۲۴، ۱۴۲۵، ۱۴۲۶، ۱۴۲۷، ۱۴۲۸، ۱۴۲۹، ۱۴۳۰، ۱۴۳۱، ۱۴۳۲، ۱۴۳۳، ۱۴۳۴، ۱۴۳۵، ۱۴۳۶، ۱۴۳۷، ۱۴۳۸، ۱۴۳۹، ۱۴۴۰، ۱۴۴۱، ۱۴۴۲، ۱۴۴۳، ۱۴۴۴، ۱۴۴۵، ۱۴۴۶، ۱۴۴۷، ۱۴۴۸، ۱۴۴۹، ۱۴۵۰، ۱۴۵۱، ۱۴۵۲، ۱۴۵۳، ۱۴۵۴، ۱۴۵۵، ۱۴۵۶، ۱۴۵۷، ۱۴۵۸، ۱۴۵۹، ۱۴۶۰، ۱۴۶۱، ۱۴۶۲، ۱۴۶۳، ۱۴۶۴، ۱۴۶۵، ۱۴۶۶، ۱۴۶۷، ۱۴۶۸، ۱۴۶۹، ۱۴۷۰، ۱۴۷۱، ۱۴۷۲، ۱۴۷۳، ۱۴۷۴، ۱۴۷۵، ۱۴۷۶، ۱۴۷۷، ۱۴۷۸، ۱۴۷۹، ۱۴۸۰، ۱۴۸۱، ۱۴۸۲، ۱۴۸۳، ۱۴۸۴، ۱۴۸۵، ۱۴۸۶، ۱۴۸۷، ۱۴۸۸، ۱۴۸۹، ۱۴۹۰، ۱۴۹۱، ۱۴۹۲، ۱۴۹۳، ۱۴۹۴، ۱۴۹۵، ۱۴۹۶، ۱۴۹۷، ۱۴۹۸، ۱۴۹۹، ۱۵۰۰، ۱۵۰۱، ۱۵۰۲، ۱۵۰۳، ۱۵۰۴، ۱۵۰۵، ۱۵۰۶، ۱۵۰۷، ۱۵۰۸، ۱۵۰۹، ۱۵۱۰، ۱۵۱۱، ۱۵۱۲، ۱۵۱۳، ۱۵۱۴، ۱۵۱۵، ۱۵۱۶، ۱۵۱۷، ۱۵۱۸، ۱۵۱۹، ۱۵۲۰، ۱۵۲۱، ۱۵۲۲، ۱۵۲۳، ۱۵۲۴، ۱۵۲۵، ۱۵۲۶، ۱۵۲۷، ۱۵۲۸، ۱۵۲۹، ۱۵۳۰، ۱۵۳۱، ۱۵۳۲، ۱۵۳۳، ۱۵۳۴، ۱۵۳۵، ۱۵۳۶، ۱۵۳۷، ۱۵۳۸، ۱۵۳۹، ۱۵۴۰، ۱۵۴۱، ۱۵۴۲، ۱۵۴۳، ۱۵۴۴، ۱۵۴۵، ۱۵۴۶، ۱۵۴۷، ۱۵۴۸، ۱۵۴۹، ۱۵۵۰، ۱۵۵۱، ۱۵۵۲، ۱۵۵۳، ۱۵۵۴، ۱۵۵۵، ۱۵۵۶، ۱۵۵۷، ۱۵۵۸، ۱۵۵۹، ۱۵۶۰، ۱۵۶۱، ۱۵۶۲، ۱۵۶۳، ۱۵۶۴، ۱۵۶۵، ۱۵۶۶، ۱۵۶۷، ۱۵۶۸، ۱۵۶۹، ۱۵۷۰، ۱۵۷۱، ۱۵۷۲، ۱۵۷۳، ۱۵۷۴، ۱۵۷۵، ۱۵۷۶، ۱۵۷۷، ۱۵۷۸، ۱۵۷۹، ۱۵۸۰، ۱۵۸۱، ۱۵۸۲، ۱۵۸۳، ۱۵۸۴، ۱۵۸۵، ۱۵۸۶، ۱۵۸۷، ۱۵۸۸، ۱۵۸۹، ۱۵۹۰، ۱۵۹۱، ۱۵۹۲، ۱۵۹۳، ۱۵۹۴، ۱۵۹۵، ۱۵۹۶، ۱۵۹۷، ۱۵۹۸، ۱۵۹۹، ۱۶۰۰، ۱۶۰۱، ۱۶۰۲، ۱۶۰۳، ۱۶۰۴، ۱۶۰۵، ۱۶۰۶، ۱۶۰۷، ۱۶۰۸، ۱۶۰۹، ۱۶۱۰، ۱۶۱۱، ۱۶۱۲، ۱۶۱۳، ۱۶۱۴، ۱۶۱۵، ۱۶۱۶، ۱۶۱۷، ۱۶۱۸، ۱۶۱۹، ۱۶۲۰، ۱۶۲۱، ۱۶۲۲، ۱۶۲۳، ۱۶۲۴، ۱۶۲۵، ۱۶۲۶، ۱۶۲۷، ۱۶۲۸، ۱۶۲۹، ۱۶۳۰، ۱۶۳۱، ۱۶۳۲، ۱۶۳۳، ۱۶۳۴، ۱۶۳۵، ۱۶۳۶، ۱۶۳۷، ۱۶۳۸، ۱۶۳۹، ۱۶۴۰، ۱۶۴۱، ۱۶۴۲، ۱۶۴۳، ۱۶۴۴، ۱۶۴۵، ۱۶۴۶، ۱۶۴۷، ۱۶۴۸، ۱۶۴۹، ۱۶۵۰، ۱۶۵۱، ۱۶۵۲، ۱۶۵۳، ۱۶۵۴، ۱۶۵۵، ۱۶۵۶، ۱۶۵۷، ۱۶۵۸، ۱۶۵۹، ۱۶۶۰، ۱۶۶۱، ۱۶۶۲، ۱۶۶۳، ۱۶۶۴، ۱۶۶۵، ۱۶۶۶، ۱۶۶۷، ۱۶۶۸، ۱۶۶۹، ۱۶۷۰، ۱۶۷۱، ۱۶۷۲، ۱۶۷۳، ۱۶۷۴، ۱۶۷۵، ۱۶۷۶، ۱۶۷۷، ۱۶۷۸، ۱۶۷۹، ۱۶۸۰، ۱۶۸۱، ۱۶۸۲، ۱۶۸۳، ۱۶۸۴، ۱۶۸۵، ۱۶۸۶، ۱۶۸۷، ۱۶۸۸، ۱۶۸۹، ۱۶۹۰، ۱۶۹۱، ۱۶۹۲، ۱۶۹۳، ۱۶۹۴، ۱۶۹۵، ۱۶۹۶، ۱۶۹۷، ۱۶۹۸، ۱۶۹۹، ۱۷۰۰، ۱۷۰۱، ۱۷۰۲، ۱۷۰۳، ۱۷۰۴، ۱۷۰۵، ۱۷۰۶، ۱۷۰۷، ۱۷۰۸، ۱۷۰۹، ۱۷۱۰، ۱۷۱۱، ۱۷۱۲، ۱۷۱۳، ۱۷۱۴، ۱۷۱۵، ۱۷۱۶، ۱۷۱۷، ۱۷۱۸، ۱۷۱۹، ۱۷۲۰، ۱۷۲۱، ۱۷۲۲، ۱۷۲۳، ۱۷۲۴، ۱۷۲۵، ۱۷۲۶، ۱۷۲۷، ۱۷۲۸، ۱۷۲۹، ۱۷۳۰، ۱۷۳۱، ۱۷۳۲، ۱۷۳۳، ۱۷۳۴، ۱۷۳۵، ۱۷۳۶، ۱۷۳۷، ۱۷۳۸، ۱۷۳۹، ۱۷۴۰، ۱۷۴۱،

ههتا ایستقا ئەر عملیاتهای اغا صالح و ملاقاتی سرولن منصوریهکان بهشهرای بو
روشنن نمرود کعبه ج اقامتگی مخالف اغا صالح تموزف کولود... ناد.

په چورۍ کله په لگنه کې شری سر سرده همن کپاروېوښکان
دېر لښمن... پاچهند دېر ټک لمانځه یې شری بڅوښنه په پنازي روڼوښه
همان مېست.

نامه جېنرال حمزه شید خان- پو معاوني مجاسي وزارتې هیڅ...

ژماره/ 879

پرور 1325/4/24

پو معاوني مجاسي وزارتې هیڅ جمهوريتي کوردستان لای نانوړاده

موزع/ خلاصی عهد و پیمانې لای همایونه

سری

اشاره په بنوسرلوتان ژماره 183 وه رڼی 1325/4/23

1- لومړتې خویدا که دولتي مرکزي ایرن لهجهتي سلفو بانه وه سرده دی وه
له لایمن هیڅی دیموکرات خرابو محاصره نژیکي 12 دی له منقله سرشیو په لشکري
شکاک اشغال کړا پو ایسه کههاند بوین بزرگادان وماتوچویران له منقله نفوزی
خویماندا تنها پو لاندکردنې زنجیره وه خوړ باریران پوه پو لمر جیگایانه کیسه باقا
پوسگی لوراني تیدا پو. ایسه له ومختی خویدا دخلي عهد و لمرارمان نموده که تازه
په تازه لورن پوسگ مندی تازه تاسیس بکن، وه لمر چندا نیش عینی موزع په
لای سرنګ لارې گوتلوه...

چا پیوسته تبلیغات بکین که لمر عدیمان بگړنوه پو جیگای اصلی خویران لمر
ماتو له منقله پو لمر جهته محاصره په له لایمن ترلینوه واقع پو لای همایوني
لمر جهته په نژی مسئول وه مخالف پیمان تماش لمری.

2- اخباراتي رڼانستان لهگل نتیجه دی لمر موزوع په مصلی پو بنوسرلوه.

لمراندهی هیڅی پوکان و منقله سرا

رونوسیگی پو:

وزارتې پهری هیڅی کوردستان لهگل رونوسی نویسرلوی لای نانوړاده...
اصلا سرنګ همایوني لمر ترتیباته تازه پویدا هیچ منقلیگی نیه تنها لیجادی
محاصل و له منقلی سو. تلاهم نېت...

خۇمسىيەتىنى قوتۇرۇش، شەرئىيەتقاۋەپىن سۈپەت بولۇپ، مەبەستىگە ئايلىنىدىغان

رۇڭنامە ئېلانغا رەھبەر ئاۋىروكى وتوۋىشى رۇڭنامە مەسلىھەتچىسى خۇيان لىڭل
رۇيخېرى پارتىيە دېمىكراتىيە كورد قازى مۇجەسسەمگە رۇكەننى ئى سىپقامىر لىتى رۇيخې
كولود باقۇردىمۇ... قازى راينگە ياندى كىموتوۋىشى ئېلان نەز و ئېلان لىتارن بىمۇشۇ
دۆلەتنى دۆلەتچە دەسلەپكى سوۋاي ئېلان رۇيخېلە...

دېوای لکھوی روژ نامک قسماڼی لازی لاسر لڼپر سرلونی لکرتش پاس دمکات
که چوڼ لری دیمکرات دمجولنعه... دمنورسنت:

قازى رايگهياند كه پيش گهرايموى لىتاران بىيار واپو كه موای پىنچ رۇڭكى
تربۇ رىزۇپىندان بىر وتوۋىزە بگىتتەمە تاران. بەلام وتوۋىزە بىبەشدرى هىندىك
لىسەركەكانى سوپاىى بىكەك بىوۋە لىبەرنەمە لىرۇشتىنى سەرلەتوۋىنى بۇ تاران
چاۋوۋشىگىرمە. ئىر رايگهياند كه كوردەكان باۋەريان بىغىيازىكى قىوام واسىلەتمە
هەيە، بەلام لىتاراندا هىندىك كىسى هەن كەمەل مەدىن قىوام واسىلەتمە لىكوردەكان
بىوربەنەمە وتوۋىزەكان بىچىرۇن تا ئىر كاتەي ئىر كەسانە لىپۇستى خۇياندا
بىمىنەمە بەلەنجام گىشتىنى ئىم وتوۋىزەنە زۇر توردەمەن، بەلام سەرمەي ئىمە
وتوۋىزەكان بىمەكجارى رانگىلون و هاشنى فۇنەرانى ئىران بۇ كوردەستان بەم زووانە
چاۋوۋى دىكۇرەت.

نوره ناخته و پیلانی روزمن بو، بویه هر خیرا رزمارا پښنځیاری کرد بو یینی نی
نویښمې معایاد بختا بیستی پښشوا قازی محمد. بعدل پاکې و نیازچاکې و نور
له تویښموی نیازو معبستی تاران، پښشوا پرمو (سراو) کسوتی، هر چمنده
شاگدار کرا کلمو چونه مکتوسی دوست دمکات لسمر ژمانی - پاش گلگوز له 17
حوزیرانده هر موک لسمر هم بیمانه وښککوتن:

1- "حکومتي کوردستان رای ئی بن حکومتي ئێران لەسازمەوه خوارەمانی و بەرگ بنێرێ بۆ ئەو هیژە ئێرانیانە کە لە یەدەو و بانەو سەرەمەشت لە یامین حکومتي کۆمەڵەوه ئالۆقە دراون، ئەویش بەمەرجێک ئەم شتانه وەختێک دەریاز ئێمن کە ئەلە یامین

⁶ نظرياتي و حوزائي، عصيان سرچاره.

ھىندى كوردى يەنە بېشىگىزىنى دۇنيا بىن ئەمە كەمىچ جۇرە چەك و گۆرەندىكى شەرى تىدا نىە.

2-چەك و شتومەكى چەك بۇ ئەم شۇنئانە بەمىچ جۇرە ئامىرى، ھەمەھا ئەم ئەمەمە سەريازانە كەلەشۇنئە ئابۇلۇقە دەرەمكەنەن ئابى بگۇپۇن، مەگەر نەخۇش وە يا بىرىندەرىك ئەمىن، ئەمە گۇپۇن و بىردىنى ئەمە دىرەستە.

3-ھەر كاروانىك ئازۇخەم چەك و بەرگە كەلەلەمىن ھەكۇمەتى ئىرانئەمە ئەمچى بۇ ئەم ھىزە ئابۇلۇقە دەرەمە ئەمىن ئەپاش پەشكەن، پىماوى كۇمارى كوردەستان بەمەسى لەگەل بىن.

4- لەگەر لەشكەرى ئىران بەمىچەلەنى ئەم بەندەنە بۇلەمە ئەمىرى كوردى ھەمى ئەمە بەرەست بەكە ئەمەلنى شتومەك چەك بۇ ئەم شۇنئانە كەنەنەنەنە. (13) بەمەنچەدەن ئەم رەكەتەنە ئەم ئامانەنى پەشە، دەرەكەمەنەنە كەنەشتى و گەلتۇگۇ ھەر بۇ ئەمەلەنەنە خۇزەگەرگەنەنە بۇ لەشكەر چەكەمە سەريازى، بۇ دەرەزەنە بۇ ئەمەلەنەنە خۇزەمەزگەنەنە رەكەستەنەمە لەشكەر ئامەكەدەنە چەكە تەقەلى شەرى، بۇچەنە پەشەمە سەگەر قەيم كەدەنە بۇ، بۇ وەخت بىرەنە سەمە ئەنجامەنەنە ئەشەمەكە بۇ...

ب. ئەمەلەندى لایمەكى تەرەكەلتۇگۇ و تەوئەنەنە نىزان تارەنە مەھەبەد بەس ئەمەكەت و ئەمەلەنە:

"رەيسى لەكەنى جەشى ئىرانى (رەزەمە) دۇمى بەمەنەكە ھەت بۇ مەھەبەد لەگەل پەشەمە سەدى قازى كۇمەنەمە، گەلتۇگۇ كە ئەم رەمە... لەسەرگەل كەرى تەرىش رەكە كەتەن.

ھەكۇمەتى تارەنە ئەمەلەنەنە (ھەكەمە ئەلەسى) كوردەستان بەمەنەنە بىنەت وەمەمە جۇرە يارەمەتەمەكى كۇمارى دىمەكەتەسى كوردەستان بەدەت لەمەبەرى ئابۇرەمە وەپەمەنەنەكى ئەشتى لەمەنەنەنە بىسەتەنە... (14)

ئەسەرىكى تەرەلەمەكى تەرەمەنەكە و ئەمەلەنەنە قەمەلەكەنى قەمەلەنەنە ئەمەتەمە و ئەمەلەنە:

"ئەمەنەمە ئەمە تەوئەنەنە مەزەلە جۇرە كەمەلەمەرى سەمەكە وەزەنەنە بۇ ئەمەلەنەنە، لەگەل وەمەدى كوردەستان و ئەزەلەمەنە بەسەمەكەمە جەمەمە

پېشەۋەرى، ھۆكۈمەتنى تارلار رەزىمەندى خۇي نىشاندا؛ بىرەمبەر ھەممە ئىش رۇڭىمۇ شۇنەن ھەنگاۋاننى ھەردو كۇمار، ۋەبىيار ئىرا كەمەستورەككى ئۇلارنى بىرۋىتەمە كار كە بىر پىننە ئىبىت پەرلەمانى ئاۋچەمىي لەھەمۇ ئۇلاردا؛ دابەمەزىنرۇت (ئەنھومەن) ۋە ھەممە ھىزە سەريازىيە مېللى يەكەن بىبەشنىك لەشكەرى شاھەنشاهى دائىران، بىر جۇرە پەيۋەندى ئۇلار تارلار لەلايەك ۋە سەھابانو تەۋرۇز لەلايەككى تەر خرايە پەلەمەككى ئۇنۋە...⁽¹⁵⁾

تارلار بىر جۇرە ھەنگاۋى ئەتەۋ قۇۋەتلىمەنە جىڭكە پىننى ئەۋ ھەنگاۋاننى خۇش ئەمكەرد... شارەزە دەستگا جاسوسىيەكەننى ئىنگىلىز ئەمەرىكاش بىرۋىدى سەرنەمى شىۋەي جىيەجىكەرنى ئەشەشەر پىلانەكەننى ئەدە، رۇڭنە ئامۇڭگارى تازەيان ئەمكەردن. ئاپەرە سەر ھەنگاۋىكى تەر. ئاپەرە سەر ھەلەلەن بۇ جىياكەرنەۋەي ھەر دوو كۇمار لەيەك پىننى ئەۋەي چەپۇكى كوشەمەيان ئاپەرەستە بىكەت... دەپا جەرنى سەرنەمىكى ئەم رۈۋەي رۈدەلەكەن بەدەين پاپەزەن ھەر دوو كۇمار ئە چىدەن ۋە چۇن خۇيان كۇلەكەنەۋە بىرەمبەر تارلار ۋە ئەشەشەكەننى، بابگەرنەۋە سەر ئەشەشەي قۇۋەتلىمەنە سەرەك ۋەزىران.

كوردىستان ۋە ئازەربايجان ئەيدەك بىرەي يەككەرتۇدا

بىرەمبەر مەترەسسى ۋە پىلانەكەننى تارلار، سەھابادو تەۋرۇز بۇ خۇيۇكەستەن، زىاتەرلەيەك نەزىك ئەۋنەۋە، ھەر پىننى كەشەنەۋەي لەشكەرى سۈرر خۇيان ئامەكەرد ۋە كەۋتە مەيداننى ھاۋكارى سەريازىيە ۋە پەيمەننى بىرگەرسى، بەتقايبەتنى:

“ئازەربايجان ھۆكۈمەتنىكى گەۋەرتەر بىھىزەرۇ نۇر تەييارەرۇ پەر چەك تەر بۇ ئەكوردىستان، خەتنى دىئەلى ئازەربايجاننىش نۇر قايم تەر بۇ...⁽¹⁵⁾

سەۋرى ھەردو كۇمار چارەنۇسى ھەردولا بۇ، چۈنكە ھاۋسەۋر بۇن ھەر بىر پىننىش ھاۋ چارەنۇس بۇن ئەبىرەمبەر يەك سۇزەن. كە ۋاپو ئەبىت ئەسەر ئەۋ سەۋرە يەككەرتۇەيان پىنكەرمۇ لەيەك بەردە بەلكو لەيەك سەنگەردا بىرۋارى ئەۋ چارەنۇسە بەدەن، يان خۇگەرسى بىرەۋ ئازەربايجاننى ھەمىشەي... يان سەر لەنۇي دىگەرتەنەۋە چەي سەلەنەۋە كەرتەر كوشەن.

بۇ ئەم ئامانچەش ئەمىر پېشىمكى كىشىنى ئاڭۇكىمەن چارەسىر بىكەن... گىرگىرىقى
مۇزۇ خىلمەكەنى سىر سىزىيان، شىۋەي بىر ئۆمەردىن شارە تىكەلمەن كەمكورد
ئازمىر كەمىنەي تىرىش كەتە: خۇي، شاپور، ورمەن، ماڭۇ ۋە ميانمولى پىكەمەنەيان،
چارەسىر بىكەن، ئەم گىرگىرىقتانە كەمەندى چار ئەم شارو ئەم شار، يان لەنىۋول ئەم
مۇزى كورد ئەم خىلى ئازمىر ئەم ۋە مەترەسى ھەلگىر ساندەن شىر لەمەينى
ھەردىر كۇساردا... كاتىكىش لىۋىسولانى سۆلەيت دىركىيان بىرەمكەرد، كەرتە
ھەردەن بۇ كۆكرەنەمەي نۆنەرانى ھەردىر لا بۇ رىڭكەستەن پىكەمەنەيان، بۇرە
بىرەردە لەمەنەن كۆپىنەمە:

كۇمارى مەھاباد ۋەلەمكەي بەم جۈرە پىكەنە:

- 1- ئازى مەھەد.
- 2- مەھەد ھىن سېلى ئازى.
- 3- سېد ھەلەل گەلانى.
- 4- ھەم خاى شىكەك.
- 5- رىشە بەگ ھەركى.
- 6- زىۋۇ بەگ ھەركى.
- 7- ئازى مەھەد خۇرى شۇي.

ھەمەن بىرەم تەمىرەن كەرتەنەن، لەمەن لەگەل ئەندامانى ۋەلەدى تەمىرەن
دەستيانكەرد بىكۆپىنەمە، ۋەلەدى تەمىرەن بەم جۈرە بو:

- 1- جەمە پىشەمەرى.
- 2- جاحى مېرەلى نىسۋى.
- 3- جاحى پادەكەي.
- 4- سەلام ئەلە جەۋدە.
- 5- مەھەد بىرە.

دەۋى گەلگەن ئە 23/ نىسەنى / 1946 دە ھەردىر لا گەيشتەن سەم رىڭكەرتەنەي
خۇلەمە:

مەدەي يەك: ھەم كاتىك ھەم دەۋر لا بەپىۋىستەن زانى، ھەم يەكە نۆنەرى خۇي
ھەمەن ئەۋلەتى ئەمىر تەردا.

مەدەي دەۋەم: لەمەن چەمەن ئازمەن پەجەن دە كەمكوردى زىاتەن بىن لەمەنەك، كورد
لەمەن چەمەن دىنەن، لە كورد سەلەنەن دە ھەم بەم جۈرە بىرەن.

مەدەي سىنەم: ھەردىر ھەمەن لىۋىمەكى ئابورى پىكە ئەمەن بۇ چارەردىن
كىشە ئابورىمەن، ۋەپەردەمەن ئەم لىۋىمە ئەمەن سەمەن ھەردىر
جەن بەجەن بىكەن.

ماده‌ی چوارم: امکاتی پیوسته‌دا هر دووا پهیمانی سرریزی ثبستو و
ومعصر بکه یارمعی نوی تر ثبات.

ماہی پینجھم: ہمو جزوہ وتوویژیک لکگل تارازدا ناییت بکریٹ ہمزامندی لکگی تر نمیت.

ماندى شەمەم: ھۆكۈمەتنى ئازىر ياپان ھەنگاوى پىئويست ئىنەيت بۇ ھەمىشى
لەپىشەستىنى زىمان و رۇشنىرى كۆرەمكەنى مىئورى ئازىر ياپان، ھەمىروەھا
ھۆكۈمەتى كۆرەستەنەش بۇ ئازىر ھەمان ھەنگا و ئىنەيت.

ماده‌ی چهارم: هر کسی که بدون بدات یهکتایی میزبانی و عاقلاری هر دو گمل
تیک بدات و یهکتایی نیشتمانان لعناو بریت هر دو گمل سزمای بدات. (۱۵)

له‌استیدا ده‌لی پهمانکه له‌گۆڤاری هه‌ڵمه‌دا پلۆگولۆمه‌وه، به‌لام چۆره جیاوازییه‌ی له‌ئێوان به‌نده‌گانی به‌دی ئه‌مگۆڤات، وه‌ك له‌چینگه‌یه‌کی ته‌ردا خه‌لوته به‌ش هه‌و.

[illegible]

و توریز بنی نمره میچ شتیك دوستگر بیئتو نهنجامینی بیهکلی
بۆ کۆمار ههینت...

کاتیکیش نهرماتی نابدا قازی محمد چو بۆ تاران و لهگهل بزمار و قوام
ولسلته کۆیموه، قوام پێشنیاریکی خسته بهرچاری قازی محمد که
بهم جۆره بو:

"هموگوردستانی ئیزان بهسنهشوه بابگریت بهیهک ههریم و له پایتهختوه
ژمارانیک دهرنێ کههوکمی ئهر ههریمه بکات کهبه پینی ئهم بهیاره باری کوردستان
و هکو نازهربایجانی ئیدیت، وهین گومان دهرلته ناوهندی یهگم ژمارال که بۆ نهر
شونتهی دانهنیت ههر قازی محمد ئهینت..." (17)

ههرچهنه ئهر پێشنیاره ههر مههستی تیکدانی پهیههندی مههاباد و توریز بو،
دېسان ئېگلتن نهر نهره ئهینت:

"لهگهل نهوهشدا قازی محمد بهلای نهوهدا چو کهبه پێشنیاره رازی بیئت بهلام
نهرهی لهبرچاو بو که کاریکی وهر گۆزانیکی ئهر بابهته له پهیههندی نیوان مههاباد و
توریز رهزامهندی سۆلیته نهره شتیکی بنچینهیه..." (18)

بهلام قازی محمد ههر نهرمهاره بهلای ئهر جۆره پێشنیار و کارانهدا نهچوهر
رازی نهوهر، چونکه بهی نهره نهکردنهوه پشت بکاته توریز، دلسۆزو بهوهلا بوو
بۆ بهلین و سۆندخواردنهکهی کههههیشه شانازی بکات بهیهکیتی کورد و نازمهوه،
جگه نهوهش، پێشوا ئهر راستیهی لهبرچاو بوو که لهیهک کرمنی ههر دوو کۆمار یا
روخاندنی یهکێکیان، مانای نهمانی نهره تریشه. بۆیه پێشوا بنی نهنجام
کهپایهوه مههاباد.

علاءالدین سهجادی باشر تهلای تاران نهر روهوه ئاشکرا ئهکات و ئهینت: تاران
پێشنیاری کرد که:

"ئهگهر بیئتو قازی و حکومهتی کوردستان و ز لهو سۆستیایهتی و هاوکساری
نازهربایجان بینن، حکومهتی ئیزان ههر ناوچهیهکی کوردهرلری لهئیزاتا هیهه وازی
ئیدینن بۆ نهره هموی بکهرته سهر حکومهتی کوردستانی قازی محمد..." (19)

پىئويستى بىناسايشو ئازادى رادىرىپىن ھەببۇ تاشەك بىتۇنن بىسەرىستى
 ئونىنەرنى خۇيان ھەلبۇرۇن! ئاسايشو ئازادى رادىرىپىننىڭ كىن مەنۇگىرى ئەكەت
 لەھىزەكانى رۇنى شا بەلۋە! ھەر وىگۇ رىگىر شۇنىشى بۇ دانابىر، لەھىزەكانى
 تاران زىياتر كىن ئەتۇنن سەرىپىشتى ھەلبۇرۇن بىكەت! ئاۋچەكانى تىرى ئىنۇن، ياساۋ
 ئاسايشىيان تىندا بەرگەمالە... ئازادى سەرىپىستىيان تىندا چەسپىيەۋ لى
 رۇنىسىنەبىرى رۇنى شا-دە كۆمەلانى خەك ئارامو بەختىيارو سەرفارۇن! تەنىيا
 ئاۋچەكانى ھەردو كۆمەر لەۋلە بىن بەش، لەبەردە رۇنى شا لەشكىرى ئامەكەرد
 تا بەر لەرگە ھەستىتە دانىشتۇننى ئەۋ ئاۋچەكەش بەر جۇرە مەلەنە شا بىكەت!...

بۇرۇن سەلەكانى دىۋان و گەرىپان

نەخشە ئارنى سۇپا نوۋا چەپۇكى كوشىدە، ئامەكەكبۇرۇ بۇرە بىرۈسكەيەك
 گەپەنرايە تەۋرۇنۇ ئاپاستەي چەقەر پىنشىۋەرى كىرا، تاران لى بىرۈسكەيەدە
 راي گەياند:

"ھىزى ەسكەرى ئەبىن يىت بۇ ئازەرىياجان بۇ ئەۋە چاۋدىرى ھەلبۇرۇن بىكا،
 ئەمەش بۇ ئەۋە ئەۋەك گەمەر گالەتى تىا بىكى..."
 ۋەراسى پىنشىۋەرى بەم جۇرە ئرايەۋە:

"بەپىنى ھەندى لەبەندەكانى پىمانى پىشۇ- كەلەسەرى رى كەۋتەۋىن- لەشكىرى
 "ئازەرىياجان" لەشكىرى ئىرانە كەنەم پەيمانە ھەيە لەشكىرى ئازەرىياجاننىڭ ئىستە
 ھەپە كەۋەتە پىئويست بەھاتنى لەشكىرى "ئىران: ئاكا. لەشكىرى "ئازەرىياجان" خۇي
 ئەتۇننى بەبىن لايەنگىرى چاۋدىرى ھەلبۇرۇننى خۇي بىكا..." (21)

لەۋا سىنارىيۇ مائۇلۇرى سىياسى پۇرسەي ھەلبۇرۇن ئەۋەلەسى ھەمان دىۋا
 تاران پىشەۋ قازى مەمەد بەم جۇرە ۋەلام ئەدەلەۋە:

"28 نۆۋمبەر بەگۈرەي رەگەياندنى ئونىنى رۇئانەي ئىران ۋەتە 27 نۆۋمبەر
 رۇبەرى دىمۇكراتەكانى كورد قازى مەمەد ۋەلامى تىلگىرام قىوام ئىستەلەنەي
 بەتارنى سۇپا ئىران بۇ كوردستان دۈۋەتەرە

سەبارەت بەۋەرگەرنى تىلگىرام قازى مەمەد دىۋەست كە كۇنۇرۇل كوردنى
 ھەلبۇرۇن بەپىنى ياسا ھەلبۇرۇن، دىبىن لەنستۇي كەنجۈمەنى ھەرىمى دەپىت.

بەقەوادە کەسەڵبەرگەردن لەکوردستان لەبارەدوخیکی نازانە دیموکراتیدا بەرزووە دەچن. ئەو رایگەیاندا کەئاردنی سوپای ئێران بۆ تاوچە کوردنشینەکان هیچ پێویست ناکات لەبەرئەوەی دەبێت هێزێ دووپات کردنەوهی رووداوێکی هەڵبەرگەردنی ئەوەی چوارەمەینی مەجلیس، سەرەڕای ئەوە ئامادەبوونی سوپا دەبێتە هێزێ سوکایەتی کردن بەگورد*.

ئەو ریزی ئەبونه بن کەڵک بو، چونکە پیلانەو رێک خراوە، ئەمەشەبەو سازکراره. ئەبیت دوا هەنگاو وەکو ئەوانی تر بێریت و ئاسانجی رژیستی شا و ئیمپریالیستی ئەمریکا و بریتانیا بەدی بەینریت بۆ داکێرگەردنی کوردستان و ئازەربایجان...

لەبەر بەهێزی کۆماری ئازەربایجان... دێار بو تاران وای دانابو کە پێشەکی ئەبیت پەلاماری ئەو بێریت... بەلێزەدا(هێمن) هاوکارو هاوژینی ئەمەنی کۆمارو پاومری پێشەوا ساتەکانی روخانی کۆمار بەبۆزێن پێش کارەسات چۆن باسی ئازەربایجان مان بۆ باس ئەکات:

"ئازەربایجان حکومەتیکی گەورەتر و بەهێزتر و زۆر ئەیارتر و پێچەک تر بو لەکوردستان، خەتی دیقاسی ئازەربایجانیش زۆر قایم تر بو، زیاتر ئەوە حساب بۆ ئازەربایجانی سۆلیەتیش ئەکرا کە پالێشتیکی گەورەبە بۆ ئەو بەشەکی تری ئازەربایجان. گەرئەو کەس بەخەیاڵی دا ئەمەات ئەرێکای ئازەربایجانەو پەلامار بۆ سەر جۆلانەوێ رێکارێفۆزی گەلانی ئێران بەینرێ ...

ماوەیەک بو بۆ ئەوەی کارەکانی حیزب یاشتر راپێڕن پاش ئەوەی شەوانە پێشەوا کە زۆر شەو تەبەرێک ئەدەفتەری حیزبەدا ئەماوە دەچووە مالی خۆی، کاسێکی حیزبی ئەدەفتەری حیزبەدا ئەماوە بۆ ئەوەی راپۆرتی خوێەرەو ئەگەر پێویست بو بەپێشەوا رابگەیهێنێ و دەستوراتی پێشەوا بۆ خوێەرەو بنێری. ئەو شەوێ نۆزەوێ مانی تازە زانا بوو...

ئەدەفتەری حیزب دانیشتبووم و خەریکی نوسینی مەقالەیک بوم بۆ "کوردستان" ئەمەسەرێکی بچوک. هاتە ژوور... ئەستی بۆ رادیۆکەێ سەرەپێزەکە بوو... لەپەرشتیکی وادان گۆی ئی بو کەوختا بو پێمان بەمەزەوێ وێکە بن.

* ئەمراسەر عەراسی. مەمان سەرچەرە. گۆزفێرێ گزێنگ. ژمارە 25، 1998.

ھەرچى چۈنكى بىت دىۋى يۆنىلىش كىچىك كاريان نەكرە سىر يۈرۈلۈمگەن، و
 بۇيىنىشەنچۈنى ھىزى تاران.... تەسۋىز دىگىچە كۈمۈرى ئازىرەيىجان روخىنىزا،
 ئىزىرەلۈن زۆرىيەن ھەلەتەن و مەيدانىان چۆل كۆر.... جەمەلۈرىش كۆرە بىرەستى
 ھىزەكەنى رۇنى شە گۈرتە كۆشتەن و لەسەندەلەن و رەۋرۈت دەستى پىن كۆر....
 لەناو ئەم كەرسەتەي گەل ئازىرەيىجان قىيەدا دەريا.... بابىنىشەن مەھابەد و بزانچى چۆن
 سەركەدايەتى ئەم ھەۋالە ۋەزەنگىن .. و بزانچى بىرەمبەر بىر مەترەسە چى ئەگەت و
 چۆن ھەنگاۋ ئەنەت؟ بابىگەرنىشەن لاي (ھىمەن) تا ساتەكەنى ئەم يۈرۈلۈ.... يا ئەم
 ھەرس ھىنا ئەمەن بۇ بىقاتە پىش چار، دىۋى ۋەزەنگىنى ئەم ھەۋالەي رەۋىزى
 تاران... ھىمە ئەنەت:

"ئەسبەجىن بەتلىقۇن ئەم خەبەرەم بەپىشەن رەگەيەند كۆتى بۇ خۇت ۋەزە
 ئىزەم بەلەۋانى تىرىش رەگەيەنە بىنە ئىزە. بەلەۋى ئەۋەم دا ئارەد بۇ خۇم چۆم بۇ
 مالى پىشەن. سەدى لىزى بىزى پىشەن كەنۈنەرى مەجلىس بىر ئەتارەن و
 بەۋالەت ئەمبى ئەم ۋاقىمە بىرەن، ئە ھەمۇ كەس پىر شەلەۋى. ئەم ئەسبەجىن
 گەرەد بۇ تاران...."

بەلى كۆتۈپ تەسۋىز گىلەم كۆرەستەنەش لەمەمۇ لاۋە گەمەزەرا. پاش ئەۋە
 سەدى لىزى، ئازەم بۇچى بەرەم تاران گەرەد، رەبەرنى ھىزى دىمۇكراتى
 كۆرەستەن لەمالى پىشەن كۆپۈنەمۇ ئەم شەرى رۈۋىيەي ھەمۇ كەس ئەتەۋەم بىزىم
 باش بو. شۇۋى جەنگ بەسەۋكەيەت ھاجى بابە شىخ پىنك ھات و سۈرەت
 جەلەسەي يەگەم ئىمزا كىرەل قىرەي بەرەرمەكەنى ئەم. بەلام ھىشتا مەرمەكىي بىرە
 ئەمەكە ۋەك نەبۈۋە كەخەبەر ھات يەككە ئەمەندەمانى ئەم شۇۋاپە راي كۆرۈۋە بۇ
 بىيەنى ۋەزە گۇرەل بىرەي بەرەرمەكەنى ھەۋەشاپەرەم بۇ پىشەمگە دەستور ئەم بىن
 دەستكۆرەنە پاشەكشە بكاۋ رىگا بۇ ئەرتەش بەتال بكاۋ خەك دەستىكى كۆرە
 ئەۋلاي يەككى كۆرە ئەم لاي.

پىشەمگە ئەجەبەي سەۋزە سەردەشتەم بەرەنكۆپىكى پاشەكشەي كۆر. بەلام
 قىيەدەكەن كەلمەندەكەنىان رايان كۆرەم رەك دەرى بىن شەلەن بۇۋىۋەن. قەمەندەي
 ئەرتەش بىن ھىچ زەھمەت گەيشتە گۈندى ھەمەمەن و پىشەن ئەۋى دىتى ئەم

سۈمەدە مەن ھەمىشە ئەگەل پىشسەۋادا بوم. ديارە ئەگەلنى نەچمە ھەممەيان. بەلەم
لەشارى بەجىنم نەھىشت.

نەم دىت پەشۇكا بو. بەلەم نەك لەتەسان، بەلكە لەداغانو لەبەر ناھومىدى...
رۇزى 28 ى سەرمەۋەرزى 1325-1948 ئەۋەتەش شەۋشەپىزى شەھەنشاھى تەۋر
سالە ۋەختىكە پاش ھەلگەرنى ئالاي كوردەستان شارى مەھەللى گەتە... (25)
سەھەبار بەرجۇرە گىراۋ كۆمەرىمە شىۋە، بىن شەۋر بەرىمەكەنى كەۋت، كىن
چاۋەردان بو رۇدەۋەكەن بەر جۇرە بىن. بەمىرى كىن دا ھەمەت سۇپاۋ چەكەندە دامو
نەستگا ۋە لىپەرسەۋەن بەر جۇرە مەيدان چۆل بەكەن بىن ئەۋەى چارىن شەۋر پەلەمار
نەست پەنەكەت ۋە ئالەن ئالەى بەگەتەۋە. دىۋى بەرىاردەننى بەرگەرى... كىن بەرىارى شەۋر
نەگەرنە ۋە بەلەۋەن پەنەكەرنى دىۋى بۇچى؟ لەپەستىدا نەمانى كۆمەرى ئازەرىپەچان، بىن نەنگى
پەكەتنى سۇۋەت ۋە ھەلەندەننى لەسەرنەۋەرىپەچان. بۇنەۋەى ۋە بەسەردەن ۋە نەست
بەردەرىۋەن لەكۆمار. ئەمانە ھۇن، بەلەم ھەمە ھۇر ئەپەندەك نەن... ھەر چەندە لەر
كەلەنەشدا ژمارەپەكە لىپەرسەۋەن سەركەرنەكەن كەۋتە چالەكە ۋە ھەلەلەن بۇ
بەزگەتەۋەى ۋەرى سەركەرنەكەنى تە بۇ نەۋەست كەرنى ھىزى بەرىمەكەنى، بەلەم
بىن سۈرە ئەنجام بو... چەند ھەلەلەش دىۋى ئەگەل پىشسەۋە بۇ ئەۋەى خۇزى بەدەستەۋە
نەدەت بەلەم بىن كەلەك بو... بۇچى؟ سەبەتە بەچى ۋەزۋ ھەۋە بەلەسانى رەنگەى
خۇزى بەدەستەۋەنى گەۋر ۋە چەۋ بەدەستەى نەۋەن، سەبەتە بەچى پىشسەۋە لەر
ھەنگاۋەى ئا...؟

"بۇ خۇم لىمە پەست گەۋى ئەسەرمەنەۋە ئاچەن ۋە ھەمانكەۋەن، بەلەم پەنم خۇش نەپە
گەلەكەم بەجىن بىلەۋ ھەمەۋى ئەنەۋ ئەۋەدە بەرم... (26)"

مەسەلەى رۇخانى كۆمار پەمەۋەندى بەھۇ ياكىنەشەپەكى دىۋى كەلەۋە نەۋەۋە
بەلەكە كۆمەلەكە ھىزى خۇزى ۋە ھەمەكى... رەستەۋەخۇ ئاپەستەۋەخۇ ھەۋەسان لەر
رۇخانەدا بىنى، ھەر ۋەك لەشۋەنى خۇزى دا پەسىيان ئەكەن.

دىۋى ئەۋە تەران ھەمەشەپەكى ئارامى داپەۋە، ۋەكە نەخشەپەن بۇ دانا پەنەنجام
گەپشەن، ھەردەۋ كۆمارە مەلەپەكە ئەنەۋەلەۋ ئاۋچەكەنەن دىگەۋە، بابزەن
بەلەن ۋە پەمەنەكەنى قەۋەۋەلەتەن، ھەنگاۋە دىۋەكەنەكەن، ھەلەۋەرنى ئازەۋ
سەرىسەنە، پەمەنەكەى نەۋە ۋە نەستەپەنى ئەگەل پەكەتنى سۇۋەت، بابزەن
ئەۋە چەپەن لىپەسەۋەت...؟

کهریستانی نیران، هوای روحانیلی جدههریست

دوای لهوې مهتاباد داګڼګړلو تاران له مترسې نازدې و پایمګای شونې شګېږي
 رزګاري بو... هیزمکاني نمرتشی کوټنه بمارهیناني شاګرو ناسن، بن لهوې
 شپنمکړن و خویه دمستوه دانې پښمو لو زور لسموکردهګان بیته هوې
 کمکردهوې توندوتیږي و زولسمو زور... له مهتابادو شارمکاني تر دمست کرا
 بسپرنهوې شوینمولی کوټارو ګرتن و راونانی نیشتمانپرموران، حوکمی عورلی
 دانرا، هزلران نیشتمانپرمور دهریدهرکران، سمدانی تر دران بیدانګای عسکری
 بریاری خنکاندنې پیشمولو سیملی قازی و سمدنی قازی درلو له 31 نازری 1947د
 له سیدانی چورچرادا له سیدلرمدرن... دادګاییکرکړنی پیشمولا روودلویکی ګرنگه
 له منځی کوردا بویه لیردا بمرنځی باس له روودلومو وردکاریمکاني لکمین.

پىارى دوۋەم

ئەسەرەڭكۈمارىيەمە بۇ ئەۋزەللىنى داڭلىق كەم

ئەمە ھۆڭگۈگۈرگەت كۆسپانەي كۆمارەكەي كوردىستانىيان رووخاند ئۆۋ بىرۈن،
پاسكردن و چوۋنە تاۋ دىزۋەي رووداۋمگان لەبەشنىكى شىدا نەيخۇننىيەمە، لىزەشدا
بەمەبەستى و نىنەگىرۋىيەكى روۋنى سەردەمەكە، بەمچەي، ئاسارە بۇ ھۆڭگۈگەمگان
دەكەين، تا جگە لەمەسەلەي رووخاندەكە، لەدىاردەيەكى تىرى ئۆۋ ھەستىيار بگەين،
كەڭۋىيەدەستەمەدەنى سەردەڭكۈمارى كوردستان پىنشىرا قازى مەمەد بۈۋ، ئەمەش
خۇي لەڭۋىدا بەھۋىيەكى تىرى رووخاندەكە دالەنرى. زىاتر لەمە بۇ تىڭەيشتى
لەتەۋاي دىاردەكە، نەشېن لەيرو بۇچوۋن، ھەلۋىست و ھەست و نەست، پىروياۋىرو
بۇچوۋنەمگان و ئاكەرە گۈنگەكەنى قازى مەمەد و شەخسەيىتى شارەزا بىن، وەك
ھەندىكى لەپىنشىمە دەرخوا، بۇ تەۋەككۈش مەبەستەكەنى دوستكردنى و نىنەيەكى
ئىزىك لەۋاقيەي سەردەمەكە، لەگەل ھۆكۈمەكەنى روخاندن، دەپن لەو رووداۋ و كىنشىرو
ئەمە گۈرۈتەنەي ئەۋزەلنى پىنشى روخاندن، بەتايىيەتى لەۋاى رووخانى ئازەربايجان
سەريان ھەلدا، بگەين و شارەزايان بىن بەتايىيەتى لە:

- ئاكەلەي ھەلۋەمچى دالەنرىنى كۆمارو ئارەسىۋىيە زەمىنەكەي.

- كىنشىرو گىرئ و گۈلى ناۋخۇ، گىۋگۈرۈشە سەربازىرو ئابۋورى و كۆمەلەيىتى و
سىياسى و كۈلتۈرىيەمگان، لاۋزى ھەستى نەتەۋىيە و ھۆشيارى سىياسى... ھەتە.
- ارە دۆرەن، جىۋەنۋىيە نىۋان تولۋاي ئابۋورى و سەربازى كۆمارو بەرامبەرەكەي،
رۋلى خراپى زەلەنەمگان ئەيەمەتەدەنى رۋنىسى شا، رۋلى ئاھەزە دۆرەنەنەي
ئەمەرىكا و ئىنگلىزەمگان.

- نەبۋىنى دۆستى سەرتايىيە.

- رۋلى خراپى يەكۈيتى سۈلەيت، بەتايىيەتى دۋاي مۆرۈكەنى پەيمەنى نەرت
لەگەل تاراندا(۱)

- كەشەنەۋى لەشكەرى سۈۋر بىن لەۋەي لايەتى كەمى يارمەتى كۆمارىدەت،
تەنەنەت ئەمە تۇپانەي دىۋەۋن بەمكۈمارى ئازەربايجان ۋەرگىرەنەۋە، دىگۈرتى كە
ئامۇزگارى ھەردەۋ كۆمار كرا كەپىگە لەنەرتەش نەگەن... ھەلۋىستەكە ۋا نىشان ترا

ھۋاي ئىمەي ئاۋۇرلاپ بېسىپ رۇڭ دىگاتىمۇ مەھاباد ۋە ئىرەن رېستورانتىنى پېشىمۇ
 بېيىنى، پېنىان گوتۇە كە چۈە بۇ ميانمۇ تا پېشولۇنى ئەمىرتەش بىكات، ئىنجا سەيلى
 قازى دەيىنىۋ دەلىن: ئىمە بۇ خۇشمان ئازانچ كىرەين، بەلام
 بەيىرەۋەمى مەن مەنەي ئىۋە ئەمەھاباد مەسلىھەت ئىيە، چۈنكە ھەردەم ئەزانىيە
 ئەمىرتەش يېتە مەھابادىمۇ" (3)

زىياتر ئەوانە:

لە 15 دىسەمبەر ئىسەندۇف ئەسانىدەي بازىرگەنى پۇرسەنگان، مەھاباد بەجىن
 دەمەيلىۋ خۇي دەگەيەنئىتە ۋەرن.

سەرەنگ شىقارنى ھەر رۇڭنىڭ ھۋاي ھەرمەسى ئازىرەپايجان بەيىزىنگەمۇ دىگاتە
 بۇكان، ەمشايەرى ئاۋچەكە كەرتتە پەيۋەندى ۋە ئامادەپۇنى خىزمەت بۇ رۇڭم...
 ھەيىنى شەيىر ئەپاسى رۇڭگارەگەدا دەلىن:

ئە مەۋەدە مەن ەمەيشە ئەگەل پېشىمۇ بۇم، ديارە ئەگەلى نەچۈمە ھەمەيان"
 بەلام ئەشارى بەجىم نەھىشت دەمدىت پەشۇكا بۇ بەلام ئەك ئەترسان، بەلگۇر
 ئەداخان، لەبەر ئاھومىدى... (4)

ئىتر بارى نۇخەكە بەر چۇرە شەلە بو، پۇرخاندن ئەنارادا بو، يېھىۋايى، ترەسى
 گەپەنەۋەي ئەمىرتەش ترەسى كۇشتىن ۋە پەرس، ھەمەشەي ەمشايەرو تالانى ۋە
 تۇلەسەندىن، پۇرۇلۇمەگەنى تەۋرۇنۇ دەۋرۋەرى... ھەمۇرەساتىك لەبەرچاۋدا لەبەر
 كۇرۇر چاۋەپوانىدا ھۇش ۋە گۇشى داگىرگۇرۇپون. كۇرت ۋە پۇخت قاسىلو واتەنى:

"پېشىمۇ ھىچ ھىۋايەكى بەتتىگۇشان ياپارمەتى ھىۋە دىمۇكراتىيەگەنى ئىزان
 ئەمەپۇ... پېشىمۇ قازى ھاقبۇۋە سەر ئەم پۇۋايە كەگۇمارى كۇرۇستان تۈلەي
 بەرەرمەگەنى بەرەسبەر بەدەۋەلتى سەركەزى ئىيە، بۇيە تەنبا مەبەستىكى كەپېشىمۇ
 قازى پەزۇشى بۇ رۇڭگارەگەنى خەفكى مەھاباد ۋە دانىشتۇۋانى قەلەمەۋى كۇمارى
 كۇرۇستان ئەگۇشت ۋە كۇشتار بۇ. (5)

"ئەمۇ ئەم مەترەمىيەنە ئەم يېھىۋايىدە، ھىچ لەبەرەم پېشىمۇ ئەمەپۇ
 جىيەجىگەرىنى بەلئەنگەي نەم، بۇيە لە 16 دىسەمبەردە بەتەلەفۇن پەيۋەندى
 ئەگەل ھەيۋىنى كۇر، ھۋاي تەلەفۇن ئەگەل ھاجى بابە شىخى مەرەك ۋەزىرەن ۋە
 سەيلى قازى ۋەزىرى جەنگ دەچنە ھەمەيان ۋە خۇيان دەمەن بەمەست ئەمىرتەشمۇ...

دوای قسمکردنی لهگل همایونی، پنبیان دحلې کبگېرښتموه مهاپاد، بهو جوړه همم کورودن هیمن دمکاترمو همم ممترسی بارزانییمگانو ښو عشايعرانهی تا ښو کاته ملغان بډ شرتش ښوایوو، ښوور ښخاتمو.

که پیشروا دهگه پتوره مهاباد، بارزانی خوی دهگه نیقین و چاوی پینی دهگه ی،
تا وایلیکات مهاباد چۆل بگات و خوی نعدات پدهستوره، همان نهر قصیه ی
کلهو چهند رۆژده دهگه گوت و هر وک به همدی لسه کریمکانی هیزیشی گوتبو،
کاتن یاسی پاشمکشه یۆ سۆلعت یا یوزعانی لکه ل دهگن، دهلن:

دوران ژيان دغو ترڅو مترسپيږي په لومړي نيمه، خلك به چي ناهيتم...
له پاسي ژيان شيده، پاسي لومړي څو په "شمار" پاش هلمستگانان و ليكلي شويده،
پر پاري خوي شوه، لير تر دوي لومړه نيمه دغو ترڅو "لومړه پر پاري شوي شوي
له دايكې څو لومړه ساته شوي، بويه دغو ترڅو خوي له پياوړي دېنن. تمناست همدغه
دوي ده لومړه مانن "مينا خانم" دايكې لومړه دغو ترڅو د لومړي څو مانن:

-بەرلەتتى شورغوى وتى ئاۋامىن مەمەت گەسكىي مالېشت بىز سەلگىرىن و سەموۋ
شەئىكەت بۇغار يەكەين

—قونسولی ٹینگلیز لہتہ روز دلوای کرد بیتہ عراق و لہری عیالہ مرہ ہجیتہ
ٹینگستان

- نومبر ۱۹۸۱ء یگانہ پنشن چارویان بنگلہ کی محکمہ کسوتیو دواویان نیگرو پور بینہ
بمقامی لکھنؤ (۵)

بەلەم ھېچيانى قەبۇل نەكرد ئەم استیدا لۇجىكى رەوتى روودلوەكان نیشانى
برسىار لىبرەدم ئەمىن ھەلوئەستە ئەمىن زەلەزە دادەنەت، ئەگەر راست بىن.

بەم چۆرە ئولۇڭۇزى كۇمار- دۇڭى كارىساتى ئىتلىۋىتى، دېمانى كۇمار ھاتىبىرىم.
ئومىيولۇڭۇزى 17 ئى دىسامبىرى 1944 دە دىۋى ئىمىرى سىرىككۇمارو دىمىتىيەك
ئىمىرىسىيارنو ھابىشانى كۇمار لە "كۆكتەپە" پىشۋىزى ئىمىتىشى دۇڭى تارلىيان
كود، لىر پۇڭدە چارىكى تىر عىجەم مەھايادى دىگىرىمىرەو كۇتايى بىسىرىمىنىكى
كودى ئازادى، بەلام ئىمىرو ھەمىشە لىيادا، ھىنا. سىمىيۇلى ئازادى و سىرىمىخۇزى
كود بىدىستى دۇڭىن ھەرسى پىنھىنرا، ئىك "ئاشىمەتال" دىك ھىندى لىئوسىرىنى
كود دى، ئاۋ لىئەننىڭ. (7)

چونکه به کارهینانی "زاراوه یه مکی وا له ترا جیدی او کاره ساتیکی نه تموایه مکی وا گه ووه، رنگه هر درشتیی بگرده ووه یا دره کرداری له مستچو و نه مکی کز سارو، معزمه نی نگه پینشمو خوی به مستوره نه دایه وا رنگ بوو پرو ووه مکی پوهوتیان به مجوریکی تر بگردایو، وه بووین، نه گینا له پروسه مکی میژووی وا معزن و نه مردا، معنی: "ناشومان، ناش، باراش. خاوه باراش کن بن. نگه هر ناویک نه گه له سر کرده. شوپش، جه ماوه و پینشمرگه و شهیدان و منا مانچ و فروشه مکی جووت بگریته، وا نه زانی چی سوو کایه تییه که معنی بۆ شه ناوه پرو زانه، نه ناعت نگه نوژمنه که یا دۆسته" نوژمنه کهش بگریته سهریان وا دیسان هیچ له مسه له ناگوزی، دیاره نه مکی بۆ خوی باسیکی گرتکه و لیره دا مودای شه نییه درنوی پین بدری.

پینشموای گه له بهردهم ده حکه مکی "بلوی سهرایی" دا

هوای داگر کردنه ووه مه ماباد، نه رتیش کهوته سهرکاری سپینه ووه شوینه ووهی کوزار، نه سهران زور به پله بوون بۆ گرتن و له سیندره دانی قازیمه مکی بۆیه همایونی و نه سهرانی بهر پرسیار له ناوچه که کز بوون نه یه مکیان کرد تیا یا گه له بریاران دا... له واته:

- پاونانی بارزانییه مکیان.

- چه کردنی هموو عشا یه.

- گرتنی ناز و مچی و موته جاسرین. (8)

هر چه مند شای شیران لینه ووردنی گشتی بلا و کردنه ووه، به لام شه ووهی مه بهستیان بووایه نه دیه مگر توه. سهرتیپ "همایونی" یش وه سیع بۆل پۆنسی تاران له میژووی شکاندنی گشت و به لاین و پهیمان. هر به ووه نه ووه ستا "ته مینی جانی" یه مکی خوی باسی کردبوو: "بهر شه ووه قازی معمه ووه سهرانی تری حکومتی کوردستان بچن بۆ لای گشتی (ته مینی جانی) پین دیبوون (9) بخاته ناو تورمه که بییه لینی و شکاندنی پهیمان، له 21 دیسمبه ردا پینشمو له میلفی قازی و دهیان قیکۆ شه ووه له ووه یی شه دا، گه یاندنه ووه سهری قازی له تاران نه بۆ مه ماباد به مچه پسی، له زیندان توند کردن، دا دگای ساز کرا.

رایگه یاند که مکه سه سکا و به لکه ی له مری به ندرییه مکیان همیه رگه مینی (10)

به‌لام "رودادو مکان پهرتی خویان به‌مین پیا، هیچ کاره‌سات و دره‌کردم و یه‌می
له‌م چم‌شنه نه‌لما. " (11)

(دیاره که‌م به‌ستی له‌رودادو مکانی نازم‌ریا جانه) مه‌حکمه‌ی بدوی سهرایی
به‌سهرزکایه‌تی (سهره‌نگ پارس تبار) و داهوری گشتی (سهره‌نگ فیوزی) به‌ستی
به‌مکاری خوی کرد. "تاوانه‌کان" زو پوون: دام‌سزاندنی چه‌مهوره‌ست و پوونه
سهرزکی، به‌زکردنه‌وی نالای سن په‌نگی کوردستان، به‌رگی چه‌نرالی پزشین،
گزپینی نالای فیژان و لابرانی نیشانی شیرو خورشید، کوشتنی له‌سهر و سهریازانی
نهرتشی، کزپوونه‌مو له‌م‌کردن له‌گه‌ل بنگانه‌مو چه‌ونه باکر، به‌لینی لیم‌تیا‌زی نه‌وت
به‌رورسه‌کان.. هتد.

به‌لگه‌ش سهرجه‌ی پزژانامو به‌لوکرلومو و تارو دیدنی و نه‌و نامو و نشانه پوون
که‌ کورپوونه نه‌ستیان.

پیشموا قازی محم‌م‌د ه‌ر زو پوونی کردم و که‌ نه‌م دادگاهیه تایاساییه
ده‌سه‌لاتی له‌وی نییه مو‌حاکمه‌یان بکات، چونکه سهریازییه و نه‌مان سفیلن،
له‌رووی "پاریزهر" و "ماوه" تایاسایین، به‌لام گوئی له‌و لسانه نه‌گیا... نه‌خشه‌یه‌و
دا‌نراوه... مه‌حکمه‌ی بدوی سهرایی به‌مین هوکمی خوی به‌سهر قازییه‌کاندا بدات،
شیر یاساو به‌رگری و پاریزهر پزلیان نامینن. بویه له 23 ی جانیه‌وری 1947 دا پیریاری
له‌سین‌دره‌دانی ه‌ر سن سهرکرده‌که‌ی کورد نرا.

به‌لومیندی ش‌ره‌ی له‌تاران مو‌حاکمه به‌گزینه‌وه، دلوای چاوپیا‌خشانده‌مو دادگاهی
"تعمیر" یان کرد، چونکه پیشموا و اوپه‌نگانی وایان سزمنه گریه‌وو که‌نه‌گر له‌وی
به‌نرینه مه‌حکمه له‌طی‌هدام پزگار ده‌بن.

مه‌حکمه‌ی تعمیری سهریازی به‌سهرزکایه‌تی (سهره‌نگ عطائی) و داهوری
گشتی (سهره‌نگ تگوزاد) و پاریزهران: (ملزوم صلح جو) و (ملزوم نبوی) له 29 ی
مارسی نه‌و سال‌دا ده‌ستی کرد به‌مه‌حکمه‌م‌کردنه‌وی پیشموا و اوپه‌نگانی. داهوری
گشتی "تاوانه‌کانی خوینده‌وه، ه‌مان کزنه‌کان و "تاوان" ی نویش: پاپه‌رینی
چه‌م‌کرانه‌ی دژ به‌ده‌ولم‌تی م‌رک‌ه‌زی، به‌سهرگی پوونینه ه‌کومه‌تی م‌رک‌ه‌زی،
سووتاندنی مالی له‌رمان‌به‌رانی ده‌ولت.

پېشىمرا ئەندو مەھكەمەدا

پېشىمرا بەرامبەر ئاوانمگان ئازاد لۆڭمەنە ئەندو چارمەدا بەرگى لەخۆى و
 ھاوېنگانى دەگرد، چەندىن سەعات لەسر قەسە بەردەوام بوو: "گوتبەوى:..
 سەرچاوم وەزەپەنەرى ئەمەن ئەم كارە، نېشتەمان و نەتەوگەم بوو. ھەرچىمەكى
 ئەمانەت ئەگەل ئەدا بېگەن، بەلام نەتەوگەم ئازاد مەدەن. ئەو كاتەنشا ھەولى
 ئازادكردى زىندانىيەگەنى تەرى داو: "كاتەن كە چووم بۇ سەردانى پېشىمرا كە
 سەرەنگ (پارسی تباری) دیت پینی دەلێت: "بۇ ئەو خەلگە لەخۆرا گەرە، ئەوانە
 ھېچیان ئەندو. ئەگەر كەسێك ھەن مەسئول و بەرپەس بێ ھەر مەن. "(12)

چەوگى مەھكەمەكردى پېشىمرا ھەردو ھاوېنگە ھەرچەندە كۆرت و بەچەند
 پۆڭى ئەنجام دەر، بەلام سەپو مێڭووسى و بێوێنە بوو. دەنگوواسەگەنى ئەناو
 ئەرشىفەگەنى ئەرتەشدا زىندانى كراون، كەمێكى لەسر زارى ئەفسەردەگان و ھەر
 ئەوئەش كەشەردى مەبەستیان بوو بەلاو كراوەتەو، سەرچاوەپەكى تەر، سەروان
 (پەروەزى و شەرىفى) بوو كە خۆیان ئاگادارى پەوداومگانى مەھكەمە بوون.

پۆڭىك سەروان شەرىفى دەچێتە مالى خەزەنى قازىبەگان بەدەلپەرسەو
 وتووبەتى: "حەيف بۇ قازى مەمەد، بۇ ئەو پیاو و مەرزو ژىرو زانایە، دۆڭىن
 ئەكاتى مەھكەمەدا بەھەن كاتەن سەعات و تارىدا بەزانست و مەتقىقى خۆسەو
 ھەموونى ھەپەرن كەربو... ئەمەموو كەس باشتر ئاڭوونەگەنى ئێزانى دەزانى
 ئەمەموو كەسێك باشتر شارمەزا بوو لەمەزمى سىياسى ئێزان و ھەنەران..
 ئەمەستەقەندا قازى بوو كە مەھكەمەى مەھكەمە دەگرد... دەلێن ھەر لەسر
 ئەوئەش بوو ئاوبەر و ئەرتەش ئەركراو بەلێسەندەردى ھەموو ئەرەجەگەنى "(13)

دەيسان (نەجەلقى پەسيان) و (سولیمان ج) بوو ئەرشىفى مۆلەتتى پەوخا و (... كەمەن
 ئەپووداو بەسەرھاتەگەنى باس دەگەن و دەنووسن: "ئەمەھكەمەدا قازى مەمەد
 پەلامارى بونە سەر سىياسەت و ئاگارى ئەرەلەتى تاران و ئەيگوت مەن لەم قوونەى
 گەرتوخانەو دەنگى خۆم بەرە ئەكەمەو ئەندى ئەرەلەتى تاران و سەوگەگەنى و ئەلیم

تاۋەنبار ئۆيۈن نەك ئۆيۈم... ئۆيۈن كە دەلاتقان ئى دىگىچە كۆيۈن ۋە ئۆيۈشكەن
ھىناۋەتە سەرمەن.

"كەچىياتى ئەسەي كە ئۆيۈ پەيگەرىن ۋە مەھكەمە پەيگەرىن ۋە، ھاتون ئەسەي خۇم
ئەمەتقان گەرتۈۋەمۇ ئەگەرتۈخەنەتەن ھەيشتۈۋەم... تەرەلەم بەسەرھەلەي كەپۈۋەي دەرە
ئەمەتقان سىياسەتى دىگەن كەرنەي ئەۋەتە... ئەگەر ئەۋەتە تەرەلەم كۆرۈن بەخاين
دەزەننى دەست ئەمەتقەنە ھەلگەرى ۋە ئەگەر بەنەشتەن پەيگەرىن ھەسەب ئەمەتقان
پەيگەرىن بۇ خۇيان كەپۈۋەي خۇيان پەيگەرنە دەست خۇيانەمە."

قازى مەھمەد ئەمەتقەنە پەيگەرىن مەھكەمەدە زۆر بەجەسەرەت ۋە ئەتەسى ۋە
سەيپەرى ۋە تەرى ئەمەل جەيگە ئەمەتقەنە سەيپەرى داخاۋ پەيگەرىن ئەمەتقەنە
خۇي بەگەت. (14)

ئەمەتقەنە ئۆيۈشكەن ئەمەتقەنە جەيگە ياسايمەن، مەھكەمە سەيپەرى سەيپەرى
ئەتەشنى ئەيگەرن كەپۈۋە، بەرەم ئەمەتقەنە ئەيگەرىن ئەيگەرىن ئەيگەرىن ئەيگەرىن
بەيگەرىن ئەيگەرىن ئەيگەرىن ئەيگەرىن ئەيگەرىن ئەيگەرىن ئەيگەرىن ئەيگەرىن
ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ياسايمەن كەپۈۋە. قەلە 30 ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە
جەيگە كەپۈۋە. ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەيگەرىن ئەيگەرىن ئەيگەرىن ئەيگەرىن
ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە
پەيگەرىن ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە

ھەتەكەننى ئەيگەرىن ئەيگەرىن

"ئەيگەرىن كە مەھكەمە ئەمەتقەنە سەيپەرى ئەمەتقەنە كۆرەتەن سەيپەرى
پەيگەرىن ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە
پەيگەرىن ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە

"جەمەت مەدەي ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە
ھەيگەرىن ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە

ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە
پەيگەرىن ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە
گەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە ئەمەتقەنە

بۇرۇن، لايىمىگەم: پىشەنار ھارپىنىڭ كەلەلمەيدى نىشتان و نەتەرە پىرورى،
 وىرەن و ياسا و دەرورى، ھاۋەن گەت و بەلۋىن و پاستىگۈزى، ئارام و ئاسايىش و
 ئازادىقۇل، مەدۇست و زولمىنكەر، نىشتان و مەل زەتكرامە ۋە قارىان دەرور.
 لايى دورەمىش: پۇننى تاران و سەرەنى، كەتەرە بەپىچەرەنەرە بۇرۇن.

بالىرەدا، كوروت و پوخت، چەند نەۋەنەك لەر پاستىيانە بەمىنە پۇش چار:
 پۇرنامەى "جەن پاك" دىۋى پلورەنەرەى پىرەمكە ئورسىبۇۋى: "قازى مەدور
 سىلى قازى و سەدى قازى كە بەدەم مەكوم كران اعلى حەزرت بۇ دەرورسى
 كورەمكەن غەلى كرانجورۇن." (15)

لەر دەرۋەى پۇرنامەكە سەرچارەكەى سەرەك وەزىران و شەى ئىران بۇرۇر.
 سەدى قازى پۇش گەتەكەى، خۇى دەرەمىنە تاران، تا قوام بىيىن بەلكە بەلۋىن و
 وانەكانى وەبە بىت، ھەمور دەرەكەى دىتە سەر نەرە كەكارى بىكات بەلكو
 نەزىرەرتەرە مەھاباد، چۈنكە نەرى ئىدەم دەرور.

قوامىش دەرور: "دەزانىت كەگوشارى سەرىزەمكەن زۇرە، دەرور تۇ نەچىتەرە
 مەھاباد و خراپ تىدەمكەن كە سەن پەمەرەندىم بەلۋىقەى دەروركراتى ئازەرىپچانەرە
 مەمە، باشەر واپە تۇ بەرەرتەرە مەھاباد تا مەش ئىرە بەكارى ئازادكرەدى ئىرە
 ھەستەم." (16) نەرە لەكەتەكە سەرەك وەزىران دەرورسى چىسى دەرور و چۇن
 پورەدەرەمكەن دەرورلەقەرتىن، ھەر خۇشى دەرورسى لەر ساقانەشدا چارەروانىان دەرور
 كەسەر بىتە دەرور و بىگەن.

با لەرەك وەزىرانەرە بىچىنە لاي شەر بزانىن نەم چۇن گەت و بەلۋىن خۇى
 دەرەتە ئەر تورەكە مەزورەبىنەكەى نەر نەرەتە نەرەتەكرامە
 ئارچى پۇرەلەت لەرەسەرى مۇخابەرەتى لەرەسەرەتى لەرەكە لەرەران
 لەرەسەرەكەنى خۇىدا دەرورسەن:

"چارەرووسى قازى مەمەد زۇرى نەمايانە ھەرسىكە قازىمەكەن لەرەمەھاباد، لەر
 22 جەرورە، لەر مەكەمەمەكى عەسكەرى ئاشكرادە مەكەمە كران و ھوكەمى
 ئىدەمەيان سەر. لەرەل نەرەشەدا، جىنەجىنكرەدى ھوكەمكەن لەرەلەن تارەنەرە دەرور،
 لەرەنەرەى كە پۇشۇش نەبۇن لەرەستەى، چەنگەى و تورورەى ئاسكە لەرەك
 شورەرومەكەندا لەرەسەرەى بىتە سەر پەن نەرە سەرتە بەلەمەكانى نەرەتە:

ماوراءالنهر كوت پهر لودى لىفېريورى 1947ء تارن بمجېهېلم، ژنوال رزممارا چور بوى بۇ مەھاباد، ئەمەن وای بۇ چوروم كەمەبەستى لىو سەفەرە بۇ چاودىزى ئىعدام كرنى برايانى قازى مېن. جا بۇيە ئەمەن بەپەلە خۇم گەيانە لای سەفەر "چورج ئالین" بۇ لودى مزانم ئەمەن لىو بارمىرە جى لىمەست دى.

جورج نالین پنی گوته: "نمتز بژچی نمرنده بتمنگ چارمنووسی قازیمکانهوه؟ بعمی لمرمان نهچی که نمون لمتک شوروریمهکانه اوارکاریان نمکرد." نمین ولام دیبره: "نمه راسته، بهلام نمون لمناوانره ناسیونالیست بون وه بژ باشترکردنی ومزهی گهل خزیاں نموی لدمستیان بهاتیا دمیان کرد، نمگر نمون نیعدام بگریز، لهچاوی کورده ناسیونالیستهکانه لهعمووی شوینیکدا، نیمه وهک بهشیک لهم درندیمه داندنرین."

”ياشہ، تہتو دہلینی تہمن لہم پارہ پورہ جی بگہم؟“

"من پیغم وایه نعتق دعبین دلوا لعشا بکعبیت کعبه رحمان بدا به "رزمار" بؤ نعو ی قازیمه کان دیننرین بؤ تارزو له دادگایهکی عابدیلانو کرلودا محاکمه بکرن "

لسمو ویستی سلفی، مستبجن کاتی پندرا که چاوی به ماخوامن شکو، حمه رهزا
شا بکمریت، لام دیدم نییدا شا هیوای دهری کدادگا عشره متیمکان باشر بهرنوه
بچن وه لمانه محاکمه ای کورده کان پاشان نالین بهشای گوتبو، نه گمر چس
قازییمکان هاوکارییان لگهل شورومیمکاندا کردوه، به لام نولن کارنکی
نوریشیان بز بهرو پیشبردنی خونده واری و پسرورده کردوه، شا قصه کی پس
مهرن و مهره مکره دهلن:

“گهوه دعتريسيي لهرمانی تيرباران کړودنيان بدم” ، “چ ترسی وات نغبن نغبن
نایان کوږم.”

له 21 ې مارچ د کابل پوهنتون د طب پوهنځي په مېاندې په پېرمانې "ځاوندن شکر شاهمنشا" د نندارې وړان.

مرکز بدم تالکاسه دمگا کلمنزانیه هر برای نمودی کسمپیرمکی فیعه چوته
نرموجو نمرگای لسمیر گاله نرلوه، نمرانی کهدام کورشی قازیمکائی نارمینی. (17)

نه‌خوشخانه بۆ خەڵکی کورد لەمەهاباد تەرخان بکەن، گوردی نەسیبەت کرد بەمەکتەبی و شتی ئەر بابەتە.

هەرچی نوکتۆز پەیمانی قازی ھەبە دەلن: بەگۆنەری وێژلاری ئەفسەرەکان قازی مەمەد دور وەسیەتنامە ئەنۆسنیت، یەکیان لەمە مال و مەدال و شووی تەرش لەمە مەسەلە سیاسی. ئەمە کە لەمە مال و مەدالە ئەیدەن بەخیزانی قازی، بەلام ئەر دیکەیان ئەدایو ئیستاش مەعلوم نەبوو کە قازی لەوێدا چی نووسیبوو. لە وەسیەتنامەکی لەمە مال و مەدال کەروو نووسەکی بەدەستی ئیسمەمە چەند دەرێکی مەبەستی سیاسی ئیدایە کەرا لەژێرە هەرچۆنێکی کە نووسیبووەتی ئەمەینە پێش چاری خوێندەواران: "...بەر ھەموو ھەزەرە کەمەختیاری مەدا بوو ئەگەر شەرم کردبا ڕەنگ بوو تەنەشکێن. بەلام بۆ ئەمە کە مەهاباد وێژان نەیت و بۆ خاتری ئیدانە چوونی خەڵک شەرمەمان نەکرد.

بەر ھەموو ماشین و ھەلانە کەمەختیاردا ھەبوو ئەمەتانی لەمەهاباد ھەلێم و جارێش لەوتارەکانی خۆمدا بەخەڵکی مەهاباد گوت، ئەمە نەمزانی ئەگەر ھەلێم نێرەش وەکوو تەورێزی لێدەمات و توشی کوشتار و تالان و پێژ دەبوو. ئەمە بەخەڵک ڕاگەیاند کە، ڕەنگە بگەرن و بێشکۆن، بەلام بۆ ئەمە ئامووسی خەڵکی پەڕێزەریت و تالان نەکەیت ھەڵتا بەم و خۆم بەقوربانی ئێوە نەکەم. ئەمە ئەمە بەمەدی خۆم وەلا نەکەم و تانیستاش لەمەژێردا نەدیتارە کە سێک فیدلکاری مەکی وای کرد بێت. ھەڵبەت لەمە ئێوەش پێویستە ئیسمەت بەخۆم و کەس و کاری من وەلادار بێ و تۆلە مێش بستیئەمە. (18)*

*دوای بۆکردنەری وەسیەتنامەکی پێشەرا کەمەشونی خۆمدا دەرەکی دەرێت، وادەرەمکۆت کە ھەر ئەرە ئەنە وەسیەتنامە بێت... پێش وایە لەمەکانی تری بەدەر لەم وەسیەتنامە، ئەسەکیان نەیت...چونکە پێش شووی لەساتی جێبەجێکردنی ھۆکەمە ئاگادار بکەن، رۆی تێناچێت ھێچ نامە یا وەسیەتنامەیک نوسابێت... لەکاتی نووینی ئەر وەسیەتنامە بەکات و بەشیوەی نووینی ئەر وەسیەتەدا ھەر ئەر بۆچونە دەستەمەن.

لەواییدا کاتی جێبەجێکردنی ڕۆشونی ئیسلامەتی بۆ خۆ نامەکردنی سەردن ھات. ئێنجا ئەر ھەرگای لەمە مەیدانی چوارچەرا دا بوو ھێنرایە ئەر، پاستەوخۆ

چاواي بەھەر سەن سەندارەكان كەسوت، گوتسى : سەندارە لەئەسلا ھا مەكروھەر گوللەبارانم بگەن. وھامیان: بربار ھەر سەندارەم وھەن ھەر وا بگرن.

لەسەعات سەن وھە دەھەقیقەى پووھە بەیانىی 31 مەرسى 1947لەشەى پێشەواى ئەمەردەى كورد بەسەندارەمە شۆزبەھە، دواى سەن و چوار دەھەقیقەىك گىانى نەمرى پووھە بەھەشتى ئەزەل ھەلەرى، دواى پەزىزەشى بەنەمرى و مێژووى پە لەشەنازەى بۆ كورد مایەھە

بەھەمان پێگەو شۆن سەھەى قازى بەھەو سەندارە بەرى كرا، ھەر كە پێنى تايە ئەم دىو ھەرگەى سەر زەوى چوار چەراو لەشەى پێشەواى بێنى كەوتە پەلامارو نەھەتە.... وھە شێر ھاواری ھەگەرد: بۆى پێشەواى كورد، بۆى سەرەمەزەى مەللەتى كورد ھەگەرتەى ژۆر لەر دەھەو پێشتە، لەنەھەتەى سەھە وھەھە ھاھە. دواى پەتى سەندارە لەل كەرنو بەردەنەھەى، پەت دەپەچەى...

بەھەم ژۆردەر بەھەش وەزەمان لەنەھەتە، سەریان خەستەھە سەر سەندارەو ئەھەش بەگىان و ناو شەنازەى پەھەو پێشەواى ھەلگەرت.

سەمرى قازەش بەھەو دى ئەھەى لەگەل كراو بەھەمان شۆھە لەسەندارە ھەر ناو مێژووى ژيانى بەشەنازەى پە بۆ كورد بەھەنەشت و گەھەشتە ناو كاروانى شەھەدان. دواى ئەو تراجەدىا پە لەنەھەتەى و روھەن و لەسەندارەدانە، دەھەنەتەھە سەر پەسپارەك كە تارەچى پەزەلەت لەكۆتایى باسەكەى لەسەر مەھاباد بۆ تايەدەى كوردى بەھەنى ھەشتەو دەھە: ھەن دەھەتو ئەھەمان بۆ پەون بەكەھە كەتایا لەشۆنەكەدا كەھەكەكەى مەھەو لایەنگەرى پەھەرنى مەزەھەى و سەھەكە ھەھەھەكەھە و ناسەونالەزەم بۆھەن ديارەھەكەى ئەھەسەرە، جەلانەھەى كوردى شەتەكى پەركەتەكە گونجەھە...؟(10)

پەسپارەكى ئەھەو گونجەھە لەگەل سەھەنچەى پەك لەدواى پەكى پەھەرنو شۆپەھەكانى كورد. بەھەم كام جەھەلەھە؟ یان كام شۆھە پەبازى خەھەت؟ چەنكە ھەچ گومان لەھەدا نەھە كەھە باروئەھە خەپەى كوردى تەھەتەسكەرە، ھەن ھەونى كورد خەى، ھەن خەستە و ھەستە خەھەتە و ھەھەم تەھەنچى خەى، بۆ خەى، گۆپەن تەھەتە ھەرەھە. پەھە ھەم ھەون و جەھەلەھە پە بۆ ئەھە گۆپەھەى كە ھەن كورد بەگۆنەتەھە پە مەھەندەى ئەھەدى و سەھەرنەى و ھەھەتەى ئەھەو پەھەى خەى، ژۆر

پنویست و پراکتیکیش، به نام چو و لاسر چس پنبازو هملومرجی؟ خو لاسر
معبستیش لاسر جووانمروی چمکدلو شورش، شینومو پنبازی خباته و اینستا
پاش لاسر پرسیارمه لاسر سمرمنجاسی روودلوک کرلو که زیاتر له (55) سالی
بمسردا تیئیمرووو تازه بههمان شینومو بۆ همان معبست رووبمروومان نمبیتمه،
لبارودمؤخی سمرمددا پرسیارمه پنویستی بهملونستهمکی هوشیارانه هییه.
سبارت بمر هموو زیانو کارساتانهی سمرمنجاسی هر یک لهم جۆه جووانموانه
بوون، دهمین هیژه سیاسییمکائی کورد، لهتاو لیکولینمرویمکی همملایمنهی وردو
باهمتی و زانستییانهی رابرمروا، بگمونه سمر پنبازی دانانی ستراتیجینکی یهگرتوو
بۆ جووانمروی نیشتمانی کوردستان. بمرههساندنی بمرهیمکی یهگرتووی
سمرتاسری، بهتینگهیشتمانی والیمی هر بهشه، گونجاندنی خباتی پلمی، مروشم و
لامانمی پلمی لهگال جووانمروی سمرتاسری و ستراتیجییمکاید لههیه که دهمین
هیژه سیاسییمکائی کورد کاری بۆ بگمن و نهیلن لاسر زیاتر کات بهسمریچن نهیلن
لاسر زیاتر هیژو توانا بههمدر بهوات، نهیلن لاسر زیاتر کورد تووشی زیانو
کارسات و شکستی و همرهس بییئت. بهتایبمتی بۆ لههپۆی کورد که لهکوردستانی
همالدا هملیک میژووی تری بۆ پهههسینلاره، و لهتاو ههمان سمرچاری بیری
پرسیارمه، کورد خۆی نهک نوزمنهکهی خمریکه لهتاو شمری خۆکۆژیدا وهلامینکی
پۆستیتگ دهمانه دهست پرسیارهکهی نارچی روزفت...

وهسپهتنامهکهی پینشووا

بۆ زیاتر روناکیی خمتنهسمر دواساتهکائی ژبانی پینشووا قازی ههممهعدو لاسر
وهسپهتنامهیهی له دواساتانهی پینش لاسیندارههاندیدا نوسلاره، لێرهده دهقی دهقه
نهلپهکمی تایپکرووی وهسپهتنامهکه دهههینه پینش چاو....

این وهسپهتنامه، در دهم نووردین 1328 ههسرو اینجاب محمد صدیق صدقی گهته اند:

یک پارچه یا دو پارچه قالی پاقالبچه مید و حیم پسر سیدجاسی یا اسبابهای منند. بدهید
بفرودش او هم پرتی به من مروض است. اگر داد خوب و اگر نداد خنار است.
گندمی کعدر شپیت بردههست و مال من است اگر دادند بگیری.

موقعی که مرا بازداشت کردند پنجهزارو دروست تومان در جیبم بوده، از من گرفتند و یکصدو پنجاه و سه تومان هم یک فقره ده هزار تومان هم سروان شریف به نام حق الوکاله از عیال من گرفته آن را هم پس بگیرد.

معنی سه هزار تومان چیزی زیاد یا کم بعین مقروض استو لو هم چیزی دادوستو ساعت که بمعدن هدیه برای من لورده داخل دفتر شرکت کرده من با شرکت طرف نبودم. سید سلام نیدانم هشت هزار تومان پس چیزی کمتر طلب بر سرم داره، هرچه خودش گفت به او بدهید.

تلفون را برداند تعقیب نماید.

اتومبیلی که از بالا شیخ گرفته اند انهم مال شخصی خودش است.

چهار جیب که شخصی خودم... در اختیار من بوده آنها هم مال شخص خودم میباشد.

چون سروان شریف زحمت... در حدود سیصد تومانی به او بدهند.

اگر آن پاتره هزار تومان بالا اخذ شد به هر یک از سعید همایون و سعید و وحیم که خدمت کردند یک هزار تومانو به محمد فیروزه خانم هم پانصد تومان بدهید.

خواهر خود هستند خود از اغلیان که بطلم خودم ثبت شده، در حدود ترکه پانصد حق دارند، ایشان را راضی نماید.

هیاتم مادر بچهها راضی باشد اطفالها سرپرستی بکنند ملا عبدالله ناظر باشد.

مطمئن هم خودم خریده ام مال من است.

مام عزیز قریب اقا کاری کبیر سرش آمده به خیالش بفکر یک من بوده است اگر چه بی خیم، اما کاری بکنید که مرا آزاد نماید.

سعید و زحمت یادگیری هر چند از کشتن نباشد دادم اگر از من چیزی در دل داشته باشد ازادم کند.

نوکرها که این مدت خدمت کردند زحمت با من کشیدند، نیکی به ایشان کردم و ایشان را راضی نماید.

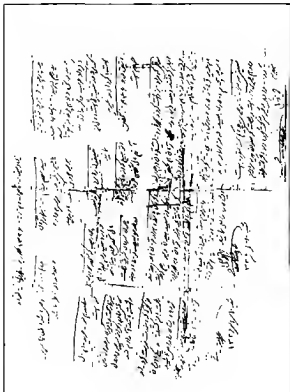
بعد از... چند هزار تومان برابرم اسقاط و تهلیل نماید.

شب 10-1-1326

امضاء

محمد قاضی

شب 10-1-1326 ملا صدیق صدیقی و قاضی محمد.

هاندن سرنج و پوئنگردنه و ده سفر وسیتنامه که :

۱- نهم سمندهی لیزیدا بلو و مکریتوره وسیتنامه ی پینشرا قازی سمنده، کیمبشمتی مەلا صدیق لە شەوی 10-1-1326 ی هەتاویدا (31-3-1947)، نیو سمانیک پینش شەمیدبوونی قازی نوسروره پینشرا پەردوام لیمزای خۆی بە "محمد قازی" نوسیه.

مامزستا مەلا صدیقی سەدقی پزحانییەکی زۆر بەرزای سەهابادی پور و لە پوریدا پینشونزۆ و مەرسینزی مەگەوتی هەما سەغای سەهاباد پور و لە شەوی لەدەرانی قازیدا بۆ وسیت کردنی قازی و یارانێ، لێوان هیناوه تا وسیتەکیان یادداشت بکا.

نەسلی نەم وسیتنامە لەلای "نۆکتۆز عەبدوللە مەبرەشمی" پە نۆکتۆز مەبرەشمی پیاویکی هەلکەرتوی مەهاباد، زوای قازی سەمەمەر ئیستا لەتاران مەری. کەک سەعیدی هوسایوون کە خوشکرای قازییە، بۆ پوئنگردنەمەر شیکردنەوی چەند جینگەیکەکی نەم بەلگەنامە یارمەتییان دام. زۆر سوپاس بۆ گەورەیی و پیاوێتی هەردوایان.

2- گەندەمی کە نر تەببیت است)، تەببیت (تەسبیت) ناوی جینگەیکەمەر عەمباری مەفلو و دان بوو.

3- مەعینسی: سەمەمەر نەمینی موعینسی، وەزیری کیشور و لەکابینە ی کۆماری مەهاباددا.

4- (سید سلام نەمیدام هشت هزار تومان)، سەید سەلامی حوسەینی، نەریاب (خاوەن) ی دینی سەوزی بوو.

5- بابا شیخ: جەنابی حاجی بابا شیخ: سەزۆک وەزیرانی حوکومەتی مەهاباد.

6- لەدو جینگەدا ناوی سەروان شەریف هاتوو، نەم سەروان شەریفە نەفسەریک پور و لە پانگانی مەهاباد کەنەر سەرمەمە لەلایەن حوکومەتەرە وک وەکیل (پارێزەر) ی بەزۆر دانراو (تەسجری) بۆ پینشرا قازی دیاری کراره، پیاویکی بەرزۆ و استگۆ بوو، پاشتر خاتوو مەرسە کاکاغازادە ی خەلکی مەهاباد پور بەناوسەری. زۆری پور و لومەکان لەبارە ی قازییەر و کاروباری بەدە کادانی نەوی بۆ خەلکی مەهاباد گنێ پور و موو فاشکرا کرەبوو.

7- (عیانم مانر بچەما... و مەلا عەبدوللە)، مەبەست مەلا عەبدوللە مودەررەسییە.

8- (اگر ان پانزده هزار تومان بالا نخرشد به هر يك از سعید همایون و مجزا رحیم... و بە محمد فەرزە خان)، سەعیدی هوسایوونی کەسایەتیەکی بەرزۆ خوشەریستی مەهاباد (لەنەمالە ی فەیزوللە بەگبە) و خوشکرای پینشرا قازی سەمەمەر. مجزا رحیم، مجزا رحیمی جەوانمەردی قازییە.

سەمەمەدی فەیرۆزە خانم کارمەندی ئیدارە ی موحافەزەییات (کارگێری تووشن) ی مەهاباد بوو، کار زەنیکی لێناو بوو و پورزای قازی بوو.

9- سیزا رەخمەت: خودا ئى خۇشبو سىز رەخمەتتى شافىقى، يەكەنكە بىر
لەكەسايەتتە ئاودلار ديارمەكەن مەھاباد.

10- ئاغلىيان: ئاوى دىنەكە لەمەروپەرى مەھاباد.
با لىزەدا بىگەننەمە بولسا ئەمەكەن سىياسەتتى رۇنى شا بەرەمبەر بەكوردو بەلنىز
پەيمان و بودا ئەمەكەن...
بۇ زىياتر چاوتىرساندەن سەركەتەردى كۆمەلنى خەلەك رۇنى شا چەندىن
تېكەشەرى تىر بەخەكەندەن ھەكەدا ئەلەنە:

لە 7 ئىساندا، حمىد مازۇچى، رەسول ئەمەدەيى، ملازم عبدەل رەموشن لىكەر
و ملازم مەھەلەكەس لەمەھاباد كىران بەسەردەدا، ھەر لەم رۇزەدا لەمەھەكەنە
خوارەمە لەمەھەكەنە: شىخ ھەمە لىكەس ئەزان، ئاغا ھەدەيى يازى بەلغى، ھەلى
ئاغاى تەموتە، ئەھمەد خانى فاروقى، ھەمەلەھەكەنە فاروقى، ھەمە خانى فاروقى،
رەسول ئاغاى مەھەدى، ھەمە خانى كەنى ئىياز وە عبدەل ھەمەت.
و لەمەھەكەنە: ھەلى بەگى شىزەك، مەھەد بەگى دەرەشەم، ئەھمەد خانى كەلەكە،
مەھەد خانى پاپە خان بەگ وە مەھەد خانى تەركەمەن كەندە، كىران بەپەستى
سەھەردەدا. (28)

سەھەرى ئەمە بەدەمەن لىزەسەرو سەركەردە كۆمەل ئەزەندەن تەندەكەن و بەدەمەننى
تىر خۇيان ئەمە بەدەمەستەمە ئىرانىيان بەجەن ھەشتە يەخۇيان شارەمە... ئىتر
چەرسەنەمە ئازەردەن لەمەھەكەنە شىزەكە دەستى پىكەرد، گەلەكە شەكەر، بەكەتەش
بەت، بەكەتە بەرەستە بۆرەنەكە كۆنەپەستى خۇيان رۇز، ئەبەت رۇيان چۈن بەت؟
سەركە وەزىرەنى ئىران - ھەمە قۇمەلەكەنە - ئەمە دەمەرى پىنى سەھەدا بو پىنى
ھەستە، ئەخەكەكە بەنەمەھەمە گەپەند، ئەمەسە ھەمەنى پىن كەكە ئەستەكەلە خۇي و
و ھەزەكەكە پىنەكەش تەھەش شا بەكەت و ھەلەنە جەزەجەنى كەد.

دەلى رۇخانى ھەردە كۆمەل، بەلەنەكەنى قۇمەلەكەنە پەلەمەن و سەرىستى
دەمەكەسەس و مەلى كەركەران و ئازادى بىرەدە چەلەكە پەرتى و رەكەلەكەنە
نۆنەرنەنى تەدە لەمەھەكەنە تەدە... چەپەن ئى بەسەھەت؟ ئەلەنە وەكە ھەمە چەون
بەنەسەھەت و ئەكە ھەلە شەنەمەلەنە، بەلەكە رۇنى تارەن كەتەكەلە چەكەنى ھەمە
بەپەدەكە دەرەسەكە ئازادى، سەركە ئەنەنى سەستە و زۆرەلە سەركەسەرى
ئىرانى گەتەدە.

لەشەنەنى خۇشەدە، دەلى ئەلەنە، ئاودەكە لەپەمەنەكەنى نىوان سەلەتە و ئىران
بەدەمەمە بزانەن كۆمەلەنە ھەلەشە نەرت چە لىبەسەھەت:
"پەش ئەمە ھەكەمەنى كۆمەلەكەنە بەپەرەستى شەنەكەنە شەھەكە
ئەلەنەمەنى بىگەلەنەنە ئازەرىيانە و كۆرەستەنە دەلەكەنى خۇشە و خۇلە
ئەلەمەنى كەندە، رەكەلەكەنى ھەلەنى ئەمە يەكەتەكەنى كەركەلەنى لەمەلەدە..."

نوسا لاشکرینی یکه‌سی سال‌ی ۱۹۴۷ء پهلوانک‌سی سولیت و شیرانی خست‌بهریم
پهلوان... پهلوانیش ره‌زی کرد...⁽²⁹⁾

بعلی نریک روانجن و دورگواتسره لاتیگ‌بختنی سروشتی رژیسم و چینی
دسه‌لاتدار... نه‌بونی بنچینه‌ی زانست لاشیکردن‌نوه‌ی سروشتی رژیسم تارن، نوره
نمک‌دن به‌پیلان و نه‌فشی دوزمانه به‌رام‌بهر دو گدلی شان‌دیفوزو دوو قه‌لوری
خودم‌وختار... لاینت هر نوره لمانجی بیث.

ه‌گینا زور ناشکرا بو که رژیسم شا نژک‌ری لیم‌پریالیزمه، نوره‌ش ناشکراتر نوره
بو که لیم‌پریالیزمی به‌ریکتیا هر نه سهرمتای سال‌ی ۱۹۲۰ و به‌موی (کومپانیای
پیترو سسروی شیران) ده‌ستی به‌سهر نهرتی شیراندا گرت‌ب‌وو، لیم‌پریالیزمی
لهم‌ریکاش هر له‌کوتایی سال‌ی ۱۹۲۱ و به‌موی (کومپانیای ستاندلرد لوید لوف
نیوجرسی) به‌ره هاربه‌شی نهرت‌که بو... له‌دوایشدا ه‌مو نهرتی شیران که‌رت‌ه
به‌ره‌ستیان، نه‌ی چون ده‌ست به‌رداری شیران و نهرت‌که‌ی نه‌ی، چون ریگه نه‌یمن
رژیسم تارن دور بکاته لایم‌کی تر یان ریگه‌ی نازدی گدل بدات و جیگ‌میان پ‌ن‌لیر
بک‌ریت؟ بیگ‌ومان سروشتی لیم‌پریالیزمی نهر دوو ده‌لته ه‌رگیز ریگه به‌رانه
نانه، نوره راستیم‌که زور له‌میزوره ناشکرایم بیر لیک‌ردن‌نوه‌ی قولی ناوینت.

پهلوان‌زو سهرچا و مکان‌ی پاری یکه‌سی به‌شی ه‌شت‌ه‌م

- 1- حسن محمد، مساله‌ اللفظ و مؤثرات الاستعمار فی ایران ترجمه احمد عبدالکریم
طیبه بغداد- ص 15 و 16.
- 2- حسن محمد، همان سهرچاوه، ل 15 و 16 و 17.
- 3- سلیم طه التکریتی، معركة اللفظ فی ایران، بغداد 1951، ل 109، 110 و 111 و 112.
- 4- علام‌الدین سهرجادی، شورش‌ه‌کائی کورد و کوردی کوماری عیراق به‌مدا 1959، ل
304 و 305.
- 5- ب- نهمندی، زنجیره روداوینکی گرتگ .. روزنامه‌ی ده‌نگی کورد شماره 48، می‌الی
1960.
- 6- ریتر بولارد سهرچاوه‌ی ناوبرلو، ل 192 و 193.
- 7- جورج لنتوفسکی- الشرق الاوسط فی النضوب الماليه، ح 1 ترجمه جعفر خبط، به‌مدا 1964
ص 246، 247.
- 8- ه‌یمن سهرچاوه‌ی ناوبرلو، ل 22.
- 8- علام‌الدین سهرجادی، سهرچاوه‌ی ناوبرلو، ل 267 و 268 و 269.
- 10- نام‌یم‌کی ده‌ست خ‌شتی مسطقی خ‌زشناو به‌لیم‌زای خ‌زنی به‌وانه ه‌م‌مود س‌لا
مرزوت، ده‌ل‌شتی جمهوری کوردستان- به‌رگی یکه‌م- س‌توک‌ه‌لم 1992.
- 11- 12- نام‌یم‌کی تاپیک‌گراو. به‌وانه، ه‌م‌مود س‌لا مرزوت، همان سهرچاوه

به‌شی نۆهه‌م

بۆچی جه مهوریه‌تی کوردستان وابه‌ناسانیی روخیترا..؟

- 1- نیهری‌الیزوو کۆله‌پهرستی .
- 2- دامەزانانی کۆمەر لاسەر زەپه‌نییگی پتوو هه‌له‌مەرجی ره‌سو نه‌بوو
- 3- لاوازیی هه‌ستو نه‌ستی نه‌تەوایی و کزیی هوشیارایی سه‌هیی
- 4- چینگ نه‌بوونی هه‌بانی پەنگرتووی گه‌لانی ئیزان و نه‌بوونی په‌رنه‌نییگی هه‌ریه‌ش
- 5- خۆیه‌دسته‌وه‌دانی پێشه‌وا قازکی هه‌مه‌ده‌و هه‌ریه‌کانی
- 6- باش نه‌ناسینی دۆسته‌و دوژمن و زوو به‌وه‌په‌رین په‌داکیه‌گەر
- 7- ناگۆکی و ناتەه‌ییی ئاو ره‌زەگانی گه‌ل
- 8- مانه‌وه‌ی بزگیی دهره‌به‌گی و سه‌ستی خێله‌کیی و دواکه‌وتووی کۆمه‌نگه‌ی کۆره‌ستان
- 9- لاسه‌نگی له‌چەنگ و نازۆکه‌و تەقایی پێویسته‌و له‌روی ئابوریی و ده‌هاته‌وه‌.
- 10- سه‌هه‌ستی چه‌وتی په‌کیی سۆیه‌ت و کشانه‌وه‌ی له‌شکری سوڕ له‌ئیزان.
- 11- به‌ناسانیی روخانی کۆماری نازیریا به‌هه‌ن
- 12- سه‌وه‌به‌ره‌نگرتن له‌ده‌ته‌نایی ئابوریی و سۆقیی ئاو چه‌نگانی تیری کۆره‌ستانی ئیزان و هه‌مه‌وو به‌شکه‌کی تیری کۆره‌ستان

-1-

نېمېرىيالىزىم كۈنە پىرىستىي

پىرىمۇندىيە ئاپپورىس و بازىگانىيىمىكان، سىراتىيىچى زاپىزىمىكان و نەخشىيان بۇ دەستىگىرتىن پەسىر ئاۋچە جوگرافىيە ھەستىيارمىكاندا، سىلگىگىرتىن ئاۋچە تاپىۋىن ئەبىرەم ھەمىشە گىمىمىكاندا، بازىل دۇزىشەم، مىلانىس لەسىر نەمىت (1) سىرچاۋە كىرەسەى خاۋ بۇ پىشەسازىيى.. ئەوانە ھۇى سىرەمىن ئەنەخشەى دەمەنە سىرەمەدەرو زاپىزىمىكانى دىيادا بۇ دەستىسەمىگىرتىن دىگىگىرتىن ئەم ۋاقت و لەم ۋاقت... كوردەستان يەگىنە پىۋە لەم ئاۋچە گىرەگەنەى گەنەكە لەم پىرىمۇندىيەنەى لەم زاپىزىمەى تىدا بىنەرو، يان چاۋەروئىكراۋ پىۋە، ھەم ئەگىزىشەمە مىدانى مىلانىس و شەرو دىگىگىرتىن و لەشكىرەى پىۋە... لەمەۋى يەگەم جەنگى جىپەنەىش، لەم بۇچىۋەن و نەخشە ھەۋانە بىرەن و زىاتىر پىۋەن و ئۇرەنەزىمىكان ئاشىگىر تونەتەىز تىۋىۋىن... كاتىن بۇزەتەمەى نىشەتەنەى كوردەنەىش سەرى ھەۋادە، بەھۇى پارو دۇخە ھەنەمىيەمىكانە، بەھەمەمەى بۇ سەرى پىرىمۇندىيەمىكانىيان دىنەرو، بۇيە راستەمەخۇ پىرىمەگەرى پىۋەن و لەمەۋى ۋەستەۋىن پىۋە ھۇى سەرمەكىي ئەروخاندەن و ئەۋەروندى راپەرىن و شۇش و قەۋرە ئازادەمىكان دىنەروندى جەمەۋىيەتى كوردەستان، سەمەرەت پەمەت و شىۋىن و جىۋى دىنەروندەن ھۇيە راستەمەخۇمەكان، بەھۇى مىلانىس زاپىزىمەكان لەسەردەمەكى ئۇرە نەمەك و جىگەى ئۇرە ھەستىيارە، كەسەردەمە سەرمەكەى شەرى سارە پىۋە، نىۋەنى رەۋىسەۋى يەگىتەى سەۋىيەت كەرد كەنەپشەشەمە ھەمەرو زاپىزىمەكى خۇشەۋا پىرىتەنىيا و ۋىلايەتە پەمەگىرتەمەكانى ئەمەرىكا پىۋە.... لەمە ئەۋانە ئەم كۇمارە كەۋە ئاۋ پازەنەى دىمەكان، پەمەرومەندىيەمەكانى ئەمەرىكا و لىنگەزىشەمە، بۇيە كەرنەكى چاۋەروئىكراۋىش پىۋە كەستەمەخۇ پالپىشتى دۇنەى كۈنەپىرىستى تارەن پىن، نەخشە لەمەۋى نەپارەمەكانى دىنەن و ھەمەۋەجەۋە پارەمەتەمەكى پەمەن.. ۋەك ئەۋەنەمەك:

"سەلمەرى ئەمەرىكا ئەتارەن ج. ئەن ئەگەل (بىمارە)ى سەرمە ئەمەرىكانى گەشەتەى ئەتەمەكى دىنەن سەرى لەمەمەكانى شەر ئەدا ئەمەرىكان..."

جەگە ئەۋە:

"بەشمەكالى ئەشكىرى بېرىقانىيا بەسەرگىدايەتى (مېچەر ئوكشادا سىزدا) يارمەتىيى دەسەلاتى سىرپازى ئىچىنى ئەدا بۇ دەرگا ئىدەرەي چولانەرەي رىگىرى خولزى كورد..." (2)

ئەوانىو يارمەتىيى لۇجىستى و گوشار خىستە سىر روسەكان بۇ كىشەنەرەي ئەشكىرى سور، مانۇفرا سىياسىي و سىرپازىيەكان، ھەمەشە بەشەرەتەكى نوى، نوى دروستكردنى بۇمبى ئەتۇم لەلايەن ئەمىركاۋە، لەوانە پالېشتىكى گەورە بىوون بۇ ئاران كىراستوخۇ لەمىرى كۇمارەكەي كوردىن...

دەريارەي سىياسەتەكانى ئىنگلىز ئەمىركا لەمىرى كورد، لىكدا نەرەي حزىسى دىموكراتى كوردستان لەسەردەسى خۇيەدا ھەم چۆرە بوو:

"ئىنگلىزەكان بەتايىبەتى لەو دەترسان لەچەسپاندنى كۇمارى كوردستان لەئىران ئەتىرە بگاۋە سىر كوردستانى عىراقىش كەسەرچاۋەي ئەوت بو، نەرتەكەش زىاتەر بەدەست شىركەتەكانى ئىنگلىزە بو ئەمىركا يىمەكانىش ھەم بەگەشتى دۇي پەرە ئەستاندنى رىگار يىخولزى بون و ھەم بونى بىكەيەكى دىموكراتى ۋەك كۇمارى كوردستانىان لەئىران بەزىانى نىفوزى خۇيان لەناۋچەي رۇشەلاتى ئاۋەپستدا دەزلى، بىنچە لەو شىركەتەكانى ئەرتى ئەمىركا يىش لەنەرتى كوردستانى عىراقدا بەشەرە بىوون بۇيە ئەم دوو ۋاتە ئىمپىريالىستە بەھەموو ھىزبان رۇنىمىسى كۇنەپەرسىتى ئىرانىان بۇ لەناۋبەردى كۇمارى كوردستان ھانداۋ لەھەمو بارىكەۋە دىراۋ چەك و موستەشار يارمەتەيان پىنكرد..." (3)

نامہ دی (58)

نامہ: محمد عدی ناٹا زائد (وجہ: ناٹا جندیانی)

325-2-21

گورم جتانی، آغای محمد رشید خان

عرض و تقدیم

د مېستان حاج د حکم و احوال شریفان د پېرسمو ايمش باشين بلام گوزدم نس
 قلبی کهمن لمدی آنتونی سمر د حکم تالایستا عجم نه یکردو و نگمر وایه فرق
 لایمینی منو امغه حیه؟ حد خوزگم بهامغه.

1- ٲٲم ڊيټ 10 ءاله جواريان ڊاٲڪي ءٽيٲون.

2- لهو روزنامه گهاتومه ايره اهال نيره نهاسنه و نهويمان خواربووه...

3- بیاورگانیان یا قان بو پوست نهی پان درمیشکفن پان لعیندا ایچی تریان بی حکمه.

4- رهنمائيان پان تان نروست ممکن پان جيست لي دعوتين.

5- خانه‌ها را به خراب کردن چند مال ایستای مسکنی ماور.

6- گویند و می‌توان دانم له ایشان.

7- جوانان فيه 10 شهکم لی ستانئون.

8- هر مالیک 15 نفرمان بدانداده چنگای صاحب مال منه بی دانستن.

9-نويں ڪانڊيان دلگيرڪرون نوڀيان ٺيهه ڄاڻان ٿا، پڇڙو.

10- منجھلو دیڑھیان مولای ایمن نمائندہ جیشتمان تی بطون۔

گھروم وجدانم زور ناراحتہ حتی نائیش بے راحتی ناخوم لیسر ابو نالی
بیرونو منداو گھرو جوک معنی نام ناراحتی ایالی نام دیمتدا کسی تیدا نیہ۔

ههنگامی که جمعیت ابراهیمون که کاکه مصطفی تولو نقلی خلقانی بکات بکسی 60 نفریک لهسیدواو تاخین بکم یان مساعده بفرمون 60 نفریک له دئی الفتوسی خواریو داینینیم ابر چارویک لهفرمون اهالی بهشبو دهکونه کیوانو لهفرم نه زولمه رابدهکن.

پویہ پرمسمیٰ عرصہ نمکدہی چونکہ نامہری کس جسمی لہم زولہ جکات. ایتر امر امری جنابی عالیشانہ گسوم.

یچوکی مہاراجا

معتمد علی، الشیخ (1405 هـ) 5

نعمتوں پر امتیاز ہی نہیں، چونکہ اس ماورِیہ ہی بدستور پیروی ہو کہ امتیاز ہی نہیں، نعمتوں پر امتیاز ہی نہیں...

لەڕێژەیی قسەکانداو لەسەر سوپای کوردستان بۆ:

“فیضی پینشمرگه نعلبازی سیاسی و نعلبازی عسکریه
یعموده نگران... (۲)“

گومان لورددا نېپه زړد لمانځنوي يېسکاني دهگمړنښهوه بډ شوو پښکاتو
خسلسلېتاني شوو حزبوو شمېش ټاويښې کښلگمکې کوربهوړي بو کلهناو
جرگه يوه هملوڅو يو.

لاوازي ههستو نهستين نه ته دهی و کزی هوشیاری سیاسی

مانعەرى رۇنسى دەرەبەگى و نېمچە دەرەبەگى و خېلىمكى، گىيانى ھۆزۈ خېل پىرستىي بىسىر گىيانى نىشتىمان و ئەنەرە پىرەرىي زانكوردېو، نەخوئىندەوارىي و ھەزرىي و دواكەوتويى و چەوساندەنەرى ھەمە لايمەنى سەدان ھۆى كارىگەر بويون بۇ خولقاندنى كەموكورتىي و بۇشايمەكانى نار كۆمەلگەى كورد... ھزىسى دېموكواتى كوردستانى ئىران لە كۆنگرەى سېنەمېدا تېشك دەخاتە سەر ھەندى لايمەنى ئەر بۇجۇنانەو ئەلەت:

"پاشکموتنی کۆمەڵی کوردەواری نمو سەردەم رێگای ئەدەبە چۆلەنەوێ
 رێگاریخولزی گەل کورد قەلتەربەن و بێیتە هەوی گۆڕانیکی بنەرەتی کۆمەڵایەتی، نمو بۆ
 خۆی یەکیەکە لە هەوێگانی تێکشکانی کۆماری دیموکراتی کوردستانیش بو
 بێاستیش لەباری کۆمەڵایەتیییەو چۆلەنەوێ نۆد پێش نەگەرتبوو ساوەی نمو پێش
 کەوی نەحیزب و نەکۆمار نروشمی شۆپشگێپی وایان هەلنەگرتبوو کە جوتیاران یانی
 نۆدبە ی دانێشتوانی کوردستان بۆ لای خۆی رابگێشن و بیانکاتە پشتیوانی
 شێلگێری کۆماری مەبابەد...." (10)

روژه‌لانی کوردستان پیش دووم جنگی جیهان نیشتمانیکی تاراده‌یهک
خاموش و به‌وور له‌چالاکیی سیاسی و خباتی نیشتمانیی و نەتەوایی بوو.
هرچەندە ریکخراوی سیاسی پیکه‌نیراو چالاکیی سنور تەسکیان هه‌بوو، به‌لام
نەبوو نە له‌ ئامرازە ی خبات که زەمەنە ی بزوتنە هه‌مکی نیشتمانیی باش و سازاو

ھېزى سوسىيالىستىق ھېزى جەنگىل پىنگھاتىبو ئەر بەرەيە لەبارەي ئىگىرەمە تەلىسچىلىكى زۆرى كىرىپتە سەر ھەزىسى سىياسى ئىزىزانو كۆمەلانى خەلىكى سەرئەسەرى ئىزىزانى لەبارى سىياسىيەمە ۋىسا كىرىپتە بەلەم بەداخسەمە ۋۆزىنىك كەپتۇرست بو ئەر بەرەيە بەمەمە ھېزىمە ۋېتە مەيدانى خەبات بىن دەنگ ۋەستە بو بەتەمەشەچى ۋۆدەرەمەكەن ... (11)

رەنگە ئەگەر ھەر يىنەدەنگە ۋەك تەمەشەكەرىش بەمانايەتەمە، قۇلەمەلەتەنە نەيتەلەتەيە نەخشەكەنى بەر جۆرە ئەنجام بەدەيە. ۋۆزە تىكۋەشەنى ئاشكەرە ئەر نەمچە ئازادىيە خەلەك ۋۆزىنە، ۋەزىرەلەنە ۋە نەلەبە ئازادەكەن، ئاسان ھەزى تۆدەيان خەستە ئەر دەرەكەمە كەلەدەيەدە باجەكەشەسى لەسەر گەلەنى ئىزىزان ۋۆزە كەمەت، ئەلەمەش سەرەنجامى چىگەنەمە ۋۆزە خەبەتە پەككەرتۋى گەلەنى ئىزىزانو نەمەۋى بەرەنەمەكە ۋەزەش بو، نەشەنە ۋەزەسى ھەزەسى سىياسى بو، ۋۆزە لەمەۋەيەدە:

”ئۆزەن بەتەككەلىكى زەرەكەنەي خۇيەمە ئۆلەنى لەمەك يەكە ئەر ھېزىزانە زەرە بەرەشەن، ھېزەكەنەيان ۋۆزەكە ۋۆزەكە خۇپارەستەيان نەدەن ... (12)

لەمەستەشەدە بەرەۋچەنە ھەلە، رەنگە ۋەزەسى ئەرەستە، بەرە ئىكەنەمە ئازادەستەنە، تەنەكەشەنە لەخۇ لەمەرەمەرە لەمەۋەن، تەنەكەشەنە لەمەسەكەنى گەشەكەرنە كۆمەلە ۋۆزەنە مەۋەيەكەن، سەرەنجامەكە پىنچەمەنە ۋۆزە خۇستەكەنى گەلەيان لەمەنەنەمە دىنە ۋۆدەرەكەنە ۋۆزە خۇستەكەنى جەمەۋەرە ۋۆزەسى مەۋە ۋەزەچەرخىنەۋەن. خۇ ئەر نەتەيە ھەر گەلە ھەزەكەنى دەرە كۆرەستەنە ۋەزەيەيەنە نەگەتەۋە، بەلەكە تەنەنەت لەمەۋەن ئەر دەرە كۆسەرە ئازادەشەدە ئاكەكەيەكەن شەرەۋە نەمەۋەن، ۋەك لەمەكەيە خۇيەدە ۋۆزەكەرەتەمە....

لېږدها پښوېستې بهگوته: پېښهوا پېمانهکې خړې بردهسرو لهگڼل کلهکېدا
 مايمره... هر وک چوڼ لهکاتې پښوېستدا لمښهاتدا بوو، لهسېدان چولکړدنېشدا
 لهگڼل ځمکهکه مايمرهو ځيانهتمې بهېلېڼ و ځمکه نهکړد، لهو رڼکه هملېرډرډنهشدا
 کهدمېزانې و دهېگوت "لهسرمانهوه ناچېن و دهمانکوڼ" دوا همناسې لهسر ميندرو
 دايمرهو دلسې گمورهې لهلېږدان څرا. لهو څوېهڅتکړنه، لهو رڼو و بېرو رڼگېو
 کړدموهيه، ديسان هر کارېکې شړېشگېرانه بوو لهگېر تاريکستانې غاو بوشايې و
 هملېو ناوکزې و لاسنگې و ځيانهتمکان و ځاينده ناديارمه لهگڼل مۆکارمکانې تردا
 رمچاو بکړېڼ... رمنگه همدې کس و پک لايمنه کارهکه بنرخيڼن و سرمنچامکانې
 نهلترناتيلې دووم نهغېڼيڼته پېښ چاو، بهلام بؤ گېښتنه راستيېمگان دهېڼت
 بارودڅمکه بهوردمکارپېمگانپېموره، هلمومرجمگان کسوکورتې و بوشايېمگان
 هلموړې لهبرچاوېڼ... بېگومانېشه کههر لايمنېکې لېکندهوهکه بؤ مودهکه بکړيڼت
 وا لههېچ بارو حالهتېکدا لهنيشتمانپېمورې و دلسوړې و نازايهتې پېښهوا کم
 ناکاتوه نه، هر لهبر گيانې ځودنات و تورپانيېه گورهکه، بهلکو لهبرنرمش که
 وهفادر بوو بهېلېڼ و بهيللمتهکې (سرمنگانهلمېر پېمورېڼې) فرماندهې
 ژمندرمېرې مهاېاد، چمنه سال پاش شکانې چولانهوهې کوردستان و نازمريايچان،
 لهسر شيدهاسې قازې محمدهو هارلمکانې لهگولارې ژماره پهنجاي اخلاصاتې
 مانگاندهې چاپې تارلندا څوسپوې: "دهېژله پېښ لهدرلندې قازېدا، چمنه
 کارپدمهستې پايمېرې بالوړنځاندهې لهمريکا لهتاران، لهگڼل سرمنگ (پارسي
 تېار) لهلمېرې قشونې ښېران دهچنه لاي قازې محمده، کارپدمهستانې لهمريکاېې
 بهلقازې محمده لهلېڼ: (لهگېر مهسېلهې کورده بېگوړېږې سياستې لهمريکا
 بهرېوهېرې، و سياستې لهمريکا لهناو کوردمکاندا بډوېکمنهوه، لهکوشتن رڼگار
 دهېې) قازې محمده لهوهلامې لهمريکاېېمکاندا دهلې: "من دوو ډونېم، چاوېشم چاک
 دهېڼن، من مهزانم ښوه چيتان لهمن دهوې، بهلام من پېروپاوهو مهسېلمکې څوم
 ناگورم، من ناتوانم ځيانهت لهمنهوهکه بکېم لهو رڼگايهې کهگرتوومته پېښ
 ناگېرمنهوه" (14)

نارچې روزلنت لهلمېرې موخاېهراتې لهسهارهتې لهمريکا لهسردهمده،
 رويوېتېکې تر دهگېرېتمهوه، وک لهشونې څرېدا دهېڅوښېنېوه، کلمهوهده هملې

که پیوندی به داخلوزیسم‌گانی کوردوه صیبت، که چي سرکردایمتی کورد، له‌ناو بیویوچورنی خزی و گوشاری روسه‌گاند، له‌ناو هیولو قانونی بین بنچینه‌دا دئریا، به‌دلپاکی و نیازچاکی ده‌جولایمه، بۆ سه‌لماندنی له‌مه‌ با سهرنجی یه‌کێکه له‌نامه‌گانی پێشه‌وا به‌دین که بوو بوو به‌ستراتیجی سرکردایمتی کۆمار:

“آقای فرماندهی هیئتی بۆکان و منقله‌ی سرا هر کاریکی جزئی نه‌کهن له‌گه‌ل له‌وجاع بین المللی تطبیق بکری چ جای کاری مه‌ کلیه‌ له‌به‌رئهره‌ی له‌مه‌مجبورین له‌ری صلحه‌وه‌ تا‌ممكن بین ناتوانین به‌ئین دیدا بروین له‌و تاخیره‌ی ویه‌ ده‌نا ئه‌من له‌و به‌په‌له‌ترم له‌هاتن عه‌له‌ گه‌له‌ک خوشحاله‌م که به‌سلامتی نه‌جاتیان بوه‌ له‌لایه‌ک فه‌گینم که تا کهنگی کورد به‌بی مانگی چي‌گای خوی نه‌بی خدا رحمیگی بکا”¹⁹

محمد قاضی

له‌و نامه‌یه‌ بۆ جه‌نرال حمزه‌رشید خان فرمانده‌ی هیئتی بۆکان و منقله‌ی سرا نێزا بوو، له‌م فرمانده‌ی چوار لقه‌ سه‌ره‌کیه‌که‌ی هێزمه‌گانی بارزانییه‌گانه‌ و نه‌فسه‌رانی کوردی عیراق و چه‌نگه‌لانی خزی ده‌کرد، له‌م به‌ره‌وام له‌و چۆره‌ گفتوگۆیه‌ ناڕه‌زی و نا‌ئارام بوو، به‌نامه‌و سه‌ردان له‌و نا‌حه‌زایه‌تییه‌ی خۆی بۆ نه‌ه‌رجۆره‌ گفتوگۆیه‌و فرۆفیلانی ده‌ستوه‌ دایه‌ره‌ی شا، به‌ه‌وونی ده‌ره‌خه‌ست... چونکه‌ هر له‌ساته‌گانه‌ی وتووێژدا، نه‌فسه‌رانی نه‌رتمه‌ش له‌گه‌ل کاری دژ به‌ناشتی و بۆ روخاندنی کۆمار خه‌ریک بوون، به‌نامه‌و به‌هه‌له‌ک ناردن، په‌یوه‌ندییه‌ان به‌هه‌یه‌ر سه‌راوه‌ خه‌لکی خاوه‌ن نفۆزه‌وه‌ ده‌کرد تا‌له‌خه‌شته‌یه‌ان به‌رن، تا‌به‌هه‌یه‌ر شه‌ر گوڕه‌شه‌ یان به‌که‌رن ریزه‌گانه‌ی کورد تێکه‌به‌ن... ده‌یان نامه‌ی: سه‌راشکه‌ر ریزه‌مارا ره‌ئیسه‌ی ستادی نه‌رتمه‌ش، سه‌ره‌یه‌پ هه‌مایونی فرمانده‌ی له‌شکری چوارێ کۆره‌ستان، سه‌روان سه‌ولر هه‌سه‌ور پور، سه‌ره‌هنگ هه‌قاری و گه‌لێکی تر، ده‌نێزهران بۆ له‌م لێه‌ر سه‌راوی پێشه‌مه‌رگه‌و سیاسیی و له‌و سه‌وه‌ک تیرمه‌و خه‌یل، بۆ له‌و مه‌به‌سته‌ی خۆیان، سه‌دان جاسوس و به‌که‌رنه‌گه‌ر لویه‌ان له‌ناو چه‌مه‌که‌دا به‌لاو ده‌کردوه‌وه‌.

باش ده‌ستنیشان نه‌کرن و تێنه‌گه‌یه‌شتن له‌سه‌روشت و که‌مه‌کتاره‌و له‌قل و نه‌خه‌شه‌ی به‌ره‌مه‌ر هر له‌و حاله‌ته‌ ده‌خۆلێنن که‌له‌ساته‌گانه‌ی ده‌واته‌مه‌نی کۆماردا خۆنه‌...

-7-

ئاكۇكى و ئاتەبايى ئاۋ رېزىڭكانى گەل

يەككىتە بىر كارو ئىرادە ئامانچ و رۇپايى خىجات، لەھەر ھزىڭىدا، چەند سىرچىكى پىچىشەين بۇ زىيان و گەشەكەرن بىرەم پىشچوون و سىرەكەوتن، ھەر بۇشايبەك ئىرادەدا ھۆسەكى ئاسان لىڭدا تۇرۇنسى ئىرەكەوتن دەھىڭىتە ئارادە، ھارەشە بىرەمەندىيە نىشتەمانىيە و سىياسىيە و ئابورىيە و ئەمەلىيەتەن بىرەمەندىيە.

بىنەما گىرەنگەن ئىرەكەتتە ئەھزەب و كۇماردا دەرەخسان گە لىر سەمەندەدا پىنەنگەمەن، كۇمارەكەش ئەمەلىيەتتە خىجاتىكى دۈرۈرۈش بەلەزمەن ئەھتاپوون ئارادە، بۇشە تىڭشەمەن لىرەمەندىيە ھزەب و كۇمار لەناۋ بوئەى خىجاتىكى وادە ئەھتاپوونە مەيدانەمە كەنەمەن دەستەكەتەمەن و ئاسان لەمەندە دەرەكەتتە. لەمەندەمە گەل ئەكەشە كۇمەلەيتە و ئاكۇكىيە خىلەكەمەن بىر چارەمەن بىرەتە مەندە، ئەمەتۇنراۋ ئىرەكەتتەشە ئەمەل گەلە ئابورىيەمەن چارە بىكەن، شەمە ئارادەمە مەلەننى ئاۋ ھۇنۇ خىلەكەن و سەرەك ھۇمەكەن ساردى و دۈرۈلە و ئاھەزىيە دۈرۈرەكەي و دۈرۈرەيتە، شاردادە ئەمەن. چەند ئەمەندىكى ھۇنۇ قورەت ئەمەرى سەرەكەيتە ھزەب و كۇمار رۇنسى چارەمەن ئەمەنى لەناۋچەكەنەندە، ئەمەندەمەن بىنەكۇكى و مەلەننى ھەمەلى جىڭەكەندە ئۇنۇ دەمەلەت دەستەكەتە خۇيان. شەمە ئاكۇكى و ئاتەبايى ئەمەندەمە دۈرۈرە كۇتايەكەنە ئەمەنى كۇماردا بەمەلى ئەمەندەمە. شەمە سەرەكەيتە خىلە تىرەكەنە دەرە بازەنى كۇمارەش بىكەن كەچۈن سەرەلى كۇمەك بۈون بەمەندە ھەمەمە شاد ئەمەرى كۇمارە ھۇنۇ نىشتەمانەمەمەكەن كارەمەن ئەمەندە، وازىرە مەمەرىيە ھەمەشە ئەمەلەكەمەن بۇ ئەمەندەمە.

بۇ باشە ھالى بۈون ئەمەندە لايەنى ئاكۇكىيەمەن سەرەكە ئەمە يادەشە سەر كۇمەندە مەمەلىيەت ئەمەكەمەن.

122 گۈستى 1948

يادەشە و تۈرۈش سەر كۇمەندە مەمەلىيەت ئەمەكەمەن و. ي

2. ناگوستی شمال سرزکی دولتی کوردستان قازی موحمد لنگل نزیکه چل نعلر که زورمیان پیای تایی بوون، هاته ماکو، بۇ رۆژی نوایی قازی هاته کۆنسولخانه لوتوژدا بمکورتی مبعستی گشتمکی خوی بۇ ناوچهی ماکو رایگیانده، مبعستی شو بمکورتی ناشابوون لنگل کاروباری پارتی دیموکراتی کوردستان^۱ لمارچهکو چارمهرکرتی ناگوتیکی گهریه کلمنیزان سرکردهی میزگانی کورد هیه.

هرهها چهنه کزیونهیهکی نامزگاریانه بمبشاری سرزکه خیلهکاتی کوردو لپیرسراوانی ریکترارمکانی پارتی دیموکراتی کوردستان سازمکات. وه قازی موحمد رایگیانده بدهاخوه تانیستا زوری پیاه ناودرهکاتی کورد هست بههرکی سرشانی خویان ناگنو هر خهریکی گیرهوکیشهی نیوان خویان بۇ بهشکردنی دمهلات و هست بمهرکرتن کلمهخویورنیکتی زوری نهوی یز کهرکرتنهره لایردنی شو ناگوتیکانه بههپنشاچاگرتنی لهری که لاسوی بیرکرتنهره تسمکو بهگشتی نهخویندمورن کارکرد لنگلیان زورگرته. ..

نوای نریژمدان بهلمکان:

رایگیانندن و تهکاتی قازی موحمد لنگزونهکده بوو بهوی ناپازی بوونو بین باوهی هیندی گهره پیای کورد کلمهرنهره هاتبوون بۇ کۆنسولخانهی نیمه بۆچوونهکاتی قازی بوون بکرتنهره شتیکتی سوشتییه که کاریمهستانی کۆنسولخانه، پینشیارو نامزگاریان کوردبوون که سهارت بهو پرسیارانه بچه لای دولتی کوردی خویان، جگه لهره سرزکی دولتی نیستا لشاری ماکویه.

نوای تانی نیوهیژ.. خاتوونی تسیوری بهشانازییمه لهرهاتنی قازی موحمد میواندرییمکی ریک خستبوو. قازی نه ای ناگوستی رۆشتهره بۇ شاری خوی. کاتی هاتنی قازی موحمد بۇ ماکو هیچ هراوهوریایمک لهلایمن نازربایجانیهکانهره روی نه.

کاریمهستانی خوجیزی نازربایجان لکاتی هاتنی قازی ههره هوالی خویان بهرکارهینا تاکو پینشوازی و هاتنمکی قازی موحمد بهریزو بهشکوره بیت.

^۱ لپیر لیمیکهکاتی تر مبعستی دم گیت له "باری دیموکرتی کوردستان" خری دیموکرتی کوردستان.

^۲ مهله نظر لپیر هوالی، همال سهرله. گرنگی ژماره 25-1998.

-8-

مائىمۇنى رۇنىس دەرمەڭگى و سىستىمى غىلەڭگى و

دواڭەوتۇرۇپى كۆمەلگەي كوردستان

كۆمەلگەي كورد لەسەرمەمى كۆمەلدا، ئەخۇندەھلۇر ھەزرى دواڭەوتۇرۇپى،
زىاتىر لەسەدا ئەمەدى بىنەمەلۇ ھەزرى بوون، قورسايى رۇنىس دەرمەڭگى و سىستىمى
خىلەڭگى و نەرىتە كۆنەكان لەلەپەن لەر دەستە كەمەي كۆمەلگەمە بەسەر دانىشتۇلانى
جوتيارو خەلگى ھەزرىدا سەپىنەر بوون.. دەسەلاتى ھىزەكانى زۇر لەلەڭاۋ بەگ و
خان و خاۋەن مۇلكە گەورەكان و سەرەك ھۆزەكان، ئۆزىنى رۇنىس شا بوون، بۇيە
دەسەلاتە-سىياسىي و ئابۇرىيەكانيان لەدەستەدا بوو، لەبەرنەمەش كە كۆمەلنى
كوردەھلۇرى داڭگەكلارو چەرساۋە پرو، لەۋلەش لەدەرى بازەنى پەيۋەندىيەكانى ئار
كوردەھلۇرى بوون، ولەستەي بەش و چىنە پالادەست و ھۆكۈمەتەكان بوون، بەلغەمەنى
شەۋن دەجولەنمە.. بۇيە چەند چۆر چەرساۋەنمە بەسەر زۇرىيە ھەرە نۇرى
كۆمەلگەي كوردستاندا سەپىنەر بوون، ھەر لەدەسەلاتى زەۋتەكەرى ئىمپەريالىزەمە تا
بەش و تۈۋرۇڭلى سەرمەۋى چىنى دەسەلاتدارو دەرمەڭگەيەتى و غەشەتەڭگەرى ئاۋخۇ.
كە لەۋلەش ھۆى مەۋەكىي ئەخۇندەھلۇر ھەزرى بىرەيگەرنى خەلگەكەبۇون.. بۇيە
لەبارەدۇخىڭكى ئاۋادا زەھمەت بوو دەستەكەۋتەڭكى ئەتەۋەيى وا گەۋرە بىپارەنەزەت و
بىراۋىر داڭگەكلەر بىرۋە بەخەبەت پەرنەت، بۇۋاندەسى چەمەۋەر بىز كارىڭكى
ۋاشۇپشەڭگەڭرۇ گەرنەك ھەر مەۋجەپىزەي گەۋرەك بوو ئەك شەتەڭكى تىر. بەتايەستە
لەمەلۇمەرجىڭكىدا كە لەر ھۆۋ ئاكتەرنەنى تىرىش لەلەۋادا بوون.

— 5 —

لاسهنگی له دهه‌ی نازووه و تفاقى یښووستو

لمر وی نابوری و داهاتیشده

هەرچەندە یمکنتی سولایت پالپشت و یارمەتیدەر و هۆی سەرکەشی دامەزراندن و ژیاشی کۆماری کوردستان بوو، بەلام ئەوانە لەسەرزەنگی ژۆو ئەسکەدا بوون، ئەرمەش خراپتر، ئەو بو کەتەم ئەدەبەکی ژۆو کۆماری کوردستان لەپۆی ئەبوری و یارمەتییه بەنچینهییەکانەو ئەرقی ئەوریز کرابوو، لەزۆریە ی ژۆوی ھالەتەکانداو ئەفانەت بۆ پێداویستە بچوکهکانیش دەبوو و وەو لەئازەریایەان بکۆت... ئەرمەش کە دیکەیشتە دەست سەرکۆراوەتی کۆمار کەم پەروون، چارەسەری کێشە سەرکەشەکانیان پێنەدەکا...

بۆيە لاسستېيىمكى گىرورە لەنئۆن تاران و مەھاباددا ھەبوو، بەمەرورود لەگەل
كۆمارەكەى كورد، نەر پە چەكو تفاق و پارەو پەلو و چەمكى قورس و دەستبەرە
لەروى مامەلى سىياس لەگەل ئازەبایچانى سۆلیت و لێر سەرلوتى رووس، نەمیش
لەمالەتێكى تەرۆ پێچەوانەدا بوو... بۆيە نەرەو زەحمەتییەمكى زۆو كەرتبەرە
سەرشانى جەماوەرى شارو دێهاتەكان، نەبوونی چەمكى پێویست و بن تفاقییەمكى زۆر
لەسوپا و ریزەكانى پێشەركەدا ھەبوو، پێویستییەكان لەو ئاستەدا نەبوون كە
لەمەلەلانییەمكى ئەرێژخایەندەو بەمەن پشتو پەنا كورد بەرامبەر ھیزەكانى داگەر
بەوستیت، ھەرچەندە نەبەردییەكانى بەرە گەرمەكانى شەپ بەچەندین سەركەوتنى
كورد كۆتاییان ھات، بەلام ئەوانە لەبارەوئۆخێكدا بوون كە ھیزەكانى تاران
نەمیان دەتوانى ھێرشى تەرۆ بۆ داگەر كردنەوێ پائەتەختى كۆمار بگەن، دیارە
لەوێش زیاتر لەترسى لەشكرى سەر بوو، چونكە لەشكرى سوور رەنگر بوو،
داخۆزییەكانى ئەلەسەرفانى ئەرەشیان رەتەكەردەو بەتایبەتى نەخەشەپ
پیلانەكانیش ئەگەشتەبوونە دوایەى ھێرش كۆمارەش سەرچاوەیەمكى دەعاتى
نەبوو كە نەر پێویستییانەى پەن دەپۆشرێن، ئولتاو كات و زەمەنەو ئەملى خولقاندنى
ئابوری ئەولەتیش لەئارادا نەبوون... ئەگەر سەرئەنكى خێرا لەرووتى روودولەكان و

نېتر نمر هملوښت و بېراره لېسې گټورنې بارودوخې ښېران بڼت، لېسې پرمېاني نمر و بېلښکاني زلميزهگان بو چولکرونې ښېران لېسوي جمنگ بڼت، پان لېسې ترسې شمېرکې نوږ و هيلاکي سولېمت و هيزهگاني بڼت کله سمره نجا سي جمنگه ويزانکاريمکې هيلکې موچاري بويو، پان هر هړمکې نو بووږيښت، نهمېو نمر مو کوماره و اناسان لېسې دم هېر شې نمر تمشي شاي زلميزه هاوپهيمانگانې مېنډلرښ.

[illegible]

لمکشانهوهی لمشکری سور لمئیزانو خولقانی هممشی راستمویخ لمسر
نازمربایجان، دیارکه پینشوری رمخنی توندی لعو همنگاوه گرتیت، چونکه
ولهامهکی ستالین بفرگري لمکشانهوهی لمشکری سورو هملوونستی سزاییت نمکات.
هممشی دواپی خالی سینهو لمخالی جورهمی نامکده ستالین نعلت:

“... تاکتیکی ڏينھ ٿيو ڪيٽوبهيندا ڊجبن ۾ ٻي؟ من وليو ڊمڪمورو ڪه ڏينھي ڊجبن لھم تي ڪھلچوونھ ڪھلھ وھرگريڻ بڙ ٿوھي اقوام ٿو ٻريارھي پاشگزين نه ٻيٽنھو ڊجبن پشتي بگري ٿا لايھنگرائي ٿينگليسي وھلاخريون و ٻھم چھشنھ ھينديڪ بڙ ڊيموڪراتيزھڪردني ٿھران پھڪ بيخريوت ھموو ٿاموزگاريمگاني ڏينھ بڙ ڏيوھ ٿو ٿساسما سارچاوھ ٺھگري، ٻھلام ٺھگري تاکتيڪي ڊي بگريونھ پيئش؛ وڙ لھمھموو شتيڪ ٻھينريونھ پيئونھدي لھگل اقوام ٻيچريونھ و ٻھم چھشنھ سھرڪموني لايھنگره ڪڙنھ ٻھرستمگاني ٿينگليسي مسوگري بيٺ، ٻھلام ٿوھ تاکتيڪ ڏينھ ٻھلگو نھزانينھ، ٿھمھ لھرامتيڊا خيانت ٻھگل ٿانھريپاچان و ڊيمورڪاسي ڏيوانھ.”

"چوارم: ښوۍ نولسميه بلين که ښه لاسرمتادا ښوومان گميانده تاسمان، به لام دوايي پشتمان بېرديان ورسومان کړون. ښکر وېښ، چيني سمرسوجمانه، به لام لمرستيدا چ رووي دوده؟ ښه ليزه شيوې ديارمکروې شوې شگړتاسمان بېکارهيناهه که لای همو شوې شگړتريک روون و تاشکريه، بې نوهې بتولنن خومان لمرگل شو معلومرحهې شيران بگوښننچ و لاس کمر، داخوښمکان، مړو وتلوه

جېنېڭىن بىكرىت، پىئۇستە لەداخوۋى كەسەدە دەست پىن بىكرىت و پىئىشەمۇى بىكرىت و بۇ ھىكۇمەت مەقرىسى ئىروسىت بېيىت و پاشەكشەمى پىن بىكرىت، بەلام رانگىرىستان بۇ پىئىشەم، لەباروۋىخى ئىستائى ئىراندا رىگەتان پىن دەگىرى بىم داخوۋىيەنە بىگىن كە ھىكۇمەتى قەلەم ئىمەزكە ئاچارە جېنېڭىن بىگات. ئىمە ياساى بىزوتتەمۇى شۇرېشگىزىيە، بەلام قەسى رىسواكرىنى ئىئو بەمىچ شىئەمىك لەگىزىدا ئىيە. جىنى سەرسوۋىمانە ئىگەر ئىئو رەبىڭەنەمۇ، كە ئىمە ئىتر ئىئەمەن رىسوا كىرەمۇ. بەپىچەمەنەمۇ ئىگەر ئىئو ژىرانە بىوۋلىنەمۇ، بەپىشەمىيەنەمۇ مەمەمۇى ئىمە بىم داخوۋىيەنەمۇ، كە ئامازم پىن كىرىن و زۇرەمەن لەمەلۇمەرجى ئازمەبەنەمۇ، ھەمە، ھەم ئازمەبەنەمۇ ھەم ئىرانىيەمۇ ھەم پىئىشەمۇى بىزوتتەمۇى پىئىشەمۇى داخوۋى-دېمۇكراتىك لەمۇۋەلاتى ئىئەمەستەمۇ داۋەى خىرىتان بۇ دەمەن.

ي ستالىن ۵ى مائى 1946*

ئەمۇ بۇچىوۋىن و بىرەسار سەپاندەنەى ستالىن ئەمۇ بۇچىوۋىن ھەلمە ھەلمە ئىستىمەمارگىرى و سەپاندەنى خواست و بەرۋەندىسى ئىئو ھەلمەمەنجرىت:

1- دەستەمۇتى نەوت بىم پەمەنەى _ لەشۋىنىكى تىرى ئەمۇ بەرەمەدە دەقەمەى خراۋەتە پىئىش چاۋ _ بۇتە سەمەرى سىياسەتى يەككىتى سۇلىيەت بەرامبەر بەمۇنران و ئازمەبەنەمۇ كوردستان....

2- لەخستىنى بەرۋەندىسى گەئى چەرساۋەمۇ مىللەتەنى داگىرىكرار، لەگەلىشىدا پالېشتىكىرىنى ھۆكەمىكى كۆنەمەرىستانەى ئەمۇزىيە كە ستالىن خۇى ھەراھۇ خالى دۈرەمەى نامەكىدا بلىت: "ئىمە كىشەمەن دەمەل ھىكۇمەتى "قەوام" و لايمەنگەرىنى ئىنگلىس ھەمە، كە كۆنەمەرىستانەمۇ دەرۋەستەن لەمۇنرانە. رابىرەمۇى كۆنەمەرىستانەى قەوام ھەمۇۋىيە بىوۋ. ئىستە ئەمۇ ئاچارە بۇ بەرگىرى كىرىن لەمۇنرانەمۇى ھەمۇى و پاراستىنى ھىكۇمەتەمۇى، ھىندىك رەفۇرمى دېمۇكراتىيەنە بىگات و بەدۋاى پالېشت لەمەن ھىزە دېمۇكراتىكەنى ئىراندا بىگىرىت..."

ئىرەش بەيچىچىۋانەي بۇچۇرئىكەي ستالىن، خۇي ئاشۇرۇشكىچىۋانەي بىگرە كۇنەپەرستانەش بىو، ئىرەش زىاتىر پىشتىكىرىنەي رىسولكىرىنەي ھىردىو گىل ئازىرو كورد بىو.

3- ئىرە نامىدەلەي ئىلىككەنمەي لايىندەي رىودىلەكەنى ئاۋ ئىزان ۋ چارمەن، ... گەلانى ئىزان، ئىدورۇ ئىكە باس لىكورد ئاكات.

4- رىستىۋىمەي دىككەتۋانە رابۇچىۋىۋە مېرەكەنى بىسىر پىشۋىرەي بىسەپىنىت، ئا ئىرە ئاستەي كە پىچىۋانەي قىسەكەنى ستالىن خۇي بىخىيانەت بەگەل دىبىنىت...

5- ئىرە مەلۇنمەي كە بېرىرى پاپىشتىكىرىنەي بانگەشەي ھىردىو كۇسارى ئازەرىيەجان ۋ كوردىستانى ئىدورۇ بىو، ئىرە مانۇرە سىياسىيە بىو كە تەنھا بۇ گۇشارخىستەنە سىر تاران بىو ئا ئاچارى بىكات مەل بۇ خۇستەكەنى مۇسكۇ دىبىنىت ۋ ئىمتىيازى ئىش بىداتى.

6- ئىرە ئامۇگارىيەنى ستالىن... ماناى داۋاي رىستىۋىخۇيە بۇ ھاۋكارى تاران كەلەپ ئاستىدا تاران بەگەتر لىخۇتەسلىمىكردن رازى ئىدورۇ

7- ئىرەش ھەمان ئىرە بۇچۇرئانە ئىسلىمىن كەدەگۇترا: مۇسكۇ ئاگادارى تەرىۋىزۇ مەھابادى كىرۋە كەلەكەتنى ئىرتەش تاراندا، پىشى پىنەگەن.

8- ئىككەشەنمەي لىشكىرى سۈرۈ ۋەرگەتەنمەي ئىرە چەند چەگە قورسەي بەنەزەرىيەجان دىبىو، بۇ بىنەزەرىنەي ھىردىو كۇمارەگە بۇ لاۋزىكىرى گىيانى بەرگىرى بۇ خۇتەسلىمىكردن بەتاران ۋ مەرجەكەنى بىو...

9- ھەمان ئىرە سىياسەتە ئىزىرىيەي ۋلاتانى تىردا پىنەمۇگرا، بۇيە بۇتەنمەي نىشتەنەي ۋ رىزگارىيەۋازىي نۇد ئىكەلانى چەسۋە لىبارىرۋە ھوكەي دىككەتۋىرى بەنەۋ نىشتەنەي رەۋاجى پىنەرا، ئىكەلىشىياندا پەۋىيالى بۇتەنمەي كۇمۇنىستى ۋ سۇسالىيىستى لىنۇز ۋلاتاندا كىرا، ئىكەلىشىياندا ھۇيەكى گونگى ئاۋ ھۇيە بىنچىنەيىكەنى رۇخانى يەككىتى سۇقەت سەرىان تەرمەيەن.

پەراۋانلار سەرچاۋەلىرىنى بەشى نۆۋەت

- 1-د. عبدالرحمن قاسىم، سەرچاۋەلىرى ئاۋىرلار 108.
- 2-زانا، يېزىق دىۋانىدىن... رۇتنامە خىبات-بەقدا-ژمارە 413/1961.
- 3-ھىزىي دىموكراتىي كوردىستانى ئېلان، سى كوردە باس لەسىر سى رۇدەلى تارىخى لىكوردىستانى ئېلان / ئاگوستى / 1978/8.
- 4-ھىزىي دىموكراتىي كوردىستانى ئېلان، كۆنگەرى سىيەم / 1973 ل 15.
- 5-لىنامەلىكى دىست خىستى ئاۋىرلار ۋە رىگىرلار. بېرۇنە مەھمۇد مەلا غزەت د.ج.ك.
- 6-د. عبدالرحمن قاسىم، سەرچاۋەلىرى ئاۋىرلار 116.
- 7-د. عبدالرحمن قاسىم، ھەمان سەرچاۋەلىرى 108.
- 8-ھىزىي دىموكراتىي كوردىستانى ئېلان، سى كوردە باس ل 2.
- 9-ھىزىي دىموكراتىي كوردىستانى ئېلان، سى كوردە باس ل 3 و 4.
- 10-ھىزىي دىموكراتىي كوردىستانى ئېلان، كۆنگەرى سىيەم ل 14.
- 11-ھىزىي دىموكراتىي كوردىستانى ئېلان، سى كوردە باس ل 6.
- 12-ھىزىي دىموكراتىي كوردىستانى ئېلان، كۆنگەرى سىيەم ل 15.
- 13-ھىزىي، سەرچاۋەلىرى ئاۋىرلار 28.
- 14-كەرىم ھىسامى، سەرچاۋەلىرى ئاۋىرلار 25.
- 15-كەرىم ھىسامى، ھەمان سەرچاۋەلىرى 26.
- 16-كەرىم ھىسامى، ھەمان سەرچاۋەلىرى 26.
- 17-سوارە، روخانى كۆمەرى ساۋاى كوردىستان، كۆلەرى رۇنەلى بىقەدا / 1980/ژمارە 7.
- 18-ھىزىي دىموكراتىي كوردىستانى ئېلان، كۆنگەرى سىيەم ل 14.
- 19-يەككە لىنامەلىكى ئاخى محمد، بەختى خۇى

بەشی دەهەم

دەرس و پەندەکانی نەزموونی
جە مەهوریەتی کوردستان

جەمئىيەتتىكى كوردىستان، زىياتىر لەھەر بويىدا ئىزمونىكى ئىرى كوردىستان دىۋى يەكەم
ئىزمونى حۈكۈمەتلىرى مەلىكەتتە تەبىئەتتىكى حۈكۈمى غۇملىرى دىۋى يەكەم جەتتىكى جەتتىكى
كوردىستانى باشلىرىدا، ئىزمونىكى پىر لە پەندى دەرسى مۇۋەپپەقىيەتلىرىنى شەھەر
سەمكىيە كەتتىكى پەم جۈرە دەستىنىشان بىرگەن،

- ۱ -

ھەل ۋە مەرجى رەسىۋى بارىدۇغى سازاۋ

ھەل ۋە مەرجى رەسىۋى ئاۋ بارىدۇغى سازاۋ، مەرجى سەمكىيەتتىكى بۇرە بەمى
سازاۋىيى ھۆكۈمەتتىكى دىمەنلىرىنى كۇمار، بەمى ئاسەمىيى ھۆشيارلىرى ئىزاتلىرى
سىياسەتلىرى بۇ جۈرە دىمەنلىرىنى تەبىئەتتىكى لە گەتتىكى خۇمىيى
ئاۋچەمىيى ۋە مەرجىيى ۋە ئىزاتلىرىنى تەبىئەتتىكى، بەمى خالىي بىۋەن لە بايەمى گەتتىكى
چارمەنلىرىنى رۇلى زەمىنلىرىنى ۋە ھەل ۋە مەرجىيى لە كۇمى كەتتىكى ھەمىيەتتىكى خانەي
دۇمى كورد لەمەنلىرىنى سىياسىيى ۋە ئاۋچەمىيى ۋە لە سەمكىيەتتىكى زەمىنلىرىنى خاۋەن
قورەت لەمەنلىرىنى، بەمى ئەمەنلىرى گەتتىكى ئىرى سەمكىيەتتىكى، پان سەمكىيەتتىكى كورد
بەمىيەتتىكى قەمىيەتتىكى لەمەنلىرىنى كۇمار، تەبىئەتتىكى كەتتىكى قورە ۋە زەمىنلىرىنى بىرگە
مەمەلىيىتى، لام ۋە ئەمەنلىرى مەرجىيەتتىكى پان لە ئارادا ئەمەنلىرى پان ئاكاملىرى لە تەمىيىتى
پەمىيەتتىكى ئەمەنلىرى، راستە ئەمەنلىرى ئەمەنلىرى بىلەن ئەمەنلىرى پەمەنلىرى پەمەنلىرى
سىياسىيەتتىكى، سەمكىيەتتىكى خەللىرىنى ۋە ئارەمىيەتتىكى كوردىيەن بىۋەن، ئىزاتلىرىنى
بىرگەنلىرىنى سەمكىيەتتىكى بىلگەنلىرى دەستىكى تەمىيەتتىكى، ئەمەنلىرى ئەمەنلىرىيەتتىكى
تەمىيەتتىكى كەتتىكى بەمىيەتتىكى، پەمەنلىرى ئەمەنلىرى سەمكىيەتتىكى لە تەمىيەتتىكى ئەمەنلىرى
بۇچەن ۋە رايەن، تەبىئەتتىكى ھۆكۈمەتتىكى خەمىيەتتىكى كەتتىكى ئاكاملىرى كەتتىكى بىۋەن، لە
تەمىيەتتىكى پەمەنلىرىنى ۋە گەمەنلىرى دىمەنلىرىنى تەمىيەتتىكى ۋە ئەمەنلىرى ئەمەنلىرىنى
زەمىنلىرىنى ئەمەنلىرى.

-3-

مدرسه‌ای نه‌دو وسیله‌ای که بی‌گردد نه‌ روزگاری چینه‌ و ده‌ حیات کنش‌کنان و سفرهم چینه
 بی‌شتم‌ای‌ و هر مکان‌ها غوی‌ دینیت‌ و...

[illegible]

پایه‌گاکانی داگیر کردن و ماکزیکه‌گانی ناوخی‌یان به‌عیزتر دیکسرد، دژ به‌مقلی شارسنانی و پیشکوتن جون، لغناو مانعوی نمو رژیوم سیستم‌معدا یان تعاضات لغناو مانعوی شونیر لرمگانیا‌ندا دوله‌تی نهموه‌یی داتامزیت، ناسیونالیزمی نوی کامل غایت، خعباتی یه‌گرتوو نایمته دی، دیموکراتی و ژبانی فره حزبی و پرمه‌مانی و یاسایی ناخولقین یان نهمر بارودوخیکی تایببلی یارم‌تیدهری خولقاندنی بنت و ا سقامگیر ناینت و هم‌میشه له برده‌م هر‌مشی ناوخدا دعیت.

-6-

سزاتر ایچیکو نه که ویدیو به که گشتی هیزمکانی گهل
ره غساندنی بهر ده که نمشتعالی.

[illegible]

-7-

له خوږه دوزمڼ گه‌ښتنو ديار پكړونې دوزمڼه سهرمكي و ښاهه سهرمكيه كان

مەرجىنكى تىرى خىدماتى نەتىجىدە، بىن لە خۇگەيشىن لە ھەممۇ لايىمى و پۈۋادەكانىيەت، بىن لە ئۇنىۋېرسال خۇگەيشىن بىن لە بۇشايسى و كەمۇ كۆرتى و ھەلىق ھەل و مەرجەكان ھالى پۈۋ، بىن ئاسىيىنى دۆڭمەكەو ھالىپۈۋىن لە ھىزۇ تۈۋان و تۈۋىستى ئابۋۇرىس و سەريازى و سىياسىي و دىپلۇماسى و پەيۋەندىمەكان، بىيىن ئۇۋە زەھمەتە كارۋانى خىمات پۈۋە مەركەۋىن رەبەرىس بىكرىت.. پۈۋەپۈۋەندەكان بە زىانى گەۋرە كۆتايى دۈن.

به‌شی یائزده‌دهم

تېروانینیکی نوئ
له جه مهوریه تی کوردستان

بۆ ئەوەی پووترو نوێتر بچینه ناو تینکپای پوودلوهکانی کۆمارەوه چاکتر وایە لە تیروانیێکی سەردەمەرە بچینهوه ناو کۆمارەکه بەلامەرچاوترنی رۆل و کارتیکردنی معلومەرچەمکانی زەمین و زمانە جیا جیاکان. باشیش وایە پێش دامەزراندنەوه بچینه ناو پوودلوهکانەوه تا باشتەر لە دەرس و پەندەکانی ئاشتاین و بێنە ریتەناییشی ئێستای ئێندە.

دامەزراندنی جەمەوریەتی کوردستان لە بەشینکی کوردستانی ئێراندا یەک هەل و ئەزموونی مێژوویی ئەوتۆیە کە تا ئێکۆلینەوهی ئەسەر بگرێ زياتر بایەخی ئەرمەنگەوی و پتر سوود بەخش دەبێ، بەتایبەتی ئاشتاش ژۆد لایەن و پوودلوی شارەراوەن، سەرچاوەی سەردەمەکه ئەمراوەتە خۆست لە نووسین و بێس و ئێکۆلینەوانە ئاشتاش کراون. یان لە سنوورێکی ئەسکدا سوودیان لێوەرگیراوه.. سەنگی مێژوویی ئەم پوودلوه چەند لایەنە، ئەوەی پێویستە لێره ئاشتاشی بۆ بکەم:

بەگەم، ئەزموونی سەردەمی ئازادی و نیمچە سەرمەخۆیی بەشینکی ئەتەوهی کورد، هەرچەندە ئەمەن کورت بوو، بەلام پێر لە دەرس و پەندە.

دووەم، بە مەودەیکێ کورت دواي ئەزموونی سەزنی تر خولقا، مەبەستم حوکمداری و مەلیکایەتیەیکە شێخ مەحمودی ئەمرە، پێش ئەوەی کوردستانی باشوور بکێنرێت بە مێسۆپۆتامیاوە بەدەستی بەریتانیا و دژ بە خواستی میلەت، ئەم دەرمانە هێرپان ئی دابەزرێت.

سێم، بۆی گە ئی دیارە یەکانگێر و ئەیکچووی گە ئی لایەنی ئەر هەل مێژوویی ئەگەل ئەم ئەزموونە ئێستای کوردستانی عێراقدا کە ئی پەڕین و هەل بێرگرتنی پەرمان و کوردستانی لێرمانە، دەست پێدەکات.. بۆیە ئەو ئاقێکردنەوهیه گەنگیەکی تری سەردەمی هەمێو دەبێ زياتر پووتاکێ بفرێتە سەر.

ئاۋرىكا لە پۇرۇنى پىش دامەززالىن

لەناۋ بارىدۇنۇڭىكى ئالاسايسى و پىر لە ئارزۇموو گىرقتى زىل و قەبى ساپورى و
سىياسى و كۆمەلەيتى دوا دووم جىمكى جىپان، لەناۋ ھىل و سىرجى ھاتتەكايەى
زەمىنەى جىمكى سارە و بەدەست ھىنانى چىمكى ئەتۇم وىلەلانى ئاشكەرى نەپىدا
بىر كە ھىلە مېرۇيىمكە بۇ كورد خولقاۋ كۆمەرى خود موختارى كوردستان
لەبەشىكى كوردستانى ئىزىلدا دىمەزىلرا، چۈنكە ئەو ئارزۇموو ئالارامىيە
رۇزەلەتەيشى گىرتىزۇ. لەناۋىلدا دىلەتى ھىرە نەتمەى خىران زىاتر ئالۇز بىرۇ،
سىبارەت پە ھاۋكارىمكەى رۇنى تاران لەگىل ئەلمانەكاندا بىمى ئەمەى ئامۇرگارى و
ھەمەشەى ئىنگلىزىز و روسسەكان كارىكاتە سىسەرى، بۇيىسە
لە 25 ئاى 1941 دا ھىزىمەكانىان:

پەگەم، لە رۇزىلار خولروى رۇزىلار دوومەم: لەسەرەمە، زۇر لەناۋچەكانى
ئىرانىان داگىر كە پانتايمكى زۇرى كوردستانى رۇزەلەتەيشى گىرتىزۇ، بەھمان
دىارەى دوو داگىر كەرىمە، بەشى لاي خولروى لە زىر دەستى بىرىتانيا، بەشى
سەروى لە زىر دەسلەلەى يەككىتى سۇلەمدا بىر كەناۋچەكانى: مەھاباد، بۇكان،
شۇز، نەمەدە سىبەرى بىرۇن سەقزى بانەو سەرىوان ئاۋچەى بۇشايى نىوان ھەردو
ھىزەمكە بىرۇن، چۇرى لە GENTLEMEN AGREEMENT ى بىن لايىنى لەسەر سەقزى
نەردىبەرى بىر بار لەسەر نەردىبۇ.

لە دىلەشدا ھىزەمەكانى ۋلاتە يەكگىرتوومەكانى ئەمەرىكا جىگەى خۇيان لە خولروى
ئىزىلدا گىرت. ھەرچەندە مەبەستى ئاۋكۇزى زەھىزەمەكان لەسەرەتادا، دوردەستەمەى
نەرووزى ئەلمانىا، سۆگەر كوردى گەياندنى چەكەو پىرۇستىمەكانى جەمەك بۇ
ھىزەمەكانى سۇلەم، ۋەپاراسىنى كىلگەو بىرە نەرت و بىرەمەندىيە
چامەروانكەرىمەكانىان بىرۇ، ھەر دىلەتەش خواست و نەخشەى تايىمەتى خۇى ھەبۇر،
لەگىل ئەمەشدا كە ئەو داگىر كوردە كەمۇ زۇر بۇ بىرەمەندى گەلانى ئاۋچەمكە نەبۇر،
بەلام راستەمۇخۇ ئاراستەمۇخۇ بىرە ھۇى وىرا كوردەمەو جۇلاندەمەى نەتەرە
جىپاچىكان. كاتىكەش دامو دىزگەى دىلەتى و نەرتەش لە ھەندى ئاۋچەمۇ شاردا
دەروخان، ئاۋەمەپەمكى نەمچە ئازادى دىمەكراسى خولقا. گەل پوردەى گىرەك ئەو

ہمشہی کوردستانی شیرازی گرتسہ، وہ سمرنجامینکی لہو بارودنخہ
نوئیہ، لہوانہ:

× لہ سالہکانی 1942-1948 ہرنوہبرایمیتیمکی خؤمالی لہ ناوچہی موکریان و
دھروہیری دامزرا بہ سازکردنی دہستہی چمکدر، دامو دہزگاگانی ہرنوہ ہردن،
چاخانہو دامزرائدنی کؤمعلی ژاپوولتر حیزبی دیموکراتی کوردستان ہند(1)
× لہ سالانی 1941-944 حمہ رشید خان ناوچہکانی بانو سردہشت و سقزی
خستہ ژور دہسالانی خؤی۔ سمرنجام لہرتشی تارن بہ ہاندانی لینگیلزمکان و
پارمستی ہندئ عشاہیری کورد ہیزمکھی ناوہریان لہ کمل خان شکانو
ہناچاری ہنای بؤ ہراق ہرد(2)۔

× لہہہاری(1322-1943) تیرہو لیلہکانی ناوچہی ورسن ہسمرکردایہتی
عومرخانی شمریلی، زیرو ہگی بہہادوری رشید ہگی جیہانگیری وہلہا ہگی
ہمرکی بہ ہندئ داخولزی عشاہیری و نمتوہیرہ دینہانی ناوچہکیان گرتہ ژور
دہست و نابلقہی شاری ورسپیان دا، تا رؤسمکان کسوتہ ناوہڑی و لہگل تاراندہ
رنکیانی خستہو۔

× لہالی نیلول 1942 کؤمعلی ژئی-کاف دامزرائرا، بہ دورشمہ نمتوایمیتیبہ
میزوویمگہوہ(یزگارکردنی کوردستانی گسہ)ہاتہ سر شانؤی سیاسی کوردستان،
لہ داویدہا ہر لہ شوتہمرری لہم رنکفرلہ حزبی دیموکراتی کوردستان دامزرائرا،
لہودا ہندیک پنیان وایہ تہلہ ناوہیرنامہ گؤرسن ہورہ، ہزیمکہ خؤشی دوی
سالیک لہ نالوگؤرمکہ پادی پینجہمین سالہی دامزرائدنی کسردورہ نہک
ہمکمین۔ مانای خؤی بہ لریژہ پندرہی ژئی-کاف داہنا۔

دوی لیدانی نفووزی لہمانیار دلیا ہورن لہ ساغ ہورنہوی لیران بؤ زلہیزہ
ہاوپیمیانہکان، ہریتانیا وولتہ ہمکگرتوومکانی لہمویکا بہ ہؤشیاری و گومانہوہ
چاودیری جموجؤلی لہشکری سوورو ہورہلہمکانی نازہریاہجان و کوردستانیان
لہکرد، مہبستیان ہور لہوا نەخشہیمکی ہاوپہشہ لیران بہ سنورہ جوگرافی و
سیاسیمکیمہوہ ہپارنڈئ، ہپارمستی دانی رژیہمکہو ہسمررا شا کہ لہچینگای
ہاوکی داہرا، بہ چینگیرکردنی ہیزمکانی خؤیان و نفووزی سیامیبیان، وہ ہلہفکردنی
جینگہی لہشکری سوورو کؤتایی ہنشان ہمو نالوژیہی تیندیمسنی یاخیبوون و

كېڭەشچى كوردىيان ئەمگۈر بەنەرشە ئەسەر پاشىرۇڭنىكى ئادىيارو ئىستاتىمكى پىچ ئەمەترسىي. بېروانە ئەم ھەولە كەمىدىيائى ئەم رۇڭگارە بىلۇي كرىمبۇرە، ئەمۇئامەي كوردىستانىشدا بەم جۇرە خراپە پىنئىش چاۋ:

(دەلىگۈنەسى دەمۇدە)

رادىيۇي بەيروت-قە خەبەرلىكى كە پىنمان گەببىيەر ئە قامىرمۇدە ھەرگىزارە دەمۇلتى جەمھۇرى ئە ئازەر بايجان دەمۇزۇمۇ، سەمۇك جەمھۇرى كوردىستان جەمئىيەتلىق قانۇنى مەمەدۇ پائىتەمۇتى كوردىستان ئازاد شارى مەباد، ئەم جەمھۇرى كوردىستانە داخولۇزى ۋەسەر گىرەنى كوردىستانى عىراقو تۈركىيا دىكەت مەرامو ئارخۇزۇي وان سەرىيەستى ۋە سەرىيەخۇزى كوردىستانى گەمۇدە مەلا مەستەقا بارزۇنى قانۇندى شەرى بارزۇن كە وىستا ئە دەمۇلتى جەمھۇرى كوردىستان دەمۇلتىش ئەم جەمھۇرىيەتە رۇر بەنەمۇرۇ خورمەت.

رادىيۇي بەيروت: بەنەمۇرۇك كە ئە مەكتەبى سىياسى ۋەشەنتۇن ۋەرگىزارە دەمۇلت مەسەلەي ئىزىران كەرتۇتە سەمۇقەيلى زەھەمەتە ھەتە كوردەمەكان ئىستاتىلۇۋى ئىستىقلالى خۇيان دىكەن ۋەر مۇمكىنە كە ئەم ھەركەتەنە بېنە سەبەبى يەمكىتى مەمۇر كورد بۇ دىۋاگەرنى ئىستىقلال كوردىستانى گەمۇدە(5).

ئەمە ئە كاتىڭدا ئەم جۇرە يىرتىنەندىنە ئەمە ۋەشەمۇر بېرىرى دەرۇزەمەنى سىياسى كوردە مەمۇر، خۇ پۇرسەمەكانىش ھەم تەمۇر دۇي كارى ۋە بۇرۇن، بىگەرە ئىكولۇشىيان ئە بۇرۇنى پەمۇندى ۋە پارمەتەندى ئەم كۇمارە خۇدەمۇختارەش ئەمگۈر.

ئەمە ئەم ئاۋرە ھەمەمەدا ۋە بۇ سەمەنگار بۇنى ئەم دىۋاردەنە(ئەمەمەد قۇۋۋەتلىكەن) ئەمە دىپلۇماتىيەتتى پەر ئە لېرۇ فېلى رۇنى شەۋ مائۇلۇرى سىياسى سەمگەمۇتۇۋانە كەرتە سەمگەر خەستى ئەلەمەكانى ئەخەشەي پارمەمەكى سىياسى ۋە دىپلۇماتىيە سىمە دۇسۇز بە گەل ۋە داخولۇزەمەكانى، دۇستانە بە يەمكىتى سۇلەيت ۋە باش دەرۋەسىيەتلى، ئەمەمۇرۇك ۋە مەمەستىشدا بۇ پۇچ كرىمەمۇرى مائۇلۇرى پارمەمەكى دەرۋەسەكان، بۇ كەشەنەمۇرى ئەشكىرى سۇر ۋە دەسەبەردەرۋەن بۇر ئە ئازەرۇ كورد

بۇيە كەرتە ھەمگەر ئان بۇ ئەمجام دىنى رىفۇرمى سىياسى ۋە كۇمەلەيەتتى، كەركەرن بۇ پۇرسەي دىمۇكراسى ئەلەيەك، گەم كەرنى ھاتۇچۇر پەمۇندى گەتۇگۇ ئەگەل

فيلپس سولونى مۇسكۇلەلەيمكى تىر، ئا پىمىمانى داسىزلىنىشى كۆمپانىيىسى ھاۋپەشى
نىوت مۇركوۋا (8)، يەنەش روسىكان ئاۋاتىمكىيان بەدى ھات.

لەسەر ئەمەدا نوا بەشی لەشکری سوور لە 27 ئێنسائی 1948 ئێزانی
بەجێنشت (7). هەموو ئەو چەند تەقەمەنییە قورسانە هەبوون وەریان گرتەوه،
لەوانە دوو فرۆکە هێ بێ بۆمبا و چوار توپسی گۆن کە لە ئێزانی مەترسی و بۆ
بەجێز کردنی بەرمکان لە کوردستان دوو دانەیان بۆ مەهاباد نێزا بو وەک کۆمەکی
سەریازی (8) بەر جۆره نەردەگەوت کە هێز یارەتیدەرە مەرمکییەکانی
ئامەزانی هەموو بەشی کوردستان:

بارودڤهي نڀو بمولمکان و ململانیان، دپوځاني دامو دمزگاؤ لمرتمشي تاران، دروست بوني بڙشايي پرمخوځېدن، ياري و ماتنډوزي سياسي همه لايه له گڼل گڼل هڅي ترپس دمستمبري به پيغموه چووني پوډلومکيو دامنډاندني کڅمار بوو، بمتايه متي هيولو خواستي جه ماور له زگاري، بووني حربي ديموکراتي کوردستان و پښتوا قاري محمد موو.

بەلۇم نەوانە ھەمىو شىئەك نەبۇون، زەمىنەي رەسپىيى داسەزاندنى قەلارمىمكى
خاۋەن ھەلو سەرجى ژيانو داکۆكى لە خۇزكردن نەبۇو، تەنھا بۇ كارى سەرمەتايى و
سودوەرگوتن لە ھەلە مېژوويە رەخسارە، لەبار بوون، دەئا دىبوو بەتتەگەيشتنى
رەوتى ھودادەمكەن نۆز كارى تەرىكرايە، نۆز ھەنگاۋى تەرىكرايە، نۆز بە وردى و
ھۆشمەندى ۋولى لە خۇز لە بارونخەكەم لەسەرچەم ھودادەمكەن و ھەلوئىستى ۋل
ھىزەمكەن و ناكۆكى و ھەلەلەن و پەيمەنەمكەن بگەيشتەن، لەبەر رۇشنايان نەخشەي
كارو خۇ قايم كردن دابەزايە، سەرنجى پاشە رۇژو دىارەمە يارى و ھودادە
چارەنوسەزەمكەن دىارە.

بۇشايدە ئاشكراگان

هەر ئىسمرەتاۋە بۆشايىمىكان كىمە كۆرتى و ديارىدى ئاقولۇ كۆسپىمىكان،
ھەلۈنىمىتى سەرچاۋى بېرىار... چولە و راسپاردىمىكان.. ھەتە. ئاشكەرا بويىن.
بۇ نەمۇنە:-

— ۲۰۰ —

* سال معھاتو سال مہرزی دلولو داخلہ مکانی کورد بن وھرام ہوں، نہ نیون
سال مکانی ۱۹۴۲-۱۹۴۳ با مہرزی مہارہ تیک دامسن نندا، مہنڈ لہمکوا، یوز قسود

چەكلىرىمىگە ئاۋچەي دەسەنە بەرگەندى تاران دىۋانى پېنھېنرا، كاتى يەككىتى سۆلىمەت ھاتە وگرام ئېتىر يارى و مەبەستەكە زۇر شارلۇرە نەبۇرۇ.

« ھەر ئەسەرمەنى دەرگەزلىنى كۆمەرە دەزىرا لاسىنگى ھىزۇ چەكە ئازۇقەر ۋەھاتە ئە چ ئاستىڭدايە، كەچى ھىچ ھەنگاۋىكى كارىگەر نەدەنرا، بەتايىبەتى گوشارى سەريازى ئەسەر مەھاباد ئاشكرا بىرۇ، زۇر ئەبەلگەنامەكانى ئەسەر سەردەمە بارى خراپى سەريازى، ئە پۇرى چەكە ئازۇقەر كەرەسەي چەنگە ئابۇورى سەريازى بىرۇنى ئاشكرا ئەكەن چەكى قورس نەبۇرۇ، ئەتەتەت تەلەنگىش ئەتەستى پىۋىستەدە نەبۇرۇ، چار بۇرۇ چەكەر ئەبەر بىن لېشەكى بەرەي شەرى بەجىنەشتۇرۇ، بۇ چەكە پىنخەف و پىنلۇرۇ گۆرەمى، يارمەنى ئەجۇوتياران ۋەرگەرلۇرە (۵)».

« ھەر ئە سەردەمە بەرلەتەنى خۇر ئارا، ئەك ھەر ئاۋرىپان ئە كۆمەرەكە نەدەدەيەرە، بەلگە بۇ پىۋىشەندىشى نەخشەيان بۇتاران سەز دەگىرۇ يارمەتەيان دەدا. بەر جۇرۇ ئە پۇرى سىياسى و دىپلۇماسىيە، بە دەرلۇرى، بە سۈرۇ ۋەرگەرتەن ئە بارى جىۋىزۇلۇتىكى ئاۋچەي كۆمەرە بە تابلۇقە ئىراۋى ھىشتىيانەرە، يەككىتى سۆلىمەت ھىچ ھەنگاۋىكى بەرەسەي ئەتە، ھىچ جۇرۇ رىكەرتەن، پىۋىزۇكۇلى، بەلنىڭكى ئوسراۋ ئەگەل كۆمەرە ئەكەرە، ئەسەر نەبۇرۇنى شەرىيەتە ياساىيەي ئىۋىرە ئەلەتەن و ئاۋچەكە مەترىسەكى ئاشكراي ئىشان دەدا.

« ھەر ئەسەرمەنى پىۋىسەي دەرگەزلىنى ئەسەر ئاۋچەنەي ئىۋىرە، گەف پەيمەن و رىكەرتەن ئەنۋىرە ئەلەتەن ھەۋىيەمەن و ئەگەل تارلىش مۇرگەرە، مەبەستى سەرىكى ھەمۇر لايەك پاراستىنى سىۋى سىياسى و جۇگرافى ئىۋىرە.. ئىۋىرە يەككىتى خەكە مەبەستەن بىۋەرە، بۇ بەلەن دان و ئورپەت كۆرەنەي چىۋى كۆرەنەي ئىۋىرە بىۋەرە ئە دىۋى چەنگ.

ئە 2۹ كاتونى ئىۋەرە 1۹42 پەيمەننىكى سىن قۇلى ئاسراۋ بە پەيمەنى (الەتەد) ئەنۋىرە (ئەل سەيلى) ۋەزىرى كاروبارى ئىۋىرە، (سىز رەتەر پۇلار) سەلەرى بەرىتەنە ئە ئاران، (سەمىرەنۇف) سەلەرى يەككىتى سۆلىمەت ئە تاران ئىمەز كەرە، ئە مەدەي يەكەمەدە ھەمۇرىان بەلنىۋىرە بۇ رەزگەرتەن ئە يەككىتى ئىۋىرە سەردەلى و سەرىخۇرى ئىۋىرە ئە مەدەي پىنچەمەدە بىرەرەرە كە دىۋى ئاگر بىرۇ سەركەرتەن و رىكەرتەن ئەگەل ئەلەنپاۋ ھەۋىيەمەنەكانى ئە مەۋىيەكە كە لەشەش مانگ تىنەپەرى، دەرگە ھىزەكانى

خۇيزان ئە ئىران بىلەن مەرمە، كوردو رۇشنىرىن ھىوايىكى گەورەيان بە (ئىلەنسى ئەلەتتىك) بەستو سەبارەت بەم بېرگەنە ئاوى: (ھەممە گەن ئەين مافى ئەمەى ھەيىت كە خۇي فۇرمى بەرئومەرنى خۇي ھەلەزىرى) (10) بەندەكەى وىلسۇن وەمەيىنەرايەمە (ھىچ گۇرەنلىكى ئاۋچەيى نۇ بە خواستى گەلەن ئەگەن).

ئە راستىدا ئەم بېرگەيى دۈيى ئە دەستىگەتتى تارازو نۇ بەمەزۇمەندى كورد بۈرە، چۈنكە مەبەست ئە خواستى گەلەن خواستى دەلەتەن بۈرە، بۇرە ھەر ئاۋەزىكى ئەمەشيان بە ئەنجام گەيەندەمەمە چۈن ئە دۈيىدا داسەزەندەنى رىنكەزلى ئەمەمەگەرتەمەكەن مەبەست لىنى رىنكەزلى دەلەتەن بۈرە.

ئە 27-28 دېسەمبەرى 1943 كۈنگەى تاراز ئە ئىوان رۇزەلت، چەچەن وە ستالىندا بەستە، يەنە ئە خالە گەنەگەنە: پاراستى سىئورە يەمەتتى ئىران و كەشەنەمەى ھەزەمەن دەلەتەكەن بۈرە، ئە دۈيى پەنەمەى چەنگ.

يىنكەتەن تارازو مۇسكۇ ئەسەر داسەزەندەنى كەمپەنەى ھاۋەشەى شەوت و بۇرەمەمەى دەقى پەمەنەكە، زىاتەر لىۋە قوام و لەسەنەنە پەمەندى ئىوان ھەردە پەيتەمەتى وباش گەبۈرە كە ئەنەت بەمەنە بۇرەمەمەى بەندە دۈيى خواستى كەى ستالىن بۇ جەمە رەزا شە كە ئە دۈيىدا رۇزەنەى كوردەستان بە خۇشەمە ھەۋالى دۈبۈرنى بەسەكە بۇرەكەتەمە.

كەن سەرانى دەلەتەنى ھاۋەمەن ئە بۇتەمە كۈبۈرەمە (11) بۇ دىارەگەنە چارەنەسى ئەلمەنەى دابەشكەرنە دەستەگەتەكەن سەبارەت بە چۈن كەرنە ئىران دۈيى پەنەمەى چەنگ ئەم بەلەنەى دابەرىن دۈبەرە كرايەمە.

ئە 29 ئازىرى 1946 تۈركىيا ھەق پەمەنە باش دۈرەستەنە ئىمەزە كەرد. مەبەستى ئەم رىنكەتە رۇد رۈۋە ئاشكەرايە مۇر دەكران بەرەمە بە نەبۈنى ھىچ چۈرە بەلەنەنىك يان بەلەگەنەمەمەى باۋە پىنكەرە ئەلەمەن سۇلەتەمە بۇ كورد ئەگەل نەبۈنى ھىچ چۈرە پارەمەمەى جەدى كە كۇمارەكە بەرەتە ھەزەنەى خۇرەگە. بەلەكە نامۇزگارى كۈرەمەكەن كەلە تا ئى ئە نەرتەشى تاراز ئەگەن، چۈنكە ھەزەنەى بچەك ھەر بۇ چاۋدەرى ھەلەزەرنە دىتە ئاۋچەمە ئە دۈيىدا دەكشەتەمە..!

پۈتۈنلەي كەڭەيتىشنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ھالدا، 2013-يىلى 12-ئاي ئىچىدىكى ئۆزگىرىشلەر ئىچىدە (14).

– دەپ بىزنىڭ بىزنىڭ ئۆزگەرتىش ھەققىدە، ھەممىسى ئۆز ئىچىگە ئالغان ھالدا، 2013-يىلى 12-ئاي ئىچىدىكى ئۆزگىرىشلەر ئىچىدە (14).

– خۇسۇسىيەت بىلەن بىرلىكتە، ھەممىسى ئۆز ئىچىگە ئالغان ھالدا، 2013-يىلى 12-ئاي ئىچىدىكى ئۆزگىرىشلەر ئىچىدە (14).

– خۇسۇسىيەت بىلەن بىرلىكتە، ھەممىسى ئۆز ئىچىگە ئالغان ھالدا، 2013-يىلى 12-ئاي ئىچىدىكى ئۆزگىرىشلەر ئىچىدە (14).

– خۇسۇسىيەت بىلەن بىرلىكتە، ھەممىسى ئۆز ئىچىگە ئالغان ھالدا، 2013-يىلى 12-ئاي ئىچىدىكى ئۆزگىرىشلەر ئىچىدە (14).

– خۇسۇسىيەت بىلەن بىرلىكتە، ھەممىسى ئۆز ئىچىگە ئالغان ھالدا، 2013-يىلى 12-ئاي ئىچىدىكى ئۆزگىرىشلەر ئىچىدە (14).

– خۇسۇسىيەت بىلەن بىرلىكتە، ھەممىسى ئۆز ئىچىگە ئالغان ھالدا، 2013-يىلى 12-ئاي ئىچىدىكى ئۆزگىرىشلەر ئىچىدە (14).

ئەدەبىيەت دەھرا، ۋەك شىئېر ھېزىشى (سەرئال سىرچاۋو مىل قىزىمى، دىمىسان شىئېرى مامىشا).

شىئېرى مامىشا گونگىيەنى تايىپىتى خۇي ھەببۇە رۇۋنامەي كوردىستان بىم جۇرە
ئەسەر روۋدانىگە ئورۇسىي:
ئەجەبە

ۋەكك ئەجەبە ۋەلام گەپىشتۈۋە ئەم شىئېرى ئوراپى كەلە گەردى مامىشا روۋى داۋە
دوۋىن بە ئەسەر كەسەر ھېزىشى ھېناۋو تانگە تۇپ ۋە تەيارە لە ئەرزۇ ئاسمان
پىشتىۋانىيان لە دوۋىن كەبۋە تەنبا بە ھۇي 30 كەس لە برايانى بارزانى نەستە مىل
ئەرمەنى بە سەرۋىكى براى قارەمان مستەلا خۇشناۋ جۋاب داۋەتەرەۋ لەلايىن
ھەزەتلى پىشەرا ئەسەر سادىر بۇر كە 11 كەس لە شەرمەكان كە يەككى ئەۋانە براى
خۇشەبىست مەمد قارىيە لە مېدالىيە قارەمانى پىشەرىت (16).

*زىاد لە سەئورى پىۋىست كۇمار ئەۋلى ئازەربايجان ۋە سىياسەتى ھۆكۈمەتتىكى
كرا، ھەرچەندە لە زۇر روۋمە بىن سودا ئەبۇ. بەلام لە ھەندى روۋى تەرەۋ بىن
زىيانىش ئەبۇ، بەتايىپەتى ئازەركەكان رىيازى تايىپەتى خۇيان ھەبۇ، رەبىر
لەپىرەسراۋە ئاسىۋنالىيەتەكانى ئازەربايجانى سۆزلىيەتەش لە ھەبۇر پۇرەيەگەرە
يارەتەندەريان بۇر، بە ئەۋشە كوردەيان نەستەنگى ئەۋ كۇمارە كەبۇر، كاتەن ئەۋ
رايە خرايە بەردەم پىشەرا كە گۈايە بۇ ئەۋلى كوردەستان يەك خۇستەندەر دەپىت
ئەۋىش قازى دەپ (17). ھېچ جۇرە ئامانەيەكى نىشان ئەدەبۇر بۇ ئەۋلى كەرن، بىن
گۈمان ئەۋ يارەش بىن مەترىسى ۋە مەرام ئەبۇ، كەچى ئازەركەكان لە گەتۈگۈزى مانگى
جۇرەردەن 1325 ياندا ئەگەل رۇنم لە تەۋرەنە ئوۋىنەرى كوردەيان بەسەر كەبۇر ۋە
نەستەلى ئەتەۋىمەتى كوردە كۇمارەكەشى باس كوا، ھەرەك بە ئەنقەست بىيانەۋى
مەسەلەكە خەفە بەگەن

*ئەبۇرى ئازادىي جۈلەۋ دەست پىشەرى، چۈنكە پۇرسەكان ئەچەندە
لايەننىكەرە سەئورىيان بۇ جەۋجۇلى كۇمار دانابۇر ئەۋانە:

ئەجۋان ئەبەرىمى شىئېرا بۇ بەرگى نەپ. خۇ بەستەنەۋ بە خۇر بوختارىمەۋ،
بەردەۋاسى ئەسەر گەتۈگۈز، بەستەنەۋ بە ئازەربايجانەۋ... بۇيە بىر لە جۈلەي
سەرىيازى ۋە مانۋالەرى سىياسى، ئەمەرى ۋاقىع دۈست كەرن، كارى جەمەۋەرى

جولاننى خەللى كورد لەناوچەمكەنى دەرى سەنور ئەكرامىيە، نەبەونى ئەم ئازەبىيە ئەم چارەبەنە، ئەم بىن دەرامەتییە، بىن ئومىدى ئە تاران، جەزى ئە بىن ئومىدى لای خەللى خۆندەمارو مۆشەند ئروست كەبەو، بىن ئەمەى سەرنەس لىجەندى و بىر ئە مۆ چارەسەر بەكرەتەو.

لە سوچىكى تى تىپوانىن و شىكرەنەو، ئەگەر سەرنەسكى ووردى دىارەدى خۆبەدەستەو، سەزە كۆمار بەرى، بابەتیا ئە ئىنى بەكۆلرەتەو، وا دەردەكەوى كە ھاندەرى ئەم دىارە ئاڤاسىيە، ھەر ئەمە بەلئىن و سۆندەكەى نەبەو بۇ ھاندە ئەگەل خەللى كورد، دەك ھەللىكى خاوەكردەو، قىنى رۆنى تاران بەرامبەر بە خەللى بۇ تۆلە، ھەر سەبارەت بە بەلئىنى گىيانی (سەرنەس ھەمەوى) بۇ پێشەو. نەبەون، بەلكو گەل دىارەو ھۆ تەرەتارەدا بوون و لە ئروست بوونى ئەم پەرسەى رۆلىان بىنى ئەوانە:

كەشەو ئەشكرى سوور، بىن ئەشەى ھەپەمەندى بە چارەنەسى كۆمار.

* ئامۆزگارى پەرسەكان كە شەرى ئەتەش ئەكەن.

* پەرخاننى كۆپەى ئازەبەبەن و ئەكرەنى پەلەرى و شەرى خۆنەوى.

* نەبەونى پەشت و پەنا، ھاندە بەتەنە، بىن چەكى قورس و ھەل و مەرجى بە ھۆز بوون و داکۆكى بەرامبەر بەھەزى مۆشەن كە ئەم رۆزگاردە گەل ھەنگاوى ھەرچەرخەندە ھەل و مەرجەكەى نەبەو، زەھەزەكانىش يارمەتى دەرى بوون.

* پەو نەبەونى قازى سەد بە جەنگ و خۆن رەشەن، بە شەرى بىن ھەدە، خۆ ھەر ئەسەرەتەو كۆمەلى ئى-كاف رەبەزى خۆى ئە شەرى چەكەرو شۆرش دىار كەبەو، دىسان ئەمە پارەزەمكەنى پێشەو ئەشە ئەخەنە سە ئەم بۆچوونە.

* گەلە و ھەلەو بۆشەى و لاوژى و مەلەنى ناوخۆ كەم نەبەون بەتەبەتى:

- ئاكۆكى و مەلەنى و رەبەرايەتى نىوان ئىل و تەپەو بەرەبەو بەگزارەمكەن.

- نەبەونى دىسەلەنى پەرسە ئەمە سوپا چەكەمەكانەدا.

- لاوژى زۆر ئە سەركەمەكانى ھەزەو كۆمار، زو و دە بەردەن كەلەگەل ھەندى سەركە ھەشەتەشە كەوتە بەكۆرەندەو گىيانی خۆ بەستەو.

- ئەمە ھەزى جەنگەى ئومىد ھەزەكەى بەرەنى و ئەسەرە ئەنەتەمەكانى كوردەستانى عىراق بوو، پەندەچەن پێشەو لای ئاسان نەبەون ئەم ھەزە بېتە چەتەى

پاراستىنى، بەتايىبەتى ھەر لەسەرتاۋە لەر جىنگىر ھەنە بۇ بارزىنى نەمخولقېنرا كە رۇلى خۇي بېيىن، ھەر وەك نامەكەنى خۇلى ھەرى نەمخەن كەھەر بەدەلمەندە كەل ھىزى بارزىنىان) ماۋەتەرە بە پەلى(ژەنەرل) ھەسرە، دانانى بەشنىكى كەنگ لە ھىزەكە، لىكەكەنى 1۰۲۰۷۰ بەسەر كەردايەتى:

مستەل خۇشناۋ، مەر حاج، بەكر ھەدولەكرىم، ئورى ئەھمەد تەھا، بەھەرماندەيى ژەنەرل ھەمە رەشىد خان، نەمەش بۇ خۇي جىنگەي سەرنجە(18). ئە ژامەكەنى رۇژنامەي كوردستانىشدا شىتىكىۋا ئابىنرئ كە پىنچەوانەي ئەو قەسەيە بىت، ھەرچەندە بارزىنىي ھەندئ چار لەگەل ۋەزىرى ھىزەدا(ھەسەف قازى) سەردانى بەرمەكەنى شەر ھىزەكەنى كەدوۋە، رۇلى كەنگى لە لاپەلاكرەنى خاكۇكى ھەشەيەرىدا بىنى، ئەو پەلەيەي لەرنىكەكەتتە سەريازىيەكەي نىۋان كوردستان ۋە ئازەربەيجاندا بۇي دانراۋ، جگە ئە رۇلى ھەموو ھىزەكە كەلە كارەساتەكەشدا بە يەكگەرتوۋىي ئە مەيدانەكە دەرچوۋ، لەگەل ئەوانەشدا دىسان ئە سەرچاۋەي بەرسەرە ۋەو ئەو رۇلەي نەدرايە.

لەگەل پەرخانەنى ئازەربەيجان ھەندئ سەركە ھەشەرەت ۋە ئىپەرسەرلەن خۇيان بەھەست ئەرتەشەرە دا، ئە راستىدا ھەر لەدۋاي كەشەنەۋەي لەشكرى سوۋر، كەل ئەو سەركە ھىزەنە ۋەرمەن بەردا، ئە دۋايىدا كەل ئەنپەرسەرلەنىشى كەتەرە.

كورت ۋە پوخت زەمىنەي خۇيى ۋە بارودۇخەكەي كۇمارى تىدا دامەزىنەر، رەسىپو كەل تەبەۋىن، بارودۇخە نىۋەھولەتەكەش لەسەر تەماح ۋە مانۇلەر بەرژەۋەندى دەچولۇ ئاراستە نەكر، دوزمەن نامە نەبەر ھىچ جۇرە پىنكەتەن ۋە رىكەتەن بگات كە لايەنى كەسى مالى نەتەۋەيتەي ۋە نىشتەنى كوردى تيا بىت.

سەر كەردايەتى كوردىش لەر ئاستەدا نەبەر كە بزانى ۋە بىتۈن ئەلقە لاوزەكەنى موعادەلەمەن بەدۇتتەۋە ھەلئى كۇزەنى بەدات، ھەر لەسەر بەلۇن ۋە چاۋەرۋانىي ۋەرگەتتى راسپارەد ۋە بەرەكەن دەرزا، سەرنجى رەۋەلەمەكەن ۋە پاشە رۇژ ۋە ئايىندەي چارەنۋەسى نەدەدا، جەماۋەرىش لەسەرتادا لەلەزادى ۋە بارى دىمەكرەسى كە زۇر كەنگ بىۋىن بەنۋەند بىۋىن، لەدۋايىشدا چاۋەرۋانىي ئالەبەرو ئىنجا بەنۋەندى دەرزا.. بەتايىبەتى ئەو ھەموو پەنۋەكەيە سوۋرە، دەرەكەكەتتە بىن نەۋەي رەبەرنى كورد بچولۇن بگەنە ئاستى پەۋدەلەمەكەن، پىنكەتەنى ئارەن ۋە مۇسكۇۋ

پەيمانى ئىت، كىشىلەرنى ئەشكرى سۈرۈپ بىرەنە خىسالىنى ھېچ جۈرە زەمان و
 دۇنيايەك، ئەمەنە زەنگى مەترىسى و ئىشاندۇنى سەردەمى وەرچەرخاندىن بولۇپ.
 سۆڭىت بەمىراسى خۇي گەيشتىپۇ، يارىمەكەي بە ئىنجام گەياندۇپۇ،
 دەستبەردارى كورد بولۇپۇ، كەچى كورد لەسىر ھىواو چاۋمرونى و بەلۇن و باۋمى
 خۇي دەرزا، سەيرى رەۋتى روۋدالەكەنى ئەمگەد، بەر بۇرۇپۇ كە بەتەنھا ئاتۋان
 كارى بىگات، كاتى ساتى بىرەرى پىچەۋەنى رەۋتى مۇرۇ بولۇپۇ، پىشەۋاش سەبارەت
 بەر ھۇر ھەل و نەۋجانەي تىشكىيان خرايەسەر، خۇي كەدە قورۋانى، كارۋاننىكىش لە
 شەھىدان رەبەرى كەد، دۈر نەبۇر، ئەگەر رەگەي پىچەۋەنى ھەل بۇرۇپۇ مۇرۇ
 ئەمەز بە جۈرەنى تەر نەۋسەرايە، بىن گومەنىشە كە رەۋتى روۋدالەكەن بە جۈرەنى تەر
 نەبۇر، چۈنكە ئەر بىرەرە دۈر ھەل بولۇپۇ، بەلام ۋەك لىكەندەۋەپەكى لۇچىكى، ئەگەر لە
 ساتى ھىمەنى و لەسىر خۇيىدا زۇر ھەل لەكىس دىراپىن، ۋا دۈر ھەل لە بارۇدۇخىكى ۋا
 سەخت و قورسدا ھەر نەبىن بەر جۈرە پىشە كەبۇر، دىيارە ئىتەر دۈرەنى داگەكەرىش
 بىرەر لەسىر چارەنۈسەكە ئەدات ئەك خاۋىن كىشەكە.

بەراونىز سەرخاۋىگانى بەشى يانزىدەمەم

- 1- پېښ داسمزلاندني كؤمار، پېښمارا قازي محممد له ديدمخيمكي رۇښنامه نوسېدا
پوړي لمر خود موختاريه ي باس كود.
- پروانه رۇښنامه ي كوردستان، ژماره (2، 1) برؤي 11-12/1/1946.
- 2- دواي داسمزلاندني كؤماري معاباد به 200 سوارنكمه خوي گه يانته مهاباد.
- 3- له نيوه ي دوهمي 1945دا ژمنسراي سعليم نكاشيوف ناگادلي قازي
محممدي كرد بؤ ريكخستني وهدلي سملركودن.
- 4- 28 تا سمراموهرزي 1325 (17 ي كانوني يكمه ي 1946) ژباو لمر رۇښه كؤتايي
به بمرنومبرايه تيمكه ي هينرو لمرلشي تاران معابادي دلگير كرموه.
- 5- رۇښنامه ي كوردستان، ژماره (27) خاكه ليوه 1325 (25 ي ماري 1948).
- 6- 4 ي نيساني 1948 كملشونيك ي تردا خرومه پېښ چاو.
- 7- پروانه پاشه كشي بارانيه كان له كوردستاني خيزان، لمرولمسه ي
تلمرشيان، به كوردي كردني حسمني سمي (حسمني قازي) 1987، ل 14 نمه
بشيكه له كتيپكه ي نوسمر بماري (قيام الميران خراسان) 1977، ناوبرو لمرلشي
كؤماري نازرنيجان بوو نيزارا بؤ كؤمكي معاباد، له پووخاندنكشدا مايه مو
خوي بدمستوه نهدا.
- 8- پروانه لمرولمسه ي تلمرشيان، سمرچاوه ي ناوبرو، لمر دمنووسي:
«لمر دوو لرؤكه يه (ناغاي مورتمزاي زمريه ختو عمل جودي) له سملوريه ي
ملقريپن بمره نازادي- دل له تارانمره دمگل خويان هينابوويان.
- 9- پروانه محمود ملا عزت، دمولتي جمهوري كوردستان، بمركي يكمه سويد
1991، ل 43-47، 57-58، 115، 123، لمرگل گليك بلمگنامه ي ترمش.
- 10- لمر ليلانه له ناومراستي نلبي 1941دا له نيلون (چمرچلو رۇښلت) دا ليمرا
كرا پروانه (Svenska Uppslags Bok Band2) (نيسكگؤنيداي سويدي) چاپي
1948، بمركي 2 لمره 682-683.
- 11- 17 ترموز-22 تاي 1945.

Abstract: -

Republic of Kurdistan is a historical event and of an important era of self-rule. The values of the studies and researches on its events are full of lessons and warnings for today and the days to come in the struggle of our nation and the experience of the self-rule. Moreover, that history was the second opportunity during the years of the first half of the twentieth century that emerged amid the international circumstances and become an opportunity through which the realization of the Kurdish historical right could be seen.

I have paid good attention to the events of the one-year Republic and the Mahabad experiment since I began my writings. I have been writing about the events and subjects of this history, holding seminars and panels for the last thirty years. The writings and studies published as books and booklets or articles in the newspapers and magazines in Kurdistan and outside have reached an extent to enrich the Kurdish library.

These three experiments which emerged through the three historical opportunities in the twentieth century. I refer to the rule and Monarchy of the immortal Sbeikh Mahmood in South Kurdistan (1918-1924), Kurdistan Republic in Mukryan Region (22.1-17.12 1946) together with this experiment of the present historical opportunity which persists in Iraqi Kurdistan. Those events are three historical opportunities in such a political ground that many of their causes in their establishment and also the conflicts of their times have many similarities. The factors of the opportunities of the experiments, the level of the political geostrategic circumstances, the conflicts and the course of events are very important. The factor of pressure and its effects on the complications and plots, the role of the superpowers in the region together with other causes such as the internal threats are the main factors and causes which have similarities and could be studied largely.

The method of the studies are systematic and depends upon genuine documents of the time of the Republic and of the archives of the states concerned in the experiment and the conflicts on the region at that time.

I have divided this study into eleven parts with a short introduction and a gate through which we enter the world of the studies in the different times and sources and genuine documents.

The first part contains an objective writing of history. In the second part there is a quick view about the Kurdish society. There is a description of the confrontations and fightings, which took place in and for Kurdistan. Then the reasons are analyzed and the way they caused the backwardness of the Kurdish society. Later it sheds light upon the policy of the occupying and imperialist states.

The third part is about the Kurdish movement when the Red Army came. There emerged many favourable causes that directly affected the Kurdish movement positively. These created favourable conditions in the establishment of the Republic of Kurdistan. Then the main internal and external causes are focused on.

In the fourth part there is a short history of the foundation of the political organizations and their activities, including Kurdistan Liberation league, Gihandan league, Kurdistan Liberals Party, K.R. league and KDP. Then there is a description of the publications, activities and goals of each organization, with a comparison of the goals, the policies, the programmes and the strategy of each of these two organizations. In the fifth part the beginning of the political life, the activities and the relations of the Kurds with the surrounding world are reviewed, including the Bako visit, the start of talks and the Soviet attitude and their views, then the Kurds' determination on gaining their right to a self-rule republic and the type of the Ministries and establishments. Light is shed upon the historical name of the entity with the governmental and international names and with documents and analyses proving that the entity was a self-rule republic and not an independent one.

The sixth part gives a class and social evaluation of the leadership of the Democratic Party and the Republic of Kurdistan. We shed light upon the nature and characteristics of the Republic of Kurdistan.

The seventh part sheds light upon the consequences of the establishment and the collapse of the Republic through the achievements of the Republic of Kurdistan.

In the eighth part many studies on the events of the time are carried out. There is also a description of the conflicts and disputes, the complications surrounding the Kurdish society, the plots of the enemy

especially the army, which caused the foundation of the two republics in a political and military coincidence.

Then it describes how Tehran tried to keep those two republic away from each other, the emerging of the conflicts and the days and the last hours of the catastrophe, the detention of Qazi Mohamed and his friends, the trial and the death sentence and the way it was carried out.

The ninth part deals with the factors and reasons of the collapse of the Republic of Kurdistan, why it collapsed so easily and the internal and external reasons for that.

The tenth part reveals the lessons and warnings of the Republic in its establishment, collapse and the consequences.

In the end there is a thorough study of the five-year-old Mahabad experiment, the Republic of Kurdistan, which lasted nearly one year and a modern view about the Republic of Kurdistan.

The study should have contained many appendixes, especially of names, many documents of that time, many photographs and different maps but the limitedness of time and the immensity of the work were the two main reasons, which prevented the achievement of what we wished.

تحریریں بالکتاب

تشکل جمہوریہ کرستان، حداثہ تاریخیہ مصر اندازہ مطبوعہ عامۃ وحماسۃ فی التطور سیاسي لفصیحة التکرر الوطیة. ان لفصیحة البحت والدراسة فی وفائہا، تکرر فی انہا زاخرۃ بالتدروس والعمق لرائف ومستقبل شعبنا، وتجربۃ الفاعلۃ التدریجیة، فضلا عن كونہا القوسۃ التدریجیة الثانیة الی سبعت فی سنوات النصف الاول من القرن العشرين. وفی ظل ظروف موبوءة، لنیل الشعب التدریجی حقوقہ التدریجیة. لہذا فقد تولیت منذ بدایہ مسوئتی فی مجال الکتابۃ، لفتما خاصا بالاحداث الی وقعت فی ہذہ الجمہوریۃ، خلال عمرہا الی ہم لکل من عام واحد، وتجربۃ مہامد الی صلت لہو خمس سنوات. لہذا فللین عامۃ، ولما تفرر الیہات والدراسات والہم الفعوات حول احداث ومجالات التطور ومواضع مختلفۃ لہذا الحدث فی تاریخنا المعاصر، وقد وصلت نتائجی ولہمائی ولہمائی، سواء تلك الی صلت علی شاکلۃ کتاب أو کرسی، أو علی شکل بحت فی الصحف والمجلات والاسکرائل الأخری فی داخل و خارج کرستان، الی الحد الی جمعت المکتبۃ التدریجیۃ غنیۃ بہا، لہذا الی كونہا لرشہا لہملا لتاریخ تلك الفترۃ الزاخرۃ بالاحداث الفاعلۃ.

ان التجارب والقرص التدریجیۃ الثلاث الی سبعت لجزء من امتنا فی اندازہ شؤنہ فی القرن العشرين، والفسد حکومۃ الشیخ محمود العطید فی جنوب کرستان (1918-1924)، وجمہوریۃ کرستان فی منطقۃ موکریان من لصل شرق کرستان (1946/12/17.1/22) معنویۃ تجربۃ مہامد 1946-1942 الی بروزت الی الوجود بعد احتلال الجیش الأحمر السوفیاتی لمنطقۃ موکریان الی كانت مظمتہ لتطور الجمہوریۃ. مع التجربة والفرصۃ التدریجیۃ الرفاعۃ المستمرۃ فی کرستان الدراق منذ عام 1991. تختلف عوامل واصباب بروزت الواحدۃ منها عن الأخری بسبب اختلاف الزمان والمکان والتحولت المختلفۃ فی بنیۃ المجتمع التدریجی، كما ان هناك شہا کبیرا فی المواصل والاحداث التدریجیۃ والعلویۃ الی ساعدت فی خلق کل منها، وسین المناکل الی عاشتہا کل تجربۃ فی عصرہا والاصباب الی انت الی قہلہا.

ان الظروف الی تہیأت لخلق تلك التجارب، الأوضاع السیاسیۃ والہیوسرائجیۃ والسرراع الدوالی ومسیرۃ الاحداث، عوامل الضغط وتأثرہا علی خلق الزمات وحبک الزمات... دور القوی العظمی فی اندازہ الصراع علی الفضاء الاقتصادي والنطاق الجغرفی والاسترائجیۃ، فہاها الضغط التہدیدت العظمی والظلمیۃ، ان کل تلك تشكل عوامل عامۃ واساسیۃ ساعدت مع العوامل الماخفیۃ، فی خلق التجارب الثلاث مع الأخذ بنظر الاعتبار اختلاف المکان والزمان والمعادلات الدولیۃ.

ان اسلوب کتابۃ المواضيع والدراسات الی یحتویہا ہذا الکتاب منہجی، یستند علی النہج العظمی فی البحت والدراسة، علمی وموضوعی فی التحلیل .. یعتمد علی الوثائق الہمۃ والعبۃ لہم الجمہوریۃ

ورשיمة العمل تحت المراقبة بالتجربة وبالاخلاق والصراع على المنطقة في تلك الحقبة. ان كتاب (جمهورية كردستان) هو اخر حلقة من حلقات الكتب والبحاث التي رأت النور خلال العقود الثلاثة الماضية، ولهم دراسة تاريخية وتحليل سياسي للأحداث التي لا تزال تكتنفها الغموض.

لقد قسمت البحوث والدراسات التي يضمها هذا النتاج الـ احدى عشر جزءا، مع مقدمة ودراسة لادخول الـ مباحث الكتاب.

الفصل الأول يتناول كيفية كتابة التاريخ بنهجها العلمي والوضوعي - وفي الفصل الثاني هناك بحث قصير حول المجتمع الكردي ويذكر الحديث عن الحروب والصراعات التي جرت في كردستان ومن اجلها... ومن ثم هناك مناقشة وتحليل للعوامل التي أدت الى نمو المجتمع الكردي بصورة غير طبيعية، كما تسلط الضوء على سياسة الدول المحتلة والعميلة. ويتناول الفصل الثالث الحركة التحررية الكردية، وكيف ازدهرت في عهد احتلال الجيش الأحمر لمنطقة موكرمان في كردستان الشرقية، مع ذكر عوامل مساعدة أدت بشكل مباشر على تقوية الحركة التحررية الكردية، وكيف أن ذلك هباً الفرصة لتأسيس جمهورية كردستان. وفي هذا الفصل أيضاً تسلط الضوء على العوامل الداخلية والخارجية السياسية التي أدت لهما على التطورات الداخلية للحركة الكردية. وفي الفصل الرابع هناك نبذة مختصرة عن تاريخ تشكيل التنظيمات السياسية، ونشأت كل منظمة، بدءاً من جمعية (افلا) كردستان وجمعية (جيهانغاني) الـ حزب دعا تحرر كردستان، جمعية ذاك واخيراً الحزب الديمقراطي الكردستاني (حزبي ديموكراتي كردستان) ويتناول الفصل اسدات ونشاطات ولهداف كل تنظيم مع مقارنة لهداف تلك المنظمات والتطورات التي حصلت على الهدف المركزي وبرامجها، سياستها، واستراتيجيتها. أما الفصل الخامس، فيتناول بعثات الحياة السياسية ونشاطات وعلاقات الكرد بمحيطه.. الـ جانب زيارة باكو، وبعثة المفاوضات وسوق الصفوف واخر افكارهم . ومن ثم اسرر الكرد على نيل حقوقه للتمثلة في تأسيس جمهورية تتمتع بالحكم الذاتي والاعتماد معهم حول سبل تشكيل للإسكات والأجهزة والوزارات. ويسلط القسم الأخير على الاسم التاريخي للجمهورية، وهناك بحث تاريخي موثق يثبت أنها كانت جمهورية تتمتع بالحكم الذاتي وليست مستقلة كما يزعمها البعض.

ويكرس الفصل السادس لبحث وتقييم التركيبة العرقية والطبعية والاجتماعية لقبانة الحزب الديمقراطي وجمهورية كردستان. مع تسلط الضوء على طبيعة وخصوصية جمهورية كردستان. ويتناول الفصل السابع تأسيس ونهضة الجمهورية مع بيان المكتسبات المادية والعنوية التي حققتها جمهورية كردستان.

ويتضمن الفصل الثامن بحثاً حول أحداث بارزة في ذلك العهد، ويتطرق الـ الخلافات والصراعات والقرارات التي كانت تحدث في المجتمع الكردي كما يتحدث عن مؤامرات الاعداء، وعلى نحو خاص من

قبل الجيش شاهنشاهي الذي تسبب بإبرام اتفاق سياسي وعسكري بين جمهوريتي كردستان و
 لوزباجان. ومن ثم كيف سعت طهران من أجل أحداث القطيعة بين الجمهوريتين... ومن هناك إلى
 ظهور الخلافات. ثم نحو الأول نجم الكيانين ومن ثم حدوث التماسك. اعتقال القاضي محمد ورفاقه
 وإعدامهم وسدور حكم الاعدام بهمهم والوصية التي كتبت في آخر دقائق عمره ثم تنفيذها.
 لقد كان من المفروض أن يتضمن هذا النتائج منطقت عند، وعلى نحو خاص ملحق بالاسماء. وإن
 يرافق صورة لأغلب الوثائق التي ألقيت الضوء عليها، وإن يحتوي العديد من المراسل والمصور المتعلقة.
 لكن عدم وجود الوقت الكافي من جهة ضخامة حجم الكتاب من جهة أخرى كنا عاملين أساسيين
 لعدم تطبيق التعليلات التي كنت أطمح فيها. تاركاً ذلك للأساتذة والباحثين الذين يولكون كتابة
 تاريخ تلك الفترة المهمة في مسودة امتنا...

ئويىتى سەرچاۋىدىن

1- سەرچاۋە كوردىيەدىن

- خەسەنى غازى، رولانگى پىنشىر.

- سەيدى مەھمەد سەمەدى، ئىن كىف چېرە، چى بىرەست، ۋە چى لۇھات.

مەھاباد 1981.

- غەلەددىن سەجىدى، شۇرەشەكەنى كوردو كۆمۈرى عىراق- بەغدا 1959

- عبدالحەمىد قاسىم، چىل سال خەبەر لىپىنئەۋى ئازادى (بەشى يەكەم)

چاپى 1985.

- د. كەمال مەزەن ئەھمەد، كوردىستان ئەسلىمەكەنى شەرى يەكەمى جىھانىدا،

چاپى يەكەم بەغدا 1975.

- د. كەمال مەزەن ئەھمەد، تىگەپىشتى راسىتى و شىۋىنى لىپىنئەۋى مەنوسى

كوردىدا، بەغدا 1978.

- كىرىمى خەسە، كاروانىك لەشەپىدىنى كوردىستانى ئىران، 1971 بەغدا.

- مەھمۇد مەلا غەزەت، تىپوئىنىكى مەردەم ئەكۆمەركەى مەھاباد.

سلىمانى 1999.

- مەھمۇد مەلا غەزەت، دىپلۇماسىيەنى بىرۆتتەۋەى كوردىيەنى، سلىمانى 1973

- مەھمۇد مەلا غەزەت، دىۋەنى جەمەۋى كوردىستان

بەرگى يەكەم سۆكۆلە 1992

بەرگى دۈۋەم سۆكۆلە 1995

بەرگى سىنەم سۆكۆلە 1997

- مەھمۇد مەلا غەزەت، كۆمۈرى مىللى مەھاباد، چاپى يەكەم 1984

چاپى دۈۋەم 1986

ئە بىلۆكەلەكەنى يەكەنى نوۋسەرانى كوردىستان- چاپخانىسى

شەپىد ئىبراھىم غەزە.

- مېرزا مەھمەد ئەمىن مەككەۋى، يەسەرھانى كورد، بەرگى يەكەم، سۈيد 2000

- نەرشىرۋان مەسكە ئەمىن، خەۋەتنى كوردىستان، كورد ئەگەمەى سۆلىيەدا

مەزىن 1992.

- هینمن، تاروند و رزون (دیوان) چاپی بغداد 1974.

- کزنگردی سینه‌می حزبی دیموکراتی کوردستان (ایران) تمیلوی 1973.

2- سرچاوه هره‌یه‌گان

- ادسوندر (سی. جی)، کرد و ترک و عرب. ترجمه: جرجیس فتح الله،

طبعة بغداد 1970.

- جلال طالبانی، کوردستان و الحریکة التحریریة القومیة الكردیة، بیروت 1971.

- جورج انشوفسکی، الشرق الاوسط في الشئون العالمية، ترجمه: جعفر الضیاط،

بغداد 1964.

- حسن محمد (د.)، مسألة النفط ومؤمرات الاستعمار في ایران، ترجمه: احمد

عبدالكريم، بغداد.

- خالقی، ن. آ. (د.)، صراع على كوردستان، ترجمه: د. احمد عثمان ابوبکر،

بغداد. 1969.

- سریندر پولارد - بریطانیا و الشرق الاوسط، ترجمه حسن السلیمان، بغداد 1956.

- سلیم طه التکریتی، معركة النفط في ایران، طبعه بغداد - 1951.

- شامیلوف، حول مسألة الاقطاع بين الكرد، ترجمه وکتب مقدمه وعلق علیه

الدکتور کمال مقهر احمد، بغداد 1972.

- عبدالرحمن قاسملو (د.)، کوردستان و الاکرا، طبعه بیروت - 1970.

- محمد تولیق وردی، قافلة الشهداء الاکرا و الشعوب الايرانية، بغداد 1972.

- مینورسکی، ن. آ. (پروفیسور) الاکرا، ترجمه: د. معروف خزندار،

طبعه بغداد - 1968.

3- سرچاوه فارسیه‌گان

- احمد شریفی، عشائری بارز و رهبران آنها.

- بابا مردوخ روحانی، تاریخ عشایر کرد، پخش دوم، جلد سوم، تهران 1371

- جعفر مهدی نیا، زندگی سیاسی قوام السلطنة، 1366.

- نجفقلی پسیان، از مهاباد خونین تا کرانه‌های لرس، از ماه 1328 تهران، 1949

4-سەرچاوه ئینگلیزیه گان،

-Ferideh Kooli- Kamali Deh Kord. The republic of Kurdistan-its Rise and Fall-1988.

-Foreign Relation of the United States Diplomatic papers 1946, Volume VII

-Howell, Jr. Wilson N, The Soviet Union and Kurds Astudy of National Minatry 1956.

-William Eagleton. The Kurdish Republic 1946 London 1963.

5-سەرچاوه سویدییه گان،

2- (Svenska Uppslags Bok Band 2) ئینیمسکلۆپیدیای سویدی، پسرگی 2

چاپی 1984.

گۆڤاری رۆژنامه،

-گۆڤاری پعیل ژماره 7 ئادری 1988.

-پۆتنامه ی نعتگی کورد ژماره 69 - 1960.

-گۆڤاری توو، ریکخراوی شۆپشکیزی حزمی تووی ئیوان لیدرەووی ولات،

ژماره 19.

-گۆڤاری گهلۆیز، ژماره 3 مارتی 1946.

-گۆڤاری گزینگ، ژماره 13

-گۆڤاری گزینگ ژ. (17) پایزی 1997.

-گۆڤاری گزینگ ژماره 18 زیستانی 1988.

-گۆڤاری گزینگ ژ(14) زیستانی 1997.

-گۆڤاری گزینگ ژ(13).

-گۆڤاری گزینگ ژا 13.

-گۆڤاری رێبازی نوێ، ژماره 21 کانونی یەکممی 2000

-گۆڤاری نوێکار، ژماره 3.

-گۆڤاری رابوون، ژ(22) 1997.

-گۆڤاری روناھی، ژماره 7 و 8، پمفدا 1960

-گۆڤاری مامۆستای کورد، ژماره 24 و 25 1945/25.

-گۆڤاری نیشتمان، ژماره نو 1322.

- گۇڭقار مەلۇمەت، 3-نومۇرى 1325.
- رۇڭنامە خەبەر، 413-نومۇر 1960.
- رۇڭنامە دىئالىگى كورد 3-نومۇر 69 - 1960.
- رۇڭنامە كوردىستان، 3-نومۇر 11 - 1946/2/6.
- رۇڭنامە كوردىستان، 3-نومۇر 8 ، 1946/1/28.
- رۇڭنامە كوردىستان 3-نومۇر 5، 6-نومۇر 1325.
- رۇڭنامە كوردىستان 3-نومۇر 53 و 54 1946.
- رۇڭنامە كوردىستان نو، 3-نومۇر 1401 (4/7/1997).
- رۇڭنامە كوردىستان نو، 3-نومۇر 390 ، 1993/5/17.
- رۇڭنامە شەرق، 3-نومۇر 27 ، 1993/6/10.
- رۇڭنامە ئالاي ئازادى، 3-نومۇر 18/12/1995.

ئەگەر چەندىن بابەت كەسودىيان ئىنورگىراومو لەشونى خۇيدا ئامازمان بۇ كوردون، ئەمەس نۇرىنى 3-نومۇر كەسودىيان گۇڭقار رۇڭنامە سەردەمى جەمەتتە كوردىستان چەند گۇڭقار چاۋىنكەسودىيان ئەگەر ئەلەمى شارمىيان ئەمەس بارەسەمە ئەمەس.

لەبەرھەمە بۆلۆگراڤىكالى ئۆسەر

يەكەم-ئۆسۈن و ھازىر،

1- دىپلۇماسىيىتى بۆلۈمىدى كوردايەتى، سىلئمانى 1973.

2- كۆمىرى مىللى مەھاباد.

* چاپى يەكەم: كوردستان 1984 (يەكەتتىي نوسىرائى كوردستان بە چاپى گەياند).

* چاپى ئووم، سۆزكۆلۈم 1986.

3- رەگەر رىشەي مېژى ئەقەلەي بەمەيلىكەرنى كوردو مەسەلەي كوردستان. سوید 1987.

4- كوردو مىللەتنى و ستراتىجى ئاسايشى ئەتمەرە، كوردستان-1988 (كۆمەلەي رەنجدەرنى كوردستان چاپى كوردو بۆلۈمى كوردو).

5- دەولەتى جەمھورى كوردستان- ئاممە دۆكۇمېنت-بەرگى يەكەم، سۆزكۆلۈم-1992.

6- دەولەتى جەمھورى كوردستان- ئاممە دۆكۇمېنت-بەرگى ئووم، سۆزكۆلۈم-1995.

7- دەولەتى جەمھورى كوردستان- ئاممە دۆكۇمېنت-بەرگى سىيەم، سۆزكۆلۈم-1997.

8- يازمەكالى مىللەتنى و ستراتىجى ئاسايشى ئەتمەرەي كورد،

چاپى يەكەم، سىلئمانى-1998 بنگەي ئەدەبىيى و رووناكەبىرى گەلاوئۇ بە چاپى گەياندو بۆلۈمى كوردو.

چاپى ئووم، سىلئمانى-1999 (ئەسەر ئەرگى كۆتۈپانەي سىلئمانى چاپ و بۆلۈكراۋەتمەرە).

9- كاروانى بىن كۆتايى،

(ئەرگى چاپ و پەخشى سەرمەم).

- چاپى يەكەم سىلئمانى-2000

(ئەسەر ئەرگى كۆتۈپانەي سىلئمانى چاپكراۋە).

- چاپى ئووم، سىلئمانى-2000

1- نوروښمگان بهرناي راستيدا ښکاريږي. شانزکرييمکي سياسييه، نوسيني: مستطلا حلالج. لنگل نوسيني پښتکييمکي بڼ دهله کوردييمکي.

- چاپي يکم، نؤيسا-1983.

- چاپي دوهم- سلیمانۍ 2000.

2- جولا نوروښمگان ريکاريښوولنه کوردي لململاتيدا بڼ سره مخوښي نلترايشتي و سياسي، نوسيني: پروفيسور رادولان پالاج، لنگل نوسيني پښتکييمکي و ريکخستني لمرهنگيله يکه بڼ دهله کوردييمکي.

- چاپي يکم- سنؤکولم-1985.

- چاپي دوهم- کورديستان-1986 (کؤملي رهنجدرانسې کورديستان چاپ و بلؤي کوردي).

3- کوردي ميژوي فلسفه- بهرکي يکم- سويد-1988 لنگل نوسيني پښتکييمکي 139 پېرمي لمرژي ناي: "شم بهرهمو فلسفه و شمع بڼ جولا نوروښمگان نيشتمانې کورديستان و نرغاندي زانستپانه" لنگل ريکخستني لمرهنگيله يکه بڼ ليکدان نوروښمگان فلسفي و سياسي يکمان.

4- له پښتاي گمته پښتاي لمرشيفه نوښ داسرلومکاني کورديستان (چون لمرشيف داسرلومکاني نلترايشت) سلیمانۍ 2000.

سيم- بهرهمي نوي نوسر گه پښتايکي نوروښمگان بڼ کوردييمکي.

- شمباتي کورديستان- سلیمانۍ 1973: بهرناي يکمکي نلترايشتي پاريزگاي سلیمانۍ بلؤ کوردييمکي.

جولهم-

لنگل دميان ديدمکي و ليکوليمکي باسي بلؤ کوردي لمرژي نلترايشتي، لمرانه: رولانه ي: شمبات، انور، بريشتي، الشاخي، کورديستان نوښ، الامتاد- نلوي نلترايشتي. کولاري: ريکاري، کوردي، ماموستاي کوردي، رابوون، نوښمکي، شاران، پمليان، نلترايشتي. رولانه ي: UPPSALA NYATIDNING (بهرمانې سويدي).

زنجیره‌ی کتبیه چاپکراومکانی دمرگای چاپ و په‌عشی سرمد

سال 2001

زنجیره	شای کتیب	نویسنی	وهرگین
94	خمرنه ترساناکه‌گانی یوسف	بهرزان فرج	
95	سرمناکانه‌سوسیزلوزیا		شوان نه‌محمد
96	عینی جاوان	د مسته‌جا جواد	م جلیل رفز بهانی
97	هبنام‌گرمی		پیش‌رو حسین
98	دعروانه		هملک‌مروت هم‌مولا
99	زفدا	نیک‌زی گازانتزاکس	رحوف بیگ‌مرد
100	ببنای هونری چهرگی کوردی	پهریز سایه محمد	
101	دعروم پیگ‌مینی دعروا بیبند	سه‌لاح گولی انداسی	
102	بنو‌تندری رون‌گرمی موی کوردی	شامان قاسم حسن	
103	چهرگی ولکه‌مورمکان		عنه رشید
104	زمان و زانستی زمان		د محمد
105	چهند شان‌ن‌نامیک بز منالان		لاریق هزمر
106	شان‌گرمی‌گانی سلیمانی له سالانی (1926-1961) ید	یاسین قاسم بهرزنجی	
107	گوزاری (مباری کورستان)	قا: رفیق صالح	
108	وا بهمار هات	حاجی چوندی	جهدال مهاب
109	لنگه‌ل مطلق خوزاوا		لنزه بهرزنجی
110	زهرمشت وای گوت	فرمیک نینکه	رحوفی نه‌محمد ولانی
111	پیاوه سپیمکه		خیمات عارف
112	مظفری شیم	لیمان سه‌مد‌مطین	مه‌باباد صالح
113	بنام‌گانی سوسیزلوزی موزف	نکریم قاسم‌علی	
114	وانسی نم سمیه	کارل پوزیر	شوق‌ش جوان‌پزیس
115	کورمکان	حسن لمره‌ع	سردار محمد

116	گهرمیری فیروزه	محمود صالح سمیع
117	نالی گور	هاوین باخمون
118	شازده نعتاج	هوشنگ گولشیری
119	نزا بزرگمین	نیراهیم یونس
120	ستونچیری سوننایی تارمایی	دانا پطروف
121	ایوانی شایری گوری گور	لستور قامر محممد
	مهری 1806-1882	
122	مهری زمکائی نایین نه نیوان زهوی و	مهریون شمویگر
	ناسماندا	هلمهجمعی
123	باله سیاسیمکان نه فیرونی شمویدا	حوجت مورتهجا

* ل. 75، پۇنچونىمىكى سېد مەھمۇدى جىمىلى، مەرجاۋىمىكى، كۆرەستىقن (ئامار) 69،

* ل. 80، ئىپرى 12، كۆمەلى ئىلى كۆرە (ھەلەپە، راستىيەمىكى، كۆمەلى ئىلى ئىللىمىسى كىيىدە ۋەك
ئەو مەرجاۋىمىكى، ھاللىدە، سالى داسىن ئىللىمىكى، 1942 ۋە ئەك 1943 ۋەك ئەو لا پەرىمىدا ئاسلىم
بۇ كۆرەدە

* ئامارىمىكى، 12، 11، 10، لى ھال پىنومىدە پە پەراۋىزىمە، بىرۋانە، ج ك پەرىمى يەكەم سۈيىد 1992
ئامارى پەكەمىمىكى، 209، 97، 72،

* ل. 297- ئامارى 13، لى ھال پىنومىدە پە پەراۋىزىمە، ئە ل. 290 لى كۆرەمىكى، ھالەللىمى سەلە- يە ئەك
پ ئەلومىدە

* ھەمەن لا پەرى- ئامارى 14، پ ئەلومىدە ئە ئەك ۋانە

- ل. 298 ئامارى 15، ھوچىر ئوسراۋە، پەكەمىمى، ئوسەمىكى، ۋانە ھە
ئوسەم، ئوسەمىكى، ھەمەن

- ل. 327، پەش ھەشتەم ئە پەرى ئوسەم، ئامارى 28، لى ھال پىنومىدە پە پەراۋىزىمە ھەكەمىدە (20)
مەرجاۋىمىكى، كەرىمى ھەمەن، كەرىمى ئەكەمىمىمىكى، كۆرەستىقن، ئۆزەن، ل. 19.

- ل. 328، ئامارى 29، لى ھال پىنومىدە پە پەراۋىزىمە ھەلەمىمى راستىيەمىكى (21) ۋە بۇ ئۆزەمى پەسى
دوۋەمىمىكى، ئەو ھەمەن كۆرەمى كۆرەستىقن ۋە ئۆزەمى پەسى ئەو ئۆزەمىمىكى، بىرۋانە،

• ھەمەن مەرجاۋىمىكى، ئۆزەمى

• ھەلەللىمى سەلە، مەرجاۋىمىكى، ئۆزەمى

• ھەمەن ئەكەمىمىكى، مەرجاۋىمىكى، ئۆزەمى

• ھەلەللىمى ھەمەن، چەل سەلە ھەلەللىمى ئۆزەمى

